

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O REZULTATIMA
AKTIVNOSTI INSTITUCIJE
OMBUDSMENA ZA LJUDSKA PRAVA
BOSNE I HERCEGOVINE
ZA 2013. GODINU**

I

**GODIŠNJI IZVJEŠTAJ O POJAVAMA
DISKRIMINACIJE U BOSNI I
HERCEGOVINI ZA 2013. GODINU**

SADRŽAJ

UVODNA RIJEČ OMBUDSMENA.....	5
POGLAVLJE I. PRAVNI OKVIR I DJELOKRUG RADA OMBUDSMENA	8
1.1. Pravni okvir za rad ombudsmena	8
1.2. Djelokrug rada ombudsmena	8
POGLAVLJE II. STATISTIČKI POKAZATELJI O AKTIVNOSTIMA U 2013. GODINI	11
2.1. Preporuke upućene organima vlasti.....	15
2.2. Statistički pokazatelji u odnosu na teritorijalnu pripadnost građana koji se obraćaju Instituciji ombudsmena	17
2.3. Pregled broja žalbi prema protivnim stranama	18
2.4. Specijalni izvještaji u 2013. godini	20
POGLAVLJE III. POSTUPANJE PO PREDMETIMA - STRUKTURA ŽALBI I PREGLED RADA PO ODJELIMA	21
3.1. ODJEL ZA PRAĆENJE POLITIČKIH I GRAĐANSKIH PRAVA.....	22
3.1.1. Analiza zaprimljenih žalbi	23
3.1.2. Pravosuđe.....	25
3.1.3. Uprava	29
3.1.4. Policija	30
3.1.5. Imovinsko-pravni odnosi	33
3.1.6. Sloboda pristupa informacijama	35
3.1.7. Vladina i ministarska imenovanja.....	41
3.1.8. Javne isprave	42
3.1.9. Izborno pravo	45
3.2. ODJEL ZA EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA.....	53
3.2.1. Analiza zaprimljenih žalbi	53
3.2.2. Pravo na penziju	55
3.2.3. Pravo na rad	57
3.2.4. Ekologija i zaštita okoliša	61
3.2.5. Pravo na socijalnu zaštitu	63
3.2.6. Pravo na zdravstvenu zaštitu.....	65
3.2.7. Komunalne usluge	67
3.2.8. Pravo na obrazovanje.....	69
3.3. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM	73
3.3.1. Analiza zaprimljenih žalbi	73
3.4. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA NACIONALNIH, VJERSKIH I DRUGIH MANJINA	81
3.5. ODJEL ZA ZAŠTITU PRAVA PRITVORENIH/ZATVORENIH OSOBA.....	85
3.5.1. Zakonodavstvo	86
3.5.2. Bezbjednost u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija.....	87
3.5.3. Upućivanje na izdržavanje kazne zatvora i premještaj osuđenih lica.....	89
3.5.4. Zdravstvena zaštita i higijena	90
3.5.5. Ishrana.....	93
3.5.6. Radne i druge aktivnosti.....	93
3.5.7. Obrazovanje	94
3.5.8. Kontakt s vanjskim svijetom	95
3.5.9. Vjerske potrebe	96
3.5.10. Postupanje po žalbama	96
3.5.11. Osoblje.....	98
3.5.12. Institucije za izvršenje krivičnih sankcija i smještaj osoba s mentalnim invaliditetom	99

3.6. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA DJECE	102
3.6.1. Analiza zaprimljenih žalbi.....	102
3.6.2. Obrazovanje	102
3.6.3. Zdravstvena zaštita djece.....	105
3.6.4. Socijalna zaštita djece	107
3.6.5. Pravo djece na privatnost	108
3.6.6. Konfliktni razvodi /ostvarivanje kontakata djece sa roditeljima i srođnicima	109
3.6.7. Aktivnosti Odjela	109
3.6.7.1. Ombudsmen u vašoj školi.....	109
3.6.7.2. Obilježavanje značajnih datuma	110
3.6.7.3. Članstvo i aktivnosti u mrežama	111
3.6.8. Istraživanja i specijalni izvještaji Odjela sačinjeni tokom 2013. godine	111
3.6.8.1. Specijalni izvještaj Djeca i slobodno vrijeme	111
3.6.8.2. Specijalni izvještaj Uloga centara za socijalni rad u zaštiti prava djeteta	112
3.6.8.3. Specijalni izvještaj Djeca i konfliktni razvodi.....	113
3.6.8.4. Realizacija preporuka iz specijalnih izvještaja sačinjenih tokom 2013. godine	114
3.7. ODJEL ZA ELIMINACIJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE	117
POGLAVLJE IV. POSTUPANJE PO PREDMETIMA - STRUKTURA ŽALBI I PREGLED RADA PO UREDIMA	118
4.1. GLAVNI URED BANJA LUKA.....	118
4.1.1. Analiza zaprimljenih žalbi.....	118
4.2. PODRUČNI URED BRČKO	123
4.2.1. Analiza zaprimljenih žalbi.....	124
4.3. PODRUČNI URED MOSTAR	135
4.3.1. Analiza zaprimljenih žalbi.....	135
4.4. PODRUČNI URED SARAJEVO.....	138
4.4.1. Analiza zaprimljenih žalbi.....	139
4.5. TERENSKI URED LIVNO	142
4.5.1. Analiza zaprimljenih žalbi.....	143
POGLAVLJE V. FUNKCIONIRANJE INSTITUCIJE OMBUDSMENA	148
5.1. Uvod	148
5.2. Osoblje.....	148
5.3. Smještaj i tehnička opremljenost Institucije	148
5.4. Budžet i finansije	149
5.5. Status Institucije	149
POGLAVLJE VI. SARADNJA S BIH. I MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA I ORGANIZACIJAMA	150
6.1. Saradnja sa institucijama i organizacijama u BiH	150
6.2. Saradnja s nevladinim i civilnim sektorom	151
6.3. Saradnja s međunarodnim institucijama i organizacijama.....	153
POGLAVLJE VII. SARADNJA S MEDIJIMA	159
POGLAVLJE VIII . TABELARNI PRIKAZ PREPORUKA	163
ANEKS I – Pregled budžeta 2013.	188
ANEKS II - ZoSPI	190

UVODNA RIJEČ OMBUDSMENA

Godišnji izvještaj o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine u 2013. godini daje podatke o aktivnostima ove institucije, s pokazateljima o obimu poštivanja ljudskih prava i sloboda na osnovu obraćanja građana i pravnih lica, pred institucijama, tijelima, ustanovama, kao i privatnim ustanovama koje obavljaju javne dužnosti.

U skladu sa Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, ovaj izvještaj upućuje se Predsjedništvu BiH, Predstavničkom domu i Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH, Narodnoj skupštini Republike Srpske i Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine.

Izvještaj sadrži ukupne statističke pokazatelje o broju i prirodi primljenih žalbi, rezultatima razmatranja žalbi koje su bile predmet istrage i nalaze o tome, kao i prijedlozima i preporukama koje su upućene s podacima o njihovom prihvatanju.

Također su dati podaci po odjelima za pojedine oblasti prava, kao političkih i građanskih prava, ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, prava invalida, prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, prava djece, prava pritvorenika i zatvorenika, eliminiranju svih oblika diskriminacije i podaci po uredima Banja Luka, Sarajevo, Mostar, Brčko i Livno, u kojima se vode postupci, s analizom problema i s ilustrativnim primjerima i preporukama.

U protekloj 2013. godini bila su 13.962 obraćanja građana, što je u odnosu na 2012. godinu (12.441) više za 12,23% i nastavljen je trend rasta obraćanja u odnosu i na prethodne godine, što je, prema našoj ocjeni, rezultat povećane promocije ljudskih prava i povećane svijesti o mogućnosti njihove zaštite.

Upoređujući broj žalbi u radu u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu, uočeno je smanjenje broja žalbi za 3,95% u oblasti ostvarivanja prava po osnovu invalidnosti.

Ukupno, u radu je bilo 5.137 žalbi po kojima je otvorena istraga zbog navodnog kršenja ljudskih prava, a to je više za 2,56% u odnosu na prethodnu 2012. godinu, od kojih je u 2013. godini bio priliv od 3.170 ili 1,47% više u odnosu na prethodnu godinu i iz ranijih godina bilo je 1.979 žalbi.

Završena je 2.531 žalba ili 69,73% od ukupnog broja u radu i to preporukama u 305 slučajeva ili 8,63%, od čega je najveći broj završenih žalbi u toku intervencije ombudsmena i to 1.290 žalbi ili 36,50%, a ostali dio završenih žalbi 53,8% bio je ili neosnovan ili je bio rezultat nezainteresiranosti žalioca za daljnja postupanja po dostavljanju izjašnjenja navodnog kršioca prava ili su završene dostavljanjem drugim organima i tijelima ili na neki drugi način.

Najveći broj obraćanja, kao i prethodnih godina, u oblasti je građanskih i političkih prava, u kojoj je bilo 1.880 žalbi, što je u odnosu na ukupan broj žalbi 59,30%, a slijedi po broju oblast ekonomskih i socijalnih prava, u kojoj je bilo 698 žalbi ili 22,01% od ukupnog broja žalbi.

Najmanje žalbi bilo je u oblasti nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, svega 13, što nije objektivni pokazatelj stanja ljudskih prava u ovoj oblasti, budući da su žalbe ove grupacije građana često bile u drugim oblastima ljudskih prava, s obzirom na oblasti prava na koje su žalbe bile upućene, kao oblast građanskih i političkih prava, oblast ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava te oblast diskriminacije.

U oblasti diskriminacije registrirano je 195 žalbi od kojih se 58 odnosi na mobing, a što je za 18,3% manje u odnosu na prethodnu godinu.

Stanje u oblasti diskriminacije, a posebno analiza efekata primjene Zakona o zabrani diskriminacije bit će prezentirani u Godišnjem izvještaju o stanju u oblasti eliminiranja svih oblika diskriminacije u 2013. godini, koji je u prilogu ovog godišnjeg izvještaja.

Osim navedenog, u skladu sa Strategijom djelovanja, ombudsmeni su imali i značajne aktivnosti na preduzimanju mjera što efikasnije zaštite i promocije ljudskih prava, jačanju saradnje s domaćim institucijama i organima, te s civilnim društvom i međunarodnim institucijama koji se bave zaštitom ljudskih prava.

Izradili su i tri specijalna izvještaja iz oblasti socijalnih i dječijih prava, s fokusom na prava djece na slobodno vrijeme, položaj djece u konfliktnim razvodima, ulozi centara za socijalni rad u ostvarivanju prava djece s ciljem analiziranja stanja i preporukama za potrebnim angažiranjem institucija i roditelja na ostvarivanju ovih osnovnih prava djece.

Također je izrađen i Specijalni izvještaj o pravima Roma s ciljem analize ostvarivanja prava manjina, s preporukama o potrebi daljnijeg i jačeg provođenja mjera organa i tijela države, nevladinih organizacija Roma, samih Roma, medija i cijele zajednice na otklanjanju prerasuda i stereotipa o Romima i manjinama uopće, na ostvarivanju prava u oblasti obrazovanja, stanovanja, zdravstvene zaštite i uključenja manjina u društvo općenito.

U pojedinim oblastima ostvareni su pomaci značajni za unapređenje ostvarivanja ljudskih prava koji se odnose na povećanje svijesti građana o zaštiti ljudskih prava, smanjenje opće tolerancije na nasilje a unaprijeđena je i regionalna saradnja. Međutim, ovi pomaci nisu dovoljni da bi prevladali nezadovoljstvo građana koje izazivaju određene nepravilnosti i nezakonitosti koji se ispoljavaju u obavljanju javnih poslova prema građanima.

Posebno otežavajuće okolnosti su teška ekonomska situacija, nezaposlenost i rast siromaštva, koji su regulirani u oblasti ekonomsko socijalnih prava i predstavljaju obavezu države da ih obezbijedi, ali se zbog ekonomske nemoći ne izvršavaju.

U ovom izvještaju su posebno kao prilozi dati tabelarni prikaz preporuka, pregled budžeta za 2013. godinu i pregled obaveza po Zakonu o slobodi pristupa informacijama.

Prilikom sačinjavanja Izvještaja, a s ciljem uvažavanja rodne ravnopravnosti u jeziku, ombudsmeni su odlučili da, prema kontekstu, koriste imenice i muškog i ženskog roda, a tamo gdje imenice imaju opće značenje, odlučili su da koriste muški rod.

Mart, 2014. godine.

Ombudsmeni BiH

Ljubomir Sandić

Jasminka Džumhur

Nives Jukić

POGLAVLJE I PRAVNI OKVIR I DJELOKRUG RADA OMBUDSMENA

1.1. Pravni okvir za rad ombudsmena

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH (u daljnjem tekstu: Institucija ombudsmena) uspostavljena je 1996. godine u skladu s aneksima IV. i VI. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini kao nezavisna institucija da štiti ljudska prava i promovira dobru upravu i vladavinu prava.

U sadašnjim uslovima Institucija ombudsmena BiH funkcioniра na osnovu Ustava BiH i Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH¹, kojim su zagarantirani nezavisnost i okvir infrastrukture za zaštitu i promoviranje ljudskih prava i osnovnih građanskih sloboda.

Prema članu 1. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH, Institucija ombudsmena je nezavisna institucija uspostavljena s ciljem promoviranja dobre uprave i vladavine prava, zaštite prava i sloboda fizičkih i pravnih lica, kako je garantirano Ustavom BiH i međunarodnim sporazumima koji se nalaze u dodatku Ustava i koja nadgleda aktivnosti institucija BiH, njenih entiteta i Brčko Distrikta BiH.

Institucija ombudsmena postupa u okviru Ustava, zakona, drugih propisa i općih akata, kao i ratificiranih međunarodnih ugovora i općeprihvaćenih pravila i standarda međunarodnog prava.

1.2. Djelokrug rada ombudsmena

Institucija ombudsmena nadležna je da razmatra predmete koji se odnose na slabo funkcioniranje ili povrede ljudskih prava i sloboda počinjenih od bilo kojeg organa BiH. Može postupati po prijemu žalbe ili po službenoj dužnosti, a može preduzimati i opće istrage. Nakon provedene istrage u predmetu, može preporučiti odgovarajuće pojedinačne i opće mjere. Institucija ne razmatra predmete koji se odnose na odluke, činjenice ili događaje koji su se desili prije 15. decembra 1995.²

Institucija ombudsmena ovlaštena je da provodi istrage po žalbama o povredama ljudskih prava i sloboda počinjenih od vojnih vlasti³, kao i da postupa u predmetima koji se odnose na slabo funkcioniranje sudskog sistema ili nepravilnog procesuiranja individualnih žalbi i da preporučiti odgovarajuće opće ili pojedinačne mjere.

Pri tome je izričito propisano da se ombudsmen neće miješati u proces odlučivanja sudova, što znači da nema nadležnost preispitivanja sudskih odluka u svojstvu neke više instance.⁴

¹ Zakon o ombudsmenu za ljudska prava BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 32/00,19/02,35/04,32/06,38/06,)

² Vidjeti član 2. Zakon o ombudsmenu za ljudska prava BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 32/00, 19/02)

³ Vidjeti član 3. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 32/00, 19/02)

⁴ Vidjeti član 4. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 32/00, 19/02)

Prema članu 6. Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH (u daljnjem tekstu: Zakon), ombudsmen može proslijediti predmete o navodnim povredama ljudskih prava najvišim sudskim organima BiH nadležnim za pitanja ljudskih prava, u skladu s pravilima kojima se regulira ulaganje žalbe tim organima, kad god ustanovi da je to neophodno za efikasno obavljanje svojih dužnosti.

Institucija ombudsmena ima i posebna ovlaštenja i nadležnosti shodno odredbama Zakona o zabrani diskriminacije BiH⁵, prema kojem je ona centralna institucija za zaštitu od diskriminacije.

U okviru ove nadležnosti Institucija ombudsmena zaprima žalbe fizičkih i pravnih lica zbog diskriminacije, daje potrebna obavještenja o njihovim pravima, mogućnostima sudske i druge zaštite, odlučuje o pokretanju postupka odlučivanja po žalbama, predlaže medijaciju, prikuplja i analizira statističke podatke o slučajevima diskriminacije, podnosi godišnje izvještaje o pojavama diskriminacije parlamentima BiH, FBiH, RS-a i Brčko Distrikta BiH, daje mišljenja i preporuke s ciljem sprečavanja i suzbijanja diskriminacije, prati zakonodavstvo, unapređuje praksu koja ima za cilj da osigura jednako postupanje.

Institucija ombudsmena ima i posebna ovlaštenja shodno odredbama Zakona o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima BiH⁶, prema kojem Institucija ombudsmena ima ovlaštenja za preduzimanje mjera da se prigovor žalioaca na odluku o imenovanju ispita. Pri tome može pokrenuti pitanja vezana za postupak imenovanja na koji se prigovor žalioaca odnosi i može zahtijevati da odgovorni javni službenik dostavi ombudsmenu sve dokumente i spise vezane za navedeno imenovanje.

Također, ima i posebna ovlaštenja shodno odredbama Zakona o pristupu informacijama u BiH⁷ prema kojem može, *inter alia*, razmatrati sačinjavanje i dostavljanje informacija, kao što su vodiči i opće preporuke koje se odnose na provođenje i primjenu ovog zakona, uključivati ih u poseban dio godišnjeg izvještaja u kojem se prezentiraju aktivnosti ombudsmena vezane za primjenu ovog zakona, te predlagati uputstava s ciljem osiguranja primjene zakona.

S ciljem zaštite prava građana, Institucija ombudsmena postupa po pojedinačnim i grupnim žalbama, obavještava fizička i pravna lica o njihovim pravima i obavezama, upoznaje ih s mogućnošću sudske i druge zaštite, predlaže pokretanje postupaka medijacije i dr.

Institucija ombudsmena registrira podnesene žalbe, te u slučaju kada ombudsmen odluči da ne prihvati i ne razmatra žalbu, obavještava žalioaca pismenim putem, navodeći razloge za neprihvatanje i upućuje na najpogodnija sredstva za preduzimanje radnji, ako ona postoje.

Ombudsmen može odbiti da razmatra anonimne žalbe, zatim žalbe koje smatra zlonamjernim, neosnovanim, u kojima nema žalbe, koje nanose štetu legitimnim pravima trećih lica, ili koje su predočene van roka od 12 mjeseci nakon pojave događaja, činjenica ili odluka na koje se žalba odnosi.

⁵ Zakon o zabrani diskriminacije BiH ("Sl. glasnik BiH", broj 59/09)

⁶ Zakon o ministarskim imenovanjima, imenovanjima VM i dr. imenovanjima BiH ("Službeni gl. BiH", broj 37/03), Zakon o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima FBiH ("Sl. nov. FBiH", br. 12/03 i 34/03) i Zakon o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima RS ("Sl. glasnik RS", broj 41/03)

⁷ Zakon o pristupu informacijama u BiH ("Službeni gl. BiH", br. 28/00, 45/06, 102/09 i 62/11), Zakon o slobodi pristupa informacijama FBiH ("Sl. novine FBiH", broj 32/2001) i Zakon o slobodi pristupa informacijama RS ("Sl. glasnik RS", broj 20/2001)

Ombudsmen može predložiti nadležnom organu da obustavi izvršenje osporene mjere u vremenu ne dužem od deset dana kada u toku istrage ustanovi da izvršenje upravne odluke može rezultirati nepopravljivom štetom za prava podnosioca žalbe.

Organi i tijela vlasti obavezni su ombudsmenu pružati pomoć u vezi s omogućavanjem pristupa informacijama i dokumentima, te u obavljanju ličnih razgovora, razmatranju potrebnih spisa, dostavljanju zatraženih pismenih izjava o radnjama vezanim za dužnost osoba koje su u službi organa i tijela, zatim provjeri vjerodostojnosti traženih dokumenata i izjava.

Ombudsmen može tražiti da mu se daju na uvid ili predaju dokumenti koji su zavedeni kao povjerljivi ili tajni, u skladu sa Zakonom, kada je on obavezan da primijeni potrebnu diskreciju i ne može ove dokumente učiniti dostupnim javnosti, uz obavezu da pri njihovom uvrštavanju u izvještaje preduzima sve potrebne mjere zaštite tajnosti.

Nakon svih potrebnih radnji istraživanja po žalbi, pribavljenih isprava i dokumenata, izjašnjenja žalioaca, organa i tijela u predmetu žalbe, ombudsmen može izdati preporuke nadležnim organima i tijelima za otklanjanje povreda ljudskih prava. Organi i tijela vlasti, koji dobiju preporuke, dužni su u ostavljenom roku pismeno odgovoriti Instituciji ombudsmena o realizaciji preporuka u ostavljenim rokovima.

U slučaju nepostupanja određenog organa ili tijela vlasti po preporuci ombudsmena, o tome se prethodno ukazuje višem nadležnom organu, a potom, u godišnjem izvještaju o rezultatima aktivnosti Institucije ombudsmena, koji se upućuje Parlamentarnoj skupštini BiH, Parlamentu Federacije BiH, Narodnoj skupštini Republike Srpske i Predsjedništvu BiH.

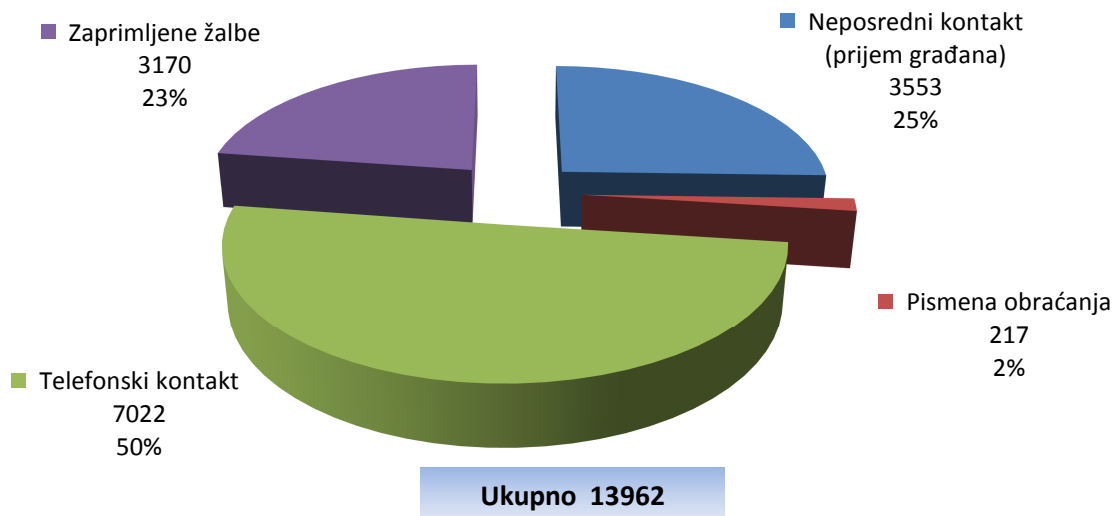
POGLAVLJE II STATISTIČKI POKAZATELJI O AKTIVNOSTIMA U 2013. GODINI

U protekloj 2013. godini Instituciji ombudsmena obratila su se 13.962 građanina što je više za 12,23% u odnosu na 2012. godinu u kojoj je bilo 12.441 obraćanje.

- **Povećanje obraćanja građana Instituciji ombudsmena za 12,23% u odnosu na 2012. godinu**
- **Registrirano 3.170 pismenih žalbi što je više za 1,47% u odnosu na 2012. godinu**
- **U 2013. godini završen je ukupno 3.531 predmet, te je broj završenih predmeta veći u odnosu na broj zaprimljenih predmeta za 361 ili 11,39% i ukazuje na visok stepen ažurnosti Institucije**

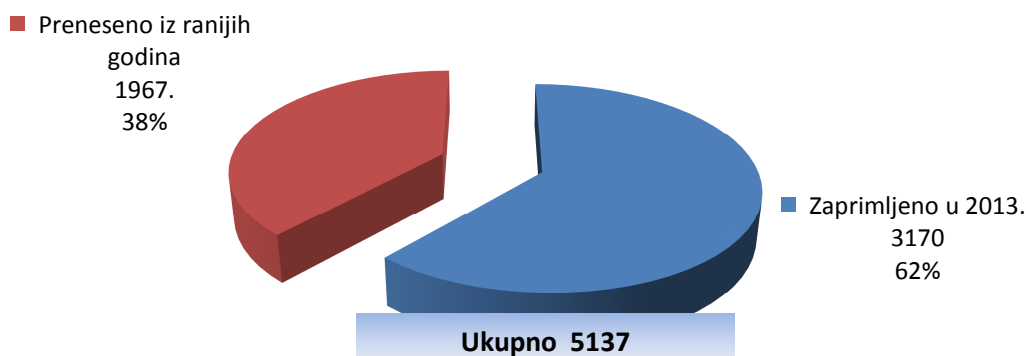
Prema načinu obraćanja, zabilježeno je znatno više obraćanja telefonom i neposrednim obraćanjima, a neznatno je povećanje obraćanja putem pismenih žalbi.

Upoređujući načine obraćanja, najčešći način obraćanja je telefonom, zatim neposredan način obraćanja, te obraćanja pismenim žalbama i razni drugi načini pismenih i sličnih obraćanja.

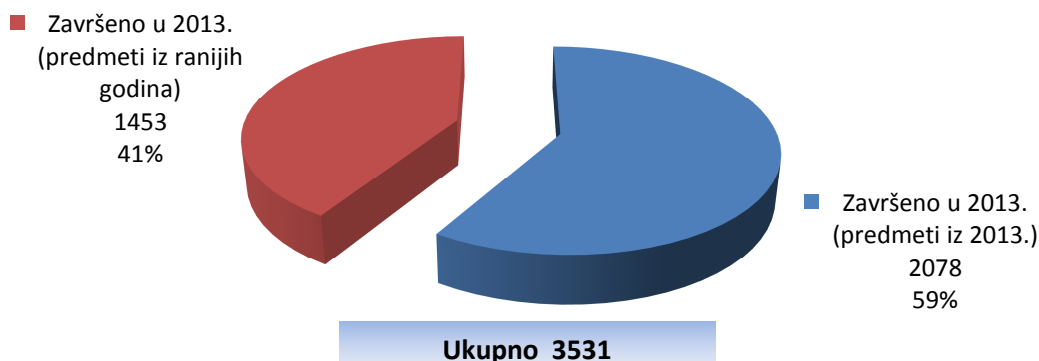
Dijagram 1. Obračanje građana u 2013. godini

U 2013. godini zaprimljeno je 3.170 pismenih žalbi što je više za 1,47% u odnosu na 2012. godinu u kojoj su zaprimljene 3.124 pismene žalbe. Iz ranijih godina u 2013. godinu preneseno je ukupno 1.979 žalbi te je sa zaprimljenim i prenesenim žalbama u radu u 2013. godini bilo 5.137 žalbi i više za 2,56% u odnosu na 2012. godinu, u kojoj je bilo 5.009 žalbi u radu.

Dijagram 2. Žalbe zaprimljene u 2013. godini i prenesene iz ranijih godina⁸

Od ukupnog broja zaprimljenih žalbi u 2013. godini završeno je 2.078 žalbi ili 65% (za 2% više od završenih u 2012. godini). Od prenesenih žalbi iz prethodnih godina u 2013. godini završene su ukupno 1453 žalbe ili 73%. Završene su sve žalbe iz ranijih godina zaključno s 2010. godinom, tako da je ostao nezavršen manji broj žalbi iz 2011. i 2012. godine.

Istovremeno, u 2013. godini je od ukupnog broja žalbi u radu od 5.137 žalbi (zaprimljene i prenesene iz ranijih godina) završena 3.531 žalba ili 68,73%, što je za 8,73% više završenih u odnosu na prethodnu 2012. godinu.

Dijagram 3. Žalbe koji su završene tokom 2013. godine

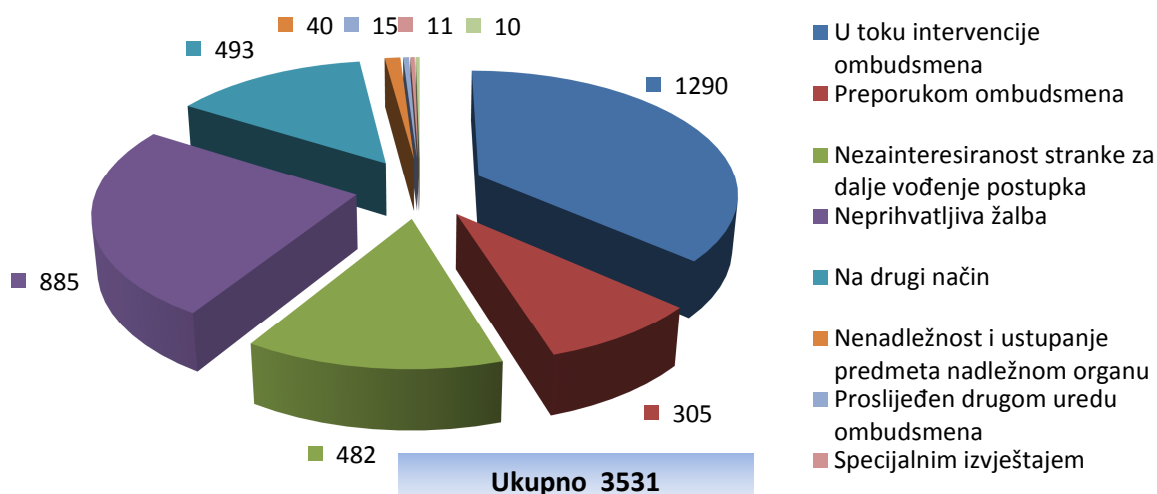
Načini okončanja žalbi utvrđeni su Zakonom i pravilima postupanja, i u sljedećem dijagramu su statistički pokazatelji iz kojih je vidljivo da je najveći broj žalbi u 2013. godini završen u toku trajanja postupka, dakle intervencijom ombudsmena. U ovim predmetima žalioци su ostvarili svoja prava, bez posebnih mjera i preporuka i na ovaj način riješeno je 1.290 žalbi ili 36,53%, što je povećanje u odnosu na 2012. godinu za 15,22% kada je na ovaj način završeno 1.095 žalbi.

Stranke su u toku istrage ombudsmena u 1.290 predmeta ili 36,53% uspješni ostvariti svoje pravo, dok su u 358 predmeta ombudsmeni izdali 335 preporuka nadležnim organima, te 11 predmeta završili donošenjem specijalnih izvještaja

Ovaj podatak može da ukazuje na promjenu odnosa organa vlasti prema Instituciji ombudsmena u pravcu podizanja svijesti o ulozi i značaju ove institucije što za posljedicu ima da organi vlasti reagiraju već nakon prvog obraćanja Instituciji ombudsmena.

⁸ Statistički podaci prikazani su za period od 2010. godine od kada je uspostavljeno elektronsko praćenje predmeta u bazi podataka, što znači da pokazatelji ne uključuju i predmete koji su registrirani u Instituciji ombudsmena prije 1.1.2010.

Od ukupno 3.531 završene žalbe, u 1.595 žalbi ili 45% utvrđeno je osnovanih kršenja ljudskih prava.

Dijagram 4. Način okončanja žalbi u 2013. godini

Pri tome je značajno istaći da je u 2013. godini, u okviru postupanja po žalbama, preduzeto mnogo i raznih drugih neophodnih aktivnosti vezano za rad po žalbama, uključujući pojedinačne radnje na istraživanju, traženju izjašnjenja organa po žalbama, izjašnjenja po izdatim preporukama, raznih pisanih komunikacija sa žaliocima, monitoring sudskih i upravnih postupaka, obavještenja žaliocima o izjašnjenjima odgovornih strana, urgencija nadležnim organima, raznim zahtjevima za objašnjenja i dopune žalbi i sl.

Sve zaprimljene žalbe u Instituciji ombudsmena registrišu se u odjelima kao organizacionim oblicima koji su uspostavljeni unutrašnjom organizacijom, a shodno pravima čija je zaštita u nadležnosti tog odjela. Ipak, ombudsmeni žele skrenuti pažnju da žalbe često sadrže višestruke povrede prava koje utiču na različite kategorije građana koji, prema međunarodnim standardima, uživaju posebnu zaštitu. Bez obzira na ovu činjenicu, ovakvi predmeti registrišu se samo kao jedna žalba u jednom odjelu. Na ovu činjenicu je bitno ukazati, jer je indikator složenosti žalbi kojim se Institucija ombudsmena bavi. Tako pitanje nemogućnosti pristupa obrazovanju djeteta pripadnika nacionalne manjine ukazuje na mogućnost postupanja Odjela za prava djece, Odjela za ekonomska, socijalna i kulturna prava, Odjela za prava manjina i Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije. U ovakvim slučajevima žalbe se najčešće registrišu u Odjelu za prava djece.

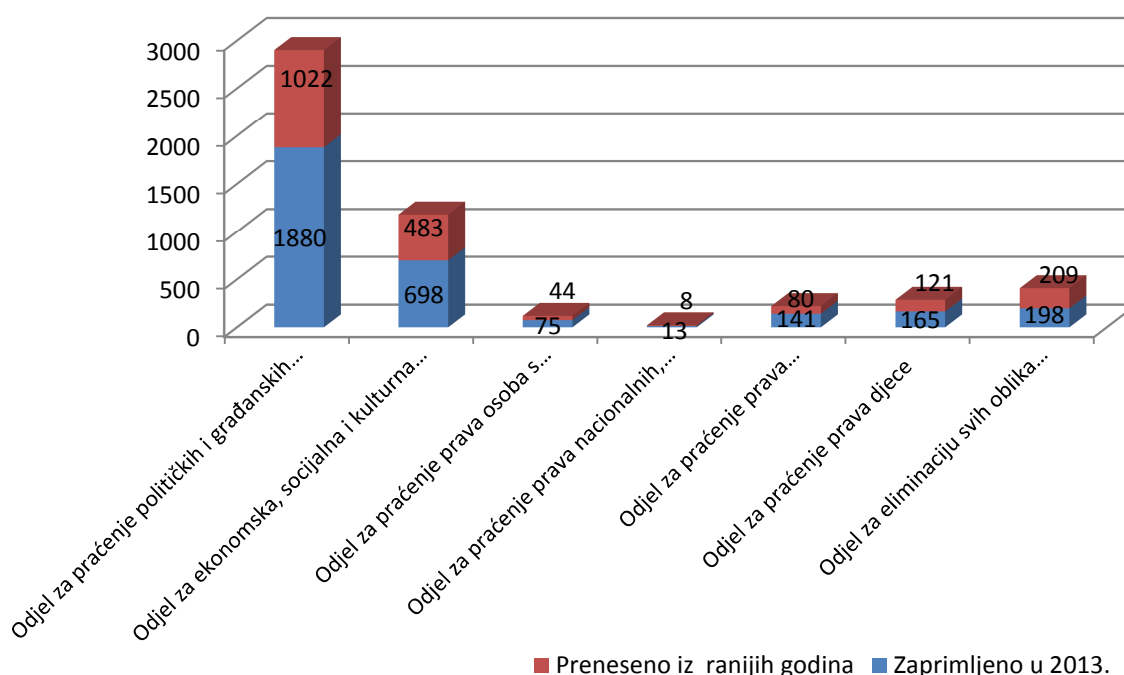
U 2013. godini zaprimljen je najveći broj žalbi u Odjelu za oblast građanskih i političkih prava, i to 1.880 žalbi, što je u odnosu na ukupan broj žalbi 59,30%, potom u Odjelu za praćenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, gdje je registrirano 698 žalbi ili 22,01%, te u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u kojem je zaprimljeno 198 žalbi ili 6,24% od ukupnog broja žalbi, itd.

Najveći broj registriranih žalbi u 2013. godini je u:

- Odjelu za oblast građanskih i političkih prava 1.880 žalbi ili 59,30% od ukupnog broja žalbi;
- Odjelu za praćenje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava 698 žalbi ili 22,01% od ukupnog broja žalbi;
- Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije 198 žalbi ili 6,24% od ukupnog broja žalbi

ODJEL	Zapimljeno u 2012. (1)	Preneseno iz prethodnih godina (2)	Zaprimljeno u 2013. (3)	Ukupan broj žalbi u radu u 2013. (2+3)
Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	1737	1022	1880	2902
Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	742	483	698	1181
Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom	77	44	75	119
Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina	17	8	13	21
Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	170	80	141	221
Odjel za praćenje prava djece	124	121	165	286
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	257	209	198	407
UKUPNO	3124	1967	3170	5137

Tabela 1. Komparacija broja zaprimljenih žalbi u 2012. i 2013. godini i broja prenesenih žalbi iz ranijih godina

Dijagram 5. Broj žalbi koje su zaprimljene u 2013. i prenesene iz prethodnih godina, po odjelima

U odnosu na teritorijalnu organizaciju Institucije ombudsmena, prema broju zaprimljenih žalbi u 2013. godini, u odnosu na 2012. godinu porast je registriran u uredima u Mostaru, Brčkom i Livnu, dok je neznatno manji broj žalbi u uredima u Banjoj Luci i Sarajevu, a što je vidljivo iz komparativnog prikaza u tabeli 2.

Ured	Zapimljeno u 2012. (1)	Preneseno iz prethodnih godina (2)	Zaprimljeno u 2013. (3)	Ukupan broj žalbi u radu u 2013. (2+3)
Banja Luka	915	296	876	1172
Brčko	307	379	380	759
Mostar	204	155	216	371
Sarajevo	1425	1080	1391	2471
Livno	273	57	307	364
UKUPNO	3124	1967	3170	5137

Tabela 2. Broj zaprimljenih žalbi u 2012. i 2013. godini i broj prenesenih žalbi iz prethodnih godina po uredima

2.1. Preporuke upućene organima vlasti

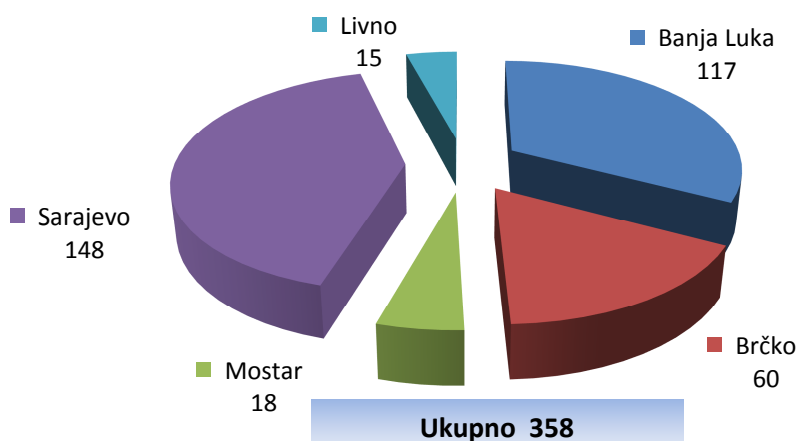
U 2013. godini ombudsmeni su uputili 335 preporuka u 358 žalbi, jer je u nekoliko slučajeva zbog identičnosti problematike i istog kršioca prava jednom preporukom obuhvaćeno više žalbi. Istovremeno, rok za postupanje po preporukama je istekao 31.12.2013. u 305 slučajeva tako da su analitički pokazatelji vezano za realizaciju preporuka bazirani na ovom pokazatelju.

U oblasti političkih i građanskih prava se i dalje najviše krše prava građana u BiH zbog čega su ombudsmeni najveći broj preporuka izdali u ovoj oblasti 193 ili 53,91%; zatim u oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava 64 ili 17,87; u oblasti vladinih, ministarskih i drugih imenovanja i to 32 ili 8,65%, te oblasti eliminiranja svih oblika diskriminacije 61 ili 17,03% preporuka

Ombudsmeni su, dakle, u 2013. godini izdali 92 preporuke više u odnosu na 2012. godinu u kojoj su upućene 243 preporuke. Kada se analizira broj upućenih preporuka po uredima, najviše je upućeno iz Područnog ureda Sarajevo 148, Glavnog ureda Banja Luka 117, Područnog ureda Brčko 60, Područnog ureda Mostar 18 i Terenskog ureda Livno 15 preporuka, a što je i vidljivo iz tabele 3 i dijagrama 6 u prilogu.

Ured	Broj žalbi sa izdatim preporukama u 2013.	Broj žalbi sa izdatim preporukama u 2012.
Banja Luka	117	66
Brčko	60	2
Mostar	18	10
Sarajevo	148	159
Livno	15	6
Ukupan broj preporuka	358	243

Tabela 3. Komparacija izdatih preporuka u žalbama po uredima za 2013. i 2012. godinu

Dijagram 6. Broj preporuka po uredima izdatih u predmetima u toku 2013. godine

Prema oblastima prava, najviše preporuka izdato je u žalbama iz oblasti građanskih i političkih prava 193 ili 53,91% od ukupnog broja preporuka, od kojih se na upravu odnosi 49 preporuka, sudove 29 preporuka, policiju 10 preporuka, pristup informacijama 45 preporuka, imovinsko-pravnih zahtjeva 19 itd.

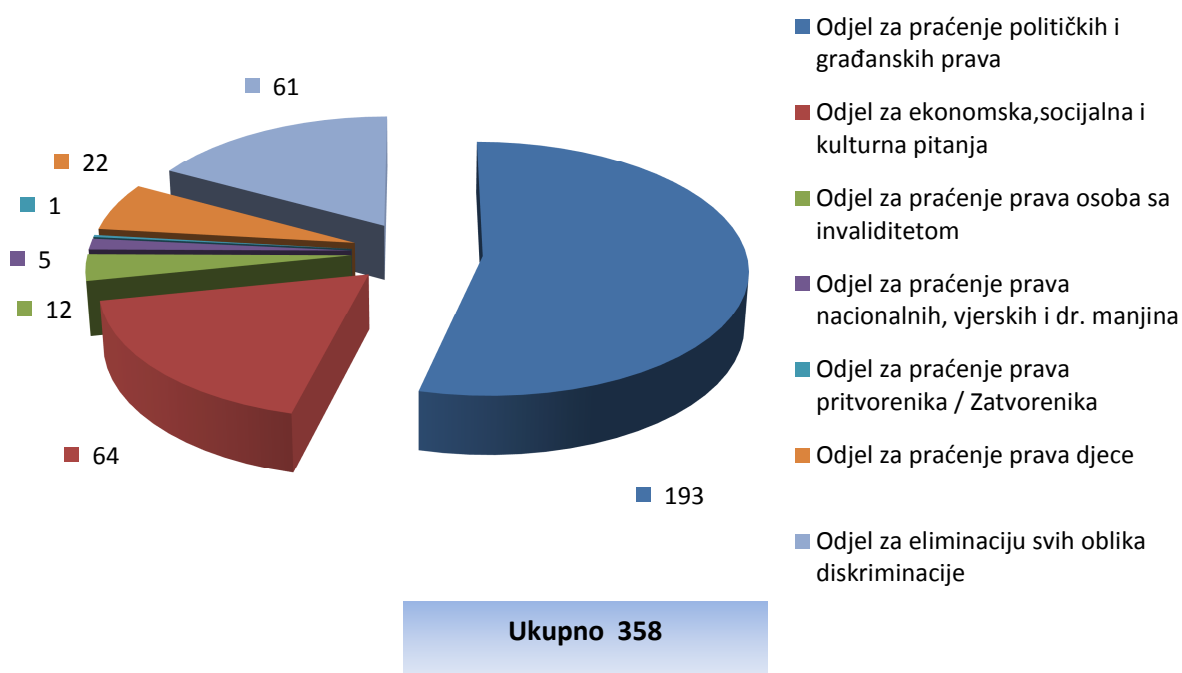
U oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava izdato je u žalbama 64 ili 17,88% od ukupnog broja preporuka, gdje se na oblast radnih odnosa odnose 44 preporuke, obrazovanja 7 preporuka, zdravstva 3 preporuke, penzijskih prava 6 preporuka, itd.

Ombudsmeni su i u 2013. godini zanačajan broj preporuka uputili iz oblasti vladinih, ministarskih i drugih imenovanja, i to 32 ili 8,94% od ukupnog broja preporuka.

U oblasti eliminiranja svih oblika diskriminacije upućena je 61 preporuka ili 17,04% od ukupnog broja preporuka, potom u oblasti prava djece 22 preporuke, te oblasti nacionalnih, vjerskih i drugih manjina 5 preporuka, a u odnosu na broj žalbi u ovoj oblasti prava (13 žalbi) je 38,46% preporuka u odnosu na ukupan broj žalbi u ovoj oblasti prava.

ODJEL	Broj žalbi sa izdatom preporukom
Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	193
Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	64
Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom	12
Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i dr. manjina	5
Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	1
Odjel za praćenje prava djece	22
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	61
UKUPNO	358

Tabela 3a. Broj preporuka po odjelima izdatih u žalbama u toku 2013. godine

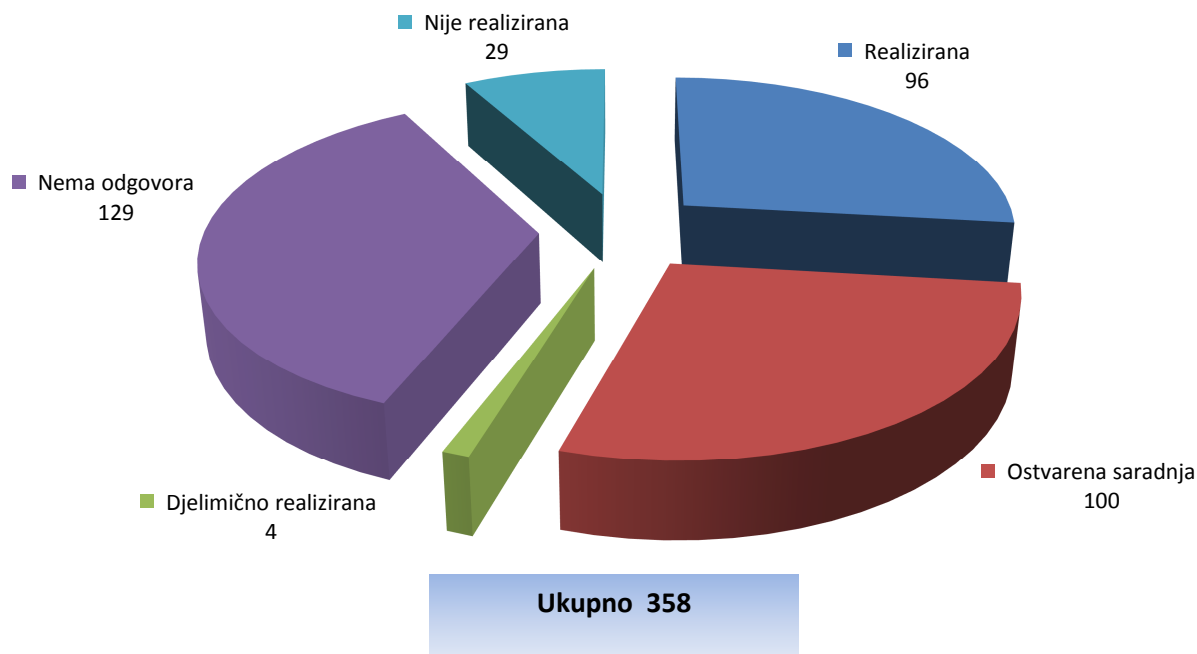
Dijagram 6a. Broj preporuka po odjelima izdatih u predmetima u toku 2013. godine

Od ukupnog broja upućenih preporuka na dan 31.12.2013. realizirano je 96 ili 26,82%, djelimično realizirane 4 ili 1,12%, ostvarena je saradnja na realizaciji po 100 preporuka ili 27,03%. Na ovaj način organi i tijela prihvatili su 200 upućenih preporuka ili 55,87% koje su se odnosile na kršenja ljudskih prava.

Nije realizirano 29 preporuka ili 8,1%, dok u 129 preporuka ili 36% nije dostavljena povratna informacija kako je i da li je postupljeno po upućenoj preporuci, što zajedno čini 158 preporuka ili 44,13%.

U Aneksu ovog izvještaja naveli smo detaljan pregled organa kojima su upućene preporuke i stanje izvršenja neposredno pred izdavanje Izvještaja.

Dijagram 7. Raspored preporuka u predmetima po načinu realizacije u 2013. godini

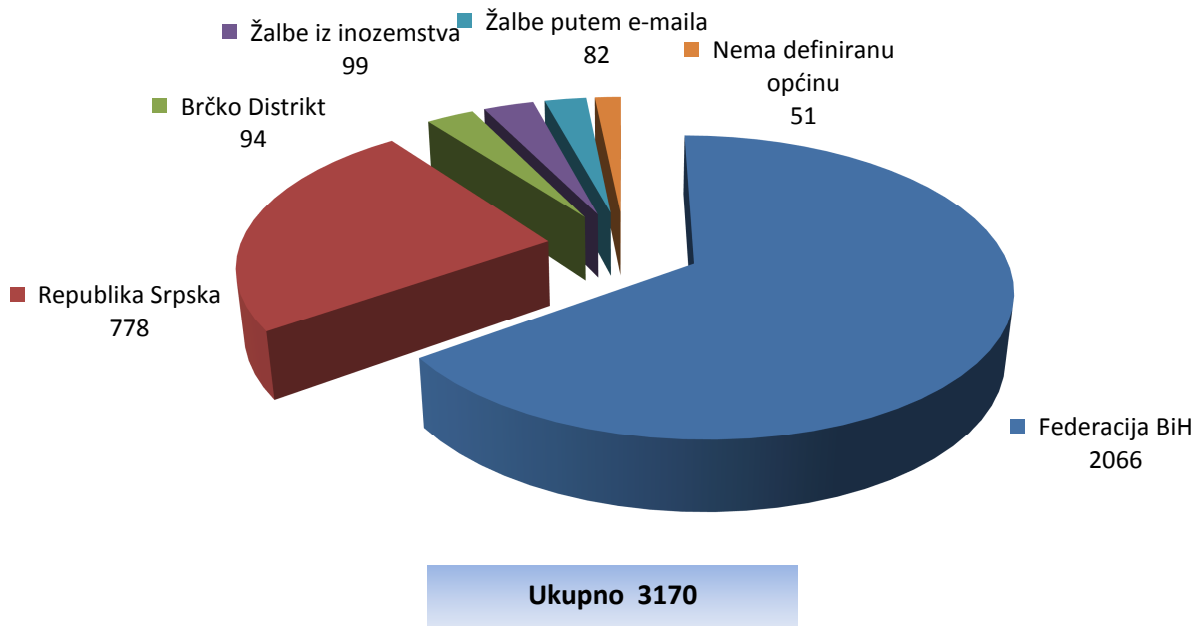
Kada se posmatra broj od 200 preporuka po kojima su organi prihvatili da postupe i 1290 žalbi u kojima su otklonjena kršenja ljudskih prava u toku postupka intervencije ombudsmena, vidljivo je da je otklonjeno 1490 kršenja ljudskih prava, i u odnosu na 1648 žalbi u kojima su utvrđena kršenja, u 90,41% žalbi otklonjeno je kršenje ljudskih prava u 2013 godini.

2.2. Statistički pokazatelji u odnosu na teritorijalnu pripadnost građana koji se obraćaju Instituciji ombudsmena

I u 2013. godini za Instituciju ombudsmena bilo je značajno da identificira i teritorijalnu pripadnost podnosilaca žalbi, mada je ovaj kriterij, s obzirom na strukturu Institucije ombudsmena, relativan indikator, jer je građanima omogućeno da žalbe podnose bilo kojem uredu Institucije, bez obzira gdje građanin ima prebivalište ili boravište.

Najčešće je opredjelenje žalilaca da se obraćaju uredu kojem su najbliže tijela i organi protiv kojih upućuju žalbu, a potom koji su najbliži sa svojim prebivalištem ili boravištem.

U 2013. godini obratilo se 2.066 građana s teritorije FBiH Instituciji ombudsmena, koliko i u 2012. godini. S teritorije RS-a obratilo se 778 građana, manje za 34 ili 4,19% u odnosu na 2012. godinu, a s teritorije Brčko Distrikta BiH 94 obraćanja građana, i više za 8 ili 8,52% u odnosu na 2012. godinu, zatim iz inozemstva 99 obraćanja građana, manje za 14 ili 12,39% u odnosu na 2012. godinu, putem e-mail-a 82 obraćanja građana i više za 34 ili 41,47% u odnosu na 2012. godinu.

Dijagram 8. Broj zaprimljenih žalbi prema teritorijalnoj pripadnosti podnosioca u 2013. godini

Izneseni pokazatelji u odnosu na teritorijalnu pripadnost građana odnosi se na statističke pokazatelje u odnosu na broj žalbi koje su uložene i po kojima je vođen postupak utvrđivanja kršenja ljudskih prava.

2.3. Pregled broja žalbi prema protivnim stranama

Protivne strane zbog kojih su se stranke najviše žalile:

- kazneno-popravne ustanove
- fondovi penzijsko-invalidskog osiguranja
- Vlada Sarajevskog kantona i Vlada Brčko Distrikta
- MUP Sarajevskog kantona i MUP Kantona 10, MUP RS-a, Ministarstvo rada i boračko- invalidske zaštite RS-a, Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove RS-a
- gradske uprave Mostara i Banje Luke
- općine Stari Grad, Centar, Novi Grad Sarajevo, Bugojno, Foča, Gradiška
- sudovi: općinski i osnovni sudovi Livno, Sarajevo, Banja Luka, Tuzla, Mostar, kantonalni sudovi Livno, Sarajevo, Tuzla, Okružni sud Banja Luka i Ustavni sud BiH

Preglede broja žalbi prema protivnim stranama značajno je istaći zbog prevencije kršenja ljudskih prava, jer se oni odnose na institucije i organe vlasti koji su se u 2013. godini najčešće pojavljivali kao protivna strana i kršioci prava po žalbama građana.

Ovo je značajno i zbog toga da tijela odlučivanja, a prvenstveno zakonodavni i izvršni organi, koristeći svoje nadležnosti, mogu djelovati na faktore koji dovode do toga da navedene institucije i organi krše prava građana.

Iz priloženog pregleda može se vidjeti da su i dalje kao najčešći kršioci ljudskih prava označeni kazneno-popravni zavodi, institucije penzijsko-invalidskog osiguranja, zatim organi gradskih i općinskih nivoa vlasti.

I dalje je evidentan veliki broj žalbi koje se odnose na pravosudne institucije, što je zabrinjavajuće, s obzirom na ulogu ovih institucija i obavezu njihovog efikasnog djelovanja u osiguranju zaštite ljudskih prava koju imaju kao treći stub vlasti.

U tabelama 4 i 5 dat je prikaz institucija i pravosudnih organa koje su građani najčešće označavali kao kršioce prava.

Redni br.	Naziv organa	Broj žalbi
1	KPZ ZT ZENICA	58
2	FEDERALNI ZAVOD PIO/MIO KANTONALNA ADMINISTRATIVNA JEDINICA TUZLA	46
3	FEDERALNI ZAVOD PIO/MIO FBIH	32
4	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE	26
5	GRAD MOSTAR	26
6	MUP KANTONA SARAJEVO	25
7	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH	24
8	GRAD BANJA LUKA	24
9	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	21
10	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE BANJA LUKA	19
11	MINISTARSTVO ODBRANE BIH	18
12	MUP KANTONA 10	17
13	OPĆINA STARI GRAD	17
14	OPĆINA CENTAR SARAJEVO	16
15	VLADA KANTONA SARAJEVO	16
16	FOND PIO RS, FILIJALA BANJA LUKA	15
17	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO	15
18	OPĆINA BUGOJNO - NAČELNIK OPĆINE	14
19	OPĆINA FOČA	14
20	OPĆINA GRADIŠKA	14

Tabela 4. 20 protivnih strana koje su imale najviše žalbi građana u 2013., isključujući pravosuđe

Redni br.	NAZIV PRAVOSUDNE INSTITUCIJE	Broj žalbi
1	OPĆINSKI SUD LIVNO	60
2	KANTONALNI SUD SARAJEVO	56
3	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	55
4	OPĆINSKI SUD SARAJEVO	42
5	OPĆINSKI SUD TUZLA	39
6	KANTONALNI SUD LIVNO	33
7	OPĆINSKI SUD MOSTAR	32
8	USTAVNI SUD BIH	19
9	KANTONALNI SUD TUZLA	18
10	OKRUŽNI SUD BANJA LUKA	18

Tabela 5. 10 protivnih strana u oblasti pravosuđa u 2013.godini koje su imale najviše žalbi građana

2.4. Specijalni izvještaji u 2013. godini

U 2013. godini Institucija ombudsmena izradila je pet specijalnih izvještaja, i to:

- 1. Specijalni izvještaj Djeca u u konfliktnim razvodima**
- 2. Specijalni izvještaj o ulozi centara za socijalni rad u zaštiti prava djece**
- 3. Specijalni izvještaj – Djeca i slobodno vrijeme**
- 4. Specijalni izvještaj o položaju Roma u Bosni i Hercegovini**
- 5. Specijalni izvještaj o realizaciji prava na povratak starijih i iznemoglih lica na teritoriji Bosne i Hercegovine**

O navedenim specijalnim izvještajima urađena je posebna analiza u ovom izvještaju u dijelu u kojem se analiziraju prava djece, prava starih i iznemoglih, prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, te prava iz oblasti diskriminacije.

Značajno je istaći da je u pet navedenih specijalnih izvještaja upućeno ukupno 48 preporuka (32 preporuke u tri specijalna izvještaja u oblasti prava djece, 15 preporuka iz Specijalnog izvještaja o položaju Roma u BiH i jedna preporuka u vezi s povratkom starih i iznemoglih lica).

Navedene preporuke upućene su nadležnim tijelima i organima radi preduzimanja mjera na sprečavanju kršenja prava i mjera za jačanje institucija na ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava ovih grupa građana.

POGLAVLJE III POSTUPANJE PO PREDMETIMA - STRUKTURA ŽALBI I PREGLED RADA PO ODJELIMA

Prema Zakonu, Institucija ombudsmena obavezna je uspostaviti odjele za praćenje prava djece, prava lica s invaliditetom i prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina, te druge odjele po potrebi.

Zakon o zabrani diskriminacije, u kojem je utvrđen i mandat Institucije ombudsmena, naložio je uspostavljanje odjela za eliminiranje svih oblika diskriminacije.

Analizirajući strukturu i brojnost obraćanja, ombudsmeni su zaključili da je neophodno, pored četiri navedena odjela, uspostaviti i odjele koji će se isključivo baviti zaštitom prava utvrđenih Paktom o građanskim i političkim pravima i Paktom o ekonomsko-socijalnim i kulturnim pravima, te Odjel za praćenje prava zatvorenika i pritvorenika.

Statistika obraćanja za zaštitu prava iz ovih oblasti pokazala je opravdanost uspostavljanja i navedenih odjela, jer se upravo u ova tri navedena odjela registrira i najveći broj žalbi.

Praćenjem stanja ostvarivanja prava s pozicije brojnosti žalbi, ukazuje se potreba za uspostavljanjem i odjela koji bi isključivo rješavao žalbe iz oblasti pravosuđa i uprave, te žalbe iz oblasti slobode pristupa informacijama i slobode medija. Na ovakvu potrebu ukazuje stalni porast broja žalbi u Odjelu građanskih i političkih prava u okviru kojeg se registriraju žalbe i za oblasti pravosuđa i uprave, te slobode pristupa informacijama i medijskih sloboda.

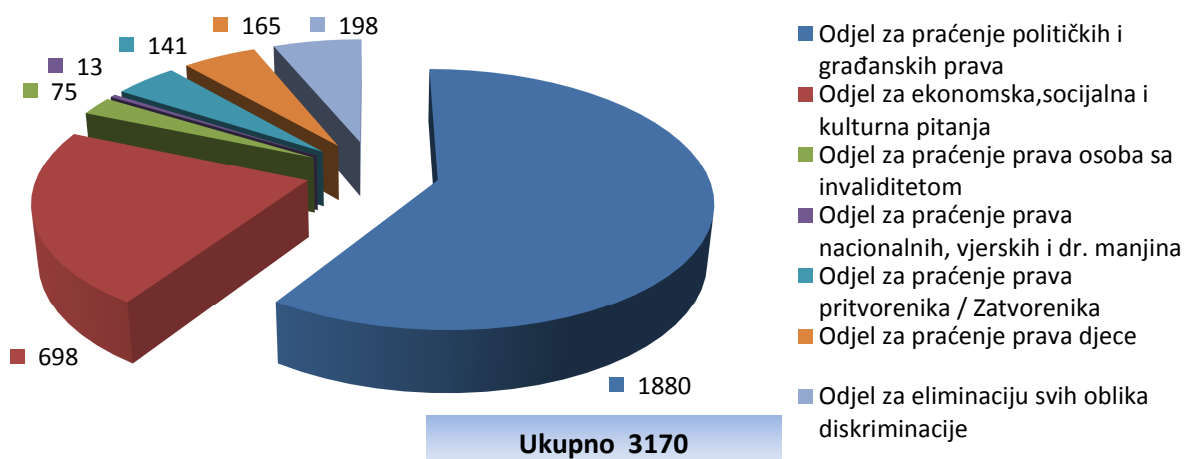
Struktura registriranih žalbi u odnosu na 2012. godinu pokazuje neznatan porast u Odjelu za građanska i politička prava i Odjelu za prava djece

Analizirajući broj obraćanja, u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu povećan je broj obraćanja u oblasti građanskih i političkih prava, zatim oblasti prava djece, dok je u ostalim oblastima broj obraćanja ostao isti ili se

neznatno smanjio.

ODJEL	Zaprimljeno u 2013.	Zaprimljeno u 2012.
Odjel za praćenje političkih i građanskih prava	1880	1737
Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja	698	742
Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom	75	77
Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i dr. manjina	13	17
Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika	141	170
Odjel za praćenje prava djece	165	124
Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije	198	257
UKUPNO	3170	3124

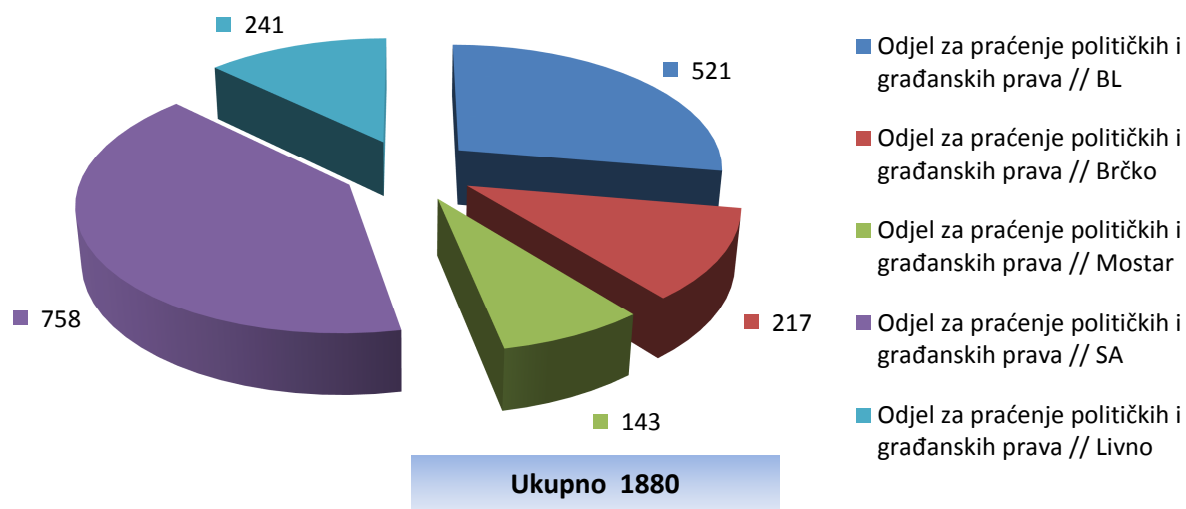
Tabela 6. Broj žalbi po odjelima zaprimljenih u 2013. i 2012. godini

Dijagram 9. Broj žalbi po odjelima zaprimljenih u toku 2013. godine

3.1. ODJEL ZA PRAĆENJE POLITIČKIH I GRAĐANSKIH PRAVA

Odjel za građanska i politička prava uspostavljen je u okviru unutrašnje strukture Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH. Odjel prima žalbe i *ex officio* pokreće istrage u slučajevima kada utvrdi kršenje i probleme u ostvarivanju prava proisteklih iz Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima⁹,

Dijagram 10. Pregled zaprimljenih žalbi u Odjelu za praćenje političkih i građanskih prava u 2013. godini po uredima

⁹ Odjel za građanska i politička prava obavlja poslove unapređenja i zaštite građanskih i političkih prava, informira nadležne organe, institucije i javnost o povredama građanskih i političkih prava, otklanja prepreke za dosljednu primjenu međunarodnih konvencija koje je ratificirala Bosna i Hercegovina, učestvuje u izradi nacrtu zakona i drugih propisa iz oblasti građanskih i političkih prava, djeluje preventivno na povrede građanskih i političkih prava i otklanja ih kada do njih dođe, educira građane kako da koriste mehanizme za zaštitu prava, saraduje sa institucijama sistema, nevladinim sektorom i pojedincima s ciljem zaštite građanskih i političkih prava, te podržava aktivnosti njihove medijske promocije, obavlja i druge poslove iz oblasti promoviranja i zaštite građanskih i političkih prava.

3.1.1. Analiza zaprimljenih žalbi

U periodu januar-decembar 2013. godine u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava zaprimljeno je ukupno 1880 žalbi. Od toga Ured Sarajevo 758, Ured Banja Luka 521, Ured Mostar 143, Ured Brčko Distrikt BiH 217, te Ured Livno 241.

U Odjelu su u 2013. godini ukupno bile u radu 2902 žalbe, od čega je 1880 primljeno u toku 2013. godine, a iz prethodnih godina prenesene su 1022 žalbe. U izvještajnom periodu ombudsmeni su riješili 2071 žalbu što je više u odnosu na broj novozaprimljenih žalbi čime se povećala ažurnost Odjela. U 2014. godinu Odjel je prenio 831 žalbu.

Ombudsmeni ukazuju na konstantan trend porasta žalbi u oblasti građanskih i političkih prava, posebno u odnosu na sudstvo, upravu, policiju, slobodu pristupa informacijama. Sagledavajući ovu oblast u cjelini, može se zaključiti da su u značajnoj mjeri ugroženi principi vladavine prava što rezultira da se građani Instituciji ombudsmena često obraćaju kao "zadnjoj instanci."

Posmatrano kroz statističke pokazatelje, broj registriranih žalbi Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava u 2013. godini (1880), a u odnosu na 2012. godinu (1737 žalba), povećao se za 143, odnosno 8,23 %.

Struktura registriranih žalbi u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava u 2013. godini je: mediji i sloboda informiranja 2, pristup informacijama 228, policija 138, sudovi 606, imovinsko-pravni 154, javne isprave 29, uprava 484, ratne štete 10, vladina i ministarska imenovanja 144, tužilaštva 68 i pravobranilaštva 6.

Poređenje zaprimljenih žalbi po povredama ljudskih prava u periodu 2012. – 2013. ukazuje da je došlo do porasta broja žalbi koje se odnose na upravu, vladina i ministarska imenovanja, tužilaštvo, policiju, pristup informacijama, imovinska prava, te javne isprave.

U 2013. godini u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava donesene su ukupno 193 preporuke, od kojih se 45 odnose na slobodu pristupa informacijama, 10 na rad policije, 29 na sudove, 19 na imovinska prava, dvije na javne isprave, 49 na upravu, dvije na ratne štete, 31 na vladina i ministarska imenovanja, tri na tužilaštvo i tri na pravobranilaštvo.

Vrsta povrede	Broj žalbi s preporukom
Pristup informacijama	45
Policija	10
Sudovi	29
Imovinsko-pravni	19
Javne isprave	2
Uprava	49
Ratne štete	2
Vladina i ministarska imenovanja	31
Tužilaštva	3
Pravobranilaštva	3
Ukupno	193

Tabela 6a. Broj preporuka u žalbama iz Odjela za praćenje političkih i građanskih prava

Od ukupnog broja donesenih preporuka u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava realizirane su 52 preporuke, nije realizirano 17 preporuka, ostvarena je saradnja s organom kojem je preporuka upućena u 47 žalbi, dok u 77 žalbi u kojima je upućena preporuka nema odgovora nadležnog organa.

Da se građanska i politička prava u BiH krše, ukazuje i podatak da je najveći broj preporuka izdat u ovoj oblasti 193 ili 57,62%, te da se najveći broj odnosi na slobodu pristupa informacijama i upravu. Samo je nešto više ¼ od izdatih preporuka u ovoj oblasti realizirano, dok je zabrinjavajuće da u 77 slučajeva nema odgovora nadležnog organa.

Izveštajni period rada i djelovanja Odjela za praćenje građanskih i političkih prava Institucije ombudsmena u 2013. godini i dalje primarno karakteriziraju pojave kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda zaštićenih članom 6. stav 1. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, te člana 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju, u postupcima pred organima uprave i sudovima.

Analiza zaprimljenih žalbi po oblastima zaštićenih prava ukazuje na činjenicu da je u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava i dalje prisutan trend rasta broja žalbi što ukazuje na potrebu preduzimanja dodatnih mjera u ovoj oblasti. Ovakvo stanje stvari uzrokovano je faktorima koji već duži niz godina urušavaju sistem zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda u Bosni i Hercegovini. Štaviše, na terenu, u praksi, prisutan je trend pada zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Neusklađenost domaćeg zakonodavstva sa standardima zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda, disproporcija zakonodavstva i stanja u praksi, složena administrativno-upravna struktura Bosne i Hercegovine, politički faktori (Bosna i Hercegovina je postkonfliktna, tranzicijska država, kontinuirano stvaranje političkih kriza političkih stranaka na vlasti) ekonomsko-socijalni faktori (sve veće siromaštvo građana, rast stope nezaposlenosti) u konačnici za posljedicu imaju odsustvo vladavine prava, što je jedna od najvećih prepreka u ostvarivanju ljudskih prava.

Zaprimanje povećanog broja žalbi u 2013. godini u odnosu na prethodne godine, posebno poslije svakog medijskog istupa ombudsmena, navode na zaključak da je došlo do porasta svijesti građana o ulozi i nadležnostima Institucije ombudsmena u procesu zaštite ljudskih prava.

Istovremeno, i dalje je prisutan trend da se građani obraćaju Instituciji ombudsmena u vezi s pitanjima koja su, shodno Zakonu,¹⁰ van nadležnosti Institucije ombudsmena, a što uključuje zahtjeve da se utiče na meritum sudskih odluka, pružanje besplatne pravne pomoći nekim strankama izradom podnesaka, zastupanje pred sudovima i sl. Građani Bosne i Hercegovine obraćaju se Instituciji ombudsmena sa zahtjevima koji su van mandata s obrazloženjem „da je Institucija ombudsmena posljednja adresa kojoj se obraćaju“.

¹⁰ „Službeni glasnik BiH“, br.19/02, 35/04, 32/06, član 4. Zakona

Treba istaknuti prisustvo dobre saradnje organa vlasti u Bosni i Hercegovini sa Institucijom ombudsmena, posebno u nekim pojedinačnim predmetima u kojima je povreda prava otklonjena odmah nakon preliminarnog akta upućenog odgovornoj strani. Događa se u praksi da se kršenje ljudskih prava otkloni i nakon telefonskog kontakta s nadležnim organom.

Povrede	Zaprimljeno u 2013.	Zaprimljeno u 2012.
Sudovi	606	637
Uprava	484	381
Imovinsko-pravni	154	150
Pristup informacijama	228	225
Vladina i ministarska imenovanja	144	115
Policija	138	123
Javne isprave	29	26
Tužilaštva	68	44
Ratne štete	10	11
Pravobranilaštva	6	5
Mediji i sloboda informiranja	2	2

Tabela 7. Poređenje povreda po godinama zaprimanja 2013. i 2012., karakterističnih za Odjel za praćenje političkih i građanskih prava

3.1.2. Pravosuđe

U izvještajnom periodu kršenje ljudskih prava i osnovnih sloboda zaštićenih članom 6. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda¹¹ u postupcima pred sudovima u BiH u najvećem broju slučajeva karakterizira dugotrajnost sudskih postupaka, nedjelotvorno provođenje sudskih odluka, pravna nesigurnost, neujednačenost sudske prakse i nepovjerenje građana u sudove. I ove godine, kao uostalom i svih ranijih, građani su najčešće identificirali sudove kao potencijalne kršioce ljudskih prava..

Sudovi se i dalje pojavljuju kao najčešći kršilac ljudskih prava i to zbog dugotrajnosti sudskih postupaka, nedjelotvornog provođenja sudskih odluka, prisutne pravne nesigurnosti vezane za neujednačenost sudske prakse i nepovjerenja građana u sudove.

I dalje neažurnost sudova i dugo trajanje sudskih postupaka ozbiljno otežavaju građanima pristup sudu i uzrok su brojnih kršenja prava građana na efikasnu sudsku zaštitu od suda u razumnom roku, a što je i jedan od najvećih problema pravnog sistema Bosne i Hercegovine.

Istovremeno, ovo ozbiljno ugrožava efikasnu zaštitu bilo kojeg ugroženog prava ako stranka na sudsku zaštitu mora čekati godinama. Ova činjenica često demoralizira stranke i stvara prostor za neodgovorno ponašanje kršilaca prava, jer ovo značajno smanjuje rizik od odgovornosti.

¹¹ „Pravo na postupak pred sudom u razumnom vremenu regulirano je članom 6. EKLJP i neodvojivi je dio prava na suđenje onako kako je definirano Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima. Pri rješavanju spisa razumni rok rješavanja sudskih predmeta koji propisuje član 6. EKLJP treba se cijeniti od dana podnošenja tužbe pa do pravosnažnosti presude i dalje do provođenja izvršnog postupka po pravosnažnoj i izvršnoj presudi, bez obzira na to kada je spis primljen u rad kod prvostepenog ili drugostepenog suda. Da bi se osiguralo pravo na pravično suđenje, kako je to predviđeno Paktom, na državi je da svoje pravosuđe organizira na takav način koji će osigurati osobama, koje se nalaze pod jurisdikcijom te zemlje, bez obzira na njihovu finansijsku situaciju ili nivo obrazovanja, predvidive rezultate suđenja (uključujući tu i vrijeme potrebno za donošenje odluke) i efikasne pravne lijekove.“

Neefikasnost primjene zakonskih i podzakonskih propisa dovodi do osjećaja nemoći građana pred pravnim sistemom i gubitka vjere u pravnu državu. Posebno zabrinjava neefikasnost sudova koja je uzrokovana nizom faktora kao što su: neadekvatna stručna i kadrovska popunjenost, veliki broj naslijeđenih žalbi iz ranijeg perioda, u nekim slučajevima nedovoljna

stručnost sudija, a prisutna su i česta odsustva određenog broja nosilaca pravosudnih funkcija po osnovu bolovanja koja se, u pravilu, dešavaju u vrijeme zakazanih rasprava zbog čega građani trpe.

Prema statističkim pokazateljima, u Odjelu za praćenje građanskih i političkih prava Institucije ombudsmena u 2013. godini ukupno je registrirano 606 žalbi koje se odnose na rad sudova i sudske administracije, što je za 31 ili 4,87% žalbi manje u odnosu na 2012. godinu kada je bilo registrirano 637 žalbi.

Tromost i neefikasnost sudskog sistema u značajnoj mjeri pogoduje kršiocima prava i doprinosi njihovoj komociji u preduzimanju društveno neprihvatljivih radnji te umanjuje efikasnost utvrđivanja njihove odgovornosti

Najveći broj žalbi na rad sudova u vezi je s kršenjem standarda dužine trajanja postupka pred sudovima zaštićenih članom 6. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, te žalbi zbog kršenja procesnih zakona u vezi s vođenjem sudskih postupka. Iako je uspostavljen CMS (Central Management System) kojim je osigurano jedinstvo vođenja svih predmeta u pravosudnom sistemu što omogućava hronološko procesuiranje predmeta, i dalje iz neposrednog obraćanja građana i žalbenih navoda proizilazi da građani imaju visok stepen nepovjerenja prema sudovima zbog čega izbjegavaju ostvarivanje svojih prava u sudskom postupku, čak i u slučajevima kada su sudovi jedini nadležni za njihovo rješavanje.

Institucija ombudsmena je i u ovom izvještajnom periodu reagirala u slučaju nedonošenja sudskih odluka i neizvršavanja sudskih odluka. U predmetima pred sudovima nije rijetka pojava da sudovi u drugom stepenu, u pravilu, vraćaju predmete na ponovni postupak prvostepenim sudovima. U takvim slučajevima postupci traju više godina što u svakom smislu iscrpljuje podnosioca tužbe, i u konačnici krše se odredbe člana 6. EKLJP.

Osim navedenog, kada građanin nakon dugotrajnog sudskog postupka dođe u posjed pravosnažne sudske odluke, u najvećem broju slučajeva tuženo fizičko ili pravno lice nije spremno u ostavljenom roku dobrovoljno izvršiti obavezu koja mu je naložena odlukom. U takvoj situaciji tužioci su prinuđeni svoja prava ostvarivati ponovnim obraćanjem sudu sa zahtjevom za izvršenje u skladu s odredbama Zakona o izvršnom postupku. Na taj način otvara se ponovo dugotrajna procedura izvršenja s neizvjesnim ishodom, iako je u predmetima izvršenja "sud dužan hitno postupati."

Poseban problem i dalje je neefikasnost izvršenja sudskih odluka

I dalje Institucija ombudsmena zaprima žalbe vezano za izvršenje pravosnažnih presuda iz sredstava budžeta vladinih tijela, gdje je sve prisutnija praksa da se potraživanja građana a shodno sudskim odlukama ne izvršavaju već se evidentiraju kao javni dug. Tokom

istražnog postupka u konkretnim slučajevima odgovor organa bio je "da sredstva nisu planirana u budžetu, da se isplata vrši hronološki, da će dug tražiocu izvršenja biti plaćen u vrijednosnim

papirima, da nema dovoljno sredstava za tu namjenu i dr.” Uzrok tome su neadekvatna zakonska rješenja koja i dalje postoje u praksi, te se tako grubo krši pravo na imovinu garantirano Protokolom broj 1. uz Evropsku konvenciju.

Kada govorimo o pravosuđu u prošloj godini, ombudsmeni su imali i žalbu zbog neregularnosti konkursa za izbor sudija Općinskog suda u Sarajevu.¹² Žaliteljici nije pružena mogućnost ulaganja žalbe na odluku o imenovanju sudija, jer takva mogućnost nije predviđena Zakonom o VSTV-u i Poslovníkom o radu VSTV-a.

Stoga su ombudsmeni, s ciljem transparentnog i racionalnog procesa izbora sudija i tužilaca, uputili preporuku¹³ Ministarstvu pravde BiH da uskladi odredbe Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH i Poslovníka o radu Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH s odredbama Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Iz odgovora Ministarstva pravde BiH proizilazi¹⁴ da je formirana Radna grupa za izradu Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o VSTV-u i da će uočena manjkavost na koju je ukazano i preporukom ombudsmena biti ugrađene u izmjene.

U ovom izvještajnom periodu Institucija ombudsmena provodila je monitoring funkcioniranja pravosudnog sistema.¹⁵ Monitoring funkcioniranja pravosudnog sistema u najvećem broju slučajeva proveden je u postupcima uređenim Zakonom o parničnom postupku (pravo na rad, na imovinu, prava djeteta, prekršajni postupak i dr.). U Instituciji ombudsmena zaprimljen je određeni broj žalbi građana u kojima se otvara pitanje pristrasnosti postupajućeg sudije i u vezi s tim kršenja procesnih odredbi tokom vođenja postupka.

Navodi žalbi u pojedinačnim predmetima monitoringa odnose se na kršenje odredbi entitetskih zakona o parničnom postupku na štetu jedne od stranaka u postupku, pristrasnost sudija davanjem povlaštenog položaja tuženom ili tužiocu u postupku iznošenja dokaza, omalovažavanja digniteta tužioca ili tuženog na štetu jedne ili druge strane, odugovlačenja postupka. Na teritoriji Bosne i Hercegovine u sklopu reforme pravosuđa u oblasti građanskog sudovanja doneseni su: Zakon o parničnom postupku Bosne i Hercegovine¹⁶, Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine¹⁷ i Zakon o parničnom postupku Republike Srpske¹⁸. Zakoni o parničnom postupku BiH, Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske su propisi kojima se na teritoriji Bosne i Hercegovine i entiteta određuju pravila postupaka na osnovu kojih sudovi raspravljaju i odlučuju u građansko-pravnim sporovima. Cilj donošenja ovih zakona prvenstveno je bio da se u parničnom postupku dodatno poveća efikasnost suđenja, te da se izbjegne nepotrebno odugovlačenje postupka. Praksa praćenja suđenja od ovlaštenih osoba Institucije ombudsmena, između ostalog, ima za cilj doprinos javnosti suđenja i motivacije pravosuđa da radi u skladu s međunarodnim standardima profesionalnog i nepristrasnog pravosuđa, a što istovremeno doprinosi i detektiranju njegovih slabih tačaka i

¹² Ž-SA-05-384/13

¹³ P-157/13

¹⁴ akt broj: 05-07-14-8396/13, od 20.9.2013.

¹⁵ Spis broj: Ž-SA-05-1171/11, Ž-SA-01-190/12, Ž-SA-05-1392/12, Ž-SA-04-407/13, Ž-SA-06-1286/12, Ž-SA-01-412/12, Ž-SA-05-1382/12

¹⁶ „Službeni glasnik BiH“, broj 36/04, 87/07

¹⁷ „Službeni glasnik BiH“, br. 53/03, 73/05, 19/06

¹⁸ „Službeni glasnik BiH“, br. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07

mogućnosti za potencijalno unapređenje zakona ili praksi. Institucija ombudsmena je posredstvom ovlaštenog osoblja provodila monitoring u pojedinačnim predmetima.

Na osnovu analize zaprimljenih žalbi u Instituciji ombudsmena, provođenja monitoringa suđenja u pojedinačnim predmetima, izvještaja nevladinih organizacija domaćih i međunarodnih u vezi s funkcioniranjem pravosudnog sistema u Bosni i Hercegovini, sa sigurnošću se može zaključiti da reforma pravosudnog sistema nije dala željene rezultate a što je indikator potrebe za daljnjim nastavkom reforme ovog segmenta vlasti.

Ombudsmeni za ljudska prava BiH uputili su zakonodavnim organima na nivou entiteta i Brčko Distrikta BiH Inicijativu za donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prekršajima. Dana 24.4.2013. Narodna skupština Republike Srpske dostavila je izjašnjenje da je Programom rada Narodne skupštine predviđeno razmatranje novog Zakona o prekršajima Republike Srpske (za period juli- septembar).

Skupština Brčko Distrikta BiH dostavila je izjašnjenje da nadležna Pravosudna komisija Brčko Distrikta BiH nije razmatrala Inicijativu za donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prekršajima.

Predstavnički dom Parlamenta FBiH je, 19.12.2013., dostavio odgovor u kojem se navodi da je Odbor za pravdu i opću upravu prihvatio Inicijativu i smatra je opravdanom. U parlamentarnoj proceduri već se nalazi Prijedlog zakona o prekršajima, na koji će se djelovati i amandmanski. Ukoliko amandman koji se tiče Inicijative ne bude prihvaćen, Odbor će ponovo razmatrati Inicijativu.

Imajući to u vidu, zaključak ombudsmena je da je Inicijativa prihvaćena, odnosno da će biti razmatrana kroz procedure donošenja novog zakona o prekršajima na entitetskom nivou. Također, Inicijativa nije naišla na podršku od nadležnih u Brčko Distriktu BiH.

Bosna i Hercegovina ima i materijalne i procesne zakone koji su u velikoj mjeri usklađeni s evropskim standardima. Međutim, postoji disproporcija između zakonodavstva i situacije u praksi. Da bi se dala cjelovita ocjena stepena kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda u segmentu rada i funkcioniranja pravosudnog sistema, neophodno je, prije svega, izvršiti detaljnu analizu svih relevantnih subjekata koji u svojoj nadležnosti imaju aktivnu ulogu o organiziranju i funkcioniranju pravosudnog sistema. Uzimajući u obzir kontinuitet žalbi zaprimljenih u Instituciji ombudsmena na rad pravosuđa, ombudsmeni BiH ističu neophodnost preduzimanja urgentnih mjera od sudova u Bosni i Hercegovini s ciljem otklanjanja negativnih pojava kršenja člana 6. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. U protivnom, i dalje će postojati odbojnost prema pravosuđu svakoga ko je došao u priliku da svoje pravo mora ostvarivati kod ove temeljne državne institucije, jer je "najveća nepravda kad pravda kasni".

Instituciji ombudsmena i dalje se obraćaju građani nezadovoljni radom opunomoćenih advokata u smislu da ne ostvaruju zadovoljavajući kontakt s advokatima, zbog čega nisu u toku s radnjama koje se preduzimaju u njihovim predmetima, advokati ih dovoljno ne obavještavaju o radnjama u postupku, ne zalažu se dovoljno, "bahato se ponašaju i skupo naplaćuju". Ove

žalbe dostavljaju se u okviru žalbi na rad sudova u postupku zastupanja, parničenja pred sudovima.

Institucija ombudsmena zbog nenadležnosti i principa slobodnog disponiranja pravom na odbranu navedene predmete ne uzima u rad, odnosno prosljeđuje ih nadležnim advokatskim komorama na postupanje uz obavezno dostavljanje obavještenja podnosiocu žalbe. Građani navode u svojim žalbama i nezadovoljstvo radom advokatskih komora, odnosno nepostupanja ili postupnja po pritužbama građana na način kojim se "samo zadovoljava forma". Zabilježeno je više obraćanja u kojima stranke navode da advokatske komore ne provode disciplinske postupke po prijavama stranaka.¹⁹

Institucija ombudsmena zaprimila je žalbe na rad sudskih vještaka.²⁰ Navodi žalbe bili su u vezi sa suštinom nalaza vještaka, pristrasnosti i "prijateljskih" veza vještaka sa suprotnom stranom. Tokom provođenja monitoringa u predmetu ovlašteni predstavnik Institucije ombudsmena ukazao je postupajućem sudiji na žalbene navode u vezi s radom i postupanjem vještaka.

3.1.3. Uprava

Obaveza javne uprave u izvršavanju vlastitih obaveza prema građanima podrazumijeva da se što više približi građanima, da garantira poboljšanje kvaliteta rada i to tako što će voditi računa da odluke koje utiču na prava ili interese pojedinaca budu zasnovane na zakonu, da sadržaj takvih odluka bude u skladu sa zakonom, da u svom radu poštuju princip jednakog tretmana, da izbjegavaju diskriminaciju baziranu na nacionalnosti, spolu, etničkom porijeklu, religiji, hendikepiranosti i drugo, da se prema građanima ponašaju uslužno, korektno i pristupačno, da se odluke po zahtjevu ili žalbi donose u razumnom roku, bez odgađanja s obrazloženjem i pravnim osnovom odluke, da odluke koje mogu negativno uticati na prava ili interese građana obavezno sadrže uputstva o pravnim lijekovima.

Stepen kršenja ljudskih prava pojedinaca, koji se u najvećem broju slučajeva obraćaju raznim službama i organima uprave organiziranim na različitim nivoima, radi ostvarivanja raznih prava iz svih oblasti života, umnogome zavisi i od odgovora na pitanje da li se ponašanje javne uprave (administracije) može ocijeniti valjanim.

Činjenica da svaki građanin od momenta rođenja do momenta smrti je u obavezi da se obraća organima uprave u značajnoj mjeri ukazuje na ozbiljnost stanja ljudskih prava u oblasti uprave. Postupanja organa uprave u značajnoj mjeri ukazuju da ne postoji svijest da su organi uprave, prije svega, servisi građana.

Posebno su zabrinjavajuća stanja u službama prostornog uređenja i urbanizma, imovinsko-pravnim službama, dok se građani rjeđe obraćaju zbog problema u matičnim uredima.

U izvještajnom periodu u 2013. godini Institucija ombudsmena zaprimila je 484 žalbe koje se odnose na rad javne uprave, što je za 103 žalbe ili 27,03% više u odnosu na 2012. godinu.

Postupajući po žalbama građana, Institucija ombudsmena je u 2013. godini izdala 49 preporuka vezano za rad javne uprave.

¹⁹ Ž-BL-05-366/11

²⁰ Ž-SA-05-1171/11

Analiza žalbi zaprimljenih u Instituciji ombudsmena, u kojima kao kršioce prava građani označavaju administraciju, ukazuje da se oni osjećaju nejednakim pred zakonom, da ne mogu ostvariti pravičnu raspravu u razumnom roku, da zbog sporosti administracije otežano ostvaruju pravo na imovinu, dom, jednak pristup javnim službama, pravo na rad i druga prava.

U konkretnim slučajevima u postupcima istrage, koji se provode na osnovu žalbi ili *ex officio*, Institucija uglavnom blagovremeno zaprima odgovore, izjašnjenja. Međutim, ta saradnja nerijetko se svodi na puku formu - poštivanje procedura propisanih Zakonom i Pravila postupka Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH, što ni na koji način ne doprinosi efikasnoj zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, niti generalno doprinosi otklanjanju povrede.

3.1.4. Policija

Potreba za sigurnošću jedna je od primarnih ljudskih potreba, koja se ugrožava raznim oblicima devijantnog djelovanja. Policija je najvidljiviji dio strukture vlasti koja je odgovorna za javnu sigurnost. Jedna od osnovnih dužnosti policije je zaštita života, te lične sigurnosti i imovine građana. Policija predstavlja servis koji treba da služi interesima i potrebama građana na prvom mjestu u kontekstu njihove sigurnosti, ali i da osigurava javni red i mir i sl. Policija građanima pruža zaštitu njihovih osnovnih ustavnih prava i sloboda te zaštitu drugih ustavom zaštićenih vrijednosti.

Institucija ombudsmena je u ovom izvještajnom periodu zaprimila određeni broj žalbi na rad policije. Žalbe upućene policiji mogu se klasificirati u više grupa, i to: žalbe građana prema čijim navodima policija svojim djelovanjem ili propuštanjem da postupi u skladu sa zakonom povređuje prava građana, žalbe koje podnose pripadnici policijskih snaga zbog kršenja njihovih prava iz radnog odnosa, kao što su: prava na naknade po osnovu radnog odnosa, pitanje činovanja, napredovanja u službi, žalbe vezano za zasnivanje radnog odnosa u policiji, eventualne povrede konkursnih procedura, te žalbe u vezi s radom unutrašnje kontrole. U svojim žalbama, osim navedenog, građani su isticali neefikasnost policije u FBiH i RS-u, zloupotrebu položaja, prekoračenje ovlaštenja, prekomjernu upotrebu sile.

U izvještajnom periodu, u 2013. godini, Institucija ombudsmena zaprimila je 138 žalbi na rad policije što je u odnosu na 2012. godinu (ukupno 123 žalbe) više za 12,20% ili 15 žalbi više.

Istrage provedene po žalbama građana u pojedinačnim predmetima pokazale su da je došlo do kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda od strane policije zbog čega su ombudsmeni BiH donijeli preporuke. U 10 slučajeva ombudsmeni BiH donijeli su preporuke zbog kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda od strane policije, i to: *P-27/13*, *P-53/13*, *P-194/13*, *P-212/13*, *P-317/13*, *P-28/13*, *P-55/13*, *P-210/13*, *P-225/13*, *P-328/13*.

Uloga i značaj policije tretirana je, između ostalog, u okviru primjene *Zakona o zaštiti od nasilja u porodici*²¹. Institucija ombudsmena zaprimala je žalbe vezano za povrede navedenog zakona gdje je odgovornom stranom označena policija. Ilustracije radi, u predmetu broj *Ž-BR-05-23/13*, ombudsmeni BiH donijeli su preporuku²². Predmet žalbe je prijava nasilja u porodici.

²¹ „Službene novine Federacije BiH“ broj: 22/05 i 51/06

²² P-55/13

Odgovornom stranom označeno je Ministarstvo unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona, Policijska uprava Tuzla. Tokom istražnog postupka ombudsmeni BiH utvrdili su da je žalba osnovana. Podnositeljica žalbe ukazala je na izostanak adekvatnih mjera njene zaštite od odgovorne strane po njenim prijavama nasilja. Važno je istaći da su ombudsmeni BiH već ranije imali priliku po službenoj dužnosti provesti istragu o nasilju u porodici koje je na kraju rezultiralo ubistvom žrtve nasilja, postupajući u predmetu *Ž-SA-05-1386/10*²³.

Tom prilikom ombudsmeni BiH zauzeli su stav da je taj događaj potvrdio zabrinjavajuću činjenicu da velika većina žena žrtava nasilja nema povjerenja u institucije sistema, kako zbog nemogućnosti ostvarivanja fizičke zaštite i nadzora od strane policije, tako i zbog nesenzibiliziranog pristupa socijalnog radnika, sporosti u procesuiranju i rješavanju slučajeva od strane sudova, a posebno blagih kazni koje sudovi izriču. Nema sistemskog pristupa u sprečavanju i prevenciji učestalih i kontinuiranih prijetnji i zastrašivanja od strane počinitelaca nasilja, što uvijek rezultira akumuliranjem straha kod žena žrtava nasilja, koje zbog toga ne prijavljuju slučajeve nasilja. U konkretnom slučaju je zabrinjavajuća činjenica što policija nije još ranije po službenoj dužnosti podnijela zahtjev za izricanje zaštitnih mjera žrtava nasilja, i što je podnositeljica žalbe tražila zaštitu od nadležnih organa, ali da to, osim izdavanja prekršajnog naloga protiv nasilnika, nije rezultiralo blagovremenom zaštitom. Preporuka ombudsmena BiH u konkretnom slučaju je ispoštovana.

Institucija ombudsmena zapimala je žalbe u vezi s povredom radnopravnog statusa zaposlenika u policiji. Ilustracije radi, navodimo predmet broj *Ž-MO-05-22/13*. Podnosilac žalbe zatražio je intervenciju Institucije ombudsmena radi uspješnog prevazilaženja problema ugrožavanja radnopravnog statusa od strane poslodavca MUP-a HNK. Nakon više intervencija Institucije, konkretan slučaj je okončan tako da je podnosilac žalbe pozvan na posao. Tom prilikom je od poslodavca dobio kvalitativnu ponudu u vezi s raspoređivanjem na novo radno mjesto, a na koju nije istakao primjedbu.

Izveštajni period za 2013. godinu pokazuje da mehanizam unutrašnje kontrole nije dao željene rezultate, odnosno pokazao se neefikasnim. S ciljem zaštite svojih prava u slučajevima kada postoji sumnja da su ih narušile policijske snage, građani nerijetko nastoje iskoristiti dostupne mehanizme i najčešće se obraćaju Jedinici za profesionalne standarde i Odboru unutrašnje kontrole. Dosadašnja iskustva ombudsmena BiH pokazala su da je Odbor unutrašnje kontrole neefikasan i da predstavlja samo formalno uspostavljeno tijelo. Ovaj vid zapažanja ombudsmeni BiH posebno su apostrofirali u *Godišnjem izvještaju za 2012. godinu*.²⁴ U predmetu broj *Ž-SA-05-883/13* podnosilac žalbe H.S. podnio je žalbu zbog prekomjerne upotrebe sile. Odgovornom stranom označena je Prva policijska uprava MUP-a Kantona Sarajevo. Tokom istražnog postupka Institucija ombudsmena obaviještena je aktom da je podnosiocu žalbe osigurana zaštita na način da je predmet dostavljen na nadležno postupanje Jedinici za profesionalne standarde MUP-a Kantona Sarajevo. Dana 22.11.2013. Jedinica za profesionalne standarde dostavila je akt broj: 02/Pk-2-1-93/13, u kojem se ističe da je na redovnoj sjednici održanoj 22.11.2013. upoznat Ured za pritužbe javnosti u MUP-u Kantona Sarajevo uz čiju će usmenu saglasnost policijski službenici Odjeljenja unutrašnje kontrole provesti unutrašnju istragu.

---

²³ P-335/10

²⁴ Godišnji izvještaj za 2012. godinu strana 27. pasus prvi

Dana 14.2.2014. Institucija ombudsmena zaprimila je izjašnjenje Jedinice za profesionalne standarde Uprave policije MUP-a Kantona Sarajevo, akt broj: 02/PK-2-1-93/13, od 11.2.2014., u kojem se navodi “... da je povodom žalbe stranaka na postupak i ponašanje policijskih službenika Prve PU provedena unutrašnja istraga, koja je u skladu s članom 35. Pravilnika o radu Jedinice za profesionalne standarde i uz saglasnost Ureda za pritužbe javnosti u Ministarstvu unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo zaključena ocjenom *Bez dovoljno dokaza*.” U predmetu broj Ž-SA-05-1188/13 Institucija ombudsmena je po službenoj dužnosti otvorila istragu u vezi s prekomjernom upotrebom sile od strane policijskih službenika PU Živinice.

U istrazi je utvrđeno da je Kantonalno tužilaštvo Tuzlanskog kantona podiglo optužnicu protiv jednog policijskog službenika PU Živinice zbog krivičnog djela zlostavljanja u obavljanju službe u sticaju s krivičnim djelom teška tjelesna povreda, dok je protiv dvojice službenika u toku istraga zbog postojanja osnovane sumnje da su počinili krivično djelo zlostavljanje u obavljanju službe u sticaju s djelom prouzrokovanja smrti iz nehata. Predmet je u fazi praćenja. Odjeljenje za unutrašnje istrage Jedinice za profesionalne standarde Uprave policije MUP-a TK provelo je istragu u vezi s navedenim događajima te utvrdilo da je u jednom slučaju počinjena teža povreda službene dužnosti zbog čega je disciplinskom tužiocu dostavljena inicijativa za pokretanje disciplinskog postupka, dok je druga istraga okončana ocjenom “bez dovoljno dokaza”.

Saradnja policije sa Institucijom ombudsmena, prema mišljenju ombudsmena BiH, može se ocijeniti korektnom. Policija uglavnom postupa po zahtjevima Institucije ombudsmena. U pojedinim slučajevima potrebno je urgirati na postupanje policije u predmetu žalbe.

U pojedinačnim predmetima ističemo i slučajeve u kojima je policija adekvatno preduzimala mjere iz svoje nadležnosti. Pa tako u predmetu Ž-SA-05-522/13 podnositeljica žalbe je Policijskoj stanici Centar Sarajevo 28.4.2013. izjavila žalbu na postupak službenika policije I.I. prilikom kontrole u saobraćaju, kada je nasilnički krenuo prema njoj, tražeći ličnu kartu, te prijeteći da će je lišiti slobode. Nakon provedenog istražnog postupka, dostavljeno je izjašnjenje MUP-a KS, u kojem se navodi da je, nakon razmatranja predmetne žalbe, Ured na redovnoj sjednici, održanoj 9.5.2013., donio zaključak da se po navodima žalbe provede unutrašnja istraga. Dana 22.7.2013. podnositeljica žalbe telefonom je obavijestila Instituciju ombudsmena da je u vezi s navedenim za dan 28.8.2013., s početkom u 12.00 sati, na Općinskom sudu u Sarajevu zakazano ročište. U predmetu Ž-BL-05-706/13 podnosilac žalbe obratio se Instituciji radi zaštite njegove majke koja je verbalno vrijeđana i fizički napadnuta, a stara je i nemoćna. Nakon akta Institucije upućenog policiji, podnosilac žalbe izrazio je zadovoljstvo, jer je preduzeto sve iz nadležnosti policije kako bi se njegova majka zaštitila, ispitane su činjenice na okolnosti prijave i o navedenom događaju je obaviješten nadležni tužilac. U predmetu Ž-BL-05-321/13 podnosilac žalbe D.M. obratio se Instituciji ombudsmena zbog problema s komšijama koji njegovu porodicu maltretiraju, puštaju pse na komšije u ulici itd. Nakon akta Institucije, CJB Banja Luka obavijestio je da je postupljeno po svim prijavama podnosioca žalbe te da je protiv navedenih komšija podnesen zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka.

Institucija ombudsmena zaprimala je i žalbe građana u kojima su predstavnici policijskih struktura, u skladu sa svojim nadležnostima, preduzimali aktivnosti s kojima građani nisu bili zadovoljni. Nakon provjere navoda žalbi građana, u najvećem broju slučajeva ombudsmeni BiH

donosili su odluke o zatvaranju predmeta bilo zbog neprihvatljivosti žalbe ili nezainteresiranosti podnosioca²⁵ za daljnji rad na predmetu žalbe pred Institucijom ombudsmena.

Uloga i funkcija policije može se definirati s više aspekata kao: upravna, krivična, prekršajna i normativna. U kontaktu s predstavnicima policijskih snaga nerijetko je isticana problematika neefikasnosti rada i postupanja nadležnih tužilaštava i sudova. Naime, predstavnici policijskih snaga imaju zakonom propisane nadležnosti.

Predstavnici policije ukazivali su na sporost u radu nadležnih tužilaštava i sudova po podnesenim službenim izvještajima o počinjenim krivičnim djelima, sporost u radu i vođenju prekršajnih postupaka. Zbog navedenog građani nerijetko zatraže od policije da vrši pritisak na tužilaštvo i sudove u rješavanju krivičnih djela, otkrivanju djela i počinitelja te vođenja krivičnog i prekršajnog postupka, a što je izvan nadležnosti policije.

3.1.5. Imovinsko-pravni odnosi

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda sa svojim protokolima garantira pravo na imovinu, kao jedno od osnovnih i neprikosnovanih ljudskih prava.²⁶

U izvještajnom periodu u 2013. godini Institucija ombudsmena zaprimala je dvije vrste žalbi koje se odnose na povrede imovinskih prava, i to: *prava na imovinu u kontekstu realizacije Aneksa VII.*, te *prava vezana za vlasničko-pravne odnose*, stvarna prava, eksproprijaciju, vrijednosne papire, nasljeđivanje, prava *in personam* iz domena socijalne politike (penzije), uzurpaciju, imovinu jedinice lokalne samouprave.

U 2013. godini zaprimljene su 154 žalbe u vezi s imovinsko-pravnim predmetima u kojima su ombudsmeni BiH donijeli 19 preporuka.

Aneks VII. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini

Ustavom BiH kao i ustavima entiteta svim izbjeglim i raseljenim osobama zagantirano je pravo na slobodan povratak u njihove prijeratne domove. U svom dosadašnjem radu kao i svim ranijim izvještajima, Institucija ombudsmena veliku pažnju posvetila je ostvarivanju *prava na povratak i održivi povratak*. Institucija ombudsmena i dalje zaprima žalbe koje su u vezi s Aneksom VII., jer strane potpisnice ni nakon proteklog vremena nisu na svojim teritorijama u punom kapacitetu *“osigurale političke, ekonomske i socijalne uslove koji će pridonijeti dobrovoljnom povratku i skladnoj reintegraciji izbjeglica i raseljenih osoba.”*

Posebno je zabrinjavajuće pitanje povratka starijih i iznemoglih osoba koje se i danas nalaze u kolektivnim centrima ili su zbrinute na drugi način. Njihovi prijeratni domovi nisu obnovljeni, a oni zbog svoje starosti i iznemoglosti gube nadu da će ostvariti povratak. Nažalost, evidentirani su slučajevi²⁷ u kojima podnositelj žalbe nije doživio obnovu svog doma. Ombudsmeni su uputili

²⁵ Ž-SA-05-75/13, Ž-BL-05-346/13, Ž-BR-05-64/13, Ž-SA-05-111/13

²⁶ Pravo na imovinu član 1. Protokola broj 1 uz EKLJP

1. „Svako fizičko ili pravno lice ima pravo mirno i nesmetano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i općim principima međunarodnog prava.“

2. „Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utiču na pravo države da primjenjuje takve zakone koje smatra potrebnim da bi nadzirala korištenje imovine u skladu s općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih doprinosa ili kazni“

²⁷ Ž-SA-05-1283/13

preporuku²⁸ Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH da se prioritetno preduzmu aktivnosti s ciljem obnove domava i realizacije povratka ove kategorije stanovništva.

Ombudsmeni BiH i dalje rade na predmetima žalbi građana²⁹ zbog nepostupanja *Komisije za imovinske zahtjeve izbjeglih i raseljenih osoba Bosne i Hercegovine* u vezi s postupkom preispitivanja odluka Komisije za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica BiH.

Aneks VII., uz *Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini*, mora da bude jedan od prioriteta. S tim u vezi je rad i funkcioniranje *Komisije za imovinske zahtjeve izbjeglih i raseljenih osoba* sve do momenta donošenja konačne odluke u vezi s podnesenim zahtjevima. Komisija za imovinske zahtjeve raseljenih osoba i izbjeglica na nivou Bosne i Hercegovine³⁰ već pune tri godine ne funkcionira, zbog čega se svakodnevno krše ljudska prava i osnovne slobode.

Zbog toga građani Bosne i Hercegovine trpe štetu i primorani su da podnose tužbe Sudu BiH.³¹ Sud BiH obavještava podnosiocima tužbi da sudski postupci traju izvan razumnog roka zato što nema pasivno legitimiranu stranku (tužena Komisija). U vezi sa zaprimljenim žalbama, Institucija ombudsmena otvorila je istrage. Odgovori nadležnih (Ministarstva pravde BiH i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH) su *“da je Komisija u formiranju.”* Zadnja aktivnost Institucije ombudsmena u konkretnom slučaju rezultirala je potpunom inertnošću nadležnih institucija. Ministarstvo pravde BiH dostavilo je odgovor iz kojeg proizilazi da su *“nenadležni u konkretnoj problematici.”* Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH do dana izrade Godišnjeg izvještaja nije dostavilo izjašnjenje. Ombudsmeni BiH izražavaju ozbiljnu zabrinutost neorganiziranošću države, velikim brojem predmeta koji su *“na čekanju”* radi neuspostavljanja Komisije, a posebno što *Aneks VII.*, s obzirom na svoje ciljeve i zadatke, podrazumijeva obavezu nadležnih državnih organa za uspostavljanje sistema i procedure, koji bi zadovoljili hitnost rješavanja svih predmeta koji se tiču povrata imovine i ljudi. Hitno postupanje kod povrata imovine, bez obzira što sami

Problem u ostvarivanju prava povratnika u svim sferama života zahtijeva sveobuhvatnu analizu efekta primjene Aneksa VII. Dejtonskog sporazuma

postupci, pozitivno-pravnim propisima, nisu definirani kao takvi, mogu se posmatrati kao takve okolnosti, na koje je ukazivao i Ustavni sud BiH (*U 22/00 od 22. i 23. juna 2001.*).

Uprkos povratu stambenih jedinica prijeratnim vlasnicima i značajnim sredstvima za rekonstrukciju uništenih stambenih jedinica, mnoge izbjeglice i interno raseljene osobe još uvijek se nisu u punom kapacitetu vratile u svoja prijeratna mjesta prebivališta ili su ih nakon

²⁸ p-392/13

²⁹ Žalba broj: Ž-SA-02-541/09, Ž-SA-05-608/11, Ž-SA-05-1256/11,

³⁰ Komisija za imovinske zahtjeve izbjeglih i raseljenih osoba BiH (CRPC); Sporazumom između Bosne i Hercegovine, Federacije BiH i Republike Srpske o prijenosu nadležnosti i nastavku finansiranja i rada Komisije CRPC („Sl.gl.BiH“, broj 32/04), regulirano je pitanje postupka prijenosa nadležnosti Komisije na institucije BiH. CRPC je prestao s radom dana 31.12.2003. , a ovim sporazumom je predviđeno da će se nakon ovog datuma rad Komisije finansirati iz budžeta BiH. Komisija nakon ovog datuma ima sedam članova, a stručnu i administrativnu pomoć pruža joj Odjel za podršku rada Komisije. Sa 31.12.2003. Komisija je prestala primati nove zahtjeve i donositi odluke koje se tiču potvrđivanja imovinskih prava. Donesene odluke Komisije CRPC koje nisu uručene do 30. 11.2003. dostavljene su Arhivu BiH do 31.12.2003. Na osnovu posebno zaključenog sporazuma između Komisije i Arhiva BiH, Arhiv BiH će na zahtjev stranke uručivati odluke Komisije koje do tada nisu uručene podnosiocima zahtjeva. Nadalje, Zakonom o prijenosu i rješavanju neriješenih zahtjeva za vraćanjem u posjed stana na kojem postoji stanarsko pravo i zahtjeva za vraćanjem u posjed nekretnina u vlasništvu koji su podneseni Komisiji (objavljeno u 2004. godini, službenim novinama Federacije BiH i Republike Srpske), regulirano je da neriješene zahtjeve Komisija prenosi općinskoj, odnosno gradskoj službi za upravu nadležnoj za stambene poslove. Ovi zahtjevi rješavaju se uporedo sa zahtjevima podnesenim nadležnoj službi u skladu sa Zakonom o prestanku primjene Zakona o napuštenim stanovima i Zakona o prestanku primjene Zakona o napuštenoj imovini u svojini građana. Po prijemu ovih zahtjeva nadležni organi ih rješavaju hronološkim redoslijedom zaprimanja u Komisiji.

³¹ Tužba kod Suda BiH broj: U-216/08, U-90/08

povratka ponovo napustile. Razlog ovakvog stanja je neusklađenost entitetskog zakonodavstva na način da povratak ne prati prava stečena u mjestu, teritoriji na kojoj je povratnik prebivao u periodu izbjeglištva, raseljenosti. Neuspostavljanjem normativno-pravnog okvira u sferi osiguranja uživanja prava na zdravstvenu i socijalnu zaštitu, te prava na obrazovanje na način da su ta prava prenosiva iz jednog entiteta u drugi, za posljedicu ima umanjivanje postignutih rezultata održivog povratka. Ombudsmeni BiH u svom godišnjem izvještaju za 2010., 2011., 2012. godinu ukazali su na ovu negativnu pojavu. Mađutim, stanje povratničke populacije u segmentu ostvarivanja prava na zdravstvenu i socijalnu zaštitu i prava na obrazovanje u mjestu povratka nije se značajnije poboljšalo.

Zbog toga su povratnici prinuđeni, posebno zbog teške ekonomsko-socijalne situacije da bi zadržali ostvarena prava, odustati od povratka. Ovakva pojava naročito je zastupljena kod povratničke populacije u ruralnim (seoskim) područjima.

Predmete imovinsko-pravne prirode koji su bili i/ili su razmatrani u Instituciji ombudsmena karakterizira kršenje standarda člana 6. Evropske konvencije a u vezi s članom 1. Protokola broj 1 uz Konvenciju. U konkretnim slučajevima žalbeni navodi građana odnosili su se na neprimjerenu dužinu postupka gdje se u pojedinim slučajevima i po više godina odluke organa uprave i sudova ne donose, neprimjerene zahtjeve za dostavom dodatne dokumentacije čime se građani izlažu bespotrebnom trošku, kršenje procesnih i materijalnih zakona, pristrasnosti u donošenju odluka, neodgovorno ponašanje postupajućeg službenika u predmetu, nezakazivanje ročišta, izbjegavanje rješavanja predmeta u meritumu i na osnovu stanja u spisu, kršenja odredbi o pravu na pravni lijek, neefikasnu reakciju inspekcijских službi, nepostupanje po predstavkama građana i dr. Primjeri ovakvog postupanja naročito su vidljivi u predmetima iz oblasti stambene politike, premjera i katastra nekretnina, izgradnje nekretnina, legalizacije, bespravne gradnje, nadogradnje, ostvarivanja prava služnosti, prava pristupa javnom putu, uzurpacije vlasništva.

Veliki broj žalbi koji se odnose na kršenje imovinskih prava u smislu izdavanja/neizdavanja zahtjeva za legalizaciju, nadogradnju, bespravnu gradnju i rušenje nalaze se u potkategoriji uprave (odugovlačenje postupka).

3.1.6. Sloboda pristupa informacijama

Sloboda pristupa informacijama je *uslov bez kojeg ne funkcioniraju* demokratski procesi i predstavlja ustavnu kategoriju koja se pojavljuje kao samostalno pravo, odnosno kao sastavni dio prava na slobodno izražavanje utvrđeno članom 10. EKLJP. Ovo je osnovno demokratsko pravo građana i veoma važno sredstvo u osiguravanju vladavine prava i dobrog upravljanja. Pristup informacijama omogućava građanima kontrolu svojih izabраних predstavnika i štiti od zloupotrebe, ali također omogućava participaciju građana u određivanju prioriteta vlasti i veže se za koncept dobre vlade, što podrazumijeva otvorenu vladu koja funkcionira na principima efikasnosti, transparentnosti i zakonitosti. S ciljem osiguranja ostvarivanja koncepta dobre vlade, vladine institucije obavezne su osigurati javnost svog rada tako da pravovremeno i opširno informiraju javnost o svojim aktivnostima, odgovore na potrebe građana, osiguraju pristupačnost i transparentnost. Pravo na pristup informacijama uključuje pristup korisnika informacijama, odnosno dostupnost informacija, te pravo na daljnje širenje dostupnih informacija.

Ono što se posebno mora istaći jeste da pravo na pristup informacijama nije “protiv” vlasti, već za “građane” i za “vlast”. Sloboda pristupa informacijama je kao takva propisana u brojnim međunarodnim dokumentima, uključujući: Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima Ujedinjenih naroda (član 19.); Pakt o građanskim i političkim pravima Ujedinjenih naroda (član 19.); Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (član 10.); Preporuke Vijeća Evrope; Arhušku konvenciju i dr.

Bosna i Hercegovina, kao demokratska zemlja koja teži ka članstvu u Evropskoj uniji i NATO-u, prva je država u regiji koja je 2000. godine dobila Zakon o slobodi pristupa informacijama (ZoSPI), prvo na državnom nivou, a zatim 2001. godine i u oba entiteta.³² Prema navedenim zakonima, ombudsmen će obavljati svoje funkcije u skladu sa svojim mandatom i odgovornostima, kako je to utvrđeno članom II. stav 1. Ustava BiH i Aneksom 6. Općeg okvirnog sporazuma za mir BiH, kao i u skladu sa svim kasnije donesenim propisima, kojima se regulira njegova nadležnost i odgovornost. S ciljem realizacije svoje nadležnosti utvrđene ZoSPI-jem, Institucija ombudsmena uspostavila je mehanizam praćenja stanja u ovoj oblasti tako da prati izvršenje obaveza javnog organa utvrđene ZoSPI-jem, te postupa po žalbama koje stranke upućuju Instituciji ombudsmena.

Javni organi još uvijek ne izvršavaju u potpunosti svoje obaveze utvrđene ZoSPI-jem, tako da od 61 javnog organa na državnom nivou, 27 organa redovno dostavlja statističke izvještaje ombudsmenima, a od 72 institucije samo tri su imenovale službenika za informiranje i dostavile vodič i indeks registar informacija

Vezano za izvršenje obaveza iz čl. 19 i 20. ZoSPI-ja, podaci kojima Institucija raspolaže ukazuju da od 61 javnog organa na državnom nivou (vidjeti Aneks na kraju izvještaja) 27 organa redovno dostavlja statističke izvještaje, da su od 72 institucije samo tri imenovale službenika za informiranje i dostavile vodič i indeks registar informacija.

Kada govorimo o entitetskom nivou, u Federaciji BiH je u 2011. godini usvojen Zakon o izmjenama Zakona o slobodi pristupa informacijama³³ s ciljem usklađivanja sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama BiH, posebno u smislu izmjene nadležnosti federalne institucije ombudsmena s obzirom na prestanak rada ove institucije. Ovom intervencijom u zakonodavstvu FBiH stvorene su pretpostavke da javni organi na nivou FBiH, u skladu s postojećim izmjenama zakona, dostave ažurirane podatke o službeniku za informiranje, vodiču i indeksu registru Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH.

Ovu obavezu da sada je izvršilo 17 javnih organa u FBiH, dok u RS-u procedura usklađivanja ZoSPI-ja nije izvršena i Instituciji ombudsmena BiH je ove podatke dostavilo devet javnih organa³⁴ s područja RS-a.

³² Zakon o slobodi pristupa informacijama BiH, "Sl. glasnik BiH", broj 28/2000; Zakon o izmjenama Zakona o slobodi pristupa informacijama BiH, "Sl. glasnik BiH", br. 45/2006, 102/2009, 62/2011, 100/13; Zakon o slobodi pristupa informacijama FBiH, "Sl. novine FBiH", broj 32/2001, Zakon o izmjenama Zakon o slobodi pristupa informacijama FBiH, "Sl. novine FBiH", broj 48/11, Zakon o slobodi pristupa informacijama RS, "Sl. glasnik RS", broj 20/2001

³³ "Sl. novine FBiH", broj 48/11

³⁴ Komisija za hartije od vrijednosti Republike Srpske, Okružni sud Banja Luka, JU Centar za socijalni rad Banja Luka, Općina Teslić, Osnovna škola Sokolac

Ombudsmeni izražavaju zabrinutost činjenicom da obaveze iz ZoSPI-ja ne izvršavaju i sva javna tijela koja obavljaju javnu funkciju, kao i pravna lica koja su u vlasništvu ili koje kontrolira javni organ, kao što su: bolnice, škole, javna preduzeća, univerziteti, domovi zdravlja, javni servisi, centri za socijalni rad itd.

U skladu s članom 20. stav (c) ZoSPI-ja, javni organi obavezni su dostavljati statističke podatke po tromjesečnom prikazu, koji treba da sadržavaju podatak o broju primljenih zahtjeva, vrsti traženih informacija, utvrđene izuzetke, te odluke koje su donesene u toku postupka i konačne odluke.

Javni organi ne samo da ne dostavljaju statističke informacije o zahtjevima vezanim za pristup informacijama, već praksa ukazuje da često i ne vode zasebne evidencije o ovim zahtjevima nego su oni registrirani u općem prijemnom protokolu javnog organa

Međutim, javni organi statističke podatke ne dostavljaju redovno, niti u formi kako to propisuje ZoSPI, već vrlo često dostavljaju samo godišnje ili polugodišnje izvještaje, dok informaciju o

pojednim kvartalima u kojima nisu imali zahtjeva u skladu sa ZoSPI-jem uopće ne dostavljaju.

Analizirajući dostavljene statističke podatke, uočeno je da većina javnih organa ne vodi odvojenu statistiku po zahtjevima koji se isključivo pozivaju na ZoSPI, nego ovakve zahtjeve objedinjavaju sa svakodnevnim zahtjevima medija za izjavu i/ili telefonskim zahtjevima fizičkih lica informativne prirode. Kvartalni izvještaji nemaju sve elemente koje propisuje Zakon, nego, primjera radi, daju podatak o broju zahtjeva gdje javni organ konstatira da je odgovorio na sve zahtjeve, ali se ne navodi koje su odluke donesene tokom postupka i da li su one konačne, tj. da li je bilo žalbi na dostavljena rješenja. Neredovno dostavljanje statističkih podataka, koji ne sadrže sve elemente i parametre, onemogućava Instituciju ombudsmena da sistematski prati stanje u ovoj oblasti i djeluje preventivno ili po službenoj dužnosti, a kako bi unaprijedila stepen provođenja ZoSPI-ja na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine.

U odnosu na postupanje po individualnim žalbama, Institucija ombudsmena u toku 2013. godine registrirala je 228³⁵ žalbi koje se odnose na slobodu pristupa informacijama, a što je u odnosu na 2012. godinu, kada je zaprimljeno 225, neznatno povećanje za tri žalbe. Prikaz zaprimljenih žalbi vezano za slobodu pristupa informacijama po uredima ukazuje da je najveći broj žalbi zaprimljen u Područnom uredu Sarajevo - 124, zatim Centralnom uredu Banja Luka - 77, Područnom uredu Mostar - 10, Područnom uredu Brčko - 11, te Terenskom uredu Livno - 6.

Uredi	Broj žalbi prema uredima
Ured Banja Luka	77
Ured Brčko	11
Ured Mostar	10
Ured Sarajevo	124
Ured Livno	6
Ukupno:	228

Tabela 9. Prikaz zaprimljenih žalbi u 2013. godini vezano za pristup informacijama

³⁵ Neki predmeti iz oblasti slobode pristupa informacijama: Ž-MO-05-1/13, Ž-BL-05-18/13, Ž-SA-05-6/13, Ž-SA-05-59/13,, Ž-BL-05-58/13, Ž-SA-05-90/13, Ž-BR-05-68/13, Ž-MO-05-32/13, Ž-SA-05-239/13, Ž-BR-05-94/13, Ž-SA-05-286/13, Ž-BL-05-249/13, Ž-BR-05-173/13, Ž-SA-05-696/13, Ž-SA-05-944/13, Ž-BL-05-232/13, Ž-BR-05-243/13, Ž-LI-05-235/13, Ž-LI-05-198/13, Ž-BL-05-600/13

Analiza zaprimljenih žalbi i dalje ukazuje da su postoje identične slabosti u primjeni ZoSPI-ja na koje je Institucija ombudsmena ukazala i u svojim ranijem godišnjim izvještajima, a što se prije svega odnosi na: nedosljednu primjenu instrumenata prava kojima se regulira oblast „slobode pristupa informacijama u BiH, a što se prvenstveno manifestira na način da se odugovlači postupak donošenja odluke u prvostepenom i drugostepenom postupku, a nakon podnesenog zahtjeva za pristup informacijama ili izjavljene žalbe; odluke nadležnog organa nisu propisno sačinjene, kako formalno, tako i suštinski (formalno i suštinski), te često bez obrazloženja i pouke o pravnom lijeku.

Slabosti u osiguravanju prava na pristup informacijama na koje ombudsmeni ukazuju već duži niz godina su značajan indikator potrebe preduzimanja vanrednih mjera a koje prevazilaze redovne aktivnosti ombudsmena i zahtijevaju dodatna sredstva

Institucija ombudsmena je u 2013. godini zaprimila i značajan broj žalbi od organizacija civilnog društva u kojima su istakli da im nadležni organi nisu dali tražene informacije koje se ni na koji način ne mogu dovesti u vezu s

djelovanjem organizacije, odnosno javni organi smatraju da podnosioci takvih zahtjeva treba da obrazlože razloge traženja takvih informacija, iako je to u suprotnosti sa striktnim zakonskim odredbama. Naime, ZoSPI upravo sadrži odredbe koje izričito naglašavaju da podnosioci zahtjeva ne treba da navode ni objašnjavaju razloge i povode traženja informacija, što ukazuje na intenciju zakonodavca da olakša i otkloni sve eventualne probleme koji bi mogli dovesti do uskraćivanja davanja informacija.

Iako ZoSPI isključuje sva ograničenja u pristupu informacijama sa aspekta da podnosilac zahtjeva mora dokazati legitimni interes za ostvarivanje prava na informaciju, stiče se utisak da određene organizacije civilnog društva prikupljanjem informacija iz oblasti u kojima ne djeluju

Zabrinjava prisustvo prakse prema kojoj se od tražioca informacije traži da dokaže postojanje legitimnog interesa iako je ovakav zahtjev u suprotnosti s principima na kojima je ZoSPI zasnovan.

nastoje dokazati postojanje nezakonitih ili koruptivnih radnji. U ovakvim slučajevima prisutna je i praksa da se stranke obraćaju Instituciji ombudsmena i prije nego što su se obratile nadležnom organu.

I u 2013. godini je kao poseban problem vezano za slobodu pristupa informacijama otvoreno pitanje pristupa informacijama ako te informacije sadrže neki lični podatak, pri čemu se zanemaruje činjenica da Zakon o slobodi pristupa informacijama kao izuzetak za odbijanje davanja informacije definira i zaštitu prava na privatnost, a ne zaštitu ličnog podatka, ali tek nakon što se izvrši test javnog interesa. Naime, Zakonom o slobodi pristupa informacijama

Zabrinjava praksa da određeni javni organi odbijaju pristup informacijam pravdajući to zaštitom ličnih podataka, a da pri tome ne provode test javnog interesa kako je utvrđeno ZoSPI-jem.

utvrđuje se: „*da svako lice ima pravo pristupa informacijama u najvećoj mogućoj mjeri u skladu s javnim interesom, te da javni organi imaju odgovarajuću obavezu objavljivanja informacije*“.

Zakon ličnom informacijom smatra „*informaciju koja se odnosi na fizičko lice koje se može direktno ili posredno identificirati činjenicama kao što su, ali nije ograničeno, identifikacijski broj ili fizički, mentalni, ekonomski, etnički, vjerski, kulturni ili socijalni identitet tog lica.*“

Prema ZoSPI-ju, svako fizičko i pravno lice ima pravo pristupa informacijama koje su pod kontrolom javnog organa, a svaki javni organ ima odgovarajuću obavezu da objavi takve informacije. Ovo pravo pristupa podliježe *samo formalnim radnjama i ograničenjima koja su kao takva utvrđena u zakonu.* Dakle, nadležni organ može utvrditi izuzetke od objavljivanja tražene informacije i to *na osnovu ispitivanja svakog pojedinačnog slučaja* i to u vezi s

funkcijama javnih tijela, u pogledu povjerljivih komercijalnih informacija i u slučaju zaštite privatnosti, a što podrazumijeva slučaj da informacija koja se traži uključuje lične informacije koje se odnose na privatnost trećeg lica. Prije donošenja konačne odluke na nivou javnog organa, kada se utvrdi da neka informacija spada u kategoriju izuzetaka od slobodnog pristupa informacijama, da bi se spriječilo da se ovi izuzeci koriste i kada nije opravdano, Zakon o slobodi pristupu informacijama nalaže da se u svakom pojedinačnom slučaju provede "test javnog interesa".

Bez obzira na navedeno ograničenje, zakonodavac je, cijeneći značaj i dimenziju prava na slobodu pristupa informacijama, propisao da u slučaju kada javni organ utvrdi da informacija može spadati u moguće izuzetke i da može nastati određena šteta njenim objavljivanjem – treba da objavi informaciju *ako ocijeni da bi se njenim objavljivanjem postigla veća društvena korist.* Pri određivanju da li je objavljivanje opravdano javnim interesom, javni organi obavezno uzimaju u obzir činjenice i okolnosti o tome da li informacija sadrži bilo kakve dokaze koji ukazuju na nepoštivanje zakonske obaveze, neovlašteno trošenje javnih sredstava, opasnost po zdravlje ili sigurnost pojedinca, društva i čovjekove okoline, te prisustvo ovih faktora tretiraju na način da preferiraju objavljivanje takvih informacija.

Do donošenja Zakona o zaštiti ličnih podataka, u praksi nisu registrirani problemi vezano za primjenu ZoSPI-ja, te ako je informacija sadržavala neki lični podatak, a koji bi mogao ugroziti privatnost građanina, javni organ je korištenjem testa javnog interesa mogao donijeti odluku o izuzetku.

Budući da je pravo pristupa informacijama zaštićeno Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda koja štiti i druga prava, znači da mora postojati ravnoteža između pristupa informacijama kao i prava na privatnost. Ovo posebno iz razloga što danas u BiH imamo primjenu i Zakona o zaštiti ličnih podataka i ZoSPI-ja, a to znači da se svaki pojedinačni slučaj treba posebno cijeniti jer ne postoji prioritet primjene određenog zakona. Stoga je neophodna edukacija što većeg broja ljudi koji u svom djelokrugu primjenjuju ove zakone.

Bez obzira na ove odredbe i mogućnost provođenja testa javnog interesa koji su javni organi dužni provoditi, Agencija za zaštitu ličnih podataka BiH (AZLP) je u svom Godišnjem izvještaju za 2011. godinu upućenom *Parlamentarnoj skupštini BiH inicirala i izmjene i dopune ZoSPI-ja. Vijeće ministara BiH je, postupajući po zaključku Parlamentarne skupštine BiH kojim je usvojen Godišnji izvještaj AZLP-a, zajedno sa inicijativom za izmjenu i dopunu ZoSPI-ja, donijelo zaključak da se pokrene postupak izmjena i dopuna Zakona o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini s ciljem usaglašavanja s Konvencijom Vijeća Evrope o pristupu službenim*

dokumentima (CETS 205). Nakon formiranja radne grupe, u kojoj je trebao biti i predstavnik Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH, Ministarstvo pravde BiH izradilo je Nacrt izmjena i dopuna Zakona o slobodi pristupa informacijama na koji je dostavljeno više od 200 primjedbi nevladinih organizacija, ali i međunarodnih organizacija koje djeluju u Bosni i Hercegovini. Rasprava o dostavljenim primjedbama nije provedena, niti je od maja 2013. godine ponovo nastavljen rad radne grupe, a razlozi za to nisu nam poznati.

Inicijativa za izmjenu ZoSPI-ja rezultirala je da je na Nacrt ZoSPI-ja Ministarstvu pravde BiH u postupku javne rasprave dostavljeno više od 200 amandmana. Ova činjenica ukazuje na potrebu sveobuhvatne analize primjene ZoSPI-ja, ali i drugih zakona kojima se uređuju pitanja javnosti i transparentnosti rada javnih organa, te održavanja širih konsultacija u traženju balansa između slobode pristupa informacijama i zaštite ličnih podataka

Žalbe koje je Institucija ombudsmena zaprimila vezano za slobodu pristupa informacijama i zaštitu ličnih podataka ponovo ukazuju na potrebu održavanja širih konsultativnih sastanaka u koje bi bili uključeni predstavnici zakonodavne, izvršne i sudske vlasti, nezavisni regulatori, civilni sektor. Veoma je važno osigurati da sloboda pristupa informacijama bude ograničena samo u slučaju ako je ograničenje kao takvo

propisano zakonom, ako postoji proporcionalnost u odnosu na cilj koji se želi postići i da je neophodno u demokratskom društvu, pri čemu svakako u obzir treba uzeti praksu Evropskog suda za ljudska prava.

Također, uočeno je da institucije vlasti koje ne postupaju u skladu sa zakonskim odredbama i u slučaju izdavanja preporuke Institucije ombudsmena za ljudska prava da postupe u skladu sa ZoSPI-jem ne realiziraju preporuke³⁶, pa Instituciji ostaje jedina mogućnost da navedena kršenja Zakona i prava građana evidentiraju u svom godišnjem izvještaju o radu, koji će razmatrati Parlamentarna skupština BiH, Parlament FBiH i Narodna skupština RS-a.

Želimo naglasiti da je Parlamentarna skupština BiH u decembru 2013. godine donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o slobodi pristupa informacijama u Bosni i Hercegovini,³⁷ kojim je propisano da se žalba protiv rješenja podnosi rukovodiocu nadležnog drugostepenog javnog organa, da su izmijenjene povećane novčane kazne za odgovorno lice u javnom organu u slučajevima kršenja ZoSPI-ja, pa je propisana visina novčane kazne od 1.000 do 10.000 KM.

Ombudsmeni primjećuju da izmjene i dopune ZOSPI-ja BiH kroz uvođenje dvostepenosti postupka nisu doprinijele smanjenju sudskih postupaka u ovoj oblasti s obzirom da prvostepenu i drugostepenu odluku donosi isti javni organ koji nije spreman da promijeni svoju prvostepenu odluku

Također su uvedene odredbe o inspekcijskom nadzoru nad provođenjem ovog zakona, koji provodi Upravni inspektorat Ministarstva pravde BiH s odgovarajućim nadležnostima i ovlaštenjima da po službenoj dužnosti može pokrenuti prekršajni postupak.

³⁶ Ž-Sa-05-533/13, P-101/13

³⁷ Sl. glasnik BiH, br.100/13

Iako su donesene odredbe na nivou BiH prema kojima se žalba podnosi rukovodiocu organa, (identično rješenje je i u izmjenama ZoSPI-ja na nivou FBiH iz 2011. godine), smatramo da takvo rješenje nije adekvatno, jer je smisao dvostepenosti da žalbu razmatra drugi nezavisni organ, a ne unutar istog organa. Ovo ističemo jer smo tokom postupaka vođenih po pojedinačnim žalbama o kršenju prava već imali primjere da organ, odnosno rukovodilac organa neće promijeniti odluku³⁸, zbog čega podnosioci zahtjeva moraju pokretati sudske postupke, izlagati se dodatnim troškovima advokata, taksu i sl. i čekati duži period da sudovi donesu odluke u upravnom sporu, što nije ni cilj ni svrha kod ostvarivanja prava građana.

3.1.7. Vladina i ministarska imenovanja

Zakonom o ministarskim imenovanjima, imenovanjima Vijeća ministara i drugim imenovanjima BiH, Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije BiH i Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske³⁹ (u daljnjem tekstu: Zakon), ombudsmenima je dato ovlaštenje nezavisnog praćenja primjene principa vladavine prava u ovoj oblasti.

Institucija ombudsmena je, u skladu s ovim zakonom, u 2013. godini zaprimila 111 prigovora na proceduru imenovanja na pozicije u reguliranim organima i 14 na postupak razrješenja.

Postupajući po navedenim prigovorima, ombudsmeni su utvrdili da je i dalje prisutna praksa da se prilikom imenovanja na pozicije u regularnim organima ne primjenjuju principi utvrđeni Zakonom, a najčešći razlozi podnošenja prigovora su propusti u oglašavanju upražnjenih

Ombudsmeni primjećuju da se vladina i ministarska imenovanja u značajnoj mjeri negativno reflektiraju na ostvarivanje prava posebno u oblasti obrazovanja, školstva, socijalne zaštite, jer se ne poštuju principi utvrđeni Zakonom.

Prisutna je i praksa da se upravo kroz ove procedure povećavaju prava osnivača a umanjuju prava korisnika servisa i predstavnika zaposlenika, tako da su prisutne prakse da osnivači imaju većinu članova upravnih i/ili nadzornih tijela

pozicija, nejasni kriteriji za imenovanje, nepoštivanje utvrđenog redoslijeda rang-liste, neimenovanje članova u ime ustanova čiji se upravni, odnosno nadzorni odbor imenuje, nepoštivanje principa kvaliteta, odnosno izbor kandidata s manjim kvalifikacijama, imenovanje na osnovu nacionalne i političke pripadnosti kandidata i dr.

Ombudsmeni su po zaprimljenim prigovorima u 2013. godini donijeli 21 nalaz i zaključak s preporukom da se izvršena imenovanja ili razrješenja ponište, te 12 nalaza i zaključaka u kojima su utvrdili neosnovanost navoda iznesenih u prigovorima ili propuste u proceduri koji nisu mogli uticati na konačno imenovanje, odnosno primjenu člana 17. Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima.

Tako ombudsmeni, postupajući po više prigovora upućenih na imenovanje upravnih i nadzornih odbora javnih zdravstvenih ustanova čiji je osnivač Kanton Sarajevo, nisu mogli prihvatiti tumačenje ministra da u sastav upravnih i nadzornih odbora zdravstvenih ustanova ulaze predstavnici stručnih radnika zdravstvenih ustanova koji ne moraju biti zaposleni u konkretnoj

³⁸ Ž-SA-05-933/12, Ž-SA-05-733/13, Ž-SA-05-1043/13

³⁹ "Službeni glasnik BiH", broj 7/03, "Službene novine FBiH", broj 34/03, "Službeni glasnik RS", broj 25/03

zdravstvenoj ustanovi, pa su izdali preporuku da se osporena imenovanja ponište, a procedura ponovo provede⁴⁰.

Po prigovoru na proceduru imenovanja direktora Narodne biblioteke u Gacku u kojem podnositeljica prigovora ističe da nije izabrana iako je bila prva na rang-listi, Institucija ombudsmena uputila je preporuku Skupštini općine Gacko da se provedeni postupak preispita, te provede u skladu sa Zakonom⁴¹.

Po prigovoru na razrješenje Školskog odbora JU Osnovna škola "Cazin II" ombudsmeni su utvrdili da nije proveden pravičan i propisan postupak u smislu člana 14. Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Federacije BiH s obzirom da su razlozi za razrješenje nejasni, podnositeljici prigovora nije data mogućnost da se izjasni o relevantnim okolnostima, niti je utvrđena njena pojedinačna odgovornost, a rješenje o razrješenju ne poziva se na zakonske odredbe ili pravila škole koja utvrđuju slučajeve u kojima članovi školskog odbora mogu biti razriješeni dužnosti⁴². Preporukom je Vladi Unsko-sanskog kantona i Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Unsko-sanskog kantona naloženo preispitivanje konkretnog razrješenja.

Imajući u vidu društveni značaj vladinih i ministarskih imenovanja, ombudsmeni ukazuju da su značajna finansijska sredstva koja se izdvajaju za finansiranje upravnih i rukovodnih organa u kojima vlada, kantonalni, gradski ili općinski organi vlasti imaju pravni interes opravdana samo ako su lica imenovana u skladu sa Zakonom, odnosno na osnovu svojih kvalifikacija, i koja su usmjerena samo na dobrobit i prosperitet ustanove. Ombudsmeni su, međutim, postupajući u predmetima vladinih i ministarskih imenovanja, uočili da se promjene u strukturama vlasti automatski reflektiraju i na promjenu upravljačke strukture u reguliranim organima. Iako je visoki predstavnik u BiH nametanjem Zakona želio eliminirati praksu da se na pozicije članova

Ombudsmeni primjećuju da se promjena političke opcije automatski odražava i na promjenu upravljačke strukture u reguliranim organima, što dovodi do povećanja privremenih tijela i pokretanja postupaka preispitivanja zakonitosti ne samo u odnosu na imenovanja, već i na razrješenja, te imenovanja privremenih upravljačkih struktura. U značajnom broju ovi slučajevi završavaju na sudu.

upravnih i nadzornih odbora u javnim preduzećima i ustanovama imenuju lica bez odgovarajućih kvalifikacija, kao i lica u sukobu interesa, u ovoj je oblasti i dalje prisutna korupcija, te brojne afere postavljanja nekompetentnih ljudi "po stranačkoj liniji".

3.1.8. Javne isprave

Javna isprava je ona isprava koju je u propisanoj formi izdao ili potvrdio državni ili drugi ovlašteni organ, u okviru svojih ovlaštenja, kao što su izvodi iz matičnih knjiga, školsko svjedočanstvo, razna uvjerenja, izvodi iz trgovačkog registra, izvodi iz zemljišnih knjiga i dr.

U Odjelu za građanska i politička prava tokom 2013. godine zaprimljeno je 29 žalbi u vezi s problematikom javnih isprava što je u odnosu na 2012. godinu (26 žalbi) povećanje za 11,54 ili tri žalbe više.

⁴⁰ Ž-SA-05-308/13, Ž-SA-05-372/13, Ž-SA-05-354/13, Ž-SA-05-378/13, Ž-SA-05-387/13, Ž-SA-05-480/13, Ž-SA-05-389/13

⁴¹ Ž-BL-05-722/13

⁴² Ž-SA-05-433/13

U dva predmeta koji se odnose na problematiku javnih isprava ombudsmeni BiH donijeli su preporuke⁴³.

U predmetu broj *Ž-SA-05-224/13* navodi žalbe su u vezi s problematikom primjene *Zakona o jedinstvenom matičnom broju*. Odlukom Ustavnog suda BiH, broj: U 3/11, objavljenom u "Službenom glasniku BiH", broj 63/11, stavljaju se van snage odredbe člana 5. Zakona o jedinstvenom matičnom broju BiH. Ombudsmeni BiH su, svjesni nastalog problema, 25.2.2013. uputili preporuku Vijeću ministara BiH i Ministarstvu civilnih poslova BiH da odmah, u skladu sa zakonom propisanim nadležnostima, a uvažavajući odluku Ustavnog suda BiH, broj: U 3/11, upute u parlamentarnu proceduru Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o jedinstvenom matičnom broju. Također, preporučeno je Ministarstvu civilnih poslova BiH da odmah dostavi odgovor na akt Federalnog ministarstva zdravstva⁴⁴, kojim je zatraženo uputstvo kako da se ovo resorno ministarstvo ponaša u slučaju osiguranju zdravstvene zaštite djece kojoj nije određen matični broj.

Iz svega iznesenog, nesporno proizilazi da su odredbe člana 5. Zakona o jedinstvenom matičnom broju suspendirane, da prestaju važiti. Na taj način bilo je dovedeno u pitanje određivanje matičnog broja državljanima Bosne i Hercegovine koji ga nemaju.

U vezi s navedenim, ombudsmeni BiH izrazili su zabrinutost zbog kršenja međunarodnih standarda, a prije svega odredbi čl. 3 i 7. Konvencije o pravima djeteta, kojim se u prioritet stavlja najbolji interes djeteta, te člana 12. Pakta o građanskim i političkim pravima i člana 2. Protokola broj 4 uz Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Ombudsmeni BiH cijene da je važno ukazati na činjenicu da je odsustvo vladavine prava jedno od najvećih prepreka u primjeni ljudskih prava. Princip vladavine prava ukazuje na dužnost organa vlasti da postupaju na način kako je propisano zakonom i međunarodnim standardima za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, te da u slučaju kršenja prava građana mehanizmi sudske zaštite moraju biti dostupni građanima i moraju biti dovoljno efikasni kako bi se ostvarila prava garantirana međunarodnim standardima, a prije svega Ustavom BiH.

Ombudsmeni BiH su svojim aktivnostima, a posebno istupima u javnosti nastojali podići svijest građana o njihovom pravu na zaštitu svog prava na identitet, koristeći mehanizme sudske zaštite. Ombudsmeni BiH izrazili su i spremnost da u granicama svojih mogućnosti učestvuju u svim aktivnostima koje mogu doprinijeti rješavanju nastalog problema.

Na osnovu člana IV.4.a) Ustava BiH, Parlamentarna skupština BiH je, na 50. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 18. jula 2013., i na 33. sjednici Doma naroda, održanoj 5. novembra 2013., donijela Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o jedinstvenom matičnom broju, objavljen u "Službenom glasniku BiH", broj 87/13, te je time preporuka Institucije ombudsmena ispoštovana i predmet okončan.

U predmetu broj *Ž-SA-05-768/13* navodi podnosioca žalbe odnose se na zahtjev Centra za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu radi pojašnjenja izdavanja diploma osobi koja je promijenila lično ime i spol, a prethodno upisala fakultet, položila sve ispite i završni ispit s

⁴³ *Ž-SA-05-224/13* preporuka P-22/13 i *Ž-SA-05-768/13* preporuka P-169/13

⁴⁴ Akt br.: 01-37-1012/13 od 22.02.2013.godine

ličnim imenom i drugim spolom. S obzirom da je pred nadležnim organom uprave u toku bio postupak promjene ličnog imena i spola, osoba (student/studentica) je zatražila odgodu izdavanja diploma dok se ne okonča postupak pokrenut kod nadležnih organa uprave.

Ombudsmeni su istakli da lica koja su promijenila lično ime i spol imaju opravdan interes da javne isprave koje koriste u pravnom prometu, uključujući i diplomu o stečenom obrazovanju, glase na njihovo novo ime usklađeno s novim spolnim identitetom, jer se time osigurava da promjenu spola potpuno integriraju u svoj lični i profesionalni život. Pri tome treba imati u vidu da samo ime redovno nosi obilježje spola, tako da nepodudarnost u imenu koje je označeno u diplomi i javnoj ispravi kojom se u pravnom prometu dokazuje identitet objektivno može dovesti do kršenja prava na privatnost i diskriminaciju u svim onim situacijama u kojima lice podnosi diplomu kao dokaz svog obrazovanja, kao što su zapošljavanje, nastavak školovanja i sl.

Imajući u vidu činjenicu da su nadležno ministarstvo i matični ured odobrili, odnosno izvršili upis promjene spola u ličnim dokumentima, Univerzitet u Sarajevu dužan je poštivati novonastalu pravnu situaciju, jer bi svako drugačije postupanje predstavljalo ne samo kršenje odluka organa zaduženih za pitanja registracije identiteta nego i kršenje osnovnih prava građana po osnovu spola i spolnog izražavanja, prema članu 2. stav 1. Zakona o zabrani diskriminacije. Ombudsmeni su izdali preporuku⁴⁵ Univerzitetu u Sarajevu da licu koje je izvršilo promjenu spola i ličnog imena izdaju diplomu u kojoj će podaci o studentu biti u saglasnosti s podacima upisanim u MKR. Preporuka ombudsmena BiH je u konkretnoj pravnoj stvari ispoštovana.

Institucija ombudsmena zaprimala je žalbe koje su u vezi sa ostvarivanjem prava na sticanje državljanstva Bosne i Hercegovine, te po tom osnovu izdavanja javnih isprava. Državljanstvo je poseban pravni odnos, trajan po svom karakteru, koji postoji između države i pojedinca. Svaka država propisuje svoja pravila kojima regulira pitanja državljanstva, a posebno ona od kojih zavisi koje će osobe i pod kojim uslovima smatrati svojim državljanima, odnosno pod kojim uslovima pojedine osobe prestaju biti njeni državljani.

Pa tako i *Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (1997.) u članu 3. propisuje da će svaka država svojim pravnim propisom odrediti ko su njeni državljani.* U predmetu broj Ž-SA-05-320/12 podnosilac žalbe stekao je pravo na državljanstvo Bosne i Hercegovine odlukom Vijeća ministara BiH, u skladu s odredbama člana 13. Zakona o državljanstvu BiH. Pri tome žalilac navodi da je ovo bio lakši način sticanja bh. državljanstva, iako je njegov djed bio državljani Bosne i Hercegovine, rođen u Krehinom Gradcu u Hercegovini. Proces sticanja državljanstva žalilac je počeo 1990. godine, a pasoš mu je izdat 2003. godine. Problem s kojim se žalilac suočio bila je nemogućnost dobivanja nove putne isprave. Navodi da se obratio Ambasadi BiH u Ottawi, ali da mu nisu mogli izdati novi bh. pasoš, niti učiniti neophodne korake s Ministarstvom unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo. Tokom provođenja istražnog postupka, Institucija ombudsmena zaprimila je izjašnjenje Ministarstva vanjskih poslova BiH, u kojem se, između ostalog, navodi da je aktom Ministarstva vanjskih poslova BiH, od 20.6.2012., dokumentacija na ime podnosioca žalbe proslijeđena MUP-u Kantona Sarajevo. Nakon provedenog istražnog postupka, dostavljeno je izjašnjenje MUP-a Kantona Sarajevo, u kojem se, između ostalog, navodi da se Rješenjem Službe za opću upravu - Matični ured Općine Centar⁴⁶ odobrava ispravka i dopuna podataka u matičnoj knjizi rođenih

⁴⁵ P-162/13

⁴⁶ Akt broj: 08-13-681/12, od 24.12.2012.

Općine Centar Sarajevo, koja se vodi za mjesto Sarajevo pod rednim brojem 255 za 2004. godinu za podnosioca žalbe. U odgovoru se navodi da je 22.1.2013. P.J. izdata putna isprava u Ambasadi Bosne i Hercegovine u Ottawi.

3.1.9. Izorno pravo

Izborni zakon BiH donesen je 2001. godine i pretrpio je niz izmjena, ali nije odgovorio zahtjevima demokratskih principa i standarda ljudskih prava i osnovnih sloboda propisanih međunarodnim dokumentima za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda po kojima je Bosna i Hercegovina obavezna postupati. Izgradnja demokratskih struktura vlasti u Bosni i Hercegovini je garancija i preduslov za poštivanje ljudskih prava. Sigurno da je zakonodavna vlast kao donosilac zakona najodgovornija, pa u vezi s tim i najveća prepreka za primjenu ljudskih prava, zato što nedonošenjem ili donošenjem diskriminirajućih i neprovodivih zakona proizvodi kršenja ljudskih prava. U prilog toj tvrdnji najblaže rečeno ide i *“sporo provođenje”* odluke Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Sejdić i Finci*. Iz navedene odluke nesporno proizilazi da normativni pravni okvir BiH u datim okolnostima *“svakom građaninu nije pod jednakim uslovima omogućio izorno pravo.”*

Prema informaciji Centralne izborne komisije BiH, može se zaključiti da je učešće žena u parlamentima na svim nivoima u BiH značajno smanjeno u odnosu na izborne rezultate iz 2006. godine, iako su žene bile više zastupljene na izbornim listama. Rezultati posljednjih izbora pokazuju da su žene zastupljene samo na 83 pozicije ili 17,01% u odnosu na 488 mjesta za koja su izbori organizirani. U Parlamentarnoj skupštini BiH žene su zastupljene sa 11 mjesta ili 19,2%. U Narodnoj skupštini RS-a žene, nakon posljednjih izbora, imaju 16 mjesta ili 19,2% od 83 mjesta, dok u Parlamentu Federacije BiH žene imaju 17 od 81 mjesta. Čak i Centralna izborna komisija BiH nije imenovana u skladu s odredbama Zakona o ravnopravnosti spolova, jer je od sedam njenih članova samo jedna žena.⁴⁷

Potrebno je istaći da je Institucija ombudsmena primila više žalbi, u kojima je ukazivano da u jednom broju općinskih vijeća vijećnici nisu ispoštovali zakonske odredbe kojima se propisuje da u jedinicama lokalne samouprave u kojima, prema popisu iz 1991. godine, jedan konstitutivni narod ne čini više od 80% stanovnika jedinice lokalne samouprave načelnik općine i predsjedavajući općinskog vijeća ne mogu biti iz istog konstitutivnog naroda, odnosno da načelnik općine i predsjedavajući općinskog vijeća moraju biti iz drugog konstitutivnog naroda ili ostalih.

Tako je Institucija ombudsmena zaprimila žalbu na izbor predsjedavajućeg Općinskog vijeća Općine Lukavac⁴⁸, u kojoj se navodi činjenica da su načelnik Općine i predsjedavajući Općinskog vijeća iz istog konstitutivnog naroda, odnosno da su vijećnici Općinskog vijeća izabrali

⁴⁷ “Opservacije ombudsmena za ljudska prava BiH o primjeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima u BiH, str.6.; U 2010. godini donesen je *Zakon o izmjenama i dopunama Izbornog zakona BiH* („Sl.glasnik BiH“, br. 23/01, 7/02, 9/02, 52/02, 4/04, 24/04, 25/05, 528/05, 62/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10), u kojem je došlo da izmjene člana 4.19 stav (4) koji glasi:“.. Svaka kandidatska lista uključuje kandidate muškog i ženskog spola. Kandidati spola koji je manje zastupljen raspoređuju se na kandidatskoj listi na sljedeći način: najmanje jedan kandidat manje zastupljenog spola među prva dva kandidata, dva kandidata manje zastupljenog spola među prvih pet kandidata i tri kandidata manje zastupljenog spola među prvih osam kandidata, itd.. Broj kandidata manje zastupljenog spola mora biti najmanje jednak ukupnom broju kandidata na listi podijeljen s tri, zaokruženim na prvi viši cijeli broj”.

⁴⁸ Predmet registriran pod brojem Ž-BR-03-30/13

predsjedavajućeg Općinskog vijeća iz istog konstitutivnog naroda kao što je i načelnik Općine, te je nakon provedene istrage Institucija ombudsmena uputila preporuku⁴⁹ Općinskom vijeću Lukavac u kojoj je preporučeno da se preduzmu mjere u svrhu ispunjavanja zakonskih obaveza.

Navedenu preporuku razmatralo je Općinsko vijeće Lukavac na 8. redovnoj sjednici, održanoj 27.6.2013., ali prijedlog da se postupi po njoj nije dobio potrebnu većinu.

Institucija ombudsmena zaprimila je u prethodnom periodu žalbe sa sličnim navodima⁵⁰, u kojima je jedina razlika bila da podnosioci žalbe nisu pripadnici konstitutivnih naroda.

Činjenice koje je do sada Institucija ombudsmena prikupila radom na ovim predmetima upućuju na potrebu razmatranja zakonskih odredbi kojima se regulira izbor i rad predstavničkih tijela pri jedinicama lokalne samouprave.

Naime, dosadašnja praksa ukazuje na više slučajeva u kojima je došlo do odstupanja od zakonskih odredbi prilikom izbora predsjedavajućih općinskih vijeća, odnosno predstavničkih tijela pri jedinicama lokalne samouprave, te pitanja provođenja konkretnih odredbi u praksi.

Između ostalog, javnost je upoznata sa slučajem izbora predsjedavajućeg Općinskog vijeća Općine Foča-Ustikolina iz srpskog naroda, koji je naknadno dobio i sudski epilog u postupcima pred Kantonalnim sudom u Goraždu i Vrhovnim sudom Federacije BiH.

Tako je Vrhovni sud Federacije BiH u presudi broj: 05 0 U 000265 11 UVP⁵¹, odlučujući po zahtjevu za zaštitu sloboda i prava zagarantiranih Ustavom Federacije BiH⁵², istaknuo: "*Općinsko vijeće Općine Foča-Ustikolina je u roku predviđenom rješenjem Suda zakazalo sjednicu za izbor predsjedavajućeg Vijeća između vijećnika srpske nacionalnosti, ali do izbora podnosioca zahtjeva nije došlo, budući da potreban broj članova Općinskog vijeća nije glasao za njega. Stoga je prvostepeni sud pravilno zaključio da je Općinsko vijeće preduzelo sve moguće korake za izvršenje rješenja Suda od 5.11.2010., ali da nije moglo uticati na glasačku volju vijećnika.*"

Navedene činjenice ukazuju na potrebu da se u narednom periodu razmotre odredbe Izbornog zakona BiH, entitetskih zakona o principima lokalne samouprave i drugih zakona, kao i rada sa izabranim predstavnicima, u svrhu podizanja nivoa svijesti o navedenom pitanju i provođenja zakonskih odredbi u praksi.

Uzimajući u obzir navedene relevantne pokazatelje, izvještaje domaćih i međunarodnih vladinih i nevladinih organizacija, nužna je temeljita analiza izbornog zakonodavstva kako bi se napravila kvalitetna reforma ove oblasti, a koja bi prioritetno imala za cilj stvaranje pretpostavki za prosperitet zemlje i njenih građana, jačanje demokratskog društva a sve s ciljem održavanja fer, slobodnih i poštenih izbora na cijeloj teritoriji države Bosne i Hercegovine i jednakopravnosti svih.

⁴⁹ P-71/13

⁵⁰ Predmet registriran pod brojem Ž-SA-05-1358/12, a odnosi se na izbor predsjedavajućeg Općinskog vijeća Bosanska Krupa

⁵¹ Presuda Vrhovnog suda Federacije BiH, broj: 05 0 U 000265 11 Uvp, od 11.10.2012.

⁵² Podnosilac zahtjeva je u međuvremenu izabran za predsjedavajućeg Općinskog vijeća Općine Foča-Ustikolina

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-BL-05-484/13

Podnositeljica žalbe obratila se Instituciji ombudsmena žaleći se na sporost u radu Kantonalnog suda u Bihaću⁵³. Podnositeljica žalbe se povodom istog osnova i ranije obraćala Instituciji (predmeti registrirani u Instituciji pod brojevima Ž-BL-05-517/12 i Ž-BL-05-133/13).

U tim predmetima proveli smo istrage i dobili obavještenja da će predmet podnositeljice žalbe biti riješen do kraja maja 2013. godine. S obzirom na to da sud nije ispoštovao navedeni rok, podnositeljica žalbe se Instituciji obratila i treći put. Uzimajući u obzir odgovor suda, a posebno činjenicu da je to već treće obraćanje podnositeljice i da sud nije donio odluku u njenom predmetu, Institucija je uputila preporuku sudu tražeći da on bez odgađanja odluči o žalbi podnositeljice. Sud nam je dostavio odgovor u kojem smo obaviješteni da je postupio po preporuci i donio presudu u navedenom predmetu.

Predmet Ž-BL-05-454/13

Podnosilac žalbe obratio se Instituciji, jer Osnovni sud u Banjoj Luci od 26.9.2008., kada je podnio tužbu, ne zakazuje pripremno ročište. Institucija je izdala preporuku Osnovnom sudu da odmah preduzme sve mjere radi zakazivanja ročišta u navedenom predmetu. Na navedenu preporuku nije odgovoreno.

Predmet Ž-BL-05-560/12

Podnosilac žalbe žalio se na rad Okružnog tužilaštva Banja Luka zbog nedonošenja odluke u predmetu po njegovoj pritužbi. Nakon intervenkcije Institucije, Okružno tužilaštvo obavijestilo je Instituciju da je donesena odluka u predmetu podnosioca žalbe.

Predmet Ž-SA-05-679/13

Podnosilac žalbe je 19.12.2011. Kantonalnom tužilaštvu u Sarajevu podnio zahtjev za pristup informacijama kojim je tražio dostavu informacija o predmetu, na koji nije odgovoreno. Nakon provedenog istražnog postupka, dostavljeno je izjašnjenje Kantonalnog tužilaštva Kantona Sarajevo, u kojem se navodi da se predmet nalazi u istražnoj fazi postupka, odnosno da je nakon prikupljene dokumentacije Uprave za indirektno oporezivanje BiH i Poreske uprave FBiH postupajući tužilac naredio finansijsko vještačenje, nakon čega će biti donesena konačna tužilačka odluka.

Predmet Ž-BL-05-76/12

Podnosilac žalbe obratio se žalbom na rad Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, jer nije odgovoreno na njegov zahtjev za pristup informacijama. Nakon preporuke Institucije, odgovoreno je na navedeni zahtjev čime je preporuka ispoštovana.

Predmet Ž-BL-05-311/13

Podnosilac žalbe obratio se Instituciji jer je Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Srednjobosanskog kantona, odlučujući o zahtjevu za pristup informacijama, od podnosioca žalbe tražilo plaćanje administrativne takse. Ombudsmeni su izdali preporuku nadležnom ministarstvu da se prilikom obrade i donošenja zahtjeva za pristup informacijama u smislu Zakona o slobodi pristupa informacijama u FBiH ne naplaćuje administrativna taksa.

⁵³ Žalba je Sudu izjavljena 16.7.2010. na presudu Općinskog suda Bihać, broj: 170 0 P 0 1177409 P, od 8. 7. 2010.

Nadležno ministarstvo dostavilo je obavještenje u kojem se navodi da je preporuka ispoštovana, odnosno da se od stranke neće naplatiti administrativna taksa.

Predmet Ž-BL-05-471/13

Podnosilac žalbe obratio se Instituciji ombudsmena žalbom na rad Skupštine općine Pale, kao odgovornog javnog službenika, navodeći da provedeni konkurs za izbor i imenovanje članova Upravnog odbora JU Centar za socijalni rad Pale nije u skladu sa Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima Republike Srpske. Nakon provedenog postupka, ombudsmenisu donijeli nalaz, zaključak i preporuku, kojim su utvrđene ukazane nepravilnosti, odnosno kojim je naloženo da se Rješenje o imenovanju poništi i da se preduzmu sve neophodne mjere kojima će se osigurati da se imenovanje Upravnog odbora izvrši uz puno poštivanje postupka i principa utvrđenih pozitivnim zakonom. Dana 7.10.2013. zaprimljen je odgovor na preporuku u kojem se navodi da je doneseno Rješenje o razrješenju članova Upravnog odbora JU Centar za socijalni rad Pale i ponovo raspisan konkurs koji će se provesti uz uvažavanje nalaza i zaključka ombudsmena.

Predmet Ž-BL-05-722/13

Podnositeljica žalbe obratila se Instituciji kao prva na rang-listi za izbor direktora Narodne biblioteke Gacko, te predložena od Komisije za izbor, čije konačno imenovanje nije izvršeno. Institucija je utvrdila povredu prava podnositeljice žalbe te izdala preporuku u kojoj je naložila Skupštini općine Gacko da ponovo preispita provedeni postupak i da ga ponovo provede u skladu sa Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima. Nije odgovoreno na navedenu preporuku.

Predmet Ž-BL-05-94/13

Podnosilac žalbe obratio se Instituciji žalbom na rad Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite, jer o njegovoj žalbi nije odlučeno. Nakon akta Institucije, Ministarstvo je obavijestilo da je doneseno rješenje kojim je odlučeno o žalbi imenovanog.

Predmet Ž-SA-05-522/13

Podnositeljica žalbe je Policijskoj stanici Centar Sarajevo 28.4.2013. izjavila žalbu na postupak policijskog službenika prilikom kontrole u saobraćaju, kada je nasilnički krenuo prema njoj, tražeći ličnu kartu, te prijeteći joj da će je lišiti slobode.

Nakon provedenog istražnog postupka, dostavljeno je izjašnjenje MUP-a KS-a, u kojem se navodi da je, nakon razmatranja predmetne žalbe, Ured na redovnoj sjednici donio zaključak da se po navodima žalbe provede unutrašnja istraga, a s obzirom da istraga nije završena, po obavještenju stranke, ona je pokrenula sudski postupak.

Predmet Ž-BL-05-706/13

Podnosilac žalbe obratio se Instituciji radi zaštite njegove majke koja je verbalno vrijeđana i fizički napadnuta, a stara je i nemoćna. Nakon akta Institucije upućenog policiji, podnosilac žalbe izrazio je zadovoljstvo, jer je preduzeto sve iz nadležnosti policije kako bi se njegova majka zaštitila, a ispitane su činjenice na okolnosti prijave i o navedenom događaju je obaviješten nadležni tužilac.

Predmet Ž-BL-05-150/13

Podnositeljica žalbe obratila se Instituciji zbog kršenja imovinskih prava od strane Općine Gradiška, jer joj je kao posljedica elementarnih nepogoda 2010. godine poplavljen objekat nakon čega su općinske komisije izašle na teren, izvršile procjenu štete i sačinile zapisnike u kojima je šteta na stambenom poslovnom objektu procijenjena u iznosu od 11.860,00 KM. Podnositeljici žalbe utvrđeni iznos nije isplaćen, iako se više puta i pismenim putem obraćala Općini tražeći naknadu štete. U toku istrage utvrđeno je da su tačni navodi iz žalbe te da Općina nije izvršila svoju obavezu i nadoknadila štetu (obrazloženje Općine je da do danas ni u jednom budžetu nisu planirana sredstva za ovu namjenu).

Institucija je izdala preporuku načelniku da preduzme sve potrebne mjere i radnje radi izvršavanja svojih obaveza, odnosno da u što kraćem roku u budžetu Općine budu planirana i osigurana novčana sredstva radi isplate utvrđene štete podnositeljici žalbe.

Preporuka nije ispoštovana uz obrazloženje da u budžetu za 2011., 2012. i 2013., kao ni u Nacrtu budžeta za 2014. godine nisu predviđena finansijska sredstva za štete nastale kao posljedica elementarnih nepogoda i da se zbog neadekvatnog punjenja budžeta Općina bori da održi likvidnost, da na vrijeme izmiri kreditne i obaveze prema budžetskim korisnicima kao i plaće zaposlenih.

Predmet Ž-SA-05-244/13

Podnosilac žalbe navodi da je njegov komšija postavio betonski zid uz seoski put i time suzio prohodnost kamionima. Nadalje ističe da se s druge strane puta nalazi parcela podnosioca žalbe i da pomenuti komšija uz pomoć općinskog geometra zapravo želi proširiti svoju parcelu na štetu podnosioca žalbe.

Podnosilac žalbe je u prilogu dostavio obavještenje, koje je dobio od Općine Zavidovići- Službe za upravu ekonomskih poslova i poduzetništvo - Građevinske inspekcije u kojem se navodi da je na osnovu zahtjeva od 30.1.2013. izvršen uvid na licu mjesta u prisustvu podnosioca žalbe, te da inspekcija nije našla osnov za preduzimanje upravnih mjera, jer se ne izvode radovi kako je navedeno u žalbi. Dalje se navodi da je pokrenut postupak rješavanja moguće uzurpacije puta, gdje će se katastarski snimiti postojeće ograde, obostrano, te da će podnosilac žalbe u slučaju uzurpacije biti blagovremeno obaviješten.

Predmet Ž-BL-05-253/13

Podnosilac žalbe obratio se Instituciji žalbom na Službu za inspekcijske poslove i komunalnu policiju Općine Kotor-Varoš i JP "Šume Republike Srpske", jer nije postupljeno po rješenju Službe kojim je naređeno da se "spriječi iznošenje blata prilikom izvoza drvnih sortimenata na javni put Šiprage–Demići, te se da javni put i objekti puta vrate u prvobitno stanje". Nakon intervencije Institucije, preduzete su mjere i aktivnosti da se sporni put sanira.

Predmet Ž-SA-05-780/13

Ovaj predmet je prvi put registriran 2011. godine zbog rušenja bespravno izgrađenog objekta, nakon mnogo pisanja, zaprimljen je odgovor da se pristupilo rušenju, da je ono djelimično završeno i da će se, kada budu povoljniji vremenski uslovi, privesti kraju, slijedom čega je predmet zatvoren. Međutim, podnosilac žalbe ponovo se obratio 2013. godine i obavijestio da

rušenje nije provedeno do kraja. Nakon ponovne registracije žalbe i upita, okončano je rušenje i žalba je okončana.

Podnosilac žalbe obratio se Instituciji ombudsmena, jer je na parking prostoru ispod njegovog stana uključujući dijelove trotoara bespravno izgrađen objekat i otvorena privatna mesnica, te kako nadležni ništa nisu preduzeli da se bespravno izgrađeni objekat ukloni. Vlasnik objekta nastavio je sa uzurpacijom i okupacijom čak i zračnog prostora, podigao novi i viši krov, koji drastično zaklanja vidik terase podnosioca žalbe i značajno zaklanja svjetlost na terasi i stanu. Podnosilac žalbe istakao je da je po saznanju 16.5.2011. predao podnesak Službi za prostorno uređenje, građenje i zaštitu okoliša Općine Bosanska Krupa, zaveden pod brojem 04-23-2447/11, ali da do dana obraćanja Instituciji ombudsmena nije dobio odgovor.

U toku istražnog postupka Institucija ombudsmena je nekoliko puta tražila izjašnjenja od nadležnih službi Općine Bosanska Krupa, te kako nije bilo odgovora, izdala i preporuku⁵⁴ da uspostavi saradnju sa Institucijom ombudsmena na način propisan Zakonom i dostavi traženo izjašnjenje.

Urbanističko-građevinski inspektor dostavio je izjašnjenje Instituciji ombudsmena u aktu broj 05-23-4147-4/13, od 24.1.2013., u kojem se, između ostalog, navodi da je kontrolom inspekcije utvrđeno da je imenovani započeo uklanjanje predmetnog objekta tako što je skinuo krovište, te da je izjavio da će sam nastaviti rušenje. Nadalje je istaknuto da će, u slučaju da do momenta kada to vremenske prilike budu dozvoljavale imenovani ne završi rušenje, ova inspekcija pristupiti prinudnom izvršenju donesenog rješenja. Nadalje je istaknuto da inspekcija trenutno nema tehničkih mogućnosti za pristupanje rušenju zbog vremenskih uslova te zato što nije izabran izvođač radova za rušenje objekta za tekuću godinu.

Slijedom svega navedenog, ombudsmeni su odlučili da zatvore predmet, jer je postupljeno po preporuci.

Međutim, Instituciji ombudsmena ponovo se obratio žalilac u julu 2013. godine, navodeći da sporni objekat nije uklonjen, te je predmet ponovo otvoren i registriran pod brojem Ž-SA-05-780/13, a aktom od 25.7.2013. zatraženo je izjašnjenje u vezi s navedenim.

Institucija ombudsmena je u aktu broj 05-23-3776/13, od 29.7.2013., zaprimila izjašnjenje urbanističko-građevinskog inspektora Općine Bosanska Krupa, u kojem se navodi da je lice iz Bosanske Krupe porušilo svoj poslovni objekat, a kao dokaz u prilogu je dostavljena fotografija s terena i zapisnik o kontroli izvršenja rješenja, od 23.7.2013.

Predmeti Ž-SA-05-1011/13, Ž-SA-05-915/13, Ž-SA-05-1083/13, Ž-SA-05-1300/13 i Ž-SA-05-331/13

U postupku po žalbi žalioaca, koji se obratio Općinskom sudu sa zahtjevom za pristup informacijama, a kojim je tražena informacija *„u kojoj fazi se nalazi predmetni likvidacioni postupak, kada se može očekivati njegovo okončanje, da li su likvidacionim povjeriocima vršene ikakve isplate do sada..“*, žalba nije prihvaćena. Ombudsmeni su ukazali da, u skladu s članom 3. ZoSPI-ja, informacija predstavlja *„svaki materijal kojim se prenose činjenice, mišljenja, podaci ili bilo koji drugi sadržaj, uključujući svaku kopiju ili njen dio, bez obzira na oblik, karakteristike,*

⁵⁴ P-196/11, od 22.11.2011. godine

vrijeme kada je sačinjena i kako je klasificirana.“. ZoSPI propisuje da su tražene informacije u smislu ovog zakona informacije koje nadležni javni organ posjeduje i saopćava u izvornom obliku, te da se traženje informacija u formi pitanja javnom organu ne može smatrati informacijom u smislu ZoSPI-ja.

Predmet Ž-SA-05-1043/13

U postupku u kojem se žalilac obratio nadležnom ministarstvu sa zahtjevom za pristup informacijama uočeno je da je ministar donio rješenje kojim odobrava pristup informacijama. Nakon izvršenog uvida u rješenje, utvrđeno je da nije doneseno od službenika za informiranje, kako propisuje član 19. ZoSPI-ja, kao i da ne sadrži pouku o pravnom lijeku, što žalioca onemogućava u korištenju redovnih pravnih lijekova.

U odgovoru Ministarstva navodi se da je: „...službenik za informiranje nadležan za obradu zahtjeva koji su sačinjeni u smislu navedenog zakona a ne da donosi rješenja kojim se odlučuje o zahtjevu.“ Preporukom Institucije ombudsmena⁵⁵ Ministarstvu pravde FBiH preporučeno je da preduzme potrebne mjere kako bi se žalioocu omogućilo korištenje redovnih pravnih lijekova. U izjašnjenju o realizaciji preporuke navedeno je da se ona ne može realizirati, ali razlozi za to nisu navedeni.

Predmet Ž-SA-05-176/13

U predmetu su žalioци od nadležnog organu tražili kopiju ugovora (Okvirnog sporazuma) sklopljenog u 2012. godini za izvođenje radova i održavanje i zaštitu magistralnih, regionalnih i lokalnih puteva od općeg značaja i održavanje i zaštitu objekata na putevima u Republici Srpskoj. Nakon utvrđivanja da je došlo do kršenja prava na pristup informacijama, izdata je preporuka, broj: P-62/13, da se postupa u skladu s članom 14. ZoSPI-ja, ali ni nakon više urgencija nije dostavljeno bilo kakvo izjašnjenje niti je s organom ostvarena saradnja.

Predmet Ž-SA-05-533/13

U predmetu žalioца nadležni organ je dopisom obavijestio podnosioca zahtjeva o traženim informacijama. Nakon provedenog postupka istraživanja, izdata je preporuka broj: P-101/13 da se donese rješenje u skladu sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama BiH i Zakonom o upravnom postupku. U izjašnjenju o realizaciji preporuke Institucija je obaviještena da je doneseno rješenje kojim je djelimično odobren pristup informacijama, a žalioцу je omogućeno pravo na ulaganje žalbe.

Predmeti Ž-SA-05-429/13, Ž-SA-05-430/13, Ž-SA-05-547/13 i Ž-SA-05-640/13

Podnosioci žalbi ukazuju na kršenje ljudskih prava utvrđenih nizom međunarodnih dokumenata, a koji se nalaze u dodatku I. Ustava BiH, a prije svega Konvencije o pravima djeteta.

U obrazloženju žalbe ukazuje se da je kršenje prava uzrokovano nedonošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o jedinstvenom matičnom broju čime se onemogućava ostvarivanje prava građana na identitet, te zaštita najboljeg interesa djeteta.

Ombudsmeni za ljudska prava BiH su, postupajući u skladu s odredbama Zakona i Pravilima postupka, po službenoj dužnosti otvorili istragu u vezi s pitanjem određivanja matičnog broja, a imajući u vidu upravo odluku Ustavnog suda BiH, broj: U 3/11, kojom su van snage stavljene

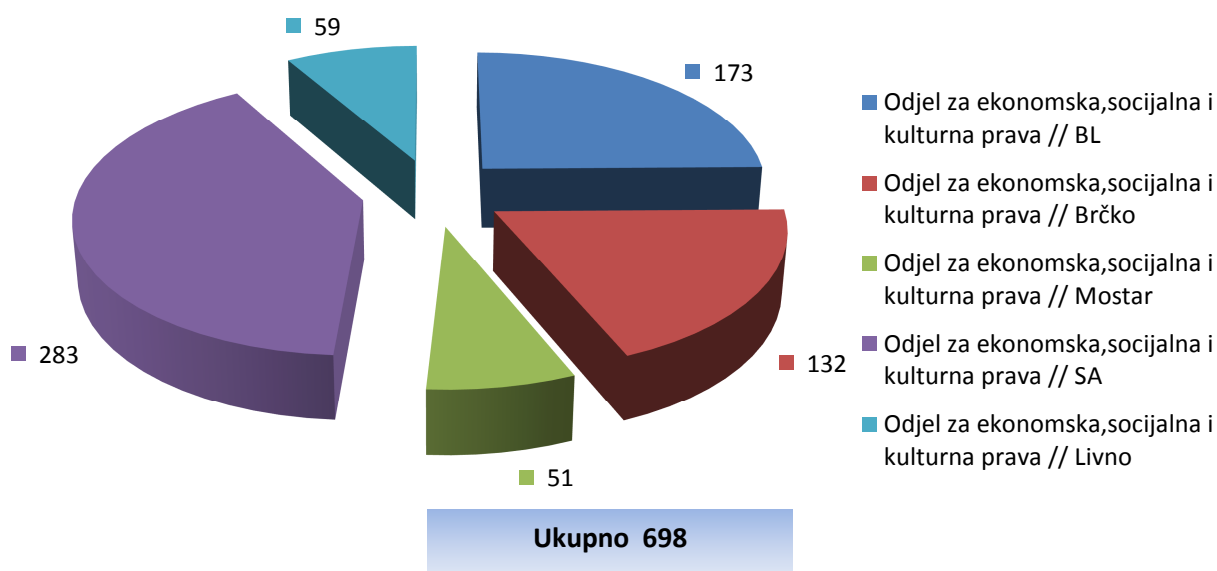
---

⁵⁵ P-292/13

odredbe člana 5. Zakona o jedinstvenom matičnom broju, te činjenicu da je Ustavni sud BiH, na sjednici održanoj 16. januara 2013., donio rješenje u navedenom predmetu kojim se utvrđuje da "Parlamentarna skupština BiH nije izvršila Odluku Ustavnog suda BiH, broj U 3/11, od 27. maja 2011., u ostavljenom roku od šest mjeseci od dana njenog objavljivanja u "Službenom glasniku BiH", zbog čega je utvrđeno da odredbe člana 5. Zakona o jedinstvenom matičnom broju prestaju da važe narednog dana od dana objavljivanja ove odluke u "Službenom glasniku BiH..."

3.2. ODJEL ZA EKONOMSKA, SOCIJALNA I KULTURNA PRAVA

Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava (u daljnjem tekstu: Odjel) Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH funkcionira tako što prima žalbe i *ex officio* pokreće istrage u slučajevima kada utvrdi kršenje ljudskih prava koja su zagarantirana pozitivnim domaćim propisima, kao i međunarodnim standardima, posebno u ostvarivanju prava proisteklih iz Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, kao i revidirane Evropske socijalne povelje. Odjel treba da informira nadležne organe i institucije, kao i javnost, o povredama učinjenim iz oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava. Odjel tretira pitanja koja se odnose na radne odnose, obrazovanje, ekologiju i zaštitu okoliša, komunalne usluge, zdravstvo, socijalnu zaštitu, penzije, ratne štete i javne prihode. Dakle, u odnosu na navedeno, može se zaključiti da su u nadležnosti Odjela različite oblasti i pitanja, a što, s obzirom na broj zaprimljenih žalbi i njihovu raznolikost prema kojima se postupa, zahtijeva poznavanje brojnih propisa koji pripadaju različitim pravnim oblastima.

Dijagram 11. Pregled zaprimljenih žalbi u Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna prava u 2013. godini po uredima

3.2.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Tokom izvještajnog perioda Odjel je zaprimio **698 žalbi**. Od tog broja riješeno je 488 žalbi, a u radu je ostalo još 210 žalbi. Iz prethodnih godina Odjel je postupao po 483 žalbe, od čega je postupak okončan po 361 žalbi. U skladu s navedenim, iz ranijih godina u radu su ostale još 122 žalbe.

Ombudsmeni primjećuju da se u oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava krše sva prava građana, koja na neki način predstavljaju egzistencijalna prava. Tako je najveći broj žalbi zaprimljen zbog povrede prava iz radnog odnosa, prava na obrazovanje, zdravstvenu i socijalnu zaštitu

Dakle, tokom 2013. godine Odjel je vodio postupak po 1.181 žalbi građana, od čega je postupak okončan po 849 žalbi, a u radu su ostale 332 žalbe.

S obzirom na kategoriju povreda prava, ističemo da je na osnovu povrede prava iz radnih odnosa zaprimljeno 318 žalbi, prava na penziju 176, socijalnu zaštitu 70, komunalne usluge 66, zdravstvo 43, obrazovanje 27, ratne štete 10, ekologija i zaštita okoliša šest, te tri žalbe iz oblasti javnih prihoda.

U poređenju s prethodnim izvještajnim periodom (2012.), u 2013. godini zaprimljene su 44 žalbe manje, što je manje za nepunih 6%. U poređenju s brojem zaprimljenih žalbi u drugim odjelima, ovaj odjel nalazi se na drugom mjestu iza Odjela za praćenje političkih i građanskih prava.

Iz djelokruga ovog odjela u Područnom uredu u Sarajevu zaprimljene su 283 žalbe, Banjoj Luci 173, Brčkom 132, Livnu 59 i Mostaru 51 žalba.

U strukturi zaprimljenih žalbi najveći broj njih odnosi se na povrede prava iz oblasti radnih odnosa 318, ali u poređenju s prethodnom, u ovoj godini zaprimljene su 44 žalbe manje. Na osnovu povrede prava na penziju, zaprimljeno je devet žalbi manje (176) nego u prethodnoj

Ombudsmeni su posebno zabrinuti zbog povećanja broja žalbi koje se odnose na socijalnu zaštitu građana i indikator su usložnjavanja socijalne situacije u državi

godini (185). Međutim, u ovoj godini bilježi se porast žalbi zbog povrede prava na socijalnu zaštitu (70) u odnosu na prethodnu godinu (53). Što se tiče ostalih povreda prava iz

djelokruga Odjela u pogledu broja zaprimljenih žalbi, ne bilježe se značajnija odstupanja u poređenju sa zaprimljenim žalbama u prethodnoj izvještajnoj godini.

Na osnovu žalbi podnesenih zbog povrede prava iz radnih odnosa, kao najzastupljenije kategorije u strukturi povreda prava iz djelokruga Odjela, riješena je 221 žalba, 185 žalbi je riješeno iz ranijih godina, što je ukupno 406 riješenih žalbi. Zbog povreda prava na penziju, kao druge najzastupljenije kategorije u strukturi povreda prava, riješeno je 127 žalbi podnesenih u 2013. godini, te 70 žalbi iz ranijih godina, što je ukupno 197 riješenih žalbi.

Odjel je, postupajući po žalbama u 2013. godini, izdao 64 preporuke. Daleko najveći broj preporuka odnosi se na oblast radnih odnosa (44), zatim slijede preporuke iz oblasti obrazovanja (7), te povrede prava na penziju (6).

Od 64 izdate preporuke realizirano je njih 26, u 16 žalbi ostvarena je saradnja, sedam preporuka nije realizirano, a u 15 žalbi nije dostavljen odgovor nakon izdavanja preporuke.

Zbog socijalnog stanja građani se svakodnevno obraćaju ovoj instituciji, jer nemaju nikakvih primanja i s pitanjem „kako preživjeti“.

Građani traže pravo na odgovarajući životni standard, što podrazumijeva odgovarajuću ishranu, odijevanje, stanovanje kao i stalno poboljšanje životnih uslova što garantiraju osnovni međunarodni dokumenti kojima su regulirana socio-ekonomska prava.

3.2.2. Pravo na penziju

U Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna prava u 2013. godini zaprimljeno je 176 žalbi koje se odnose na oblast prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja. Poređenjem broja žalbi zaprimljenih u proteklom periodu i tokom 2013. godine, može se uočiti da je broj žalbi neznatno manji (- 4,86 %). Tokom 2012. godine zaprimljeno je 185 žalbi, dok je tokom 2011. godine zaprimljeno 189 žalbi, te se može zaključiti da je kvantitativni priliv ove vrste žalbi konstantan i bez većih promjena.

Kako je uređenje penzijskog sistema u Bosni i Hercegovini kompleksno, te regulirano kroz dva fonda i entitetsko zakonodavstvo, ostvarivanje prava iz ove oblasti je često otežano i dugotrajno. Podsjećamo da je Institucija ombudsmena tokom 2010. godine izradila Specijalni izvještaj o pravu na penziju s ciljem ukazivanja na potrebu uspostavljanja efikasnijeg penzijskog sistema, te da se u godišnjim izvještajima redovno osvrta na provođenje konkretnih izdatih preporuka.

Kao što je i poznato, upravo zbog neefikasnog penzijskog i invalidskog sistema, kao i generalno teške ekonomske situacije u BiH, u toku su izmjene Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju FBiH⁵⁶, kao i reforma penzijskog sistema. Osnovni cilj reforme je osiguravanje dugoročne održivosti i finansijske stabilnosti penzijskog sistema, te smanjenje siromaštva osiguravanjem odgovarajućeg nivoa prihoda građana u njihovoj starosti. U konačnici, reforma ima cilj da stvori pravedniji penzijski sistem jačim vezivanjem penzija za uplaćene doprinose, visinu plaća i dužinu staža osiguranja. Strategija Vlade FBiH za reformu penzijskog sistema, usvojena u novembru 2013., nalaže donošenje zakona u ovoj godini, čime će se reforma praktično provoditi.

U Republici Srpskoj Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju donesen je 2011.godine⁵⁷, te izmijenjen tokom 2013.godine⁵⁸. Izmjene i dopune Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju Republike Srpske uglavnom su se odnosile na usklađivanje penzija gdje je utvrđeno da se vrijednost općeg boda i penzija ne usklađuje ukoliko je procenat promjene prosječne neto plaće u Republici Srpskoj u prethodnoj godini negativan i ukoliko je procenat koji predstavlja polovinu zbira procenta promjene prosječne neto plaće i procenta promjene potrošačkih cijena na godišnjem nivou u Republici u prethodnoj godini negativan. Također je data mogućnost da Vlada RS-a izvrši vanredno usklađivanje općeg broja i penzija. Izvjesna pogodnost za korisnike penzija data je načinom određivanja najniže penzije, gdje je, za razliku od izvornog teksta zakona, utvrđeno da najniži iznos starosne i invalidske penzije ne može biti niži od procenta koji zavisi od dužine penzijskog staža.

Analizom žalbi zaprimljenih u Instituciji ombudsmena, a u vezi s pravom na penziju, može se konstatirati da se najveći broj odnosi na dužinu postupka nakon podnošenja zahtjeva za ostvarivanje prava na penziju⁵⁹. Dakle, najveći broj žalbi odnosio se na nepostupanje fondova po zahtjevima stranaka za ostvarivanje prava na penziju u zakonom propisanim rokovima (odugovlačenje donošenja rješenja).

⁵⁶ "Službene novine FBiH", br. 29/98, 49/00, 32/01, 73/05, 59/06, 04/09

⁵⁷ „Službeni glasnik RS“, broj 134/11

⁵⁸ „Službeni glasnik RS“, broj 82/13

⁵⁹ Ž-BL-04-625/13, Ž-BL-04-468/13, Ž-BL-04-762/13

Određeni broj žalbi odnosio se na postupanje drugostepenog organa, odnosno neodlučivanje u rokovima o žalbama na rješenja prvostepenog organa. U manjem broju žalbi primijećeno je da se građani obraćaju radi sporosti drugostepenog organa pri Fondu penzijskog i invalidskog osiguranja. Međutim, nakon obraćanja Institucije ombudsmena, zabilježeno je uspješno okončanje, odnosno donošenje rješenja na žalbu/prigovor na prvostepeno rješenje⁶⁰.

Tokom rada na predmetima uočeno je da su razlozi zbog kojih postupci dugo traju različiti i mogu se svrstati u više kategorija. Jedan od razloga je nedostavljanje potrebne dokumentacije (M4 obrasca) od strane poslodavaca⁶¹.

Ombudsmeni primjećuju potrebu da penzioni fondovi preduzmu dodatne mjere s ciljem rješavanja zahtjeva za penziju u što kraćem roku i ubrzavanja procedure

Također, određeni broj žalbi odnosi se na sporost u proceduri donošenja rješenja u slučajevima određivanja srazmjernog dijela penzije koji pada na teret različitih nosilaca osiguranja u skladu sa sporazumima o socijalnom osiguranju koje je BiH potpisala s različitim državama. Ova vrsta žalbi najčešće se odnosi na zemlje regiona u kojima su građani BiH proveli dio svog radnog vijeka. Prilikom rada na žalbama koje spadaju u ovu kategoriju Institucija ombudsmena je tokom godina rada ostvarila uspješnu saradnju s ombudsmenima zemalja regiona, koja je nakon komunikacije s fondovima, rezultirala uspješnim okončanjem žalbi i donošenjima rješenja⁶².

Istovremeno, u Bosni i Hercegovini se posljedice ratnih dešavanja mogu osjetiti još i danas, a u slučaju prava na ostvarivanje penzija manifestiraju se otežanim i ponekad nemogućim prikupljanjem dokumentacije koja je uništena u ratu.⁶³

Treba istaći i predmete u kojima se prilikom ostvarivanja prava na penziju tretira i **poseban staž**⁶⁴. U tim predmetima podnosioci žalbi imaju u radnoj knjižici upisan poseban staž po osnovu učešća u pripremama za odbranu ili u odbrani Bosne i Hercegovine, ali su istovremeno vjerovali da se taj posebni staž, bez obzira na to da li je upisan ili ne u radnu knjižicu, uračunava u penzijski staž u dvostrukom trajanju samo ako žalioци sami izjave da to žele.

U radu na konkretnim predmetima Institucija ombudsmena je u obzir uzela odluku Ustavnog suda u BiH⁶⁵ i stav koji je on zauzeo prema odredbama člana 82. stav 1. tačka 1. Zakona: *"Penzijski staž, u smislu ovog zakona, na osnovu kojeg se stiču i ostvaruju prava iz penzijskog i invalidskog staža, obuhvata: vrijeme provedeno u osiguranju od dana stupanja na snagu ovog zakona koji se računa u staž osiguranja po odredbama čl. 83. do 93. i poseban staž ovog zakona". Iz navedenog proizilazi da je odredbama člana 82. stav 1. tačka 1. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju propisano da penzijski staž obuhvata (i) poseban staž iz člana 94. tog zakona, te da ne postoji bilo kakva mogućnost izbora hoće li (ili neće) penzijski staž*

⁶⁰ Ž-SA-04-203/13, Ž-LI-04-82/13

⁶¹ Ž-BL-04-86/13

⁶² Ž-SA-04-1132/13, Ž-SA-04-1364/13

⁶³ Ž-BL-04-781/12 P-150/13

⁶⁴ Ž-SA-05-896/13, Ž-SA-05-864/13

⁶⁵ AP-2184/08 od 13.07.2012.godine

obuhvatati i poseban staž iz člana 94. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju. ... Stoga imajući u vidu odredbe člana 82. stav 1. tačka 1. kao i člana 94. stav 1. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, Ustavni sud smatra da taj zakon nije propisao mogućnost zainteresiranim licima da odluče da li će im se u penzijski staž uračunati (i) poseban staž iz člana 94. tog zakona, što onda znači da je relevantnim odredbama tog zakona propisano obavezno uračunavanje posebnog staža u penzijski staž onim licima koja su u relevantnom periodu učestvovala u pripremama za odbranu ili u odbrani BiH. ... Naprijed navedeno vrijedi ukoliko je staž upisan u radnu knjižicu na osnovu uvjerenja odjela odbrane općine u kojem se vodi evidencija učesća u odbrani BiH za određeno lice, a upis se vrši na osnovu ličnog zahtjeva tog lica.

Kroz primjere s kojima se susretala Institucija ombudsmena, pravo na ostvarivanje penzije može se dovesti i u vezu s nepoštivanjem pravosnažnih sudskih odluka⁶⁶, čija se nerealizacija pravda teškim ekonomskim i finansijskim stanjem i nedovoljnim budžetskim sredstvima koja se dodjeljuju za isplate plaća, doprinosa i drugih potraživanja iz radnog odnosa.

Nerijetki su i slučajevi kada se građani obraćaju žalbom na rad fondova zbog toga što ne mogu ostvariti pravo na penziju. Nažalost, nakon istražnog postupka Institucije ombudsmena ispostavlja se da su žalbe neosnovane, jer nisu uplaćeni potrebni doprinosi, te stranke ne ispunjavaju uslove za ostvarivanje konkretnog prava⁶⁷. Obično je u toj vrsti žalbe riječ o privatnim preduzećima koja nisu uplaćivala doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje svojim radnicima⁶⁸. Jedina mogućnost podnosioca žalbe u takvim slučajevima je podnošenje

Posebno zabrinjava sve veći broj žalbi građana koji su ispunili uslove za penziju, ali zbog neuplaćenih doprinosa nisu u mogućnosti da uživaju ovo pravo. Ovo pitanje traži da vlasti u BiH preduzmu dodatne mjere.

tužbe radi ostvarivanja svojih potraživanja. Neka od preduzeća koja svojim zaposlenim nisu uplatila doprinose za penzijsko i invalidsko osiguranje, kao i druga potraživanja su pod stečajem, te su građani izloženi dugodišnjem čekanju kako bi ostvarili svoja prava.

Obraćaju nam se i građani nezadovoljni visinom određene penzije prilikom čega ih Institucija ombudsmena informira da nije u mogućnosti mijenjati rješenja upravnih organa. Međutim, nakon traženja izjašnjenja od FZ PIO/MIO ili Fonda RS-a, Institucija eventualno upućuje podnosiocima žalbe na zakonske mogućnosti u svrhu ostvarivanja njihovih prava.

3.2.3. Pravo na rad

U Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna prava najveći broj žalbi odnosi se na kršenja prava na rad i prava iz radnog odnosa. Tokom 2013. godine u Instituciji ombudsmena zaprimljeno je 318 žalbi. U ovom izvještajnom periodu broj žalbi je smanjen u odnosu na 2012. godinu⁶⁹ za 44 žalbe ili 12,15 %.

⁶⁶ Ž-SA-04-1317/13

⁶⁷ Ž-MO-04-131/13

⁶⁸ Ž-SA-04-1163/13

⁶⁹ 362 žalbe iz radnih odnosa

Kao najčešći razlozi obraćanja građana uočene su povrede pozitivnih zakonskih propisa prilikom zasnivanja i prestanka radnog odnosa, kao i uskraćivanja prava radnika koja im pripadaju po osnovu radnog odnosa. Osim

Ombudsmeni ukazuju da reforma penzjskog sistema u dijelu kontrole uplate doprinosa na način da su prenesena ovlaštenja s penzijskih fondova na poreske uprave nije doprinijela boljoj i efikasnijoj kontroli, jer su poreske uprave, prije svega, usmjerene na kontrolu direktnih poreza a nisu ni kadrovski ojačane za obavljanje ovog dodatnog posla.

toga, kao stalni problemi javljaju se žalbe u kojima se zaposlenima ne uplaćuju doprinosi zbog čega ne mogu ostvariti pravo na zdravstveno i socijalno osiguranje, te, naposljetku, upitno im je i pravo na ostvarivanje penzije.

Bitno je i istaći da je situacija koja se odnosi na pitanje reguliranja otpremnina u skladu s članom (152.) 182. Zakona o radu RS-a i člana 143. Zakona o radu u FBiH, u odnosu na protekle godine, neznatno izmijenjena, odnosno nisu registrirani veći proceduralni pozitivni pomaci u radu komisija za provođenje. Postupajući po žalbama koje se odnose na Komisiju za provođenje člana 152. Zakona o radu RS-a, Institucija ombudsmena došla je do saznanja da su u određenom broju⁷⁰ rješenja o isplati otpremnina donesena, te je podnosiocima žalbe priznato pravo na isplatu otpremnine, ali je pred podnosiocima žalbe ponovo čekanje kako bi konačno ostvarili isplatu doznačene otpremnine. Zbog toga Institucija ombudsmena i dalje postupa i traži od nadležnih okvirni pregled i redoslijed isplate otpremnina. Institucija ombudsmena zabilježila je i predmete podnosioca žalbe⁷¹ gdje je nakon istražnog postupka utvrđeno da podnosilac žalbe nije ni evidentiran u bazi podataka, odnosno u evidenciji Ministarstva/Komisije RS-a, te je podnosilac žalbe ponovo pozvan da dostavi potrebnu dokumentaciju. U određenim slučajevima, postupajući po žalbama⁷², upućene su preporuke Ministarstvu rada i boračko-invalidske zaštite RS-a kako bi odmah preduzeli neophodne mjere radi efikasnijeg rada Komisije i da u što kraćem roku odluče po zahtjevu stranaka. Navedene preporuke su ispoštovane. Prema posljednjim informacijama do kojih je Institucija ombudsmena došla⁷³, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite, Komisija za implementaciju člana 152. Zakona o radu *zbog velikog broja prispjelih zahtjeva, oko 60.000, i ograničenih sredstava u te namjene, nije u mogućnosti da riješi i sve isplati u razumnom roku.* Aktom Ministarstva⁷⁴ ukazano je na to da, što se tiče *dinamike isplate, prema posljednjem spisku za isplatu, od decembra 2013. godine, na red za isplatu su došla rješenja iz decembra 2010. godine.* O stanju reguliranja radno-pravnog statusa, određivanja i isplata otpremnina koje se odnose na Federaciju BiH, Institucija ombudsmena nema precizne podatke.

Međutim, prema nekim od žalbi koje su registrirane⁷⁵, zapažena je sporst u radu i nesaradnja sa Institucijom ombudsmena. Kao takav očit primjer može se navesti slučaj podnosioca žalbe⁷⁶ koji se obratio Komisiji za implementaciju člana 143. Zakona o radu FBiH u Unsko-sanskom kantonu radi nerješavanja radno-pravnog statusa kod poslodavca ŠIP Ključ "Prerada" 5.12.2000.

⁷⁰ Ž-SA-04-1281/13, Ž-SA-04-1214/13, Ž-SA-04-77/13, Ž-SA-04-76/13

⁷¹ Ž-SA-04-632/13

⁷² Ž-BL-04-89/13 P-33/13 i Ž-BL-04-309/13 P-104/13, Ž-BL-04-228/13, Ž-BL-04/42/13

⁷³ Akt Komisije za implementaciju člana 152. Zakona o radu broj: 16-126-313/13/VN, od 27.12.2013.

⁷⁴ Akt Komisije za implementaciju člana 152. Zakona o radu broj: 16-126-313/13/VN, od 27.12.2013.

⁷⁵ Ž-SA-04-1128/13

⁷⁶ Ž-SA-04-594/10 P-122/13

U radu na predmetu Institucija ombudsmena se više puta obraćala Komisiji, te je, u skladu sa svojim zakonskim nadležnostima, sačinila preporuku i obavijestila neposredno viši organ. Međutim, bez odgovora. Kao pozitivan primjer saradnje može se navesti predmet⁷⁷ podnositeljice žalbe kojoj je nakon preporuke Federalnoj komisiji za implementaciju člana 143. Zakona o radu žalba usvojena i poništeno rješenje Komisije za implementaciju člana 143. Tuzlanskog kantona.

Veliki broj žalbi koji se odnosi na oblast radnih odnosa podnosioci žalbe upućuju radi konkursnih procedura⁷⁸ za prijem u radni odnos. Kao i proteklih godina, žalioци ukazuju na netransparentnost zapošljavanja, nezakonitosti procedura, nedefiniranost kriterija zapošljavanja i favoriziranje već zaposlenih kandidata. Institucija ombudsmena, postupajući po žalbi kojom se ukazuje na neregularnost konkursne procedure zapošljavanja u Kliničkom centru Univerziteta u Sarajevu, sačinila je preporuku⁷⁹ kojom je ukazala na potrebu preciznijeg definiranja kriterija koje kandidati treba da zadovoljavaju, kao i mogućnost ulaganja žalbe drugostepenom organu pri KCUS-u. U odgovoru na preporuku KCUS je izvijestio Instituciju ombudsmena da i dalje ostaje pri izboru već zaposlene kandidatkinje, dok je u dijelu kojim je

Ombudsmeni izražavaju zabrinutost da se često raspisuju konkursi za popunu upražnjenih pozicija a da uslovi nisu usaglašeni s unutrašnjim aktima, često se traže dokumenti koji služe isključivo kao osnova da se prijave odbace iz formalnih razloga ili da se oteža prijavljivanje na konkurs. U posljednje vrijeme prisutna je praksa da se traži ovjerena kopija diplome a da ovjera ne smije biti starija od šest mjeseci

ukazano na obavezu ustanovljavanja drugostepenog organa preporuka ombudsmena ispoštovana. U konkretnom slučaju podositeljica žalbe izvijestila je Instituciju ombudsmena da je pokrenula tužbu pred nadležnim sudom.

Zanimljiv primjer koji ilustrira odnos rukovodioca prema postupku zapošljavanja koji je provela Agencija za državnu službu FBiH jeste predmet u kojem je sačinjena preporuka⁸⁰, a odnosi se na proceduru zapošljavanja sekretara Ministarstva privrede Kantona Sarajevo. Naime, u konkretnom slučaju konkurs za prijem sekretara raspisan je 5.12.2012. Agencija za državnu službu FBiH sastavila je listu uspješnih kandidata na kojoj se kao jedini uspješan kandidat nalazi podnosilac žalbe, ali se ministar očitovao da ne želi zaposliti podnosioca žalbe, jer nema mogućnosti izbora između više kandidata. U sačinjenoj preporuci Institucija ombudsmena ukazala je na efikasnost i ekonomičnost u postupku zapošljavanja državnih službenika, te zauzela stav da se pod diskrecionim pravom podrazumijeva izbor između više kandidata koji ispunjavaju uslove konkursa i nalaze se na listi uspješnih koju sačinjava Agencija nakon okončane konkursne procedure, dok ne opravdava nezapošljavanje kandidata ako je jedini kandidat. Odgovor još nije zaprimljen.

U pojedinim predmetima⁸¹ vezanim za zapošljavanje u oblasti prosvjete, odnosno u osmogodišnjim i srednjim školama, uočeno je da direktori škola zapošljavaju osobe na osnovu ugovora o radu na tri mjeseca, što je u skladu s njihovim ovlaštenjima. Međutim, naknadno u provođenju konkursnih procedura, dešava se da se te osobe favoriziraju i zapošljavaju.

⁷⁷ Ž-SA-041175/12 P-112/13

⁷⁸ Ž-SA-04-999/13, Ž-SA-04-800/13, Ž-SA-04-1025/13, Ž-SA-04-1073/13, Ž-SA-04-1051, Ž-SA-04-1174/13, Ž-SA-04-1295/13

⁷⁹ P-232/13

⁸⁰ P-7/14

⁸¹ Ž-LI-04-174/13 i Ž-SA-04-1073/13

Podnositeljica žalbe⁸² navodi da su joj ugrožena prava, jer u postupku konkuriranja na poziciju direktora pedagoške institucije njeno uvjerenje o osposobljenosti pripravnika za samostalan vaspitno-obrazovni rad nije tretirano kao dokaz o položenom stručnom ispitu za nastavnika.

Nakon istražnog postupka upućena je preporuka Skupštini i Vladi Brčko Distrikta BiH da preduzmu mjere iz svoje nadležnosti radi pravilnog tumačenja Zakona o obrazovanju u osnovnim i srednjim školama Brčko Distrikta BiH, konkretnije dokazivanja uslova stručnog ispita za rad u nastavi. Preporuka je ispoštovana nakon što je Zajednička komisija za ljudska prava, prava djeteta, mlade, imigraciju, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH usvojila zaključak kojim zahtijeva provođenje preporuke ombudsmena u ovom predmetu.

Između brojnih žalbi, koje je zaprimila Institucija ombudsmena, može se istaći i predmet⁸³ u kojem je došlo do povreda prava na zapošljavanje pod jednakim uslovima zato što žalilac nije primljen u državnu službu uprkos činjenici da je bio najuspješniji kandidat na konkursu za prijem državnih službenika u Općini Srebrenik. Nakon provedenog istražnog postupka Institucija je izdala preporuku kojom je preporučeno da se u roku od 15 dana preduzmu sve potrebne mjere kako bi se žaliocu omogućio prijem u državnu službu i zasnivanje radnog odnos u skladu s provedenom konkursnom procedurom. S tim u vezi zaprimljeno je obavještenje Općine Srebrenik da je doneseno rješenje o prijemu žalioca u državnu službu.

Institucija ombudsmena registrirala je i žalbe koje se odnose na poslovanje službi za zapošljavanje. U konkretnom slučaju⁸⁴ podnosilac žalbe bio je prijavljen kao nezaposlena osoba u JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo od 2005. godine. Međutim, od momenta prijave na nadležni biro podnosilac žalbe nije bio pozvan, niti mu je ponuđen bilo kakav posao. Nakon provedenog istražnog postupka, dostavljeno je izjašnjenje JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo, u kojem se navodi da je 15.1.2013. sa žaliocem održan sastanak na kojem je zaključeno da mu se preko Programa finansiranja zapošljavanja "300" pokuša pomoći, tako da se statusno pitanje riješi barem na dva mjeseca, s čime se žalilac saglasio. Također, upućena je pisana preporuka za žalioca u četiri firme koje su aplicirale po Programu zapošljavanja "300", kao i da se žalilac javi šefu Odjeljenja za posredovanje u zapošljavanju, kako bi se "pojačalo" posredovanje za podnosioca žalbe.

Žaliteljica⁸⁵ se obratila Instituciji ombudsmena smatrajući da pojedine odredbe Pravilnika s kriterijima za prijem zaposlenika u radni odnos u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama kao javnim ustanovama na području Kantona Sarajevo (u daljnjem tekstu: Pravilnik) iz januara 2013. godine nisu u skladu sa Zakonom o pravima boraca i članova njihovih porodica⁸⁶ (u daljnjem tekstu: Zakon o pravima boraca), Zakonom o posebnim pravima dobitnika ratnih priznanja i odlikivanja i članova njihovih porodica⁸⁷ (u daljnjem tekstu: Zakon o posebnim pravima), Zakonom o pravima demobiliziranih boraca i članova njihovih porodica⁸⁸ (u

⁸² Ž-BL-04-95/13 P-91/13

⁸³ Ž-BR-04-26/13 P-43/13

⁸⁴ Ž-SA-04-4/13

⁸⁵ Ž-SA-04-913/13, P-192/13

⁸⁶ „Službene novine FBiH“, br. 33/04, 56/05

⁸⁷ „Službene novine FBiH“, br. 70/05, 61/06

⁸⁸ „Službene novine FBiH“, broj 61/06

daljnem tekstu: Zakon o pravima demobiliziranih boraca), te Zakonom o dopunskim pravima boraca BiH⁸⁹ (u daljnem tekstu: Zakon o dopunskim pravima). Uvidom u žalbene navode i priloženu dokumentaciju odlučeno je da je u konkretnom slučaju došlo do kršenja ljudskih prava, odnosno povrede prava iz radnih odnosa, tačnije prava na zapošljavanje po jednakim uslovima. Ministarstvu je izdata preporuka da se razmotri mogućnost izmjene čl. 8. i 12. Pravilnika, te njihovo usklađivanje s nabrojanim zakonima, a s ciljem omogućavanja jednakog postupanja prema svim učesnicima na konkursima za prijem u ustanove osnovnog i srednjeg obrazovanja.

Ministarstvo je dostavilo odgovor iz kojeg proizilazi da je preporuka realizirana i da će se pristupiti izmjenama Pravilnika, pri čemu će preporuka biti uzeta u obzir. S ciljem boljeg razumijevanja, treba napomenuti da su se žalbeni navodi prvenstveno odnosili na odredbe Pravilnika kojima se osobama koje su prijavljene na evidenciji nezaposlenih van Kantona Sarajevo daje prednost, odnosno veći broj bodova u odnosu na osobe koje su također prijavljene na evidenciji nezaposlenih, ali u nekom drugom kantonu. Također, osobe koje se kandidiraju po osnovu navedenih zakona imaju pravo apsolutne prednosti pri zapošljavanju u odnosu na ostale kandidate, ako se na konačnoj bodovnoj rang-listi kandidata nalaze među tri najbolje rangirana kandidata. Upoređivanjem zakonskih propisa i članova Pravilnika zaključeno je da je u konkretnom slučaju došlo do kršenja prava iz radnog odnosa.

Određeni broj žalbi odnosi se na kršenje prava iz radnog odnosa koja pripadaju zaposlenim osobama. Kao primjer⁹⁰ može se navesti slučaj podnositeljice žalbe koja od poslodavca nije ostvarila pravo na regres. U konkretnom slučaju, a nakon istražnog postupka i reagiranja prema nadležnom organu, podnositeljica žalbe informirala je Instituciju ombudsmena da je ostvarila uskraćeno pravo.

I u 2013. godini bio je aktuelan Specijalni izvještaj upućen Upravi za indirektno oporezivanje BiH po žalbama bivših radnika Republičke uprave carina Republike Srpske i Carinske službe Brčko Distrikta BiH, kojim je preporučeno da Uprava razmotri status zaposlenih radnika na rapolaganju u okviru procesa organizacionog restrukturiranja, s obzirom na presude Suda BiH kojima su poništena rješenja Uprave o njihovom radnopravnom statusu, ali navedene presude nisu bile dovoljno zakonski utemeljene za prinudno sudsko izvršenje. U ovom slučaju postupala je i Parlamentarna skupština BiH koja je prihvatila Specijalni izvještaj i u okviru svojih nadležnosti preduzela mjere da se ispoštuju preporuke ombudsmena iz Izvještaja.

3.2.4. Ekologija i zaštita okoliša

Kako Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava ima obavezu da prati stanje u oblasti okoliša i njegove zaštite, Institucija ombudsmena bavila se i ovom tematikom kroz rad na pojedinim predmetima, ali i kroz učešće na izradi Drugog nacionalnog izvještaja o provođenju Aarhuske konvencije u BiH. Kako u BiH svaki građanin, u skladu sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama, ima pravo da stiče i unapređuje saznanja iz oblasti okoliša, Institucija ombudsmena dala je svoj doprinos u sačinjavanju Drugog nacionalnog izvještaja o provođenju Aarhuske konvencije u BiH koji predstavlja nadopunu izvještaja koji je BiH podnijela tokom 2010. godine.

⁸⁹ „Službene novine Kantona Sarajevo, br. 2/02, 28/03, 15/05, 22/05 i 17/06

⁹⁰ Ž-BL-04-816/13

U Odjelu je tokom 2013. godine zaprimljeno šest žalbi koje se odnose na ekologiju i zaštitu okoliša, što je za tri žalbe manje u odnosu na 2012. godinu.

Kao primjeri u kojima je Institucija ombudsmena postupala mogu se navesti obraćanja građana u Mostaru u predmetu⁹¹ koji tretira problematiku zagađivanja gradskog naselja gomilanjem

Ombudsmeni ukazuju da se loše funkcioniranje lokalne administracije u značajnoj mjeri odražava i na pitanja okoliša i ekologije

otpada/ostataka od konzumiranja narkotika. U konkretnom predmetu Institucija ombudsmena još preduzima aktivnosti s ciljem postizanja zadovoljavajućeg rješenja za građane i Centar za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti.

Ombudsmeni su zaprimili žalbu⁹² stanara zgrade u Općini Novo Sarajevo kojom ukazuju na problem s kojim se suočavaju godinama, a koji se odnosi na ugrožavanje njihovog okoliša bukom i emisijom neprijatnih mirisa i dima iz ugostiteljskog objekta koji se nalazi u podrumskim prostorijama zgrade. Podnosioci žalbe su kršiocem svojih prava i prava članova njihovih porodica označili Općinu Novo Sarajevo koja je dala odobrenje za rad ugostiteljske radnje, iako ne ispunjava ni osnovne zakonske uslove za rad, te ugrožava zdravlje stanara i njihovu imovinu.

Ombudsmeni su nakon utvrđivanja činjeničnog stanja uputili preporuku Općini Novo Sarajevo da, između ostalog, osigura da zakupac poslovni prostor koristi u skladu s ugovorom o zakupu i zakonima, a kojim je propisana obaveza poštivanja javnog reda i mira, kao i u skladu s dobrim običajima, ali i da se preispita namjena poslovnog prostora, kao i podobnost zakupca, s obzirom na evidentno kršenje zakona i prava stanara koji nisu dali saglasnost za navedenu namjenu. U vezi s datom preporukom Institucija ombudsmena zaprimila je odgovor Općine Novo Sarajevo u kojem se, između ostalog, navodi da je vlasnik ugostiteljskog objekta podnio zahtjev za trajni prestanak rada kojem je i udovoljeno.

Tokom 2013. godine u jednoj od podnesenih žalbi⁹³ Institucija ombudsmena pratila je provođenje rješenja koje je donio nadležni veterinarski inspektor u vezi s farmom koja se bavila uzgojem životinja koje se koriste u industriji krzna, a nakon što su zaprimljene žalbe građana na štetne emisije (smrad, buka i slično). Institucija ombudsmena preduzimala je aktivnosti dok nije došlo do preseljenja navedene farme na novu lokaciju, izvan naseljenog mjesta.

U jednoj od žalbi⁹⁴ žalilac se obratio zato što mu nije odgovoreno na zahtjev za pristup informacijama, a koji je uputio Ministarstvu poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva RS-a, Resor šumarstva i lovstva, vezano za „nezakoniti odstrel mrkog medvjeda na teritoriji općine Gacko“. Navodi da nije dobio povratnu informaciju o prikupljenim podacima, o uzroku, načinu i razlogu događaja koji se desio u lovištu „Vranjača.“ Nakon prvog dopisa Institucije ombudsmena, Ministarstvo je dostavilo tražene informacije žalioocu.

⁹¹ Ž-MO-04-18/13

⁹² Ž-SA-05-494/13 P-155/13

⁹³ Ž-SA-04-1231/12

⁹⁴ Ž-BI-05-627/13

3.2.5. Pravo na socijalnu zaštitu

Statistički pokazatelji ukazuju da je Institucija ombudsmena u 2013. u odnosu na prošlu godinu zaprimila veći broj žalbi iz domena socijalne zaštite (70 žalbi). Iza ove „hladne“ konstatacije krije se činjenica o velikom socijalnom raslojavanju u Bosni i Hercegovini, odnosno velikom siromašenju društva. Zbog toga je sistem socijalne zaštite na velikim iskušenjima - nema novca za ostvarivanje osnovnih prava, kao što su dječiji dodaci, materijalno osiguranje, tuđa njega i pomoć, penzije. Pogođene su osobe koje iz različitih razloga nisu u stanju finansirati vlastite egzistencijalne potrebe - nezaposleni, bolesni, invalidne i starije osobe, porodice s velikim

Obmudsmeni žele da ukažu da povećanje žalbi iz oblasti socijalne zaštite u značajnoj mjeri ukazuje na loše životne uslove u kojima žive građani i zahtijeva širu elaboraciju uzroka koji su doveli do ovakvog stanja

brojem djece, borci. Mnogi će s pravom reći da je 2013. godina bila jedna od najgorih, a Bosna i Hercegovina daleko od zemlje blagostanja, a socijalnoj zaštiti najprilichniji je kolektivni i pomalo ponižavajući izraz *socijala*.

Istovremeno, broj konkretnih žalbi Instituciji ombudsmena ne odgovara stvarnoj situaciji - daleko je veći broj građana koji se obraćaju neposredno. Statistički pokazatelji ne daju cjelovitu sliku vrlo teškog socijalnog stanja građana kao što to ilustriraju svakodnevni kontakti ombudsmena i građana, koji traže zadovoljenje prava na odgovarajući životni standard.

Ombudsmeni posebno žele da ukažu na povećan broj obraćanja građana zbog nemogućnosti da ostvare pravo na jednokratnu novčanu pomoć. Ombudsmeni ukazuju da se građani obraćaju i zbog traženja pomoći od centra za socijalni rad za kupovinu lijekova; nepostupanje po zahtjevu za produženje boravka psihičke bolesne osobe na liječenju; žalba zbog neredovnog plaćanja troškova zakupa stana raseljenoj osobi; nerješavanja zahtjeva za novčanu pomoć; neredovne isplate invalidnine i dodatka za njegu; traženje sufinansiranja troškova smještaja bliskog srodnika u zdravstvenu ustanovu. Ovo su indikatori povećanja broja građana koji se nalaze u stanju socijalne potrebe.

Nerijetko je to minimalna ishrana, odijevanje, stanovanje, odnosno zaposlenje, a tek potom poboljšanje životnih uslova što im garantiraju osnovni međunarodni dokumenti kojima su regulirana socio-ekonomska prava. I dalje je aktuelan problem stambenog zbrinjavanja, te nedostatak raspoloživih stambenih jedinica. Tako je među socijalno ugroženim građanima koji traže pomoć ove institucije veliki broj samaca koji nemaju vlastiti stan ili kuću, a ne ostvaruju prihode⁹⁵, ali i višečlanih porodica koje imaju

veći broj djece, žive u privremenom smještaju ili objektima koji ne ispunjavaju sanitarne i druge uslove za stanovanje⁹⁶. Jedan od takvih primjera je obraćanje samohrane majke dvoje djece, osobe s invaliditetom, bez riješenog stambenog pitanja i bez osnovnih sredstva za život.⁹⁷

⁹⁵ Ž-SA-04-874/13

⁹⁶ Ž-SA-05-343/13

⁹⁷ Ž-SA-04-1324/13

Sadržaj žalbi građana pokazuje da su visine naknada za socijalnu pomoć simbolične i ne mogu osigurati najpotrebnije prehrambene artikle, niti podmiriti osnovne životne potrebe.

Analizom jednog broja žalbi iz oblasti socijalne zaštite⁹⁸ ombudsmeni su došli do zaključka da je najveći broj izjavljen zato što nadležne općinske službe nisu udovoljile zahtjevima stranaka za pružanje jednokratne ili stalne novčane pomoći. S jedne strane, to je pokazatelj da se uistinu znatan broj građana nalazi u stanju socijalne potrebe, a s druge strane da su odredbe pozitivnih zakonskih propisa, kojima je regulirana ova oblast takve da centri za socijalni rad nisu u mogućnosti donijeti pozitivne odluke u korist podnosioca zahtjeva, iako su ubijeđeni u postojanje socijalne potrebe. Koliko je situacija bolna, ilustriraju slučajevi u kojima se roditelji upućuju da pokrenu sudske postupke radi izdržavanja, a djeca, odnosno osobe koje su po zakonu dužne da izdržavaju roditelje, također su u stanju socijalne potrebe.

Ombudsmenima se najčešće obraćaju najugroženije kategorije građana: osobe s invaliditetom, nezaposleni (izuzetno visoka stopa registrirane nezaposlenosti jedan od najznačajnijih ekonomskih i socijalnih problema), stare i nemoćne osobe, penzioneri (čija su primanja ispod ljudskog dostojanstva), manjine, kao i osobe sa smanjenim tjelesnim sposobnostima iz boračke populacije čije su socijalne potrebe veće, a povrede prava teže. Ove kategorije imaju smanjene šanse za zapošljavanje, prilike za obrazovanje, često su bespomoćni i bez šanse da utiču na odluke koje se tiču njihovih svakodnevnih života.

Razlozi žalbi su različiti: traženje pomoći od centra za socijalni rad za kupovinu lijekova; nepostupanje po zahtjevu za produženje boravka psihički bolesne osobe na liječenju; žalba zbog neredovnog plaćanja troškova zakupa stana raseljenoj osobi; nerješavanja zahtjeva za novčanu pomoć; žalba zbog neredovne isplate invalidnine i dodatka za njegu; traženje sufinansiranja troškova smještaja bliskog srodnika u zdravstvenu ustanovu.⁹⁹

Svaku intervenciju ombudsmena u slučajevima u kojima bude otklonjena povreda prava smatramo izuzetno velikom s obzirom na težinu situacije.

Ombudsmeni posebno žele da ukažu na potrebu rješavanja statusa civilnih žrtava rata, uključujući posebno žene žrtve seksualnog zlostavljanja koje u zakonodavstvu RS-a nisu ni prepoznate kao žrtve.

Institucija ombudsmena je krajem 2013. godine otvorila *ex officio* predmet¹⁰⁰, koji se odnosi na položaj žena žrtava ratnih silovanja i prava koje one (ne)ostvaruju.

Najkraće, teško materijalno i socijalno stanje ne prate djelotvorne mjere nadležnih organa vlasti na svima nivoima. A visoke takse i razni drugi troškovi nisu primjereni materijalnom stanju i platnoj sposobnosti građana, zbog čega nisu u mogućnosti tražiti zaštitu pred sudovima ili organima uprave.

Generalna preporuka Institucije ombudsmena svim nivoima vlasti i nevladinom sektoru jeste dalja promocija promjena, pomoć u zadovoljavanju osnovnih životnih potreba, podrška

⁹⁸ Ž-BR-04-365/13 Ž-BR-04-364/13

⁹⁹ Ž-LI-04-94/13; Ž-LI-04-302/13; Ž-LI-04-303/13; Ž-MO-04-6/13; Ž-MO-04-98/13; Ž-MO-04-94/13; Ž-MO-04-106/13

¹⁰⁰ Ž-SA-04-1236/13

pojedincu, porodici i grupama s ciljem unapređenja kvaliteta života i zadovoljenja životnih potreba, kako bi *socijale* bilo manje.

3.2.6. Pravo na zdravstvenu zaštitu

Institucija ombudsmena je tokom 2013. godine registrirala 43 žalbe koje se odnose na zdravstvenu zaštitu. Neredovne uplate doprinosa za PIO/MIO, na osnovu čega zaposlenici ne mogu ostvariti važna životna prava kao što je i zdravstvena zaštita, najčešći su razlozi brojnih nezadovoljstava i obraćanja građana.

Bosna i Hercegovina ima 13 ministarstava zdravstva, 13 zdravstvenih fondova i brojne institute, pa opet veliki broj njenih državljana „nije pokriven zdravstvenim osiguranjem“ i samim tim ne može ostvarivati pravo na zdravstvenu zaštitu. Znači, ne može ovjeriti zdravstvenu knjižicu, što je preduslov za primarnu zdravstvenu zaštitu, kao i za specijalističko-konzilijarnu zdravstvenu zaštitu, odnosno bolničku zdravstvenu zaštitu. Problema ima i s korištenjem lijekova koji su

Ombudsmeni posebno žele da ukažu da se smanjuje nivo zdravstvene zaštite za građane, kroz reduciranje lista esencijalnih lijekova, povećanje broja medicinskih intervencija za koje građani moraju platiti participaciju, nejednak nivo zdravstvene zaštite s obzirom na teritoriju gdje građanin živi, duge liste čekanja za veliki broj medicinskih usluga, nepostojanje stateškog pristupa u zdravstvu što rezultira da se određene medinske usluge plaćaju privatnim firmama kao što je slučaj s patohistološkim nalazima u sarajevskom i Zeničko-dobojskom kantonu, hemodijalizi u RS-u. Uspostavlja se model javno-privatnog partnerstva gdje javni sektor plaća uslugu koju pruža privatni sektor s tim da je nejasno zašto se ne jačaju vlastiti kapaciteti posebno kada se radi o ustanovama tercijarne zaštite

utvrđeni osnovnom i dopunskom listom, pravom na stomatološko-protetsku pomoć i stomatološko-protetske nadomjestke, pravo na ortopedsku i druga pomagala, a samo zahvaljujući humanitarnim akcijama pojedini mogu ostvariti pravo na zdravstvenu zaštitu u inozemstvu - najčešće se radi o djeci i transplatacijama bez kojih bi se njihov život ugasio¹⁰¹.

Čekaonice su mjesta gdje se eventualno negoduje i

građani imaju mogućnost ostvariti prava na primarnu zdravstvenu zaštitu - kod izabranog ljekara primarne zdravstvene zaštite, porodične (opće) medicine, ginekologa, stomatologa, pedijatra i stoga nema velikog priliva žalbi iz ove oblasti.

Uzimajući u obzir pažnju koju su mediji u BiH u protekloj godini posvetili temama koje su se odnosile na zdravstvenu zaštitu bubrežnih bolesnika¹⁰², te činjenicu da je Federalno ministarstvo zdravstva nakon zaprimanja inicijative Udruženja dijaliznih bolesnika Zeničko-dobojskog kantona uputilo izmjene i dopune Zakona o transplantaciji organa i tkiva u svrhu liječenja¹⁰³, Institucija ombudsmena prepoznala je potrebu da se provede istraga u vezi sa zdravstvenom zaštitom bubrežnih bolesnika sa aspekta organizacionih prepreka i mogućnosti

¹⁰¹ Ž-MO-04-9/13, Ž-MO-192/13, Ž-LI-04-219/13- Ž-SA-04-994/13

¹⁰² Mediji su u više navrata izvještavali o protestima lica koja idu na dijalizu u Republici Srpskoj

¹⁰³ Prijedlog utvrđen na 88. sjednici Vlade F BiH, održane 19.11.2013. Ovom prilikom želimo naglasiti da Institucija ombudsmena nije učestvovala u postupku izrade izmjena.

pristupa. Zbog navedenog otvoren je predmet¹⁰⁴ po službenoj dužnosti, u kojem će se donijeti odluka nakon analize istraživanja.

Jedna od žalbi iz oblasti zdravstvene zaštite je predmet iz Livna¹⁰⁵. Žalilac se obraćao Zavodu za zdravstveno osiguranje Kantona 10 sa zahtjevom da mu se produži saglasnost za liječenje na teret Zavoda, ali bezuspješno. Dobio je usmeni odgovor da je na sjednici Upravnog vijeća Zavoda donesena Odluka da se ne može davati saglasnost za liječenje na teret Zavoda, van Kantona 10, ako poslodavac kod kojeg je podnosilac zahtjeva zaposlen, nije izmirio obaveze uplate doprinosa za zdravstveno osiguranje. Žaliocu je Komisija dala saglasnost s rokom valjanosti do 8.6.2013., ali ga Sveučilišna klinička bolnica u Mostaru nije mogla primiti do 3.7.2013. U postupku istrage navedeno je da je žaliocu određen termin van datog roka, dakle nije njegovim propustom, te je odgovorna strana produžila datu saglasnost, nakon čega je žalilac obavio zakazani pregled.

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH razmatrala je žalbu¹⁰⁶ zbog neadekvatne primjene Zakona o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata FBiH¹⁰⁷, jer je podnesen prigovor žalioca na pružanje zdravstvenih usluga njegovom umrlom bratu. Ombudsmeni su uputili preporuku¹⁰⁸, kojom je sugerirano direktoru bolnice da, u skladu s članom 41. Zakona o obavezama, pravima i odgovornostima pacijenata FBiH, provede internu istragu po prigovoru žalioca, te nakon istrage donese konačnu odluku s poukom o mogućnosti ulaganja žalbe nadležnom ministarstvu. U ovom predmetu preporuka je realizirana.

Razmatrana je žalba¹⁰⁹ osobe koja je, boraveći u inozemstvu, doživjela nesreću - prijelom kuka, gdje je imala i operativni zahvat. Nakon povratka u BiH i obraćanja nadležnom zavodu zdravstvenog osiguranja za refundaciju troškova liječenja u skladu sa Sporazumom o socijalnom osiguranju sa SR Jugoslavijom¹¹⁰, zahtjev je odbijen, jer žalilac nije posjedovao dokaz o pravu na korištenje zdravstvene zaštite u inozemstvu, u skladu s odredbama čl. 4. i 5. Pravilnika o uslovima, načinu i postupku ostvarivanja zdravstvene zaštite za vrijeme boravka u inozemstvu.

Nakon izjavljene žalbe na odluku po njoj nije odlučivano, ali je nakon obraćanja Instituciji ombudsmena BiH i u toku intervencije Institucije Zavod donio drugostepeno rješenje.

Također, zbog iznenadne bolesti (teški infarkt u inozemstvu) žalilac¹¹¹ se obratio Instituciji ombudsmena, jer Fond zdravstvenog osiguranja Republike Srpske nije postupio, odnosno nije odgovorio na zahtjev o preuzimanja troškova liječenja. Po provedenom postupku istraživanja ombudsmeni su uputili preporuku Fondu zdravstvenog osiguranja Republike Srpske da postupi u skladu sa zakonom i ovlaštenjima, te prizna žaliocu pravo na zdravstvenu zaštitu u inozemstvu.

¹⁰⁴ Ž-SA-04-962/13

¹⁰⁵ Ž-LI-04-150/13

¹⁰⁶ Ž-SA-04-1297/12

¹⁰⁷ „Službene novine FBiH“, broj 40/10

¹⁰⁸ P-109/13

¹⁰⁹ Ž-SA-04-220/13

¹¹⁰ „Službeni glasnik BiH“, broj: 16/03

¹¹¹ Ž-BL-04-390/13, P-227/13

U predmetu¹¹² žaliteljica se nalazi na izdržavanju kazne zatvora, a budući da se liječenje pokazalo efikasnim, zatražila je produženje boravka u bolnici na Sokocu, dok se njeno zdravstveno stanje ne popravi. U nekoliko navrata obraćala se Centru za socijalni rad Livno sa zahtjevom za produženje boravka na psihijatrijskom liječenju na Sokocu. Naime, zatraženo je da se uradi socijalna anamneza u porodici u koju bi se ona trebala vratiti. Nakon pokrenute istrage, Centar za socijalni rad uputio je socijalnu radnicu koja je sačinila traženu anamnezu, te nakon što je utvrđeno da bi se žaliteljica trebala vratiti u porodicu u kojoj bi živjela s nepokretnom majkom, zadržana je na psihijatrijskom liječenju do daljnjeg.

Instituciji ombudsmena obratio se podnosilac žalbe, odnosno v.d. direktora građevinske firme iz Zenice¹¹³. Kao odgovornu stranu podnosilac žalbe označio je Ministarstvo zdravstva Zeničko-dobojskog kantona, a radi uspostavljanja zdravstvenog osiguranja za zaposlene u firmi i njihove porodice. Naime, Ministarstvo je zaprimilo akt firme kojim se predlaže sklapanje sporazuma o izmirenju duga. Navedenim sporazumom firma je predložila Ministarstvu da se izvrši kompenzacija navedenog duga i to na način da se ukupan dug pretoči u obaveze koje će firma imati prema Zavodu za zdravstveno osiguranje Zeničko-dobojskog kantona u 2013. godini.

Nadalje, podnosilac žalbe navodi da ugovoreni iznos mjesečne uplate za zdravstveno osiguranje bude kompenzacija i na taj način omogućiti liječenje zaposlenima u firmi tokom 2013. godine.

Nakon postupka istraživanja Institucije ombudsmena dostavljen je odgovor Ministarstva Zeničko-dobojskog kantona u kojem se, između ostalog, ističe da Zavod zdravstvenog osiguranja Zeničko-dobojskog kantona nije u mogućnosti prihvatiti sklapanje navedenog sporazuma, jer za to ne postoji zakonski osnov. Navedeni primjer prikazuje jedan od načina na koji poslodavci pokušavaju ostvariti pravo na zdravstvu zaštitu zaposlenih u slučaju kada postoje dugovanja za ovu vrstu doprinosa.

3.2.7. Komunalne usluge

U protekloj godini Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH zaprimila je 66 žalbi koje su se odnosile na komunalne usluge i djelatnosti. Zabilježen je veći broj neposrednih kontakata s građanima koji se odnose na ovu oblast, ali s obzirom na nadležnosti Institucije ombudsmena za zaštitu potrošača u BiH, njihove žalbe bile su predmet postupanja navedenog ombudsmena.

Žalbe građana, kao i proteklih godina, najviše su se odnosile na neredovno obavljanje usluga javnih preduzeća, obustave usluga ili povećanja cijena. Građani nemaju mogućnost odbiti ponude i uslove za pružanje usluga javnih preduzeća, odnosno obratiti se drugim subjektima za pružanje usluga, u čemu se ogleda monopolsko ponašanje.

Zbog teškog socijalnog stanja građani su često u situaciji da nisu u mogućnosti podmirivati svoje obaveze za nepohodne komunalne usluge. Cijene usluga isporuke električne energije, vode, plina, telefona su sve veće, uz stalnu prijetnju njihovog povećanja, bez uzimanja u obzir stvarne socijalne prilike u kojima jedna zaposlena osoba izdržava više članova porodice.

---

¹¹² Ž-LI-04-94/13

¹¹³ Ž-SA-04-986/13

Jedan od primjera je žalba na poskupljenje usluge KJKP Vodovod i kanalizacija čijim je novim budžetom, kako navodi podnosilac žalbe, definirano da u zgradama kolektivnog stanovanja svako domaćinstvo prvih pet kubika potrošene vode plaća po cijeni od 1,00 KM, zatim od 5 do 10 kubika po cijeni 1,50 KM i iznad 10 kubika po cijeni od 1,67 KM bez PDV-a. Problem se ogleda u nejednakom tretmanu višechlanih domaćinstava i jednočlanih domaćinstava, s obzirom na obračunsko povećanje po potrošnji više kubika, čija je potrošnja veća s obzirom na povećan broj članova.¹¹⁴ Institucija ombudsmena će u narednom periodu preduzimati radnje iz svoje nadležnosti u vezi s konkretnim problemom.

Drugi slučaj je obraćanje podnosioca žalbe zbog isključenja struje od strane Elektroprivrede BiH d.d. Nakon traženog izjašnjenja ispostavilo se da je protiv podnosioca žalbe pokrenuto više sudskih postpaka, te je isključenje izvršeno na osnovu zakonskih propisa prema kojima je propisano da snabdijevanje električnom energijom može biti obustavljeno *"ako krajnji kupac ne izvršava obaveze plaćanja za isporučenu električnu energiju u propisanom, odnosno ugovrenom roku"*.¹¹⁵

Kao primjer može se navesti predmet u kojem je žalilac isključen s vodovodne mreže zbog dugovanja i neplaćanja obaveza po računima za vodu i zbog čega je pokrenut sudski postupak. U konkretnom slučaju izdata je preporuka javnom komunalnom preduzeću da domaćinstvo podnosioca žalbe odmah priključe na vodovodnu mrežu.¹¹⁶

U jednoj od žalbi Javno komunalno preduzeće „Vodovod i Kanalizacija“ Tuzla nije uvažavalo činjenicu da podnositeljica žalbe živi sama, a da se na računu za vodu neprestano vode dva člana domaćinstva, prema čemu se paušalno i obračunava utrošena voda. Žaliteljica se obraćala nadležnom preduzeću sa zahtjevom za promjenu broja članova domaćinstva, ali joj nije udovoljeno. Nakon intervencije ombudsmena JKP je postupilo po zahtjevu podnositeljice.¹¹⁷

Povećan broj žalbi u odnosu na javna preduzeća ukazuje na potrebu da se uradi analiza koliko su javna preduzeća orijentirana prema potrebama građana i da se, s obzirom na njihovu funkciju da u ime građana upravljaju povjerenim javnim dobrima, mora postići balans između potreba građana i tržišnih principa.

Nije zanemariv i broj obraćanja proisteklih iz prava građana na kvalitet pružanja usluga javnih preduzeća (redovno snabdijevanje strujom i vodom). Nažalost, predmeti po kojima je postupano uglavnom su se ispostavili kao neosnovani, a isključenje domaćinstava s

elektro i vodovodne mreže je česta posljedica. Istovremeno, svjesni smo da je zaštita potrošača došla u pitanje ne zbog građanskog neposluha, već prije zbog činjenice da se radi o hroničnom nedostatku novca za plaćanje komunalija.

¹¹⁴ Ž-SA-04-1070/13

¹¹⁵ Ž-SA-04-1065/13

¹¹⁶ Ž-LI-04-87/13

¹¹⁷ Ž-BR-04-108/13

3.2.8. Pravo na obrazovanje

Pored činjenice da se Odjel za praćenje prava djece bavi i pitanjem obrazovanja, u Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna pitanja registrirani su predmeti koji se odnose na obrazovanje.

U kontekstu osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja, Institucija ombudsmena bavila se radom na predmetima. Broj zaprimljenih žalbi u oblasti obrazovanja tokom 2013. godine iznosio je 27, dok je taj broj tokom 2012. godine bio neznatno viši¹¹⁸.

Međunarodnim standardima definirano je pravo na obrazovanje tako što utvrđuju da države članice priznaju *svakom licu pravo na obrazovanje* i da obrazovanje treba da *ima za cilj pun razvoj ljudske ličnosti i dostojanstva* i da pojača poštivanje prava čovjeka i osnovnih sloboda.

Nažalost, Institucija ombudsmena registrira sve veći broj žalbi koje se odnose na obrazovanje, ali zbog činjenice da se krše prava djece ili se žalioци pozivaju na diskriminaciju, takve žalbe registriraju se u različitim odjelima. Posebno zabrinjava povećanje broja žalbi koje su u vezi sa osnovnim obrazovanjem koje je, prema međunarodnim standardima, obavezno za razliku od srednjeg i visokog obrazovanja. Ombudsmeni žele podsjetiti na Opći komentar br. 13 Komiteta Ujedinjenih naroda o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima prema kojem je obrazovanje ljudsko pravo koje je neophodno sredstvo za ostvarivanje drugih ljudskih prava. Obrazovanje je primarno sredstvo kojim se ekonomski i društveno marginalizirane osobe mogu dizati iz siromaštva i osigurati sredstva da u potpunosti učestvuju u svojim zajednicama koje ima ključnu ulogu u osnaživanju žena, preveniranju iskorištavanja djece, promoviranju ljudskih prava i demokratije, zaštiti okoliša i kontroli rasta stanovništva. Obrazovanje je prepoznato kao jedno od najboljih finansijskih ulaganja koje država može napraviti.

Na nivou BiH usvojeno je pet okvirnih zakona: Okvirni zakon o predškolskom vaspitanju i obrazovanju u BiH, Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH, Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH, Okvirni zakon o visokom obrazovanju u BiH, te Zakon o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje.

U izvještajnom periodu Institucija ombudsmena zaprimila je određen broj žalbi u kojim se ukazuje na nepravilnosti i povrede prava u procesu obrazovanja. Jedan od primjera je predmet¹¹⁹ žaliteljice koja se obratila zato toga što smatra da je trebalo da bude proglašena studentom generacije na Visokoj zdravstvenoj školi Univerziteta u Bihaću. Naime, tokom istražnog postupka Institucija ombudsmena utvrdila je da je u studentskoj službi fakulteta došlo do omaške koja se odnosila na pogrešno utvrđivanje visine prosjeka nakon završenog studija, te je zbog toga druga studentica, s nižim prosjekom, dobila priznanje studenta generacije. Žaliteljica se obraćala nadležnim na Univerzitetu i ukazivala je na grešku, ali odlukom o dodjeli posebnog priznanja i novčanoj nagradi za postignuti uspjeh tokom studija, odlučeno je da se žaliteljici dodijeli priznanje/zahvalnica za postignuti uspjeh tokom školovanja i novčana nagrada u visini od 100,00 KM. Međutim, žaliteljica je i dalje insistirala na vođenju postupka pred Institucijom ombudsmena što je rezultirao preporukom Institucije u smislu da Univerzitet u Bihaću donese podzakonske akte, odnosno pravilnike i ustanovi procedure kojima će regulirati nagrađivanje najboljih studenata, te da rektor Univerziteta razmotri mogućnost dodjele

¹¹⁸ 32 predmeta

¹¹⁹ Ž-SA-04-1416/12 P-113/13

priznanja titule najboljeg studenta u okviru Visoke zdravstvene škole. Preporuka Institucije ombudsmena djelimično je ispoštovana, odnosno rektor Univerziteta smatra da je dodjela priznanja i novčane naknade žaliteljici adekvatan način za valoriziranje uspjeha žaliteljice, dok je preporuka u dijelu boljeg podzakonskog reguliranja pravila i procedura usvojena.

Zaprimljen je i predmet¹²⁰ u kojem se ukazuje na neujednačenost studenata po pitanju korištenja prava javnog prijevoza. U konkretnom slučaju Institucija ombudsmena uputila je preporuku kojom je Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo pozvano da pristupi izmjenama postojećih podzakonskih akata kojima se reguliraju prava u vezi s korištenjem javnog prijevoza za redovne i redovne samofinansirajuće studente na način da omoguće jednak status studentima koji imaju prebivalište u Kantonu Sarajevo, a studiraju u Istočnom Sarajevu sa studentima koji studiraju na visokoškolskim ustanovama u Kantonu Sarajevo. Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo dostavilo je odgovor na preporuku u kojem je, između ostalog, navedeno da će se pristupiti izradi jedinstvenog propisa za sve subvencionirane kategorije korisnika, a da će se preporuka Institucije ombudsmena razmatrati prilikom izrade navedenog propisa.

U radu na predmetima zapaženo je da postoje problemi prilikom imenovanja školskih odbora u osnovnim i srednjim školama, a što posljedično utiče na nastavni proces i obrazovanje učenika.

Takva je i žalba¹²¹ podnosioca iz OŠ „Marka Marulića“ Prozor, u kojoj je Institucija ombudsmena registrala ozbiljne teškoće u imenovanju Školskog odbora. Naime, postupak imenovanja traje duže od tri godine, te je škola u više navrata dostavljala Općinskom vijeću Općine Prozor-Rama listu kandidata za članove Školskog odbora u ime radnika škole i Vijeća roditelja, s kojom se ne slaže Općina (u svojstvu osnivača škole), zbog čega Općinsko vijeće uporno odbija donijeti valjanu odluku o imenovanju u konkretnom slučaju. Nakon intervencije Institucije ombudsmena, kao i medijskog izvještavanja konačno je donesena odluka.

Specifičan predmet¹²² je žalba podnositeljice kojoj se osporava edukacija, odnosno specijalizacija iz interne medicine, kojom je ukazala na nedostatke pravnih propisa zbog nedefiniranosti kriterija za prijem specijalizanata.

Nakon provedenog postupka Institucija ombudsmena sačinila je preporuku kojom je ukazala da je potrebno donijeti novi pravilnik kojim će biti utvrđeni kriteriji za dodjelu specijalizacija i subspecijalizacija ili da se u tom smislu izvrše izmjene postojećeg pravilnika o specijalizacijama i subspecijalizacijama doktora medicine, doktora stomatologije i magistara farmacije. Navedena preporuka je ispoštovana, te je Institucija ombudsmena informirana da je Federalno ministarstvo zdravstva postupilo po navedenoj preporuci i donijelo Pravilnik o kriterijima za prijem specijalizanata, kao i Pravilnik o kriterijima za prijem subspecijalizanata.

¹²⁰ Ž-SA-05-1206/13, P-297/13

¹²¹ Ž-MO-04-119/13

¹²² Ž-SA-06-1257/12 P-171/13

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-BL-04-781/12, P-150/13

Žalba je upućena povodom priznavanja prava iz penzijskog osiguranja. U konkretnom slučaju, podnositelj žalbe nije u stanju dokumentirati svoja potraživanja iz penzijskog osiguranja iz opravdanih razloga – zbog ratnih zbivanja. Institucija ombudsmena je 7.7.2013. izdala preporuku entitetskim zavodima PIO da uspostave direktnu komunikaciju radi rješavanja penzije za žalioca. U postupku po (usvojenoj) žalbi od žalioca se traže dokumenti koji su uništeni bez njegove krivice (radna knjižica, matična knjiga preduzeća Kajak-POOL, itd). Preporuka je djelimično ispoštovana, jer je žalbu stranke usvojio drugostepeni orgn, ali pravo na penziju još nije priznato.

Predmet Ž-LI-04-1/13

Žaliteljica se obratila našem uredu, jer je 18.7.2012. putem Federalnog zavoda MIO/PIO, Ispostava Glamoč, podnijela poslije smrti supruga zahtjev za porodičnu penziju Fondu za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske. Nakon ponovljene urgencije našeg ureda, odgovorna strana donijela je rješenje u predmetu.

Predmet Ž-LI-04-68/13

Žalilac se obratio našem uredu 19.3.2013. nakon što se bezuspješno obraćao Kantonalnoj administrativnoj službi MIO/PIO Livno, Ispostavi Glamoč, sa zahtjevom za objedinjavanje radnog staža. Naime, 1983. godine žalilac je imao samostalnu trgovačku radnju, ali mu u listingu o stanju uplaćenih doprinosa nije uveden taj period. Pošto je odgovorna strana žaliocu donijela krajem 2012. godine rješenje o penziji kojim nije bio zadovoljan (zbog pomenutog perioda za koji ima potvrde kojima dokazuje da je sam uplaćivao doprinose), uložio je žalbu. Nakon upućene urgencije, odgovorna strana postupila je po žalbi žalioca, te od PIO Travnik zatražila da im dostave mikrofilm u kojem se nalaze podaci koji nisu uneseni u kompjuter.

Predmet Ž-LI-04-82/13

Žalilac se obratio našem uredu, jer je na rješenje Kantonalne administrativne službe MIO/PIO Livno uložio žalbu Federalnom zavodu za MIO/PIO Mostar 23.11.2012 i nije donesena odluka. Pokretanjem istražnog postupka odgovorna strana odlučila je po žalbi, te donijela rješenje u ovom predmetu.

Predmet Ž-BL-04-205/13, P-231/13

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH postupala je po žalbi zaposlenih u OŠ „Kamenica“ iz Bihaća, povodom neisplaćivanja materijalnih troškova iz radnog odnosa. Nakon postupka istraživanja i utvrđivanja kršenja prava iz radnog odnosa, izdata je preporuka Ministrastvu obrazovanja USK-a da, u skladu s budžetskim kapacitetima, nađe način trajnijeg rješavanja naknade putnih troškova za zaposlene u OŠ „Kamenica“ Bihać, bilo prijedlogom Vladi za podjednaku uštedu putnih troškova u drugim organima vlasti, bilo nabavkom kombija za prijevoz učenika i planiranjem budžeta za narednu godinu. Preporuka je bezuslovno prihvaćena, odnosno troškovi su djelimično isplaćeni od datuma obraćanja Instituciji ombudsmena, a preostali dio dugovanja zavisi od objektivnih okolnosti, kao što je dinamika punjenja budžeta.

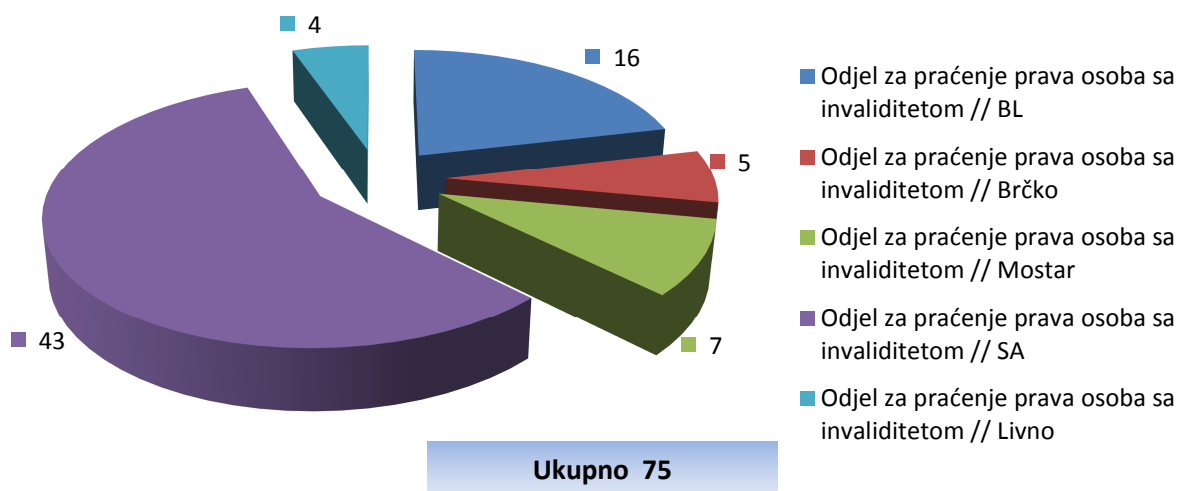
Predmet Ž-LI-05-117/13

Podnositeljica žalbe je kod Općinskog suda u Bihaću, tokom 2008. godine, ishodila pravosnažnu sudsku presudu vezano za naplatu svojih potraživanja od poslodavca DD „Kombiteks“ Bihać. Tokom 2009. godine dobila je rješenje suda o prekidu pokrenutog izvršnog postupka, jer je nad poslodavcem u međuvremenu otvoren stečajni postupak. Zbog bolesti i nezaposlenosti zatražila je isplatu svojih potraživanja bez obzira na isplatni red, ali je Sud obavijestio da Odbor vjerovnika nije udovoljio njenoj molbi. Stečajni postupak vodi se već pet godina, a žaliteljica nije ostvarila svoje pravo.

3.3. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM

Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom (u daljnjem tekstu: Odjel) Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH rješava individualne i grupne žalbe u vezi s kršenjem prava osoba s invaliditetom, pokreće i rješava po službenoj dužnosti uočena kršenja prava osoba s invaliditetom, te s ciljem osiguranja njihove zaštite donosi preporuke kojima ukazuje domaćim organima vlasti na obavezu poštivanja svih obaveza utvrđenih zakonodavstvom u BiH, kao i obaveza koje je BiH preuzela ratifikacijom Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom s Fakultativnim protokolom, Standardnim pravilima za izjednačavanje mogućnosti za osobe s invaliditetom, Akcionim planom Vijeća Evrope za promoviranje i puno učešće osoba s invaliditetom u društvu, na ravnopravnoj osnovi s drugima.

Dijagram 12. Pregled zaprimljenih žalbi u Odjelu za praćenje osoba s invaliditetom u 2013. godini po uredima

3.3.1. Analiza zaprimljenih žalbi

U odnosu na ukupan broj žalbi koje su bile u radu Odjela, na kršenja prava osoba s invaliditetom odnosi se 119 žalbi od kojih su 44 prenesene iz ranijih godina, a tokom 2013. godine zaprimljeno je ukupno 75 žalbi, pri čemu 16 u Glavnom uredu Banja Luka, pet u Uredu Brčko, četiri u Uredu Livno, sedam u Uredu Mostar i 43 žalbe u Uredu Sarajevo.

R.br.	Način okončanja	Predmeti 2013.	Predmeti iz ranijih godina	Ukupno
1	U toku intervencije ombudsmena	16	7	23
2	Preporukom ombudsmena	3	6	9
3	Nezainteresiranost stranke za dalje vođenje postupka	4	3	7
4	Neprihvatljiva žalba	13	3	16
5	Na drugi način	6	11	17
6	Nenadležnost i ustupanje žalbe nadležnom organu	0	0	0
7	Proslijeđen drugom uredu ombudsmena	1	0	1
8	Specijalnim izvještajem	0	0	0
9	Ukupno	43	30	73

Tabela 9. Prikaz postupanja ombudsmena po žalbama u Odjelu za praćenje prava osoba s invaliditetom prema načinu okončanja žalbi

Tokom 2013. godine ukupno su riješene 73 žalbe, a ostalo je neriješeno 46 žalbi, od čega 14 iz ranijih godina i 32 žalbe iz 2013. godine.

Od 119 žalbi koje su bile u radu, u toku 2013. godine arhivirane su ukupno 73 žalbe, pri čemu je iz ranijih godina arhivirano 30 žalbi, a iz 2013. godine 43 žalbe.

U toku intervencije i preporukom ombudsmena riješena su 32 slučaja kršenja ljudskih prava, dakle 1/4 predmeta primljenih u 2013. godini riješena je na ovaj način, a značajno je ukazati da je čak 50% preporuka izdatih u 2013. godini iz nadležnosti ovog odjela realizirano.

Odjel je u 2013. godini izdao ukupno 12 preporuka, od kojih je šest realizirano, u tri slučaja s odgovornim organima je uspostavljena saradnja, dok za tri preporuke nije dostavljeno izjašnjenje - odgovor.

Poredeći broj predmeta/žalbi koje su zaprimljene tokom 2013. godine, može se konstatirati da je u odnosu na 2012. godinu došlo do smanjenja broja žalbi za 3,95%.

Najveći broj zaprimljenih žalbi odnosile su se na: problem uklanjanja arhitektonskih barijera¹²³, dužinu trajanja postupka odlučivanja po žalbi pred drugostepenim organom¹²⁴, pravo na socijalnu zaštitu¹²⁵, ostvarivanje prava na zdravstvenu zaštitu¹²⁶, kao i druga prava po osnovu invalidnosti¹²⁷ i zaštite osoba s invaliditetom od svih vidova diskriminacije¹²⁸.

Iako je BiH prihvatila niz međunarodnih dokumenata kojim se obavezala da će osigurati uživanje prava osobama s invaliditetom, nažalost registrirane žalbe ukazuju da ova kategorija građana ima probleme u pristupu zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, procedure za ostvarivanje prava su veoma duge a i dalje je najizraženiji problem postojanja fizičkih barijera.

Ombudsmeni primjećuju da se čak i kod izgradnje novih objekata ovom problemu ne posvećuje dovoljno pažnje i ocjena ombudsmena je da bi ovo pitanje trebalo biti predmet posebnog izvještaja.

Ovim putem ističemo da je Bosna i Hercegovina potpisnica niza međunarodnih dokumenata kojima se štite prava osoba s invaliditetom, a od 2010. godine i potpisnica Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom, koja obavezuje državu da uspostavi standarde i pravila za dostupnost javnih institucija i privatnih objekata namijenjenih za javnu upotrebu, rokove i postepeni napredak ka njihovom uklanjanju, a zatim i nadgledanje

primjene ovih pravila te uvođenje sankcija zbog njihovog nepridržavanja.

Iako je Bosna i Hercegovina svojim entitetskim propisima i podzakonskim aktima uspostavila standarde i pravila za dostupnost javnih institucija i privatnih objekata, ponašanje resornih ministarstava, organa i donosioca zakona i odluka, zbog neusklađenosti s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom i uskim tumačenjem pozitivnih propisa, ukazuje na zanemarivanje najboljeg interesa osoba s invaliditetom.

¹²³ Ž-BL-02-701/13, Ž-BL-02-507/13, Ž-BL-02-437/12, Ž-BL-02-81/12

¹²⁴ Ž-MO-02-19/13, Ž-LI-02-7/13, Ž-LI-02-164/13, Ž-BL-02-362/13, Ž-BL-02-783/13

¹²⁵ Ž-MO-02-77/13, Ž-MO-02-108/13, Ž-BR-02-237/13

¹²⁶ Ž-MO-02-87/13

¹²⁷ Ž-MO-02-173/13, Ž-LI-02-7/13, Ž-LI-02-215/13, Ž-SA-02-467/13

¹²⁸ Ž-BR-02-237/11

Za razliku od prethodnih godina, kada se pominje problematika pristupačnosti, u 2013. godini žalbeni razlozi ukazali su na problem nemogućnosti organa da donesu odluke kojima će osigurati mehanizam i omogućiti podnosiocima žalbe ugradnju liftova u objektima kolektivnog stanovanja zato što vlasnici stanova/ etažni vlasnici nisu htjeli dati saglasnost, zbog čega organi nisu mogli izdati građevinske dozvole¹²⁹.

S tim u vezi, Institucija ombudsmena je izdavanjem preporuka jedinicama lokalne samouprave nastojala ukazati na obavezu da svi nivoi vlasti, u postupcima donošenja odluka, postupaju u skladu s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom¹³⁰, primjenjujući princip najboljeg interesa osoba s invaliditetom ne doprinose njihovom isključivanju iz društvenih tokova u najširem smislu, jer u skladu s članom 19. Konvencije (Samostalno življenje i uključenost u zajednicu) „država priznaje jednako pravo svim osobama s invaliditetom na život u zajednici, s jednakim pravom izbora kao i za druge osobe, te preduzima djelotvorne i odgovarajuće mjere kako bi olakšale osobama s invaliditetom potpuno uživanje ovog prava i njihovo puno uključivanje i učešće u zajednici.

Ombudsmeni su kroz svoje aktivnosti naglašavali da posljedice nesavjesnog postupanja trećih lica u postupcima pred domaćim državnim organima ne mogu snositi pojedinci, nego da državni organi treba da preduzmu odgovarajuće mjere radi prevencije, ali i mjere radi otklanjanja posljedica nesavjesnog ponašanja trećih lica i da osiguraju dostupnost svih prava koja država garantira. S tim u vezi, naglašena je i potreba educiranja svih građana, ali i zaposlenih u institucijama vlasti, kao i nužnost podizanja svijesti svih o pravima osoba s invaliditetom, obavezama države u vezi s tim pravima, što bi trebalo da je dio svakodnevnih aktivnosti, ali i medijskih oglašavanja.

Ombudsmeni ukazuju na potrebu organiziranja edukativnih sadržaja za zaposlene u institucijama vlasti o pravima osoba s invaliditetom, a posebno u službama urbanizma i prostornog uređenja

Osiguranje pristupačnosti je stalni zadatak i obaveza organa vlasti na svim nivoima države, jer je Bosna i Hercegovina tek započela aktivnosti na provođenju Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom.

I dalje je aktuelan problem, naznačen u ranijim izvještajima, koji se odnosi na rad Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja u FBiH, koji još nikada Instituciji ombudsmena BiH

Nesaradnja Instituta za medicinsko vještačenje FBiH sa Institucijom ombudsmena, a permanentno obraćanje invalida sa žalbama vezano za funkcioniranje ove ustanove ukazuje na potrebu da institucije vlasti, a prije svih Parlament FBiH, razmotri stanje u ovoj ustanovi

nije dostavio izjašnjenja o razlozima i okolnostima zbog kojih u slučajevima revizije zdravstvenih stanja korisnika, a nakon donošenja novih nalaza i mišljenja, dolazi do umanjenja postotka invaliditeta u odnosu na prvobitni nalaz, što za posljedicu ima gubitak ranije stečenih prava.

¹²⁹ Ž-BL-02-701/13, Ž-BL-02-507/13 i Ž-BL-02-437/12

¹³⁰ Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH na 65. sjednici, održanoj 7.12.2009., dao saglasnost za ratifikaciju Konvencije UN- a o pravima osoba s invaliditetom i Opcionog protokola

Institucija ombudsmena samo na osnovu žalbenih navoda i iz razgovora s klijentima – osobama s invaliditetom može zaključiti da je evidentan visok stepen nezadovoljstva odnosom stručnih timova Instituta koji rade reviziju ocjene zdravstvenog stanja, koji, prema navodima korisnika rade površno, ne vrše sve neophodne provjere zbog čega nemaju ni objektivnu sliku zdravstvenog stanja, ne tretiraju adekvatno i jednako sve osobe s invaliditetom, a često i ne rade kao timovi, nego u ime tima jedan ljekar vrši reviziju i ocjenu stanja. U toku godine je na određeni period bio obustavljen rad svih komisija za ocjenu, što je izazvalo veliko nezadovoljstvo i veliki broj telefonskih poziva i negativnih reakcija osoba koje su čekale ocjenu komisije, kao dokaz i neophodno riješeno prethodno pitanje/preduslov za rješavanje određenih statusnih i drugih prava.

Ombudsmeni ukazuju i na činjenicu da Institut za medicinsko vještačenje FBiH svojim postupanjem krši presudu Ustavnog suda FBiH kojom je utvrđeno da Uredba o plaćanju troškova medicinskog vještačenja nije usaglašena sa Ustavom FBiH

Također, nastavlja se praksa Instituta da ne provodi vještačenja zdravstvenog stanja sve dok se ne izvrši uplata troškova vještačenja, iako o tome postoji presuda Ustavnog suda Federacije BiH¹³¹ kojom je

utvrđeno da Uredba o plaćanju troškova medicinskog vještačenja nije usaglašena sa Ustavom FBiH, o čemu su ombudsmeni još 9.12.2011. uputili preporuku Vladi Federacije BiH, Federalnom zavodu za PIO/MIO osiguranje Mostar i Institutu za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja u Sarajevu, ali do danas u tom pogledu nije ništa preduzeto.

Federalno ministarstvo rada i socijalne politike je tokom 2012. godine svojom spremnošću, saradnjom i određenim finansijskim sredstvima pomoglo u organizaciji i realizaciji projekata koje su provodile nevladine organizacije u Bosni i Hercegovini, između ostalog i projekta „Stanovanje u lokalnoj zajednici uz podršku“. Na taj način podstaklo je saradnju i stvaranje partnerstava među postojećim udruženjima osoba s invaliditetom i ublažilo posljedice socijalne isključenosti, te doprinijelo senzibiliziranju javnosti na prisustvo osoba s invaliditetom u zajednici. Tokom 2013. godine razmatrane su žalbe koje ukazuju na narušavanje i kršenje prava osoba s invaliditetom na nezavisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu iz člana 15. Konvencije UN-a o osobama s invaliditetom¹³², kojim se država obavezala, s ciljem osiguranja

Ombudsmeni primjećuju da je djelovanje Ministarstva socijalne zaštite FBiH u značajnoj mjeri u 2013. godini unaprijeđeno što je rezultiralo uspostavljanjem konstruktivnog dijaloga o mnogim pitanjima

efektivnog ostvarivanja nezavisnosti, socijalne integracije i učešća u životu zajednice da će posebnim mjerama omogućiti pristup stambenom smještaju.

Instituciji ombudsmena obratile su se dvije osobe s invaliditetom zbog zakonskog nereguliranja modela stanovanja u lokalnoj zajednici uz podršku. S obzirom na činjenicu da su se već obraćali raznim institucijama, jedini prijedlog bio je da se korisnici stambenih jedinica smjeste u neku od ustanova zavodskog tipa. Čak je i Kantonalnom centru za socijalni rad Sarajevo - Služba socijalne zaštite Stari Grad (u daljnjem tekstu: CSR) bio podnesen zahtjev za smještaj u NVO „Sumero centar za podršku osobama s invaliditetom u zajednici“ (u daljnjem tekstu: Sumero), ali je Centar za socijalni rad žalioce obavijestio da smještaj u Sumeru nije moguć, jer za to ne postoji zakonska mogućnost.

¹³¹ U-33/10, od 5.4.2011.

¹³² Ž-SA-02-467/13, Ž-SA-02-697/13

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH donijela je preporuku,¹³³ kojom je Federalnom ministarstvu rada i socijalne politike i Ministarstvu za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo preporučila da zakone o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice s djecom na federalnom i kantonalnom nivou usklade s čl. 9. i 19. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, u smislu reguliranja mogućnosti stanovanja u lokalnoj zajednici uz podršku, kao i reguliranja socijalnih usluga koje pružaju nevladine organizacije.

U prošloj godini imali smo i žalbu Federalnog ministarstva rada i socijalne politike¹³⁴ zbog donošenja Odluke Vlade Hercegovačko-neretvanskog kantona, koja je osnovala ustanovu Dom za socijalno i zdravstveno zbrinjavanje osoba s invaliditetom i drugih osoba Stolac, te preduzela radnje izmještanja svih korisnika iz postojećih ustanova na području FBiH čiji je osnivač Parlament FBiH jednostranim raskidanjem svih ugovora o smještaju u ustanove. Prilikom odabira korisnika nije se vodilo računa o najboljem interesu korisnika, jer je pravo na izbor kvaliteta života jedan od preduslova u ostvarivanju i zaštiti prava osoba s invaliditetom. Također, nije se vodilo računa o udaljenosti korisnika od porodice i srodnika, njihovoj povezanosti s drugim korisnicima s obzirom na dugogodišnji boravak u ustanovi, kao ni njihovim potrebama i željama, jer je određen broj korisnika za koje je traženo premještanje prilagođen životu u lokalnoj zajednici, odnosno životu van institucije i proces vraćanja takvih korisnika u drugu ustanovu zatvorenog tipa je korak nazad i u suprotnosti je s međunarodnim dokumentima koje je ratificirala Bosna i Hercegovina, prvenstveno s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom, Konvencijom UN-a o pravima djeteta, Evropskom socijalnom poveljom, Politikom u oblasti invaliditeta Bosne i Hercegovine, Strategijom za izjednačavanje mogućnosti osoba s invaliditetom u FBiH 2010.-2014., te Evropskom strategijom podrške osobama s invaliditetom 2010.-2020.

Ombudsmeni za ljudska prava BiH su povodom žalbe proveli postupak i izrazili zabrinutost, te naglasili da nove ustanove treba da se otvaraju s ciljem racionalnijeg korištenja sredstava namijenjenih za socijalnu zaštitu, te ukazali da svako parcijalno i nekoordinirano djelovanje može proizvesti društvenu štetu i rezultirati kršenjem ljudskih prava u ovoj oblasti.

Nakon izdate preporuke Ministarstvo zdravstva, rada i socijalne politike HNK-a obavijestilo je Instituciju da preporuku ne može realizirati, jer su iz svih ustanova u FBiH preuzeli sve korisnike, kao i da su otklonili sve uočene nedostatke prema nalazu federalnog inspektora.

Tokom 2013. godine rješavana je i žalba koja se odnosila na rad i funkcioniranje Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom.¹³⁵

U žalbi je navedeno da je Privremeni upravni odbor Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom (u daljnjem tekstu: UO Fond) imenovan odlukom Vlade FBiH broj: 1371/2011, od 7.1.2012., na period od najviše dva mjeseca, da je 6.1.2012. raspisan konkurs za izbor predsjednika i članova UO Fonda, te da se žalilac, kao osoba sa 100% invaliditetom, paraplegičar, prijavio na navedeni konkurs. Ukazano je da su neki članovi navedenog odbora istovremeno i članovi Komisije. Tokom postupka Institucija je obaviještena da je Federalno ministarstvo rada i socijalne politike dostavilo Vladi FBiH izvještaj o radu

¹³³ P-3/14

¹³⁴ Ž-SA-02-697/13

¹³⁵ Ž-SA-02-1409/12.

Komisije za izbor članova Upravnog odbora Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom s prijedlogom rješenja o imenovanju članova UO i biografijom kandidata kako bi se uvrstio u dnevni red i razmatrao na prvoj sjednici Vlade, ali da odluka nije donesena.

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH donijela je preporuku,¹³⁶ kojom je Vladi Federacije BiH naložila da u okviru svojih nadležnosti preduzme sve neophodne mjere kojima će se osigurati da se izvrši konačno imenovanje Upravnog odbora Fonda u skladu s odredbama Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima FBiH uz puno poštivanje principa utvrđenih Zakonom. Preporuka Institucije nije ispoštovana.

Zabrinjavajuća je činjenica da se porodice osoba s invaliditetom ne tretiraju kao dio pokreta osoba s invaliditetom, niti kao korisnici usluga za osobe s invaliditetom.¹³⁷ Npr. u slučaju kada osoba s invaliditetom koja u vlasništvu ima automobil, dobije dozvolu sa oznakom "osoba s invaliditetom I. kategorija" i taj status treba da joj osigura i pristup, parkiranje na rezerviranim mjestima, itd. Ako vozilom upravlja član porodice, policija ne smatra da se ta privilegija odnosi na cijelu porodicu, već samo na osobu s invaliditetom, ako se u tom momentu zatekne u automobilu. Ovo je potpuno u suprotnosti sa svrhom takvih privilegija, jer članovi porodice osobe s invaliditetom i kada obavljaju kupovinu na pijaci ili plaćaju račune to rade i za potrebe člana porodice koji je osoba s invaliditetom. Sve ovo govori o neophodnosti educiranja i upoznavanja svih, kako zaposlenih u nadležnim institucijama, tako i javnosti o jednakim pravima koja pripadaju ovoj kategoriji građana.

Neimenovanje članova upravnih i nadzornih tijela u ustanovama socijalne zaštite često se reflektira na njihov rad i u visokom stepenu ugrožava ljudska prava

Predmet razmatranja bila je i žalba zbog diskriminacije građana oštećenog vida Brčko Distrikta BiH, te njihova nemogućnost ostvarivanja građanskih i socijalnih prava.¹³⁸ Podnosioci žalbe nezadovoljni su politikom socijalne zaštite slijepih i slabovidnih lica na području Brčko Distrikta BiH, kao i činjenicom da dodatak za pomoć i njegu drugog lica iznosi oko 50 KM, što je nedovoljno za zadovoljavanje minimuma svih potreba korisnika. Također su ukazali da u relevantno zakonodavstvo nisu uvrštena tiflotehnička pomagala koja su potrebna ovoj kategoriji stanovništva radi lakšeg uključivanja u društvene tokove, te na činjenicu da Centar za socijalni rad ne posreduje u distribuciji tiflotehničkih pomagala. Konstantno dobivaju obećanja da će se njihova prava znatno poboljšati, ali se ništa po tom pitanju ne mijenja.

Nakon provedenog istražnog postupka Institucija je donijela preporuku¹³⁹ Skupštini Brčko Distrikta BiH, Vladi Brčko Distrikta BiH, Odjeljenju za zdravstvo i ostale usluge i gradonačelniku Brčko Distrikta BiH da preduzmu sve mjere iz svoje nadležnosti, u smislu donošenja zakona i podzakonskih akata, kako bi se slijepim i osobama oštećenog vida osigurali adekvatan novčani iznos doplatka za njegu i pomoć od drugog lica, neophodna tiflotehnička pomagala, kao i da preduzmu sve mjere kako bi osigurali osobama s invaliditetom, slijepim i osobama oštećenog vida odgovarajući životni standard, nezavisno življenje i uključenost u zajednicu.

¹³⁶ P-111/13

¹³⁷ Ž-SA-01-1199/13

¹³⁸ Ž-BR-02-237/11

¹³⁹ P-20/13

Skupština Brčko Distrikta BiH obavijestila je Instituciju da nije donosila nikakve akte s ciljem realizacije navedenih preporuka.

Potrebno je naglasiti i pohvaliti rad postojećih organizacija i udruženja koja okupljaju osobe s invaliditetom, koji kroz svoje projekte doprinose sagledavanju postojećeg stanja i okruženja u kojem žive osobe s invaliditetom, te svojim aktivnostima ukazuju na stanje u oblasti zakonodavstva, njegove primjene, predlaganju mjera i izmjena zakona, te doprinose unapređenju stanja u svim segmentima, od inkluzije u obrazovanju, socijalne uključenosti, zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja, ukazivanja na barijere i njihovo otklanjanje.

Navedene organizacije su uz finasijsku pomoć organizacije My Right - Empowers People with Disabilities, Predstavništvo u BiH, u okviru projekta "Ka provođenju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda – osnaživanje osoba s invaliditetom u BiH"¹⁴⁰ sačinile Alternativni izvještaj, koji će, uz Izvještaj o provođenju Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u Bosni i Hercegovini, biti razmatran pred tijelima UN-a tokom 2014. godine.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet: Ž-BL-02-437/12

S ciljem uklanjanja arhitektonskih barijera, upućena je preporuka Gradu Banjoj Luci. Glavni razlog bila je nesaglasnost zajednice etažnih vlasnika u zgradi u kojoj živi podnositeljica žalbe i nedostavljanje adekvatnog zahtjeva za pokretanje postupka pred nadležnim organima. Nadležno odjeljenje administrativne službe Grada Banje Luke je na sastancima sa zajednicom etažnih vlasnika i izlaskom na lice mjesta uspjelo osigurati neophodnu saglasnost. Očekuje se daljnja realizacija izgradnje pristupne rampe.

Predmet: Ž-MO-02-19/13

Podnositeljica žalbe nezadovoljna je statusom: nema sredstava za život, kratko vrijeme radila je i ostvarila nedovoljno godina penzijskog staža, a postoje su realne teškoće za odlazak u invalidsku penziju. Tokom postupka pred Institucijom ombudsmena ostvarena je saradnja sa Centrom za socijalni rad u Visokom, koji je obavio kućnu posjetu podnositeljici žalbe. Nakon toga, dodijeljena je veća novčana pomoć i obavljen ponovni pregled podnositeljice žalbe radi procjene zdravstvene sposobnosti. Centar za socijalni rad učestvovao je aktivno i u kompletiranju zahtjeva/dokumentacije za penzionisanje.

Predmet: Ž-LI-02-7/13

Podnosilac žalbe nezadovoljan je dužinom trajanja postupka odlučivanja o žalbi na prvostepeno rješenje. Nakon intervencije ombudsmena, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike donosi drugostepeno rješenje kojim se utvrđuje da je podnosilac žalbe osoba s invaliditetom I. kategorije, sa 100% oštećenja organizma, te mu se priznaje pravo na ličnu invalidninu i ortopedski dodatak.

---

¹⁴⁰ "Towards the implementation of the UN-Convention – empowerment of persons with disabilities in Bosnia Herzegovina" (Project number 00866) finansiran od strane Light of the World i Austrian Development Cooperation.

Predmet: Ž-SA-02-796/13

Žalilac se, 8.7.2013., obratio Zavodu zdravstvenog osiguranja – Ortopedskoj komisiji sa zahtjevom da mu se dodijele nova invalidska kolica, jer je od ZZO-a dobio već korištena i

oštećena kolica, koja ne može koristiti i s kojima je nekoliko puta padao i povređivao se, a kolica su mu neophodna, jer svakodnevno s Dobrinje ide u Klinički centar radi terapija.

Nakon intervencije Institucije ombudsmena podnosilac žalbe je, 22.7.2013., obavijestio Instituciju da je realizirao svoje pravo.

3.4. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA NACIONALNIH, VJERSKIH I DRUGIH MANJINA

Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina (u daljnjem tekstu: Odjel) formiran je 2009. godine radi zaštite prava pripadnika nacionalnih, vjerskih i drugih manjina.

U nadležnost Odjela spada primanje i razmatranje žalbi u kojima podnosioci navode da su im povrijeđena prava kao pripadnicima manjina. Između ostalog, Odjel u ime Institucije ombudsmena priprema izvještaje koji se odnose na provođenje Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina i Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima¹⁴¹, različite dokumente i upitnike koje prosljeđuju organi vlasti u Bosni i Hercegovini a koji se odnose na pitanja manjina. Isto tako, Odjel po uputstvima ombudsmena učestvuje u sačinjavanju odgovora na pitanja medija i drugih zainteresiranih lica o pravima manjina uz saradnju sa službenicima za informiranje Institucije ombudsmena.

U 2013. godini u Odjelu za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina zaprimljeno je 13 žalbi. Kao što je isticano u godišnjim izvještajima Institucije ombudsmena iz prethodnih godina, navedeni broj ne iskazuje ukupan broj pripadnika manjina koji se obraćaju Instituciji ombudsmena.

Naime, određen broj žalbi se, s obzirom da pripadnici manjina navode da su izloženi diskriminaciji, registrira u nadležnost Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije¹⁴², u jednom broju žalbi koji se odnose na ekonomsko-socijalna prava u nadležnost Odjela za ekonomska, socijalna i kulturna prava, a jedan dio žalbi u Odjel za politička i građanska prava¹⁴³.

Uvidom u žalbe evidentno je da je smanjen broj žalbi koje su se odnosile na politička i građanska prava u odnosu na 2012. godinu, kada su u radu bila tri predmeta koja su bila upućena od savjetodavnih tijela pri zakonodavnim organima ili su se odnosila na izbor u savjetodavna tijela¹⁴⁴. Tako je u 2013. godini u Odjelu registrirana jedna žalba koja se odnosi na izbor predsjedavajućeg predstavničkog tijela jedinice lokalne samouprave.

U toku 2013. godine Institucija ombudsmena razmatrala je i probleme vezane za stambeno zbrinjavanje romske populacije¹⁴⁵.

Žalba Instituciji izjavljena je od Udruženja Roma „Romski san“ iz Brčkog zbog povrede prava na imovinu i nerealizacije projekta za stambeno zbrinjavanje pripadnika romske nacionalne manjine u naselju Prutače. Nakon provedene istrage po žalbi, Institucija ombudsmena BiH uputila je preporuku nadležnim tijelima da, bez odgađanja, preduzmu neophodne mjere s ciljem provođenja projekta stambenog zbrinjavanja Roma na području Brčko Distrikta BiH te da kroz djelovanje nadležnih odjela Vlade Brčko Distrikta BiH osiguraju nesmetano provođenje

¹⁴¹ U 2012. godini Institucija ombudsmena učestvovala je u izradi periodičnih izvještaja koje Bosna i Hercegovina dostavlja Vijeću Evrope

¹⁴² Kao primjer možemo navesti predmete broj Ž-BR-06-356/13

¹⁴³ Kao primjer možemo navesti predmet Ž-SA-05-162/13

¹⁴⁴ Tako je u 2012. godini Institucija ombudsmena razmatrala žalbe upućene od Vijeća nacionalnih manjina Federacije BiH, Savjeta nacionalnih manjina Republike Srpske, kao i žalbu o načinu izbora u Vijeće nacionalnih manjina BiH.

¹⁴⁵ Ž-BR-03-249/13 preporuka broj: P-248/13

Akcionog plana za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, obrazovanja, zdravstvenog osiguranja i zdravstvene zaštite Roma na području Brčko Distrikta BiH.

U 2013. godini Institucija ombudsmena zaprimila je dvije žalbe koje su povezane s održavanjem groblja. U prvom predmetu¹⁴⁶ Instituciji ombudsmena obratilo se udruženje Roma koje je navelo, između ostalog, moguće sknavljenje romskog groblja. Nakon uvida u navode žalbe Institucija ombudsmena odlučila je pomno pratiti navedeni predmet, uzimajući u obzir značaj koji se u našem i drugim društvima daje obilježavanju groblja.

Na značaj obilježavanja grobnih mjesta i njihovu povezanost s ljudskim pravima ukazano je u radu *"Last Rites and Human Rights: Funeral Pyres and Religious Freedom in the United Kingdom"*¹⁴⁷ ("Posljednji rituali i ljudska prava: Pogrebne lomače i vjerske slobode u Ujedinjenom Kraljevstvu"), u kojem se autori osvrću na presude sudova i sudski postupak u predmetu *Ghai protiv Newcastle City Council (Gradsko vijeće Newcastlea)* u vezi sa zakonitošću pogrebnih lomača i eventualnog kršenja člana 9. EKLP. U uvodu autori, između ostalog, ističu: *" (...) rituali povezani sa smrću teže da služe mnogim drugim funkcijama. Oni obuhvataju komemoraciju svršetka ljudskog života i omogućavanja javnog ispoljavanja žalosti, uticaj na grupni identitet i izražavanje vjerovanja u život poslije smrti."*

Na osnovu činjenice da Institucija ombudsmena nije u prethodnom periodu zaprimala broj žalbi pripadnika romske nacionalne manjine u skladu s problemima s kojima se suočava navedena populacija, Institucija ombudsmena je u 2013. godini u saradnji sa OSCE-om pristupila izradi Specijalnog izvještaja o položaju Roma u Bosni i Hercegovini¹⁴⁸. Prilikom izrade Specijalnog izvještaja Institucija ombudsmena kontaktirala je veliki broj udruženja koja okupljaju Rome kako bi se i na taj način povećao stepen saradnje i uspostavili kontakti sa Institucijom ombudsmena.

Postupajući po žalbi Udruženja „Vaša prava BiH“, kojem se obratila za pomoć grupa Roma iz Čapljine (10 osoba s članovima njihovih porodica), Institucija ombudsmena provela je istražni postupak te utvrdila da su ishitrenim i nesmotrenim izjavama relevantnog predstavnika Općine Čapljina Romi s deponije smeća Ada u Čapljini dovedeni u ponižavajući položaj zbog čega je izdata preporuka Općini Čapljina da osigura neophodne preduslove kako bi u javnim istupima lokalnih zvaničnika etničke grupe s području te općine bile ravnopravno tretirane u svim sferama života te da pruži podršku romskoj populaciji, na način primjeren realnim egzistencijalnim potrebama i s ciljem poboljšanja statusa svakog člana ove zajednice.¹⁴⁹

Žalilac R.Dž., pripadnik albanske nacionalne manjine, obratio se žalbom Instituciji ombudsmena jer mu je kao povratniku Brčko Distrikt BiH odobrio finansijska sredstva za sanaciju porušenog stambenog objekta, ali mu pojedine službe iste političke zajednice onemogućavaju ovu sanaciju.¹⁵⁰

Polazeći od svoje uloge nacionalnog mehanizma za osiguranje dobre uprave i vladavine prava, a s ciljem zaštite sloboda i prava nacionalnih manjina, Institucija ombudsmena ukazala je na apsurdnost situacije koja leži u činjenici da različiti organi, odjeljenja Vlade Brčko Distrikta BiH

¹⁴⁶ Registriran pod brojem Ž-BL-03-372/13

¹⁴⁷ Ecclesiastical Law Journal, 12, 2010, stranica 131-151, Cambridge University Press, autori Peter Cumper i Tom Lewis

¹⁴⁸ Isti se nalazi na veb-stranici Institucije ombudsmena, a prezentiran je 10.12.2013. u hotelu "Evropa" u Sarajevu.

¹⁴⁹ Ž-MO-06-114/12 preporuka broj : P-77/13

¹⁵⁰ Ž-BR-03-176/12, preporuka: P-164/13

imaju različita viđenja i tumačenja propisa kojima je regulirana ista problematika,¹⁵¹ što očigledno predstavlja sistemsku grešku i neusklađenost postupanja nadležnih organa u skladu s pozitivnim zakonskim propisima a koja u konačnici ide na štetu građana. Izdata je preporuka nadležnim organima da bez odgađanja preispitaju postupak i odluke vezane za sanaciju stambenog objekta žalioca kao i da pokrenu sve postupke koji će osigurati zaštitu prava na dom i prava vlasništva žalioca, pravnu sigurnost građana spram postupanja nadležnih organa Brčko Distrikta BiH u skladu s pozitivnim zakonskim propisima.

U toku 2013. godine učestvovalo je na više skupova i konferencija posvećenih pitanjima prava manjina među kojima bismo posebno izdvojili aktivnosti koje provodi Vijeće Evrope, Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini¹⁵², kao i SCOPES konferencije: Etnodemokratija u srcu Evrope: Politička mobilizacija i predstavljanje etničkih grupa u Bosni i Hercegovini u komparativnoj perspektivi¹⁵³.

Isto tako, predstavnici Odjela su u 2013. godini učestvovali u projektu "Zajedno za inkluzivno i nediskriminatorno obrazovanje romske djece u Kantonu Sarajevo"¹⁵⁴, koji predstavlja dobar model na osnovu kojeg bi slični programi usmjereni ka otklanjanju diskriminacije mogli biti usvojeni i u ostalim osnovnim školama u Bosni i Hercegovini¹⁵⁵.

Presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić i Finci je najviše pominjana tema o manjinama u bh. javnosti u 2013. godini, a odnosi se na provođenje presude vezane za eliminiranje diskriminacije u ostvarivanju građanskih i političkih prava manjina.

Ombudsmeni BiH zalažu se za poštivanje i provođenje presuda svih sudova, te se može očekivati da će ova presuda biti izvršena u 2014. godini.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-BL-03-226/13

Predmet se odnosi na nepravilnosti u vezi s korištenjem i raspolaganjem sredstvima od strane romskog udruženja za stambeno zbrinjavanje socijalnog korisnika. U skladu sa Zakonom o udruženjima i fondacijama, Zakonom o socijalnoj zaštiti, Zakonom o izvršenju budžeta, od Ministarstva lokalne uprave i samouprave RS, Centra za socijalni rad Banja Luka i Uprave Grada Banja Luka, Komisije za raspodjelu stanova za socijalno ugrožena lica Udruženja zatraženo je provođenje nadzora nad zakonitošću rada udruženja Roma. Utvrđeno je da Udruženje raspolaže bazom podataka, da su dodijeljena sredstva korištena u skladu s Programom rada, Pravilnikom i odlukama davaoca sredstava, a pri tome u najvećem dijelu za obrazovanje mladih Roma, a potom za zbrinjavanje socijalno ugroženih i da se žalilac nalazi na listi na osnovu koje je

¹⁵¹ "Sl.glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 29/08

¹⁵² U okviru projekta Najbolje prakse za intergraciju Roma u zemljama Zapadnog Balkana

¹⁵³ U organizaciji Centra za demokratiju Univerziteta u Cirihu, Švicarska Konfederacija i Centra za društvena istraživanja Analitika, Sarajevo, a uz podršku Švicarske nacionalne fondacije za nauku i Švicarske agencije za razvoj i saradnju, a u sklopu projekta "Etničke kvote i predstavljanje manjina u lokalnoj politici u Bosni i Hercegovini."

¹⁵⁴ Projekat "Zajedno za inkluzivno i nediskriminatorno obrazovanje romske djece u Kantonu Sarajevo" provodi udruženje "Kali Sara- Romski informativni centar" u partnerstvu sa COI Step by Step i pridruženim partnerima, Federalnim ministarstvom obrazovanja i nauke i Ministarstvom za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, i finansijsku podršku Delegacije Evropske unije u BiH.

¹⁵⁵ U trenutku pisanja godišnjeg izvještaja Institucije ombudsmena navedeni antidiskriminacioni program još uvijek nije usvojen u Kantonu Sarajevo, ali predstavlja dobar model saradnje nevladinog sektora, ministarstava, škola i predstavnika roditelja.

utvrđeno da ima pravo na stambeno zbrinjavanje, a da zbog nedostatka sredstava čeka na ostvarenje prava.

Predmet Ž-BL-03-257/13

Predmet se odnosi na povrede prava na državljanstvo pripadnika nacionalne manjine od ambasade susjedne države u BiH. Nadležnost Institucije ombudsmena usmjerena je prema tijelima i organima BiH, bez mandata da djeluje prema organima i tijelima drugih država. Predmet je ustupljen na rad i postupanje instituciji za zaštitu ljudskih prava susjedne države kao nadležnoj instituciji za zaštitu prava ovog žaliloca.

Predmet Ž-BR-03-287/13

Predmet se odnosi na povrede prava na zapošljavanje pripadnika nacionalne manjine, ukazujući na diskriminaciju, kao pripadnika nacionalne manjine, u zapošljavanju. U postupku utvrđivanja činjenica utvrđeno da je žalilac bio uključen u proceduru izbora između većeg broja kandidata, ispunjavao uslove oglasa, ali da je nakon bodovanja zauzeo je mjesto koje nije omogućilo njegov izbor. Žalba na odluku o izboru je odbijena, a nakon dostavljanja dobivenih obavještenja u kojima je isticano da je sve provedeno po važećem Pravilniku o zapošljavanju, žalilac nije imao komentara.

Predmet Ž-BR-03-249/13

Predmet se odnosi na povredu prava na imovinu grupe pripadnika nacionalne manjine, a vezano za njihovo stambeno zbrinjavanje. Nakon provedenog postupka i utvrđenih povreda ovog prava izdata je preporuka nadležnim organima koji su je prihvatili i preduzeli mjere na njenoj realizaciji i ostvarivanju imovinskih prava pripadnika nacionalne manjine.

Predmet Ž-SA-03-1335/13

Predmet se odnosi na žalbu Udruženja građana pripadnika nacionalne manjine u vezi sa stambenim zbrinjavanjem u zgradama kolektivnog smještaja, uslovima stanovanja, realizacijom programa zbrinjavanja i legalizacijom objekata. Nakon traženja obavještenja o žalbi, nadležni organi pristupili su istraživanju urbanističkih i građevinskih uslova za stanovanje i preduzeli mjere na otklanjanju loših uslova i legalizaciji bespravno sagrađenih objekata na dijelovima gdje su postojali uslovi, a za druge neuslovne pronalaženje uslovnog prostora i izgradnju novih prostora, te nakon toga, uklanjanja neuslovnih i nelegalnih objekata.

3.5. ODJEL ZA ZAŠTITU PRAVA PRITVORENIH/ZATVORENIH OSOBA

Odjel za zaštitu prava pritvorenih/zatvorenih osoba razmatra pritužbe i žalbe pritvorenika i zatvorenika, kao i *ex officio* pokreće istrage u slučajevima kada utvrdi kršenje i probleme u ostvarivanju prava proisteklih iz Evropskih zatvorskih pravila, Minimalnih pravila UN-a za postupanje sa osuđenim osobama, Evropske konvencije o sprečavanju torture i nečovječnih ili ponižavajućih kazni ili postupaka i Evropske konvencije o ljudskim pravima i slobodama.

Ratifikacijom Opcionog protokola uz Konvenciju UN-a protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih postupaka ili kazni u oktobru 2008. godine, vlasti Bosne i Hercegovine preuzele su odgovornost za uspostavu nacionalnog preventivnog mehanizma za sprečavanje torture.

U BiH još uvijek nije uspostavljen nacionalni preventivni mehanizam (NPM) iako je ta međunarodna obaveza preuzeta ratifikacijom Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture u 2008. godini

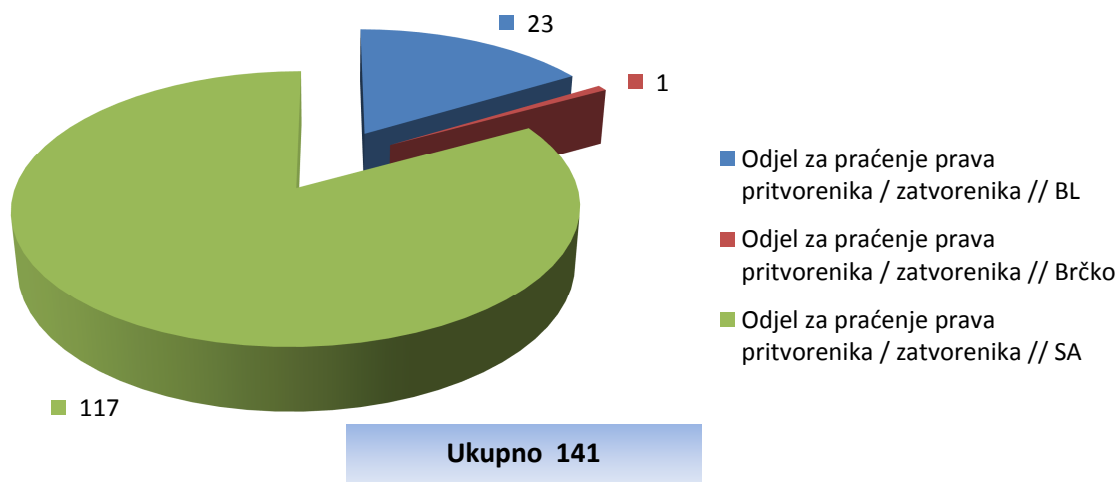
Međutim, iako svjesni značaja uspostavljanja NPM-a, u Bosni i Hercegovini još uvijek nije došlo do njegove uspostave i pored uloženi napora kako domaćih vlasti tako i OSCE-a s obzirom da

je u periodu od 2009. do 2013. godine održano više okruglih stolova i tematskih konferencija s ciljem uspostavljanja Nezavisnog mehanizma za prevenciju u skladu s čl. 17. do 23. OPCAT-a (čl. 2., 11. i 16.).

Trenutno su u toku zakonodavne aktivnosti na uspostavljanju nezavisnog preventivnog mehanizma, za koji je predloženo da bude u nadležnosti Institucije ombudsmena BiH. Međutim, još nije zakonski regulirana ova nadležnost. Poslije zakonskog reguliranja neophodno je osigurati budžetska sredstva, materijalne i ljudske resurse, kao neophodne pretpostavke za uspostavljanje i funkcioniranje NPM-a za prevenciju torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih kazni i postupaka.

Ombudsmeni cijene da je traženje pritvorenika/zatvorenika zaštite njihovih prava uzrokovano, između ostalog, čestim obilaskom ustanova u zatvorskom sistemu, te sve većoj informiranosti osoba lišenih slobode o ovlaštenjima ombudsmena za zaštitu ljudskih prava, zbog čega je Institucija ombudsmena štampala i Vodič, sve s ciljem zaštite ove kategorije osoba.

Uporede li se razlozi obraćanja Instituciji ombudsmena BiH, nema značajnijih odstupanja u odnosu na prethodne godine. U 2013. godini zaprimljena je 141 žalba, od kojih je 117 zaprimljeno u Uredu u Sarajevu, 23 u Uredu u Banjoj Luci i jedna žalba u Uredu u Brčkom. Od ukupnog broja zaprimljenih žalbi, u izvještajnom periodu arhivirano je 70 predmeta.

Dijagram 12a. Pregled zaprimljenih žalbi u Odjelu za praćenje pritvorenika/zatvorenika u 2013. godini po uredima

Analizirajući strukturu podnesenih žalbi, evidentno je da se najveći broj njih odnosi na nezadovoljstvo pruženim kvalitetom zdravstvene zaštite, uslovima smještaja, neodobranje korištenja vanzavodskih pogodnosti, premještaja i slično.

Ombudsmeni su obavili posjete u kazneno-popravnim zavodima u Zenici, Foči, Mostaru, Orašju i Banjoj Luci i provodili ispitne postupke po podnesenim žalbama u drugim kazneno-popravnim zavodima u Bosni i Hercegovini.

Ombudsmeni žele ukazati da je, posmatrajući zatvorski sistem u cjelini, moguće registrirati određeni napredak u nekim segmentima sistema, a posebno po pitanju kvalitetnije saradnje između ministarstava pravde i ustanova za izvršenje krivičnih sankcija. Primjetno je da entitetska ministarstva pravde posvećuju veću pažnju mjerama nadzora u ustanovama.

3.5.1. Zakonodavstvo

Ombudsmeni su posebnu pažnju posvetili pitanju zakonodavstva, s obzirom na to da je u Instituciji ombudsmena zaprimljen značajan broj žalbi u kojima osuđena lica ukazuju da je zakonodavstvo izvor kršenja njihovih prava, te da stvara uslove različitog tretiranja osuđenih lica. Ovakav pristup ombudsmena pojačan je činjenicom da je problem u segmentu izvršenja krivičnih sankcija prepoznalo i Vijeće ministara BiH usvajanjem Strategije za reformu sektora pravde u BiH¹⁵⁶ koja probleme vezane za izvršavanje krivičnih sankcija razvrstava u tri podgrupe, od kojih se prva odnosi na neusklađen pravni okvir koji utvrđuje sistem izvršenja krivičnih sankcija, što dovodi do nedosljednosti u provođenju propisa i zakona u BiH.

I dalje je prisutna neusaglašenost odredbi u zakonodavstvu o izvršenju krivičnih sankcija u segmentu upućivanja na izdržavanje kazne zatvora, premještaja osuđenih lica, korištenja vanzavodskih pogodnosti i uslovnog otpusta.

¹⁵⁶ Strategija za reformu sektora pravde u BiH za period od 2008.-2012., Stub 2: Izvršenje krivičnih sankcija, strana 24.

Analiziranjem relevantnog zakonodavstva o izvršenju krivičnih sankcija u BiH¹⁵⁷, uključujući i pravila o kriterijima za upućivanje osuđenih lica u kazneno-popravne zavode,¹⁵⁸ uočeno je da postoji neusaglašenost odredbi u navedenom zakonodavstvu u segmentu *upućivanja na izdržavanje kazne zatvora, premještaja osuđenih lica, korištenja vanzavodskih pogodnosti i uslovnog otpusta*.

Ombudsmeni primjećuju da su u Republici Srpskoj tri osnovna zakona kojima se uređuje sistem izvršenja krivičnih sankcija, i to: Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske, Zakon o posebnom režimu izvršenja kazne zatvora i Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku.

Na osnovu sporazuma potpisanog između Ministarstva pravde Republike Srpske, s jedne strane, i Ministarstva pravde BiH i Pravosudne komisije Vlade Brčko Distrikta BiH, s druge strane, u svim kazneno-popravnim ustanovama Republike Srpske izvršava se kazna zatvora i mjera pritvora izrečena od Suda BiH i sudova Brčko Distrikta BiH.

U Federaciji BiH desile su se određene izmjene u Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija u toku 2011. godine, a vezano za uslovni otpust i elektronski nadzor osuđenih lica.

Ombudsmeni, nadalje, bilježe da je u Federaciji BiH u postupku i donošenje novog zakona o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera, kojim se, između ostalog, predviđa uspostavljanje federalne uprave za izvršenje krivičnih sankcija, mogućnost premještaja osuđenika, kako iz sigurnosnih i drugih razloga, tako i iz zavoda u jednom u zavode u drugom entitetu.

Ombudsmeni smatraju da je i dalje potrebno nastaviti aktivnosti vezane za usaglašavanje zakona o izvršenju krivičnih sankcija, i na državnom, i na entitetskom nivou, s međunarodnim i regionalnim standardima, kako bi se eliminirao uticaj njihovih neusaglašenosti na prava zatvorenika i kako bi bili jednako tretirani. Svakako, važno je istaći značaj dalje koordinacije između ministarstava koju treba obavljati Ministarstvo pravde BiH, s ciljem eliminiranja bilo kakve mogućnosti različitog tretmana osuđenih lica, posebno kada je uzrokovan različitim odredbama u zakonima.

3.5.2. Sigurnost u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija

Sigurnost u ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija posmatrana je u dva segmenta, i to: u *segmentu opće sigurnosti*, što uključuje postojanje i provođenje mjera, sprečavanje bjekstva osuđenih lica, sprečavanje povrede, postojanje posebnih mjera za smanjenje rizika od bjekstva i opasnosti po druge; te *segmentu individualne sigurnosti* koja zahtijeva da osuđena lica ne smiju biti izložena zlostavljanju od osoblja u ustanovama i drugih osuđenika. Obaveza ustanova za izvršenje krivičnih sankcija jeste da osiguraju punu bezbjednost svakog osuđenog lica i da svako narušavanje sigurnosti bude odmah istraženo, procesuirano i sankcionirano.

¹⁵⁷Zakon BiH o izvršenju kaznenih sankcija, pritvora i drugih mjera ("Službeni glasnik BiH", broj 12/10 - prečišćeni tekst), Zakon o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srpske ("Sl. glasnik RS", br. 12/10 i 117/11), Zakon o izvršenju krivičnih sankcija u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 44/98, 42/99, 12/09, 42/11), Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, pritvora i drugih mjera u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH", broj 31/11)

¹⁵⁸Pravilnik o kriterijima za upućivanje osuđenih lica na izdržavanje kazne zatvora («Službene novine Federacije BiH», broj 34/11), Pravilnik o kriterijima za upućivanje osuđenih lica na izdržavanje kazne zatvora («Službeni glasnik Republike Srpske», broj 34/11), Pravilnik o kriterijima za upućivanje osuđenih lica na izdržavanje kazne zatvora ("Službeni glasnik BiH", broj 47/09 - prečišćeni tekst, 37/11)

Ombudsmeni su konstatairali da postoji izvjestan napredak u segmentu opće sigurnosti, te da je u odnosu na raniji period evidentan drastičan pad broja bjekstava i zloupotreba pogodnosti van ustanove. To je svakako rezultat boljeg i savjesnijeg rada svih službi, posebno služni tretmana i osiguranja na procjenama rizika prilikom odlučivanja o odobravanju pogodnosti i bolje sigurnosne procjene. U proteklih šest godina u kazneno-popravnim zavodima Republike Srpske nije zabilježena nijedna pobuna, obustava rada ili bilo kakvo destruktivno izražavanje nezadovoljstva osuđenih lica.

U Federaciji BiH krajem 2013. godine zabilježena je pobuna osuđenih lica u KPZ-u Orašje.

Ombudsmeni bilježe da su još prisutna ponašanja osoblja u zatvorima prema zatvorenicima kao što su: arogantno ponašanje, nepoštivanje, psihološki pritisak i ponižavajuće postupanje.

Sigurnost zatvorenika posebno ugrožavaju drugi zatvorenici.

I u segmentu lične sigurnosti osuđenih lica ombudsmeni bilježe napredak - osuđena lica rijetko se žale da su izložena zlostavljanju od osoblja zatvora. Uglavnom su iznesene žalbe na arogantno ponašanje, nepoštivanje, psihološki pritisak i ponižavajuće postupanje usmjereno prema zatvorenicima.

Žalbe osuđenih lica najčešće se odnose na ugrožavanje njihove sigurnosti od drugih osuđenih lica, a što se manifestira ucjenama, obavezom obavljanja određenih poslova za druge osuđenike, verbalnim uvredama, prijetnjama i slično. U ustanovama su registrirani slučajevi međusobnog fizičkog zlostavljanja osuđenih lica¹⁵⁹ te su ombudsmeni posebnu pažnju posvetili provjeri mjera koje su preduzele uprave ustanova u slučaju da je došlo do kršenja pravila discipline.

Ombudsmeni su zaprimili žalbe osuđenih lica zbog straha za sigurnost, zbog činjenice da se nalaze na izdržavanju kazne zajedno s drugim osuđenim licima s kojima su učestvovali u izvršenju krivičnog djela, ili imaju neke druge „neraščišćene“ odnose (KPZ Mostar), ili zbog činjenice da su osuđene osobe druge nacionalnosti u odnosu na većinu osuđenika u toj ustanovi (KPZ Zenica, KPZ Foča, KPZ Doboje, KPZ Banja Luka). U ovakvim situacijama, ustanove nastoje reagirati u skladu s ovlaštenjima koja imaju, i to najčešće tako da izdvoje ugroženog osuđenika s ciljem zaštite njegove sigurnosti, i smještaju ovo lice u jedinice s visokom sigurnosnom zaštitom (VI. paviljon u KPZ-u Zenica).

Na ovaj način, osuđena lica dolaze u situaciju da su ograničena u uživanju svojih prava, jer ne postoji jasan pravni osnov za stavljanje ove kategorije osuđenika u visokosigurnosnu jedinicu. Posebno treba ukazati na to da nisu uspostavljeni jasni mehanizmi za ocjenu uslova stavljanja u ovaj režim, kao i na sam način provođenja ove mjere, s posebnim osvrtom na aktivnosti tretmana periodičnog revidiranja opravdanosti ove mjere, te pitanje saglasnosti osuđenog lica, s obzirom na to da se najčešće ovo lice nalazi u situaciji da nema ponuđenu alternativu, i zbog vlastite sigurnosti prinuđeno je prihvatiti ovakav vid zaštite.

Posebno pitanje u konkretnim slučajevima predstavlja princip proporcionalnosti, tj. uspostavljanja ravnoteže između onog što iziskuje konkretni slučaj i primjene konkretne

¹⁵⁹ Slučaj osuđenika A.Š. osumnjičenog za nanošenje teških tjelesnih povreda sa smrtnim ishodom osuđeniku Dž.Dž.

režimske mjere, a s obzirom na činjenicu da primijenjena mjera može imati vrlo štetne posljedice za osuđenu osobu, te u konačnici može predstavljati neljudski ili ponižavajući način postupanja.

Jedna od mjera koja se može primijeniti prema osuđenim licima kod kojih postoji stalna opasnost od bjekstva, nasilničkog ponašanja prema drugim licima i stvarima kao i ugrožavanje discipline i reda, a koja se ne mogu otkloniti na drugi način, jeste i mjera upućivanja u Odjeljenje pojačanog nadzora i programa postupanja u KPZ-u Foča. Broj upućivanja u Odjeljenje u odnosu na ukupan broj i strukturu osuđenih lica je zanemariv. Izgradnja i stavljanje u funkciju odjeljenja visoke sigurnosti u KPZ-u Foča i KPZ-u Zenica u koje su smješteni visoko rizični osuđenici skloni bjekstvu i fizičkim obračunima sa službenim licima i drugim osuđenim licima u značajnoj mjeri je doprinijelo sigurnosti zatvorskog sistema u cjelini.

Treba istaći i da, prema utvrđenim pravilnicima, pripadnici službe osiguranja imaju ovlaštenja da izvrše pretres lica i stvari radi pronalaženja predmeta koji nisu dozvoljeni ili koji bi mogli biti korišteni za napad na drugo lice ili za samopovređivanje. U sklopu svakodnevnih kao i posebno planiranih aktivnosti obavljaju se obavezni lični, ali i pretresi pojedinih prostorija i objekata kazneno-popravnih ustanova.

3.5.3. Upućivanje na izdržavanje kazne zatvora i premještaj osuđenih lica

Druga mogućnost koju ustanove koriste s ciljem osiguranja lične bezbjedosti osuđene osobe jeste premještaj iz jedne ustanove u drugu unutar entiteta. Nažalost, ova mogućnost ograničena je u situacijama kada se radi o osuđenim licima smještenim u ustanove zatvorenog tipa, a to je posebno karakteristično za Federaciju BiH, jer ima jednu ustanovu zatvorenog tipa – KPZ Zenica. Ova činjenica za posljedicu ima da u praksi ministar pravde, a na prijedlog direktora ustanove, donosi odluke o premještaju osuđenih lica iz ustanova zatvorenog tipa u ustanove polutvorenog tipa, pozivajući se na osiguranje lične bezbjednosti osuđenog lica, bez konkretiziranja u samoj odluci ugroženosti bezbjednosti osuđenog lica. Simptomatično je da je ovakav premještaj uvijek na relaciji KPZ Zenica, kao ustanove zatvorenog tipa, prema KPZ-u Mostar, kao ustanove poluotvorenog tipa. Istovremeno, osoblje u KPZ-u Mostar, ali i osuđena lica, izražavaju nezadovoljstvo ovakvim postupanjima zato što su premještena lica najčešće osuđena zbog najtežih oblika krivičnih djela, kao što su ratni zločini, organizirani kriminal i slično, i prema kojima se trebaju provoditi mjere karakteristične za ustanove zatvorenog tipa, dok je ustanova u koju se premješta osuđeno lice poluotvorenog tipa, sa sasvim drugim režimom funkcioniranja. Na ovaj način dolazi se u situaciju da bivaju ograničena prava osuđenih lica koja su smještena u ovaj tip ustanove, a u skladu sa ZIKS-om.

Ombudsmeni posebno žele ukazati na problem upućivanja na izdržavanje kazne lica osuđenih za ratne zločine, gdje je zakonodavstvo uzrok problema na terenu, a koji se manifestiraju tako da se osuđena lica često upućuju na izdržavanje kazne u ustanove koje su udaljene od njihovog mjesta prebivališta, odnosno boravišta. Situacija je dodatno usložnjena ukoliko je osuđeno lice upućeno na izdržavanje kazne u KPZ u drugi entitet, i gdje se dešava da izdržava kaznu zajedno sa osuđenim licima koja su u toku ratu izgubila nekog srodnika.

Ovakva situacija stvara mogućnost za netoleranciju i netrpeljivost među osuđenim licima, što se u konačnici manifestira verbalnim, a nekad i fizičkim nasiljem.

Uprave zatvora su, nažalost, u rješavanju navedenih problema uglavnom prepuštene same sebi, i instrumenti koje imaju na raspolaganju su također usmjereni na trenutnu intervenciju s ciljem zaustavljanja kršenja prava osuđenih lica od drugih osuđenih lica, i nisu predviđene za dugotrajnije djelovanje. Istovremeno, konflikti između osuđenika različitih nacionalnosti traže dugotrajnije mehanizme koji će onemogućiti ponavljanje radnji kojim jedan osuđenik ugrožava drugog. Izmještanje osuđenika u jedinice s visokim mjerama sigurnosti, a s ciljem osiguranja njegove zaštite, daje samo privremene efekte i svaka dugotrajna primjena ove mjere dovodi do kršenja prava osuđenog lica koje je izmješteno. Istovremeno, kažnjavanje inicijatora nasilja odvajanjem u samicu samo ponekad daje efekte, u smislu preveniranja ponavljanja istih radnji.

Pitanje premještaja je u direktnoj vezi s pitanjem upućivanja osuđenih lica na izdržavanje kazne, gdje, nažalost, nije osigurano poštivanje principa da se prilikom upućivanja, ali i premještaja nastoji osigurati da se osuđeno lice uputi u ustanovu koja je bliža njegovom prebivalištu, ili boravištu. Na ovaj način krše se Evropska zatvorska pravila, koja se odnose na raspored i smještaj osuđenih lica, i za posljedicu imaju otežan kontakt s porodicom, što se odražava i na socijalnu rehabilitaciju.

Posebno je izražena intencija osuđenih lica da kaznu zatvora izdržavaju u ustanovi na teritoriji entiteta u kojem imaju prebivalište, kako iz sigurnosnih razloga, tako i zbog toga da su bliže porodici.

U Republici Srpskoj je tokom 2013. godine Ministarstvo donijelo 168 rješenja za premještaj osuđenih lica i 12 saglasnosti za premještaj pritvorenih lica. Najveći broj premještaja osuđenih lica izvršen je zbog popunjenosti kapaciteta određene ustanove kao i zbog pogrešno upućenog osuđenog lica od nadležnog suda.

Izgradnja i stavljanje u funkciju odjeljenja visoke sigurnosti u KPZ-u Foča i KPZ-u Zenica u koje su smješteni visoko rizični osuđenici skloni bjekstvu i fizičkim obračunima sa službenim osobama i drugim osuđenicima u značajnoj mjeri doprinijelo je sigurnosti zatvorskog sistema u cjelini.

3.5.4. Zdravstvena zaštita i higijena

Kao što je prethodno navedeno, u 2013. godini i nadalje je kvalitet zdravstvene zaštite koja se osigurava u zatvorskom sistemu najčešći razlog zbog kojeg se osobe lišene slobode obraćaju ombudsmenu. Žalbe osuđenih osoba pretežno se odnose na kvalitet zdravstvene usluge, a u izvjesnoj mjeri i na njenu dostupnost, te se izjašnjenja ustanova, u kojima se insistira na brojčanim pokazateljima obavljenih zdravstvenih pregleda i pruženih usluga ne mogu uzeti kao mjerilo pruženog kvaliteta zdravstvene zaštite. Također, brojne su žalbe na dugotrajno čekanje na obavljanje specijalističkih pregleda van kazneno-popravne ustanove.

Pitanju zdravstvene zaštite Evropska zatvorska pravila posvećuju značajnu pažnju na način da uređuju sljedeća pitanja: organiziranje zdravstvene zaštite u ustanovi, medicinsko i osoblje zdravstvene zaštite, dužnosti ljekara opće prakse, pružanje zdravstvene zaštite, mentalno zdravlje, te druga pitanja.¹⁶⁰ Evropska zatvorska pravila polaze od toga da organiziranje zdravstvene zaštite u zatvoru treba da bude u direktnoj vezi s općom zdravstvenom upravom u zajednici, ili državi; da je zdravstvena politika integrirana ili kompatibilna s državnom

³¹ Evropska zatvorska pravila, dio III. Zdravstvo.

zdravstvenom politikom; te da će zdravstvena zaštita zatvorenicima biti omogućena bez diskriminacije po osnovu njihovog pravnog statusa¹⁶¹.

Evropska zatvorska pravila nalažu da u zatvoru postoji najmanje jedan kvalificirani ljekar opće prakse i da njegov angažman mora biti određen tako da je odmah na raspolaganju u hitnim slučajevima. Pravilima se utvrđuje da je, kada nema ljekara opće prakse, zaposlenog na neodređeno i puno radno vrijeme, ljekar zaposlen honorarno, odnosno po ugovoru o djelu obavezan redovno dolaziti u ustanovu.

Osim ljekara opće prakse, u zatvoru treba biti zaposleno osoblje koje je adekvatno obučeno za pružanje zdravstvene zaštite, a zatvoreniku treba da budu na raspolaganju usluge stomatologa i oftalmologa.

Veoma je značajno istaći da je, prema Evropskim zatvorskim pravilima, ljekar opće prakse, ili drugi nadležni organ, dužan redovno vršiti inspekciju, odnosno prikupljati informacije drugim putem i direktoru davati savjete vezane za higijenu i čistoću ustanove i zatvorenika, sanitarne uređaje, grijanje, osvjetljenje i prozračenost zavoda, te adekvatnost i čistoću odjeće koju zatvorenici nose, kao i posteljine¹⁶².

Koristeći standarde utvrđene u Evropskim zatvorskim pravilima, stiče se dojam da u Bosni i Hercegovini u zatvorima nije postignuta potpuna kompatibilnost i integriranost zdravstvene politike s državnom zdravstvenom politikom, te nadležnost za zatvore unutar ministarstava pravde, a za zdravstvo unutar ministarstava zdravlja.

Zdravstvena politika u zatvorima u BiH ne postoji, te se pitanja vezana za zdravstvenu zaštitu zatvorenika tretiraju samo kao jedno od pitanja unutar zatvorskog sistema, koje je praktično prepušteno upravama kazneno-popravnih zavoda, što rezultira različitim nivoima zdravstvene zaštite koja je osigurana zatvorenicima. Nadalje, u veoma malom broju kazneno-popravnih zavoda osiguran je standard zapošljavanja kvalificiranog ljekara opće prakse (KPZ Banja Luka, KPZ Zenica, KPZ Bijeljina, KPZ Tuzla), već je uglavnom korištena mogućnost, definirana Evropskim zatvorskim pravilima, da se ljekar opće prakse angažira honorarno, uz uslov dolaska u ustanovu¹⁶³. Upravo na ovakav način organiziranja zdravstvene zaštite zatvorenici su imali najviše žalbi, ukazujući da obim angažmana ljekara nije dovoljan s obzirom na broj zatvorenika, a da se dešava i da ljekari uopće ne izvršavaju svoje obaveze (KPZ Orašje).

Ombudsmeni primjećuju da je problem angažiranja ljekara u stalni radni odnos u kazneno-popravnim zavodima vezan i za činjenicu da ljekari ne iskazuju interes za takav vid angažmana (KPZ Trebinje, KPZ Kula i KPZ Foča), ili, pak, da za njihovo zapošljavanje nema dovoljno finansijskih sredstava.

Ombudsmeni su prilikom posjeta bezuspješno pokušali provjeriti navode vezane za izvršavanje ugovorenih obaveza od strane ljekara, jer ne postoji evidencija, uključujući i dolaske u ustanovu po ugovorom utvrđenom terminu, a što bi trebalo da bude osnov za plaćanje naknade.

¹⁶¹ Idem, tačka 40.1. do 40.5.

¹⁶² Idem, tačka 41.3.

¹⁶³ Po osnovu ugovora o djelu, ljekar je angažiran u KPZ-u Doboj, KPZ-u Foča, KPZ-u Istočno Sarajevo, KPZ-u Trebinje, KPZ-u Bihać, KPZ-u Mostar, KPZ-u Sarajevo, KPZ-u Busovača, KPZ-u Orašje

Ovakav vid angažiranja onemogućava prisustvo ljekara u svakom hitnom slučaju, zbog čega se onda, uglavnom, koriste službe hitne pomoći u općinama u kojima se ustanova nalazi.

U zavodima je prisutan i problem nedostatka drugog medicinskog osoblja, pa tako KPZ Orašje ima dva medicinska tehničara, zbog čega zatvorenici u toku noći ostaju bez ijednog zdravstvenog radnika, a u Odjeljenju Igman medicinskog radnika nema uopće, već ordiniranu terapiju dijele zaposlenici službe osiguranja. Ombudsmeni, također, konstatiraju da ljekar ovo odjeljenje ne posjećuje onako kako je to utvrđeno Evropskim zatvorskim pravilima, već medicinski tehničar dolazi samo jedan dan u sedmici. Prisutna je praksa da terapiju dijeli stražarsko, a ne stručno medicinsko osoblje (KPZ Mostar, KPZ Orašje).

U nekim kazneno-popravnim zavodima stomatolog je angažiran po ugovoru o djelu, kao i ljekari određenih specijalnosti.

U svim kazneno-popravnim zavodima, osim KPZ-a Busovača, uspostavljena je ambulanta i ombudsmeni primjećuju značajan napredak u njihovom materijalno-tehničkom opremanju, posebno u dijelu nabavke laboratorijske opreme za manje zahtjevne laboratorijske pretrage, čime se prevenira izvođenje zatvorenika iz kruga zatvora (KPZ Banja Luka, KPZ Zenica, KPZ Foča).

Uprave ustanova ističu problem nivoa zdravstvene zaštite, koji treba biti osiguran zatvorenicima, s obzirom na to da su česti zahtjevi osuđenih lica za specijalističke preglede i druge medicinske intervencije (magnetna rezonanca, CT i dr.), a koji zahtijevaju izdvajanje značajnih finansijskih sredstava, kojima ustanove ne raspolažu.

Istovremeno, ovo povlači pitanje ostvarivanja zdravstvene zaštite zatvorenika pod jednakim uslovima u odnosu na druge građane. Postojanje dilema o nivou zdravstvene zaštite koja treba biti osigurana zatvorenicima u odnosu na druge građane nameće potrebu da se ovo pitanje uredi posebnim aktom.

Slijedom Evropskih zatvorskih pravila, uočen je nedostatak angažmana ljekara u dijelu koji se odnosi na pružanje savjeta upravi o pitanjima ishrane i okruženja u kojem zatvorenici borave, savjeta o higijenskim i sanitarnim uslovima, te o pružanju zdravstvene obuke kada je potrebna. Naime, ombudsmeni su prilikom posjeta ustanovama konstatirali da ljekari ne obraćaju dovoljno pažnje pitanjima higijene, posebno lične higijene zatvorenika, održavanja sanitarnih uređaja, čistoće i adekvatne odjeće zatvorenika.

Ombudsmeni primjećuju da nadležni organi treba da posvete više pažnje potrebama žena koje se nalaze na izdržavanju kazni zatvora

U KPZ-u Tuzla primjetan je i izostanak pažnje koja se odnosi na žene lišene slobode, čije se potrebe značajno razlikuju od potreba muške zatvorske populacije, te ih je potrebno rješavati, uz preduzimanje dodatnih mjera.

U sklopu razmatranja pitanja zdravstvene zaštite zatvorenika, ombudsmeni konstatiraju da među zatvorskom populacijom postoji nizak nivo znanja o zaraznim bolestima, što je često razlog nerazumijevanja i sukoba među zatvorenicima, posebno u slučajevima HIV pozitivnih zatvorenika i zatvorenika koji boluju od hepatitisa.

Istovremeno je u zavodima primijećeno djelovanje nevladinih organizacija koja se bave pitanjima ovisnosti, HIV-a/AIDS-a i spolno prenosivih bolesti: Asocijacija za seksualno i reproduktivno zdravlje "XY", Asocijacija "Margina" i Udruženje „Viktorija“, koje su kao značajan faktor u procesu edukacije prepoznate i od uprava zatvora, i od osuđenika. Ombudsmeni su uočili da su ljekari angažirani u zatvorima promijenili postupanje sa zatvorenicima, ovisnicima o narkotičnim sredstvima, tako da se, uglavnom, u svim ustanovama prestalo s korištenjem metadonske terapije, s obrazloženjem da ona produžava ovisnost.

Ombudsmeni na kraju konstatiraju da u nekim zatvorima nije ispoštovano Evropsko zatvorsko pravilo broj 19.3., prema kojem se zatvorenicima treba osigurati slobodan pristup sanitarnim, čistim prostorijama, uz poštivanje njihove privatnosti i osiguranje sredstava za održavanje higijene, uključujući i toaletne potrepštine, opći pribor i sredstva za čišćenje.

3.5.5. Ishrana

Evropska zatvorska pravila nalažu da se osuđenima osigura *ishrana prema njihovoj starosnoj dobi, zdravstvenom stanju, fizičkoj kondiciji, vjerskim i kulturnim potrebama, te prirodi rada u ustanovi*, a standardi ishrane treba da budu utvrđeni domaćim zakonom. Ustanove treba da osiguraju da se hrana sprema i servira u odgovarajućim higijenskim uslovima i da je osuđenima dostupna čista voda za piće.¹⁶⁴ Prilikom posjete ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija, ombudsmeni su posebnu pažnju posvetili pitanju kvaliteta hrane i higijenskim uslovima u kojim se ona sprema i servira.

Evropski zatvorski standard vezan za ishranu je posebno kvalitetno ispoštovan u KPZ-u Kula, dok nisu primijećena značajnija odstupanja ni u ostalim kazneno-popravnim zavodima, posebno u pogledu pripreme hrane za različite kategorije osuđenih lica.

Uglavnom, u svim ustanovama je u kuhinji angažirano veoma profesionalno osoblje, a neke, kao što su KPZ Bijeljina, KPZ Busovača, KPZ Zenica, imaju mogućnost korištenja vlastitih proizvoda, dobivenih proizvodnjom organiziranom u okviru radnog angažmana osuđenika.

Ombudsmeni su u okviru ishrane razmatrali i pitanje prava na pristup pitkoj vodi, koje su postavila osuđena lica iz KPZ-a Orašje. Međutim, KPZ Orašje vodom se snabdijeva iz gradskog vodovoda, što znači da osuđena lica imaju jednak nivo prava na pristup pitkoj vodi, kao i bilo koji građanin u Orašju. Uprava je preduzela dodatne provjere, te je izvršena analiza vode i potvrđena njena ispravnost za piće.

3.5.6. Radne i druge aktivnosti

Zadovoljavajući program aktivnosti (rad, obrazovanje, sport i slično) nesporno je od ključne važnosti za svakog zatvorenika, ali organiziranje tih aktivnosti nije jednostavno. Istovremeno, jasno je da se zatvorenici ne mogu jednostavno ostavljati jedan duži vremenski period zatvoreni u svojim ćelijama, bez obzira na to koliko bili dobri uslovi u tim ćelijama.

¹⁶⁴ Evropska zatvorska pravila od 22.1. do 22.6.

Uočeno je da je u određenim ustanovama, posebno gdje to dozvoljavaju uslovi, postignut napredak u radnom angažmanu osuđenih lica kroz rad na poljoprivrednim dobrima (KPZ Bijeljina, KPZ Busovača, KPZ Doboje, KPZ Bihać, KPZ Tuzla, a u manjem dijelu i u KPZ-u Orašje, KPZ-u Zenica, KPZ-u Sarajevo - Odjeljenje Ustikolina i Odjeljenje Igman). U KPZ-u Foča radni angažman organiziran je kroz proizvodnju namještaja, a u KPZ-u Zenica u okviru rada u livnici i rada u radionicama, kao što je slučaj u KPZ-u Banja Luka. U svim ustanovama osuđena lica uglavnom su radno angažirana na obavljanju uslužnih poslova u kuhinji, vešeraju, biblioteci, na održavanju higijene i sl. Naknade za obavljanje poslova su različite od ustanove do ustanove, kao i sam režim obavljanja poslova, tako da je u nekim ustanovama radni angažman organiziran na dnevnoj, a u nekim na mjesečnoj osnovi. Generalno, postoje manje mogućnosti za radnu okupacionu terapiju, nego što su potrebe. Posebno je zabrinjavajući nedostatak radnog angažmana osuđenih lica u KPZ-u Sarajevo i KPZ-u Mostar, jer činjenica da se ustanove nalaze u centru grada ograničava mogućnosti kvalitetnijeg radnog angažiranja osuđenih lica. Radno angažiranje na poljoprivrednim dobrima na neki način predstavlja sezonski posao, pa je otvoreno pitanje radnog angažmana osuđenih lica u toku zimskog perioda.

Nemogućnost angažiranja većeg broja osuđenih lica vodi u dokolicu i neorganizirano korištenje slobodnog vremena, a svakako ima negativne posljedice na prilagođavanje na zatvorsku sredinu, a kao krajnji rezultat jeste neostvarivanje potpunog programa tretmana.

U većini ustanova sportske aktivnosti provode se na gimnastičkim spravama, dok samo neke od njih imaju i prostor predviđen za vježbanje na otvorenom. Prostor za boravak na otvorenom posebno je ograničen u ustanovama koje su smještene u centru grada (KPZ Doboje, KPZ Sarajevo, KPZ Tuzla, KPZ Mostar, KPZ Trebinje). Ombudsmeni primjećuju da, iako je Odjeljenje Igman smješteno u prirodi, osuđenici imaju primjedbe na način kako su organizirane aktivnosti.

Nekoliko njih radi na poljoprivredi i na pomoćnim poslovima, dok vrijeme u toku dana u ljetnjom periodu uglavnom provode ispred objekta, sjedeći, bez ikakve aktivnosti. Objekat ima sportske terene za fudbal i košarku. Zatvorenici su iznijeli problem kućnog reda, prema kojem do 15 sati ne mogu biti u sobama, a dnevni boravak je skučen, što predstavlja poseban problem kad je loše vrijeme.

3.5.7. Obrazovanje

Prema Evropskim zatvorskim pravilima, svaka ustanova nastojat će zatvorenicima omogućiti pristup sveobuhvatnim obrazovnim programima, koji su u skladu s njihovim potrebama, pri čemu će se u obzir uzeti njihova aspiracija¹⁶⁵. Prioritet će se dati zatvorenicima, koji imaju potrebu opismenjavanja i ovladavanja osnovnim računskim radnjama, kao i onim koji nemaju ni osnovno, ni stručno obrazovanje, te će se posebna pažnja posvetiti obrazovanju mlađih osuđenika, kao i onih koji imaju posebne potrebe¹⁶⁶. U segmentu obrazovanja svakako je važno i uspostavljanje biblioteke za zatvorenike, koja mora imati raznovrsne zabavne i obrazovne izvore, knjige i medije.

¹⁶⁵ Evropsko zatvorsko pravilo 28.1.

¹⁶⁶ Idem, 28.2 i 28. 3.

Ombudsmeni su konstatairali da oblici obrazovanja u značajnoj mjeri zavise od broja potencijalnih korisnika, a najčešće su integrirani u sistem obrazovanja i stručne obuke u

zajednici, zbog čega većina ustanova zaključuje ugovore sa osnovnim i srednjim školama. Zavisno od mogućnosti, u ustanovama su uspostavljene i informatičke sekcije, na kojima se osuđena lica računarski opismenjuju. U svim ustanovama uspostavljene su biblioteke, ali su se osuđena lica u KPZ-u Orašje žalila na nedovoljan broj knjiga (biblioteka ima oko 300 knjiga), te nespornost uprave da kroz radni angažman iskoristi obrazovni potencijal nekih od osuđenika, među kojima ima i univerzitetskih profesora, kako bi se unaprijedilo funkcioniranje biblioteke, što uključuje i promoviranje čitanja među osuđenima.

3.5.8. Kontakt s vanjskim svijetom

Evropska zatvorska pravila određuju da će osuđenima biti dozvoljeno da što češće komuniciraju putem pisama, telefona ili drugog vida komunikacije sa svojim porodicama, a bit će im omogućeno i da ih posjećuju i druge osobe i predstavnici vanjskih organizacija.

Kada je riječ o dopisivanju, pojedini osuđenici tvrde da postoji kontrola pisama upućenih nadležnim institucijama (ministarstvima, organizacijama za zaštitu ljudskih prava, ombudsmenima...), zbog čega neki od njih pisma predaju licima koja im dolaze u posjetu da ih pošalju. Oni tvrde da se, na taj način, izbjegava „osveta“ vaspitača i službenika osiguranja, na koje se najčešće žale. Također je uočeno da se žalbe koje osuđena lica upućuju ombudsmenima (iz kazneno-popravnih zavoda u Republici Srpskoj) dostavljaju u otvorenim kovertama, na šta su ombudsmeni reagirali u smislu da se tajnost pismenih pošiljki mora osigurati, naročito kada je riječ o komunikaciji s državnim institucijama za ljudska prava zbog čega uprava mora da garantira ovo pravo, a kontrolu mogućih zloupotreba da osmisli na drugi način.

Obaveza je, također, kad god to okolnosti dozvoljavaju, da se osuđeniku dozvoli izlazak iz zatvora, uz provođenje ili bez njega, a radi posjete bolesnom članu porodice, prisustva sahrani člana porodice, ili iz humanitarnih razloga.

Ombudsmeni su utvrdili da je ostvarivanje prava osuđenih lica na posjete članova porodice i advokata u većini ustanova na zadovoljavajućem nivou. Međutim, prisutna je i praksa da je obavljanje posjete u kazneno-popravnim ustanovama različito, te je u nekim za vrijeme posjete obavezno prisustvo straže, što otvara pitanje kriterija za restrikciju komunikacija i posjete, dok je u drugima prostorija prilagođena za posjete djece osuđenim licima.

Ombudsmeni primjećuju da u praksi nije dovoljno zaživjelo pravilo omogućavanja zatvoreniku izlaska iz zatvora, uz provođenje ili bez njega, zbog bolesti člana porodice ili iz humanitarnih razloga. Osnovni razlog za to je strah uprave zatvora od mogućnosti bjekstva, kao i ograničena finansijska sredstva, posebno kada je potrebno osigurati izlazak iz ustanove uz provođenje, što je dodatna teškoća ako je osuđeno lice iz drugog entiteta. Ipak, ombudsmeni na osnovu žalbe osuđenika konstatairaju da se u nekim slučajevima ovo pravo olako odobrava (KPZ Mostar), tako da je nejasno šta su zajednički principi kod donošenja ovakvih odluka.

Jedan od načina ostvarivanja kontakta osuđenih lica s vanjskim svijetom je osiguravanje mogućnosti obavljanja telefonskih razgovora, koji su po novom sistemu uređeni tako da svako osuđeno lice ima pravo na sedam brojeva koje može zvati. Ovako uspostavljen sistem predmet

je stalnog nezadovoljstva osuđenih lica u svim kazneno-popravnim zavodima u BiH. Osuđena lica tvrde da je zbog monopola koji ima operater putem kojeg se obavlja telefonska

komunikacija ova usluga mnogo skuplja, a i onemogućava mijenjanje brojeva prije isteka određenog perioda. Ombudsmeni su došli do saznanja da je cijena posebno veća ukoliko se razgovori obavljaju prema brojevima mobilne telefonije, dok je obavljanje razgovora prema fiksnoj telefoniji povoljnije.

Ombudsmeni primjećuju da je i pitanje pristupa informacijama putem televizije različito riješeno i da je u nekim ustanovama ograničen pristup, dok je u drugim ustanovama osiguran pristup kablovskoj televiziji. Različita je praksa i s mogućnošću da osuđena lica donesu vlastiti radio i televizijski prijemnik.

3.5.9. Vjerske potrebe

Ustanove su dužne *da osiguraju poštivanje slobode mišljenja, svijesti i religije osuđenih lica*, a zatvorski režim treba da bude organiziran tako, koliko je to praktično moguće, da se zatvorenicima omogući da obavljaju vjerske obrede, da prisustvuju vjerskim službama ili skupovima koje predvode ovlašteni vjerski službenici, kao i da kod sebe imaju knjige koje se odnose na njihovo vjerovanje.¹⁶⁷

Pitanje angažmana vjerskih službenika s ciljem zadovoljavanja vjerskih potreba osuđenih lica uređeno je na različitim principima: u nekim ustanovama se ove usluge vjerskih službenika plaćaju i zaključuju se ugovori, dok u drugim vjerski službenici to rade bez naknade.

Ombudsmeni, također, primjećuju da u ustanovama postoje različite prakse vezane za posjedovanje obilježja, amblema: u nekim slučajevima takve predmete osuđenim licima oduzimaju ili preporučuju da ih pošalju kući, dok u drugima omogućavaju da ih zadrže.

3.5.10. Postupanje po žalbama

Nezadovoljstvo osuđenih lica najčešće se iskazuje žalbama koje osuđene osobe upućuju različitim institucijama. Žalbe se uglavnom mogu svrstati u dvije grupe, i to: na one koje se odnose na sam sistem izvršenja krivičnih sankcija unutar zavoda, u što spada: pravo na sigurnost, pravo na zdravstvenu zaštitu, ishrana, tretman i resocijalizacija, radno angažiranje, obrazovanje, unutrašnje zavodske pogodnosti, zadovoljavanje vjerskih potreba i sl., te na drugu grupu žalbi koja se odnosi na prava o kojima se odlučuje izvan zavoda, kao što je pitanje uslovnog otpusta i premještaja u drugi zavod. Razmatranje žalbi osuđenih lica, pored kvaliteta procedura, povlači, odnosno nameće i odgovornost nadležnih organa zbog čega je pitanje odgovornosti za eventualno kršenje prava pritvorenih i osuđenih lica važno usmjeriti prema stvarnom nosiocu te odgovornosti, propisane zakonom. Ovo je posebno značajno sa aspekta kome osuđeno lice upućuje žalbu, jer je praksa da se žalbe najčešće upućuju zavodu, iako prema zakonodavstvu, koje propisuje izvršenje krivičnih sankcija u BiH, postoje različiti subjekti odgovorni za ovu oblast.

¹⁶⁷ Evropsko zatvorsko pravilo 29.1 i 29.2

Ombudsmeni su konstatairali da postoje različiti načini evidentiranja žalbi osuđenih lica u samim ustanovama, od toga da se u nekim ustanovama vode evidencije žalbi u okviru molbenih raporta koji se upućuju direktoru ustanove, što je posebno karakteristično za ustanove u

Republici Srpskoj i neke u Federaciji BiH (KPZ Bihać). Ovakvo evidentiranje žalbi otežava njihovo selektiranje u odnosu na prava na koja se osuđene osobe žale, jer je nesporno da postoji pravna razlika između molbe i žalbe, uključujući i zakonsku osnovu za to. Neke ustanove u Republici Srpskoj uvele su praksu organiziranja osuđeničkih savjeta preko kojih osuđenici mogu artikulirati svoje žalbe. Podržavajući organiziranje osuđeničkih savjeta, posebno u dijelu razmatranja pitanja koja se odnose na njihova prava, potrebno je ukazati na nužnost postojanja i žalbenog mehanizma za osuđena lica koja nisu spremna o svojim zahtjevima za uživanje prava raspravljati u osuđeničkim kolektivima.

Nepostojanje odvojene evidencije žalbi otvara i pitanje jasnih procedura postupanja po žalbama. U nekim ustanovama uopće ne postoji sistem registracije ni molbi, ni žalbi (KPZ Orašje, KPZ Mostar, KPZ Bihać, KPZ Busovača), već direktor ustanove obavlja razgovore sa osuđenim licama, a na njihov zahtjev. Osuđenici u KPZ-u Orašje ukazali su da njihove pritužbe često ne dolaze do direktora, te se na njih ne reagira na odgovarajući način.

U KPZ-u Mostar žalbe se, u pisanoj formi, dostavljaju direktoru i zamjeniku direktora, koji preduzimaju potrebne aktivnosti na njihovom ispitivanju i rješavanju. Evidencije žalbi nisu uspostavljene, a praksa održavanja molbenih raporta je ukinuta, jer je utvrđeno da ovako uspostavljen mehanizam nije djelotvoran.

U KPZ-u Zenica je način postupanja po pritužbama osuđenih lica uređen Uputstvom o postupanju po pritužbama osuđenih lica, koji je donio direktor Zavoda, a koji predviđa trostepenost rješavanja pritužbi. Prvi nivo rješava službeno osoblje, u drugom nivou to čine pomoćnici direktora, dok u trećem nivou po žalbi odlučuje direktor Zavoda. Međutim, navedena procedura podnošenja pritužbi od osuđenih lica najčešće se ne poštuje, s obzirom na to da se najveći broj osuđenika direktno obraća direktoru ustanove. Broj žalbi upućenih direktoru nametnuo je potrebu da se uspostavi njihova evidencija, iako kao takva nije propisana, niti Uputstvom, niti bilo kakvim drugim aktom.

Ombudsmeni primjećuju potrebu unificiranja načina registracije žalbi osuđenih i pritovrenih lica i uspostave direktne veze s resornim ministarstvima s ciljem efikasnijeg praćenja i postupanja po žalbama

Ombudsmeni primjećuju da u nekim ustanovama direktori praktiraju direktno obraćanje osuđenih lica, odnosno mogućnost direktne komunikacije osuđenika s direktorom, dok se istovremeno u drugim

ustanovama smatra da komunikacija sa osuđenim licama treba biti u u domenu zatvorskog osoblja, prevashodno službe tretmana.

Ombudsmeni ističu zabrinutost upornošću zadržavanja prakse u nekim ustanovama za izvršenje krivičnih sankcija i pored izdate preporuke ombudsmena, da se ne poštuje princip zaštite prava na privatnost korespondencije već se pošta zatvorenika upućena Instituciji ombudsmena otvara.

Osim obraćanja ustanovama u kojima se nalaze na izdržavanju kazne, osuđena lica obraćaju se i ministarstvima pravde, ombudsmenu i drugim institucijama. U nekim ustanovama osuđenici se mogu obraćati ombudsmenima putem

otvorenih pisama, koja ustanove registriraju u svojoj evidenciji, i gdje ustanova zadržava kopiju žalbe i dodaje svoje izjašnjenje u odnosu na navode žalbi. Obrazloženje uprave za ovakvo postupanje jeste da se nastoje prevenirati

pojave zbog kojih osuđena lica podnose žalbe. U nekim ustanovama osuđena lica žalila su se da im se osoblje obraća riječima: “Džabe se vi obraćate ombudsmenima, oni vam ne mogu pomoći”. Prilikom posjeta ustanovama stekao se utisak da u korespondenciji osuđenika nije osiguran minimum privatnosti i da je u nekim ustanovama ona potpuno pod nadzorom uprave zatvora. Zabilježeni su i slučajevi da pismena koja su osuđena lica uputila drugim institucijama, prvenstveno ombudsmenu, uopće nisu izašla iz KPZ-a. Nesporno je da je, s ciljem osiguranju pristupa ombudsmenima, potrebno uspostaviti ormariće za žalbe, kojima će pristup imati isključivo ombudsmeni, te da takvi ormarići moraju biti postavljeni na mjesta koja nisu pod videonadzorom.

Nažalost, osuđena lica i dalje smatraju da su žalbeni mehanizmi neefikasni i nepravedni. Ombudsmeni konstatiraju da u sistemu izvršenja krivičnih sankcija nije unificirano postupanje po žalbama osuđenih lica, te su prisutne sljedeće prakse:

- a) *tretiranje žalbi kao molbenih raporta;*
- b) *trostepenost u žalbama, s tim što se negdje evidentiraju (KPZ Zenica), a negdje ne;*
- c) *žalbe upućene direktno direktoru, što je u praksi najzastupljeniji oblik, a uz nepostojanje evidencije žalbe.*

Ombudsmeni su nakon posjete svim kazneno-popravnima zavodima došli do zaključka da ne postoji ujednačen sistem zaprimanja, evidentiranja i rješavanja pritužbi osuđenih lica, odnosno da postupak po njihovim žalbama uglavnom zavisi od domišljatosti zatvorskih uprava. Istovremeno, u članu 80. stav 3. ZIKS BiH propisuje se da će Ministarstvo pravde BiH donijeti pravilnik kojim se regulira unutrašnje razmatranje molbi, žalbi i drugih podnesaka koji podnose pritvorenci i zatvorenici s ciljem zaštite svojih prava.

3.5.11. Osoblje

U svim institucijama za izvršenje krivičnih sankcija prisutan je problem nedostatka osoblja u odnosu na broj osuđenih lica. Posebno je zabrinjavajuće stanje u oblasti prevaspitne službe i tretmana, a što dovodi u pitanje cilj koji se želi ostvariti izvršenjem krivične sankcije. U nekim ustanovama nema pravnika, socijalnog radnika, pedagoga. Problem predstavlja i činjenica da se mali broj radno angažiranog stručnog kadra u ustanovama u odnosu na broj osuđenika reflektira na nemogućnost kvalitetnog rada sa osuđenim licem i dovodi često do „profesionalnog sagorijevanja“ osoblja.

Nažalost, u oblasti edukacije, a posebno supervizije osoblja u ustanovama, nisu napravljeni značajniji pomaci. Osoblje u ustanovama ima djelimičnu podršku resornih ministarstava, koja i sama imaju problem nedostatka stručnog kadra. Situacija je dodatno usložnjena finansijskim ograničenjima i restrikcijama, tako da se smanjuju svi troškovi u budžeta ustanova.

Permanentno se zaboravlja činjenica da dužnost zatvorskih službenika prevazilazi dužnost puke straže i da je nužno osigurati da zatvorski službenici djeluju na način koji će omogućiti zatvoreniku, koji je izdržao kaznu zatvora, lakšu integraciju u društvo.

Pozicija osoblja može se sagledati i sa aspekta restrikcija koje su vezane za osiguranje uniforme, koja bi po kvalitetu i vrsti trebalo da doprinese i izgradnji poštovanja osuđenika prema licima u

uniformi. Nažalost, u nekim ustanovama osoblje nije mijenjalo uniformu više od tri godine, ne postoji odvojena ljetna i zimska uniforma, a česte su situacije da osoblje vlastitim sredstvima boji uniformu, kako bi se prikrla njena starost i dotrajalost. Ombudsmeni podsjećaju da je CPT u svom Općem izvještaju¹⁶⁸ ukazao da će „*temelj humanog zatvorskog sistema uvijek biti primjereno odabrano i obučeno zatvorsko osoblje, koje zna kako zauzeti odgovarajući stav u odnosima sa zatvorenicima i koje smatra svoj posao više pozivom, nego pukim poslom. Uspostavljanje dobrih odnosa sa zatvorenicima treba posmatrati kao ključnu odliku tog poziva*“.

3.5.12. Institucije za izvršenje krivičnih sankcija i smještaj osoba s mentalnim invaliditetom

Nedostatak ustanova za smještaj osoba koje su počinile krivično djelo u stanju mentalne neuračunljivosti je i dalje zabrinjavajući. Iako su obavljene određene konsultacije između entitetskih ministarstava pravde i Ministarstva pravde BiH, to nije rezultiralo promjenom stanja u praksi.

Dugogodišnji problem smještaja zatvorenika koji su krivična djela počinili u stanju smanjene ili bitno smanjene uračunljivosti, kao i neuračunljivih osoba konačno bi trebalo da se riješi adaptacijom zgrade nekadašnje Psihijatrijske klinike na Sokocu u objektu u kojem bi kazne izdržavali tzv. forenzički bolesnici. Međutim, ovaj objekt još uvijek nije pušten u funkciju, a prema saznanjima kojima Institucija ombudsmena raspolaze, kao osnovni razlog navodi se nedostatak sredstava za zapošljavanje kadra, što za posljedicu ima svjesno kršenje ljudskih prava ovih osoba.

Istovremeno, u toku posjete zatvorima, ombudsmeni su utvrdili da postoje slučajevi u kojima zbog promjene mentalnog stanja osuđenika, dalje izdržavanje kazne nema smisla, a zakonom nije definirano ko pokreće postupak za upućivanje takve osobe u ustanovu za smještaj lica s mentalnim smetnjama. Najčešće, ove osobe ostaju u zatvoru do isteka kazne kada se puštaju na slobodu, bez osiguranja bilo kakve dalje društvene brige.

Ombudsmeni bilježe da je osnovna karakteristika prebukiranost, što se direktno odražava na kvalitet smještaja s jedne strane, i odsustvo adekvatne brige nadležnih organa za stanje ove kategorije lica, s druge strane. Ombudsmeni zaključuju da su mentalno invalidne osobe smještene u lošijim uslovima nego što su zatvorenici, osuđeni za krivična djela. Ombudsmeni izražavaju bojazan da ovakav smještaj narušava pravo na privatnost korisnika i stvara uslove za eventualno kršenje ljudskih prava.

S tim u vezi, ombudsmeni BiH zapažaju da je funkcioniranje i dugogodišnje opstajanje ovih ustanova rezultat korištenja vlastitih kapaciteta zaposlenika i njihove profesionalne posvećenosti, te da ne postoji podrška vlasti ovim ustanovama.

¹⁶⁸ Izvod iz 11 Općeg izvještaja (CPT/inf (2001) 16)

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet broj: Ž-SA-07-797/13

Prilikom nenajavljene posjete predstavnika Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH Kazneno-popravnog zavodu Mostar, 16.7.2013., obavljen je razgovor sa osuđenim licem. Podnosilac žalbe ističe da kaznu zatvora izdržava u Kazneno-popravnog zavodu Mostar po izrečenoj presudi Suda BiH. Žali se na nehumane uslove boravka u samici, koja ne pruža ni minimalne uslove u pogledu prostora, higijene, opremljenosti i dr.

Odmah po prijemu navedene pritužbe, a kako bi ispitali njenu osnovanost, ombudsmeni su uz pratnju nadzornika straže obavili neposredno posmatranje dvije prostorije (samice). Tom prilikom ombudsmeni su utvrdili da su navodi osuđenika osnovani budući da su samice smještene u vlažnom podrumu i ispod svakog su civilizacijskog standarda. Ombudsmeni su zapazili da su to skućene prostorije, prljavih i išaranih zidova, lošeg osvjetljenja. Naime, samo prva (1) samica ima malo dnevnog svjetla koje dopire kroz mali rešetkama zatvoreni prozor, dok druga (2) samica uopće nema nikakvo osvjetljenje. Namještaj se sastoji samo od kreveta preko kojeg je prostrta prljava spužva na kojoj nema posteljine. Ombudsmeni su uočili da su prostorije zagušljive (neprovjetrene), da se ni najmanje ne posvećuje pažnja njihovom održavanju, nema sanitarnih uređaja, ni grijanja. Osim kreveta, u sobi se nalaze samo toaleti (čučavci) i nekoliko flaša vode. I na kraju, opći dojam koji ove dvije prostorije ostavljaju je više nego sumoran i težak.

Polazeći od iznesenih ocjena, uslovi u kojima zatvorenici u KPZ-u Mostar izdržavaju disciplinsku mjeru upućivanja u samicu ispod svakog su ljudskog dostojanstva. S ciljem otklanjanja uočenih slabosti i nepravilnosti, te sprečavanja daljnjeg kršenja prava zatvorenika, ombudsmeni za ljudska prava BiH, postupajući po žalbi zatvorenika, donijeli su *preporuku* direktoru KPZ-a Mostar da preduzme sve potrebne mjere s ciljem stvaranja pozitivnih životnih uslova u prostorijama u kojima zatvorenici izdržavaju izrečenu disciplinsku mjeru upućivanja u samicu, što, prije svega, znači osiguravanje osvjetljenja, grijanja, provjetravanja, pristupa pitkoj vodi, kao i održavanje ovih prostorija u zadovoljavajućem stanju i ispunjavanje zahtjeva zatvorske higijene te da se ove prostorije (samice) smještene u podrumu Zavoda stave van funkcije do stvaranja navedenih uslova.

Dana 14.11.2013. ombudsmeni su obavili nenajavljen posjetu KPZ-u Mostar kada su se uvjerali da je data preporuka u cijelosti ispoštovana.

Predmet Ž-SA-07-1251/13

Podnosilac žalbe ističe da je smješten u IV. paviljon iz neopravdanih razloga. Navodi da je osuđenik primjernog vladanja, radno angažiran na najtežim poslovima klasificiran u grupu „A“, pa smatra da se neosnovano nalazi u disciplinskom paviljonu već četiri mjeseca. Ombudsmeni su obaviješteni da je navedena osoba vraćena u matični kolektiv I-7 gdje je nastavila izdržavati kaznu zatvora.

Predmet Ž-SA-07-1104/13

Razlog žalbe jesu negativne provjere Policijske uprave Centar Tuzla od koje je četiri puta dobio negativno mišljenje za korištenje vanzavodskih pogodnosti. Naime, žalilac ističe da je primjeran osuđenik, radno angažiran u KPZ-u Zenica na poslovima frizera, nalazi se u V. paviljonu gdje su

smješteni uzorni osuđenici, raspoređen u klasifikacionu grupu A. Po mišljenju Uprave KPZ-a Zenica, dosadašnji preodgojni rad pokazao je odlične rezultate.

Na traženje ombudsmena, PU Tuzla Policijska stanica Centar Tuzla dostavila je izjašnjenje, akt broj: 08-05/4-4-101-934/13, od 8.11.2013., u kojem se ističe da je PU Tuzla nakon provjera na terenu dala pozitivan stav za korištenje vanzavodskih pogodnosti za osuđeno lice.

Predmet Ž-SA-07-899/13

Podnosilac žalbe navodi da mu Uprava Zavoda nije odobrila da prisustvuje sahrani svoje sestre iako im je dostavljen smrtni list i obavještenje porodice. Također ističe da je ponovo podnio molbu da uz pratnju zavodske straže posjeti mjesto gdje je sahranjena njegova sestra, ali da o tome nije odlučeno.

Nakon intervencije, ombudsmeni su obaviješteni da je udovoljeno molbi osuđenog lica da se uz pratnju straže odveze da posjeti mezar sestre i da posjeti majku.

3.6. ODJEL ZA PRAĆENJE PRAVA DJECE

Ombudsmeni su, u skladu sa izrađenom Strategijom djelovanja Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH za period od 2010. do 2014. godine, u organizaciji 'Save the Children' imali strateškog partnera radi ostvarivanja veoma važnog cilja, a to je izgradnja i jačanje kapaciteta Odjela za praćenje prava djece. Od početka rada¹⁶⁹ do danas Odjel je, pored postupanja po pojedinačnim žalbama, uspješno preduzimao brojne aktivnosti radi praćenja poštivanja prava djeteta, jačanja saradnje sa civilnim društvom i podizanja svijesti o Konvenciji UN-a o pravima djeteta.

3.6.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Odjel je pri Instituciji ombudsmena počeo raditi polovinom 2009. godine i u odnosu na prethodne izvještajne godine nije bilo velikih odstupanja, odnosno i dalje se najveći broj žalbi u Odjelu tiče prava djece na obrazovanje, prava na zdravstvenu zaštitu, prava na načine održavanja ličnih odnosa i kontakata s drugim roditeljem s kojim dijete ne živi i s njegovim bližim srodnicima, prava na zaštitu od nasilja, posebno zapuštanja i zanemarivanja djeteta, a kao odgovorni organi u žalbama navode se centri za socijalni rad, sudovi, škole, rjeđe prosvjetne/obrazovne inspekcije, nadležna resorna ministarstva iz oblasti socijalne zaštite i obrazovanja itd. Svakako treba naglasiti da ombudsmeni često u postupanjima po žalbama iz drugih odjela dođu do saznanja o kršenju/ugrožavanju prava djeteta. Dakle, ako analiziramo zaprimljene žalbe, tu nije bilo velikih odstupanja, ali se, u odnosu na 2012. godinu, u 2013.

Najčešće se krše prava djece na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, održavanje ličnih odnosa i kontakata s drugim roditeljem s kojim dijete ne živi i s njegovim bližim srodnicima, prava na život bez nasilja. Kao odgovorni organi u žalbama navode se centri za socijalni rad, sudovi, škole, nadležna resorna ministarstva iz oblasti socijalne zaštite i obrazovanja itd

godini povećao broj žalbi. Naime, u Odjelu su tokom 2012. godine zaprimljene 124 žalbe, na koje je uslijedilo osam preporuka, dok je taj broj u 2013. godini iznosio 165 na koje su uslijedile 22 preporuke. Također, značajno je napomenuti da je bilo više evidentiranih žalbi i utvrđenih kršenja prava djece na privatnost.

3.6.2. Obrazovanje

Instituciji ombudsmena zahtjevom za intervencijom obratili su se predstavnici Nezavisnog sindikata zaposlenih u osnovnim školama Zapadnohercegovačkog kantona¹⁷⁰, zbog donošenja skupštinske odluke da se u prvom razredu osnovne škole nastava *skrati* samo na tri mjeseca, od cijele školske godine. Iz nadležne skupštine i resornog ministarstva potvrđeno je da se nastava u prvom razredu osnovne škole organizira po skraćenom programu, te su odmah ukazali i na to da postoji zakonska mogućnost i opravdanje da to učine, u skladu sa Ustavom Kantona i Zakonom o osnovnom školstvu. Također, ističu da ministar donosi podzakonske akte u smislu organizacije, tako da ne vide ništa nezakonito u takvim odlukama. Tokom postupka istraživanja nadležno resorno ministarstvo kao jedan od osnovnih problema u radu škola na području

¹⁶⁹ Juni 2009.

¹⁷⁰ Predmet Ž-BL-01-331/12

Kantona uopće ističe prebukiranost prostora, jer su u više slučajeva u istoj zgradi smještene po dvije ili čak i tri škole (Široki Brijeg, Ljubuški, Posušje). Uvažavajući navode Ministarstva, a imajući u vidu nadležnosti Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH, posebno u oblasti uspostavljanja standarda u obrazovanju, uspostavljanju standarda znanja i ocjenjivanja i cijeneći iskustva Agencije u razvoju zajedničke jezgre nastavnih planova i programa, Institucija ombudsmena pozvala je Agenciju da, u najboljem interesu djece, razmotri cjelokupnu situaciju, odnosno problem i da eventualno preporuči ili sugerira nadležnim obrazovnim vlastima u Kantonu na koji način riješiti nastale probleme.

Naime, zbog nepostojanja pedagoškog zavoda na području Kantona, ombudsmeni su ocijenili da je neophodno da stručno tijelo razmotri cjelokupnu situaciju, ali isključivo sa aspekta zaštite prava djeteta, kako bi se zauzeo stav da je i u kojoj mjeri narušeno ili ugroženo pravo djece na obrazovanje. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH obavještava Instituciju ombudsmena da nisu nadležni i da nemaju mogućnosti da utiču na odluke Ministarstva. Ombudsmeni su, razmatrajući žalbene navode i rezultate postupka istraživanja, imajući u vidu relevantno zakonodavstvo, ustanovili da u konkretnom slučaju nije uopće sporno da su nadležni

Ombudsmeni primjećuju da je sve više prisutna praksa nekoordiniranog djelovanja nadležnih institucija u oblasti obrazovanja te postupanja suprotno Okvirnom zakonu o osnovnom obrazovanju što rezultira da se ne osigurava minimalan nivo standarda u obrazovanju i dovodi do različitog tretmana djece.

Posebno je zabrinjavajuće da tijela odlučivanja donose odluke bez konsultacija sa strukom i roditeljima.

kantonalni organi postupili u skladu sa Ustavom i zakonima, odnosno da nema kršenja ustavnih i zakonskih propisa, ali ostaje sporno da li se ovakvim postupanjem nadležnih krše prava djece na obrazovanje. Ombudsmeni nisu mogli ustanoviti da li su uopće na bilo koji način u vezi sa skraćivanjem prvog razreda osnovne škole konsultirani učitelji/prosvjetni radnici škole, roditelji djece, učenika prvog razreda ili sama djeca, npr. posredstvom vijeća roditelja i vijeća

učenika u osnovnim školama na području kantona, a svakako nedovoljno novca, s obzirom da sindikat sumnja da su uštede/finansijske teškoće, osnovni motiv skraćivanja prvog razreda osnovne škole, nikada ne može biti izgovor ako govorimo o minimalnim i suštinskim obavezama državama. Ovakvim postupanjem nadležni organi su „pogoršali“ i umanjili nivo ostvarivanja prava, s tim da apsolutno ničim nisu „opravdali“ umanjeње prava, odnosno smanjenje budžeta. Nakon sumiranja svih rezultata istraživanja, ombudsmeni su, u skladu s članom 32. Zakona, preporučili¹⁷¹ Skupštini Zapadnohercegovačkog kantona i Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta da, u najboljem interesu djece, zajednički preduzmu aktivnosti i mjere s ciljem potpune realizacije prava učenika prvog razreda osnovne škole na području svog kantona na obrazovanje. Ombudsmeni su istovremeno pozvali nadležne da, radi ostvarivanja navedenog cilja, sačine kvalitetnu analizu kako bi se sagledali svi pozitivni, ali i negativni aspekti skraćivanja nastave u prvom razredu osnovne škole, uvažavajući stavove i mišljenje ombudsmena, a posebno uvažavajući nezadovoljstvo građana i prosvjetnih radnika. Istovremeno je naglašeno da se ombudsmeni ne žele miješati u način na koji će postići kvalitetna analiza, s obzirom na nadležnosti ministarstva i obavezu da, s ciljem rješavanja ovog problema, angažiraju i konsultiraju stručno, po mogućnosti i nezavisno tijelo ili stručnjake, poštujući sve stručne i pedagoške principe i standarde te da razmotre i obrazlože sve navode Nezavisnog sindikata

¹⁷¹ Preporuka broj P-123/13 od 06.06.2013. godine

zaposlenih u osnovnim školama, koji iznose brojne argumente protiv skraćivanja nastave u prvim razredima osnovnih škola, a posebno na navode kojima ukazuju da su djeca-učenici prvog razreda s područja Kantona u odnosu na svoje vršnjake iz drugih dijelova BiH diskriminirani i da o svim preduzetim mjerama i radnjama obavijeste ombudsmene u roku od 60 dana od dana prijema ove preporuke. Povodom Preporuke ombudsmena, nadležni organi podnijeli su izvještaj ombudsmenima ostajući kod svog stava iznesenog tokom istrage da su imali ustavna i zakonska ovlaštenja da organiziraju skraćeni prvi razred osnovne škole po devetogodišnjem sistemu obrazovanja. Dakle, preporuke ombudsmena nisu ispoštovane.

Ombudsmeni koriste priliku da pomenu i nesaradnju s Vladom Unsko-sanskog kantona¹⁷². Koristeći zakonsko ovlaštenje, ombudsmeni su otvorili predmete po službenoj dužnosti, izražavajući veliku zabrinutost zbog loših uslova u kojima djeca pohađaju nastavu u područnoj školi u Stabandži na području Unsko – sanskog kantona. Naime, pojedini mediji prenijeli su informaciju da djeca pohađaju nastavu u objektu koji se svakog momenta može urušiti, čime je sigurnost učenika i nastavnika ugrožena.

Školu navodno pohađa 56 učenika koji su raspoređeni u dvije smjene, što zbog nedostatka prostora, tako i zbog dotrajalosti objekta. Osim toga, skoro je nezamislivo da u ovim vremenima navedena škola uopće nema priključenu vodu, odnosno da učenici i nastavnici koriste vanjske toalete. Nakon obraćanja ombudsmena, OŠ „Crvarevac“ obavještava Instituciju ombudsmena da je škola upoznala kantonalnu vladu, Federalno ministarstvo obrazovanja i Općinu Velika Kladuša o svim problemima i o lošem stanju objekta u Stabandži. Dodaju da su u kompletan slučaj uključili i medije, te da nastoje pronaći donatorska sredstva. Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta aktom broj 10-10-2266-2/2013, od 18.3.2013., obavještava, između ostalog, Instituciju ombudsmena da je u budžetu Unsko-sanskog kantona za 2013. godinu planirano 900.000 KM za rekonstrukciju i investiciono održavanje školskih objekata, a što nije dovoljno za realizaciju svih zahtjeva budžetskih korisnika iz oblasti odgoja i obrazovanja, među kojima i zahtjev navedene škole za rekonstrukciju Područne škole Stabandža. Nadalje ističu da će izvršiti analizu svih zahtjeva za potrebe iz ove oblasti i predložiti kantonalnoj vladi da ista sredstva budu raspoređena školama kojima je pomoć za rekonstrukciju najpotrebnija. Ombudsmeni su pozvali premijera Vlade Unsko – sanskog kantona da, prilikom razmatranja prijedloga Ministarstva u vezi s podjelom sredstava, u 2013. godini, svakako odrede prioritete, ali da u konkretnom slučaju u što većoj mjeri zaštite djecu u PŠ Stabandža i omoguće im ostvarivanje prava na obrazovanje, slobodno vrijeme i igru itd. Međutim, ombudsmeni, i nakon upućene preporuke zbog nesaradnje, nisu dobili tražene povratne informacije i nisu upoznati o tome da li je došlo do poboljšanja uslova u kojima djeca pohađaju školu.

Dimenzija prisutnih problema u oblasti obrazovanja zahtijeva da nadležni organi preduzmu dodatne mjere te ombudsmeni posebno ukazuju na potrebu da Ministarstvo civilnih poslova BiH, u skladu sa svojim mandatom, preduzme koordinirajuće aktivnosti u ovoj oblasti

Tokom 2013. godine Institucija ombudsmena zaprimila je veći broj žalbi i apela građana koji su se odnosili na prava djeteta na obrazovanje¹⁷³. S obzirom na ozbiljnost nastale situacije i imajući u vidu negativne posljedice koje će snositi isključivo djeca, ombudsmeni su odmah reagirali i pozvali nadležne organe da

¹⁷² Predmet Ž-BL-01-105/13

¹⁷³ Djeca iz Konjević- Polja i Vrbanjaca kod Kotor- Varoši

postupaju u skladu s Konvencijom o pravima djeteta i da je neophodno svakom djetetu osigurati pravo na obrazovanje. Ombudsmeni konstatiraju da se, posmatrano isključivo sa aspekta prava djeteta, prava djece na obrazovanje krši, jer djeca ne pohađaju školu. Ostaju otvorena brojna pitanja¹⁷⁴, poput pitanja da li su djeca diskriminirana po nacionalnoj osnovi, da li imaju prava na upotrebu svog jezika/jezika konsitutivnog naroda kojem pripadaju itd., i generalno pitanje osiguranja primjene svih principa Konvencije o pravima djeteta, uključujući nediskriminaciju po bilo kojem osnovu, najbolji interes djeteta i pravo na uvažavanje mišljenja djeteta. Ombudsmeni ukazuju na to da međunarodni standardi propisuju obaveze vlasti države članice da osiguraju osnovno obrazovanje svakom djetetu pri čemu je država članica dužna da prema članu 13. stav 3. Pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima: „poštuje slobodu roditelja i, u datom slučaju, zakonskih staratelja, da izaberu za svoju djecu i druge ustanove koje mogu da propišu ili da se usvoje od strane države po pitanju školovanja i da osiguraju vjersko i moralno odgajanje svoje djece prema svojim vlastitim uvjerenjima.“, te je obaveza države da, u skladu s odredbom člana 8. Konvencije o pravima djeteta, osigura “pravo na očuvanje identiteta”.

„Naime, pravo na obrazovanje nalaže državi da vodi računa o tome da se poštuje svako uvjerenje roditelja, makar se ono ticalo samo određenog pitanja i aspekta života. To, naravno, ne znači da država mora omogućiti djetetu da se obrazuje u skladu sa željama roditelja, već da se država mora držati neutralno naspram djece, bez bilo kakve indoktrinacije i na nediskriminatorski način“.¹⁷⁵

Dakle, nadležni organi dužni su osigurati pristup na obrazovanje svakom djetetu pod jednakim uslovima i bez diskriminacije po bilo kojem osnovu uz puno uvažavanje Okvirnog zakona o osnovnom obrazovanju, dok je Ministarstvo civilnih poslova BiH dužno postupiti u skladu s odredbom člana 56. navedenog zakona.

Osim obaveza države i školskih ustanova u ostvarivanju prava djece na obrazovanje, a polazeći od aspekta „najboljeg interesa djeteta,“ i „roditelji su dužni doprinositi ostvarivanju prava na obrazovanje djeteta“ prema Konvenciji o pravima djeteta.

Uvažavajući i Okvirni zakon o osnovnom obrazovanju u BiH, „roditelji su obavezni svojoj djeci osigurati redovno pohađanje škole tokom perioda obaveznog školovanja. U slučaju neodgovornog odnosa prema ovoj obavezi, roditelji podliježu sankcijama u skladu sa zakonom“.

3.6.3. Zdravstvena zaštita djece

Instituciji ombudsmena obratila se majka maloljetne djevojčice, sa žalbom na rad Kliničkog centra Univerziteta Sarajevo¹⁷⁶. Podnositeljica žalbe u žalbi i tokom postupka navodi da je njeno dijete pregledano u ambulanti, gdje mu je ustanovljena dijagnoza, te je uz sve neophodne saglasnosti primljeno na odjel Klinike za maksilofacijalnu hirurgiju radi hirurške intervencije. Majka je prisustvovala primopredaji djeteta kod glavne sestre, koja je tom prilikom pokazala djetetu bolesnički krevet i posteljinu.

¹⁷⁴ Ombudsmeni će po spornim pitanjima odlučivati i preduzimati aktivnosti kroz aktivnosti Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije

¹⁷⁵ „Ljudska prava i slobode“ Nedim Ademović

¹⁷⁶ Ž-BL-01-562/12

Međutim, nakon toga glavna sestra i doktor pozivaju majku i saopćavaju joj da im je ostavila psihički labilno dijete. Majka potom dolazi po kćerku, ne obavlja se hirurška intervencija, a u otpusnom pismu se, između ostalog, navodi da se zbog „nemogućnosti uspostavljanja normalne komunikacije s djetetom odustaje od planiranog operativnog zahvata a pacijent se otpušta kući...U slučaju nove hospitalizacije, a zbog izuzetno zahtjevnog hirurškog zahvata, nakon kojeg može slijediti promjena ličnog opisa, molim obavezno pregled i mišljenje psihijatra.“ Zbog ovakvog ponašanja, majka upućuje pritužbu. Ombudsmeni su prvenstveno, u najboljem interesu djeteta, tokom trajanja postupka nastojali sporazumno riješiti nastalu situaciju, odnosno težilo se posredovanju među strankama, a sve s ciljem sporazumnog rješavanja sporne situacije na koju je ukazano žalbom. Kako se u tome nije uspjelo, ombudsmeni su od nadležne zdravstvene ustanove zatražili da odmah odluče o prigovoru, te su nakon toga, ustanova je ocijenila da prigovor nije osnovan. Radi zaštite prava djeteta, podnositeljica žalbe je, shodno uputstvima o pravnom lijeku, zatražila kod nadležnog ministarstva zaštitu prava svog djeteta. U konkretnom slučaju nije sporno da se podnositeljica žalbe, radi zaštite prava svog djeteta, koristila postojećim zakonskim mehanizmima, ali su se oni, po ocjeni ombudsmena, pokazali zaista neefikasnim. U pitanju je bio dug vremenski period u kojem je podnositeljica žalbe pokušavala da zaštiti prava svog djeteta, kao pacijenta. Naime, mjesecima nadležno Federalno ministarstvo zdravstva, odnosno federalni ministar ne odlučuje o interesima i pravima djeteta, a potom svojim aktom odlučivanje o prigovoru vraća KC Univerziteta u Sarajevu, koji postupajući u skladu s uputstvima Federalnog ministarstva zdravstva donosi odluku kojom ponovo odbija prigovor podnositeljice žalbe (kompletan postupak trajao otprilike jednu godinu). Podnositeljica žalbe nije u skladu s poukom o pravnom lijeku zatražila zaštitu svojih, odnosno zaštitu prava djeteta.

Iz korespondencije s podnositeljicom žalbe Institucija ombudsmena saznala je da će se podnositeljica žalbe sa svojom kćerkom uputiti u Tuzlu u odgovarajuću zdravstvenu uslugu na liječenje i hiruršku intervenciju.

Ombudsmeni su kroz rad na individualnim žalbama utvrdili da dostupni pravni mehanizmi za zaštitu prava pacijenata nisu efikasni.

zdravstveno osigurana. Ombudsmeni, povodom žalbenih navoda, upućuju akt nadležnom centru za socijalni rad, nakon čega podnositeljica žalbe, u skladu s uputstvima nadležnog

Ombudsmeni ukazuju da u praksi bez obzira na izjave predstavnika nadležnih organa nije osigurano da djeca u dobi do 18 godina uživaju pravo na zdravstvenu zaštitu bez obzira na status svojih roditelja. I dalje se insistira da samo djeca roditelja koji imaju status zdravstvenog osiguranika mogu uživati ovo pravo

U predmetu koji je registriran u Odjelu za praćenje prava pritvorenika i zatvorenika , podnositeljica žalbe ističe da se nalazi na izdržavanju kazne zatvora, da je samohrana majka dva maloljetna djeteta (starosti 12 i 16 godina)koja nisu osigurana. Ombudsmeni, povodom žalbenih navoda, upućuju akt nadležnom centru za socijalni rad, nakon čega podnositeljica žalbe, u skladu s uputstvima nadležnog organa, podnosi zahtjev za naknadu na ime porodičnog smještaja za djecu, zahtjev za jednokratnu novčanu pomoć, te se oni upoznaju s činjenicom da maloljetna djeca nisu zdravstveno osigurana, odnosno da ne ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu. Podnositeljica žalbe je nakon intervencije Institucije ombudsmena ostvarila zaštitu i svojih prava i prava svoje djece.

Institucija ombudsmena zaprimila je anonimnu prijavu¹⁷⁷ koja se odnosi na zaštitu prava djece koja pohađaju predškolsko obrazovanje u općini Sanski Most. Direktno su ugrožena njihova prava na život, zdravlje, razvoj i opstanak. Imajući u vidu navode anonimne prijave, Institucija ombudsmena obratila se načelniku Općine uz posebno uvažavanje činjenice da je upravo u jednoj od zgrada sa azbestnim krovom smješten vrtić u koji svakodnevno dođe oko 100 djece.

Uvažavajući osnovne principe Konvencije UN-a o pravima djeteta, Institucija ombudsmena podsjetila je načelnika Općine, kao i nadležne inspekcijske organe na obavezu svih nas da će, u preduzimanju aktivnosti koje se tiču djece, bez obzira ko ih preduzima, najbolji interesi djeteta biti od prvenstvenog značaja. Nadležni općinski organi vrše provjeru na terenu i nije uopće sporno da je zgrada vrtića prekrivena salonitnim (azbestnim) pločama, kao i garaže u neposrednoj blizini, ali da se radi o zgradama koje su uglavnom u privatnom etažnom vlasništvu, tako da krov, koji je zajedničko vlasništvo, nije moguće obnavljati i mijenati bez učešća i saglasnosti ostalih stanara zgrade. Također, ističu da ne postoje zakonske norme po kojima je zabranjeno graditi navedenim pločama ili da postoji obaveza da se one moraju izbaciti iz upotrebe. Imajući u vidu dotadašnje rezultate postupka istraživanja, Institucija ombudsmena procijenila je da je neophodno da se ustanovi u kojoj mjeri se navedeno trenutno stanje odražava na zdravlje kako odraslih, a prvenstveno na zdravlje i razvoj djece, zbog čega je zatraženo stručno mišljenje i procjena Federalne uprave za inspekcijske poslove. Međutim, saradnja u konkretnom slučaju s Federalnom upravom za inspekcijske poslove sve vrijeme trajanja postupka istraživanja nije uspostavljena, niti nakon izdavanja Preporuke Ombudsmena¹⁷⁸ i obavještanja Vlade Federacije BiH o nesaradnji.

3.6.4. Socijalna zaštita djece

Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH obratio se otac petoro maloljetne djece¹⁷⁹, koji navodi da je Općina Ljubinje, u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti, donijela odluku o tzv. proširenju prava i povećala iznos naknade dodatka na djecu. Općina, odnosno nadležni centar za socijalni rad, donosi rješenje, ali nakon kraćeg vremenskog perioda, zbog smanjenja općinskog budžeta, na redovnoj sjednici Skupštine donosi odluku o obustavljanju isplate navedenog proširenog prava, ali ne donosi rješenje kojim se obustavlja isplata prava, niti o tome obavještava korisnike prava. U konkretnom predmetu, ombudsmeni smatraju da su nadležni trebali donijeti rješenje kojim se utvrđuje prestanak prava i shodno tome, ombudsmeni su preporučili Općini da donese rješenje i da u njegovom obrazloženju iznesu sve razloge za prestanak ostvarivanja prava, jer će samo na takav način podnosilac žalbe biti upoznat sa svim relevantnim činjenicama, te ne bi bio prisiljen tražiti objašnjenja i pojašnjenja od nadležnih organa i od Institucije ombudsmena. Iz Općine, nakon izdavanja preporuke, pojašnjavaju da je besmisleno da nakon četiri godine donose rješenje kojim se utvrđuje prestanak prava, s tim da je Odluka o stavljanju van snage Odluke o socijalnoj zaštiti objavljena u "Službenom glasniku Općine Ljubinje". Ombudsmeni cijene da su navodi Općine dijelom tačni, s obzirom na protek vremena, ali ombudsmeni su, cijeneći svoj mandat i nadležnosti u skladu sa Zakonom, donijeli odluku da, isključivo s ciljem promoviranja dobre uprave, upute preporuku

¹⁷⁷ Ž-BL-01-495/12

¹⁷⁸ Preporuka broj P-95/13, od 24.4.2013.

¹⁷⁹ Ž-BL-01-703/12

nadležnim općinskim organima. Osim toga, od Općine je zatraženo da u svim budućim istim ili sličnim situacijama, u slučaju prestanka ostvarivanja prava, donose rješenja kojima se utvrđuje prestanak prava, a sve u skladu s međunarodnim standardima i domaćim pozitivnim propisima.

Na taj način, svojim djelovanjem nadležni općinski organi omogućit će zaštitu, promoviranje i stvaranje uslova za jednako postupanje, jer u suprotnom dolazi do nestabilnosti u pravnom

sistemu države i vladavine prava. Princip dobre uprave zahtijeva od organa javne vlasti da poštuju i ostvaruju opravdana očekivanja koja su kod građana stvorena postupcima i radnjama samih organa.

Ombudsmeni ukazuju na potrebu osiguranja primjene u potpunosti zakonodavstva kojim se uređuje upravni postupak, jer je to garancija osiguranja uživanja prava građana

Preporuka ombudsmena je dijelom ispoštovana, jer Općina, kako navodi, uvažava preporuku, posebno u dijelu koji se tiče postupanja u budućim slučajevima, odnosno svjesni su propusta, ali da nije realno očekivati da će sredstva za traženu isplatu biti osigurana.

3.6.5. Pravo djece na privatnost

Kao i u prethodnim izvještajnim godinama, Institucija ombudsmena zaprimala je žalbe roditelja na rad pojedinih medija ili su ombudsmeni, koristeći svoja zakonska ovlaštenja, otvarali predmete po službenoj dužnosti. U jednom predmetu koji je otvoren po službenoj dužnosti¹⁸⁰,

Izveštavanje medija o djeci i pitanjima vezano za djecu u BiH još uvijek nije u skladu s principima Konvencije, ali Etičkim kodeksom istraživanja o djeci i Kodeksom za štampu i on line medije.

ombudsmeni su jednom *on line* mediju u BiH preporučili da, prije svega, uspostavi saradnju s Institucijom ombudsmena, s obzirom da nisu odgovarali i reagirali na akte ombudsmena, na način kako je to i propisano članom 6. stav 1. tačka h) Zakona o zabrani diskriminacije, kao i da se prilikom budućih izvještavanja o djeci

rukovodi prvenstveno principima Konvencije UN-a o pravima djeteta, te domaćim propisima kojima se urađuje ova oblast (Etički kodeks istraživanja o djeci i Kodeks za štampu i *on line* medije BiH). Međutim, saradnja nije uspostavljena, odnosno preporuka nije ispoštovana.

Identičan predmet po žalbi roditelja, a u vezi s neprimjerenim izvještavanjem jednog printanog medija o maloljetnom djetetu¹⁸¹, odnosno s printanim medijem nije uspostavljena saradnja i nisu ispoštovane preporuke ombudsmena.

Nažalost, ombudsmeni konstatiraju da su u 2013. godini mediji kršili prava djece na privatnost, što je uočeno praćenjem većih printanih medija u BiH, te postupajući po žalbama građana ili reagirajući po službenoj dužnosti¹⁸². Koristimo priliku da spomenemo slučaj kada su, pred popis stanovništva u BiH, odrasli (roditelji i okolini) iskoristili djecu u propagadne/političke svrhe na

¹⁸⁰ Ž-BL-01-119/13

¹⁸¹ Ž-BL-01-140/13

zvaničnoj veb-stranici udruženja građana (NVO), čime je drastično prekršen Kodeks za štampu i *on line* medije, te osim osude nadležnih, između ostalog, i ombudsmena i Vijeća za štampu u BiH, nije, nažalost, postojao način da se djeca u ovakvim i sličnim slučajevima efikasno zaštite od kršenja prava na privatnost.

3.6.6. Konfliktni razvodi /ostvarivanje kontakata djece s roditeljima i srođnicima

S obzirom da se opet najveći broj žalbi u Odjelu tiče upravo tzv. konfliktnih razvoda, iznosimo dva ilustrativna primjera¹⁸³. Prema navodima majke, trogodišnje dijete trpi posljedice po svoje psihofizičko zdravlje zbog reakcije i straha u kontaktima sa ocem, odnosno ne želi kontakt s njim. Prema navodima nadležnog centra za socijalni rad, majka ne saraduje u dovoljnoj mjeri s nadležnim centrom za socijalni rad i nalazi različite načine da kontakte oteža i onemogućí. Ono što je svakako značajno jeste da je nadležni centar utvrdio da emotivna veza kćerke i oca postoji, ali da je, zbog vremenske fizičke razdvojenosti, ona nepotpuna. Tokom postupka istraživanja ustanovljeno je da postoje različita/oprečna mišljenja nadležnog centra za socijalni rad i podnositeljice žalbe. Oprečna mišljenja posebno se odnose na navodno opstruiranje majke u postupku kod centra, što majka negira, te na mišljenje majke o emotivnoj vezi djeteta sa ocem, kao i o njenom psihičkom stanju koje nadležni centar ne potvrđuje. U konkretnom slučaju ombudsmeni su ustanovili očite nejasnoće u stavovima voditelja postupka i stranke u postupku, te su preporučili¹⁸⁴ centru da, s ciljem ostvarivanja najboljeg interesa djeteta, donesu odluka o izuzeću centru iz daljnog postupanja u predmetu, te da se predmet ustupi na daljnje

U slučaju da je građanin nezadovoljan radom centra za socijalni rad i traži izuzeće posebno u slučaju postojanja sumnje u objektivnost osoblja u ovoj ustanovi, u FBiH ne postoji mehanizam odlučivanja po zahtjevu stranke za izuzeće

vođenje postupka centru za socijalni rad na području druge općine. Preporuka ombudsmena nije ispoštovana, o čemu je upoznat i nadležni sud koji nakon toga donosi presudu kojom detaljno utvrđuje način uspostavljanja ličnih i neposrednih kontakata između oca i djeteta.

Kada su u pitanju ostali srođnici, Institucija ombudsmena je kroz jedan registriran predmet¹⁸⁵ bila upoznata da otac, kršenjem prava djece, otežava i onemogućava na brojne načine viđanje djece s bakom po majci, s napomenom da je majka djece umrla prije nekoliko godina i da baka predstavlja jedinu emotivnu vezu između djece i umrle majke. Bez obzira na brojne aktivnosti ombudsmena, centra za socijalni rad i suda, do realizacije kontakata između djece i bake nije došlo.

3.6.7. Aktivnosti Odjela

3.6.7.1. Ombudsmeni u vašoj školi

Kao što je u uvodu pomenuto, jedan od ciljeva u radu Odjela jeste podizanje svijesti o Konvenciji o pravima djeteta. Ombudsmeni su i u 2013. godini, uz podršku organizacije 'Save

¹⁸² Ž-BL-01-631/13

¹⁸³ Ž-SA-01-589/13 i

¹⁸⁴ Preporuka broj 153/13, od 12.7.2013.

¹⁸⁵ Ž-BL-01-651/11

the Children', nastavili aktivnost pod nazivom OMBUDSMEN U VAŠOJ ŠKOLI. Ombudsmeni i osoblje Odjela održali su sadržajne i edukativne radionice s djecom u osnovnim i srednjim

školama u Ugljeviku, Višegradu, Cazinu, Tešnju, Neumu i Čapljini. Aktivnosti u radionicama provedene su s ciljem senzibiliziranja djece za problem kršenja prava djeteta i promociju ombudsmena kao mehanizma zaštite i ostvarivanja prava djeteta, ali i za istraživanje za potrebe specijalnog izvještaja Djeca i slobodno vrijeme. Radi realizacije radionica „Ombudsmen u vašoj školi“, uz finansijsku podršku organizacije 'Save the Children', izrađen je promotivni materijal u potpunosti prilagođen djeci (Konvencije UN-a, blokovi, majice, poster i o temi zabrane diskriminacije, zdravstvene zaštite, te promoviranja prava djece i najboljeg interesa djece). Posjete školama iskorištene su za posjete nadležnim općinskim organima (načelnici, službe socijalne zaštite i sl.), kao i za pojavljivanje ombudsmena u medijima lokalnih zajednica koje su posjećene.

Veb-stranica Institucije ombudsmena dodatno je unaprijeđena i sve aktivnosti Odjela, istraživanja, saopćenja itd. dostupna su i djeci i odraslima, s napomenom da je veb-stranica sada bogatija, odnosno pristupačnija i interesantnija djeci. Na web-stranici nalazi se i kratki animirani film IMAŠ PRAVO ZNATI. Prema statističkim podacima Institucije ombudsmena, film je pregledan 102 puta u veoma kratkom periodu.

Radi ostvarivanja saradnje s predstavnicima civilnog društva sa zajedničkim ciljem unapređenja i zaštite prava djeteta, u 2013. godini, za potrebe izrade svih specijalnih izvještaja obavljani su konsultativni sastanci s predstavnicima brojnih nevladinih organizacija u BiH¹⁸⁶. Također, Institucija ombudsmena je zajedno s partnerima iz nevladinog sektora¹⁸⁷ radila na promociji i obilježavanju svih značajnih datuma iz oblasti prava djeteta.

3.6.7.2. Obilježavanje značajnih datuma

Međunarodna nedjelja djeteta obilježena je u saradnji s nevladinim organizacijama¹⁸⁸ i posjećeni su dnevni centri za djecu zatečenu u skitnji i prosjačenju/žrtve nasilja u porodici/ u Mostaru, Zenici i Banjoj Luci. U Banjoj Luci je istim povodom organizirana radionica s djecom iz predškolske ustanove „Bambi“ Banja Luka o pravima djeteta i upoznavanju djece s Institucijom ombudsmena.

Povodom Međunarodnog dana djeteta, 19.11.2013. u zgradi Parlamentarne skupštine BiH održana je tematska sjednica, koju je organizirala Zajednička komisija za ljudska prava, prava djeteta, mlade, imigraciju, izbjeglice, azil i etiku Parlamentarne skupštine BiH. Institucija ombudsmena je, u partnerstvu s Mrežom „Snažniji glas za djecu“ i organizacijom 'Save the Children', osigurala participaciju djece na tematskoj sjednici. Djeca, učesnici tematske sjednice, jasno su poručila članovima Komisije da žele da ih odrasli pitaju i čuju njihovo mišljenje. Cilj održavanja tematske sjednice je da se podigne svijest o važnosti da donosioci odluka u procesima donošenja odluka za djecu i u ime djece čuju njihov glas i djeluju u njihovom najboljem interesu. Djeci su se obratili predsjedavajuća i pojedini članovi Zajedničke komisije te

¹⁸⁶ Udruženja koja se bave pružanjem besplatne pravne pomoći (Vaša prava, Fondacija lokalne demokratije) udruženja tzv. samohranih roditelja, relevantna udruženja u oblasti zaštite prava djeteta i zaštite žena i djece od nasilja u porodici, poput Budućnost iz Modriče ili Udruženje žene Banja Luka, Zdravo da ste itd

¹⁸⁷ Mreža nevladinih organizacija „Snažniji glas za djecu“

¹⁸⁸ Nova generacija Banja Luka, Altruist Mostar

ombudsmeni, pozivajući djecu na stalnu saradnju s članovima Komisije, potaknuti njihovim izlaganjima, ohrabрили su djecu da o pitanjima koja ih se tiču izraze svoje mišljenje.

3.6.7.3. Članstvo i aktivnosti u mrežama

Institucija ombudsmena je kao članica Mreže ombudsmena za djecu Jugoistočne Evrope prisustvovala tematskim sastancima koji su održani u Novom Sadu¹⁸⁹ i Zagrebu¹⁹⁰. Obrađene teme, ali i drugi brojni problemi, zajednički su i slični u zemljama Jugoistočne Evrope. Na sastancima je zaključeno da je za rješavanje brojnih spornih pitanja neophodno koordinirano djelovanje institucija za zaštitu prava djeteta, posebno pitanja prekogranične saradnje, vodeći se najboljim interesom djeteta. Također su DJECA U POKRETU¹⁹¹ bila tema godišnje konferencije Evropske mreže ombudsmena za djecu¹⁹² u 2013. godini. Upravo zbog rizičnih uslova u kojima ova djeca žive nužno je prepoznati njihove potrebe i zaštititi njihova prava, a to zahtijeva odgovarajuću prekograničnu saradnju, tj. razmjenu informacija i koordinirano djelovanje državnih i drugih tijela iz različitih zemalja, te su pomenuti navedeni međunarodni događaji imali za cilj da zainteresiraju ombudsmene, nevladine organizacije i brojne druge profesionalce/stručnjake kako bi se podigao nivo svijesti o potrebama ove ranjive grupe djece¹⁹³.

3.6.8. Istraživanja i specijalni izvještaji Odjela sačinjeni tokom 2013. godine

3.6.8.1. Specijalni izvještaj Djeca i slobodno vrijeme

Ombudsmeni ukazuju na važnost da nadležne institucije posvete veću pažnju pravu djece na slobodno vrijeme čime se u značajnoj mjeri može uticati na okolnosti koje pogoduju pojavi devijantnih ponašanja kod djece, uključujući i sve izražajnu pojavu da se djeca nalaze u sukobu sa zakonom, da je sve više uzraženo vršnjačko nasilje is l.

Ombudsmeni se do sada u svom radu nisu bavili pravima djeteta na slobodno vrijeme, igru, rekreaciju i učešće u kulturnom i umjetničkom životu, iako se stalno naglašava da su sva prava propisana Konvencijom UN-a o pravima djeteta jednako važna. Članom 31. Konvencije UN-a propisuje se pravo svakog djeteta na odmor, slobodno vrijeme, igru, rekreaciju i učešće u

kulturnom i umjetničkom životu. Međutim, sami ombudsmeni izražavaju bojazan da ova prava nadležni ne prepoznaju kao važna. Globalno posmatrano, povećan broj stanovništva u gradovima/većim sredinama, porast svih oblika i vrsta nasilja, posebno zloupotrebe djece i njihove ekonomske eksploatacije, stalno povećanje i širenje obrazovnih zahtjeva i zadataka, te komercijalizacija prava djece na igru, neminovno se reflektiraju na ostvarivanje prava iz člana 31. Konvencije. Odrasli ne smiju zaboraviti na svoju obavezu da osiguraju vrijeme i stvore uslove kako bi se djeca spontano igrala, rekreirala i zabavljala. Jednostavno rečeno, pored prava na

¹⁸⁹ Sastanak održan u Novom Sadu u aprilu 2013. godine, a tema diskusije bila je Prevencija eksploatacije djece u Jugoistočnoj Evropi“

¹⁹⁰ Sastanak održan u Zagrebu u novembru o temi Djeca u pokretu

¹⁹¹ "Djeca u pokretu" su djeca imigranti, koja prate svoje roditelje ili su se samostalno uputila u inozemstvo u potrazi za zaposlenjem i boljim uslovima života, djeca koja su raseljena zbog ratnih sukoba ili prirodnih katastrofa, djeca tražitelji azila, nerijetko i žrtve trgovine ljudima;

¹⁹² ENOC mreža, konferencija održana u septembru 2013. u Briselu/Belgija

¹⁹³ U BiH (vladine institucije i nevladine organizacije, uz pomoć Save the Children urađena sveobuhvatna analiza ove problematike pod nazivom *Hoću da budem kao druga djeca*

život, djeca imaju pravo na razvoj i opstanak, odnosno djeca se, za razliku od odraslih, razvijaju i zbog toga se kao imperativ postavlja obaveza odraslih da osim hrane, smještaja, odjeće, djeci osiguraju i adekvatan psihofizički razvoj.

Zahvaljujući saradnji ombudsmena i organizacije 'Save the Children', u okviru projekta, „Jačanje kapaciteta Odjela za praćenja prava djece“, ombudsmeni su sačinili izvještaj kojim žele ukazati na značaj prava iz člana 31. Konvencije. Ombudsmeni žele u određenoj mjeri dati jasna obrazloženja i argumente radi ukazivanja na značaj prava, a sve kako bi podstakli nadležne na razmišljanje i preduzimanje odgovarajućih radnji, isključivo u najboljem interesu djece.

Ovo je posebno važno s obzirom na mandat Institucije ombudsmena koji uključuje i obavezu promoviranja i zagovaranja primjene međunarodnih standarda u BiH. S obzirom na to da je Komitet UN-a za prava djeteta na 62. sesiji¹⁹⁴ usvojio Generalni komentar broj 17, kako bi detaljnije pojasnio mjere koje države članice moraju preduzeti kako bi se osigurala primjena člana 31. Konvencije o pravima djeteta, ombudsmeni su cijenili da je vrijeme za preduzimanje aktivnosti u ovoj oblasti. Stoga se u ovom izvještaju posebna pažnja posvećuje Generalnom komentaru broj 17 Komiteta UN-a za prava djeteta. Uvažavajući rezultate istraživanja, relevantno međunarodno i domaće zakonodavstvo, ombudsmeni su preporučili Vladi Republike Srpske, Vladi Federacije BiH, Vladi Brčko Distrikta BiH i vladama kantona da, u skladu sa svojim zakonskim ovlaštenjima i nadležnostima, putem svojih nadležnih ministarstava, u narednom periodu osiguraju kontinuirano praćenje utroška novčanih sredstava koja se u općinskim budžetima izdvajaju za rad sportskih i kulturno-umjetničkih društava, potom da, u skladu sa svojim finansijskim mogućnostima, osiguraju osposobljavanje parkova i igrališta u općinama za koje procijene da je to potrebno, kao i da osiguraju neophodna sredstva za osposobljavanje

Važno je osigurati da nadležni organi vlasti na svim nivoima osiguraju praćenje utroška sredstava za aktivnosti koje mogu doprinijeti kvalitetnijem i sadržajnijem korištenju slobodnog vremena djece, što se, prije svega, odnosi na sredstva namijenjena za sportske, kulturne organizacije, udruženja. Potrebno je naći mogućnosti za uvećanje sredstava za ovu namjenu uz uslov većeg uključivanja djece

neophodnih fiskulturnih sala pri svakoj školi u Bosni i Hercegovini, te da, uzimajući u obzir značaj Generalnog komentara Komiteta UN-a broj 17, ulože dodatne napore u promoviranju i realizaciji prava djeteta na odmor i slobodno vrijeme, igru i rekreaciju koji odgovaraju dobi djeteta i na slobodno učešće u kulturnom životu i umjetnostima.

3.6.8.2. Specijalni izvještaj Uloga centara za socijalni rad u zaštiti prava djeteta

U ostvarivanju socijalne pravde, socijalnih prava, smanjivanju društvenih nejednakosti i općoj humanizaciji društva posebnu ulogu imaju socijalna politika i socijalni rad. Ustanove socijalne zaštite u BiH treba da budu prepoznatljive po svojoj stručnosti, inicijativnosti, kreativnosti, razvoju usluga primjerenih potrebama korisnika, te da budu nosioci istraživanja, planiranja, realiziranja socijalnih aktivnosti u lokalnim zajednicama za zadovoljavanje pojedinačnih i zajedničkih socijalnih potreba i razvoja sistema socijalne zaštite. Zagovaranje ljudskih prava je sastavni dio socijalnog rada, što daje ombudsmenima pravo da konstatiraju da je mandat Institucije ombudsmena i CSR u mnogo čemu istovjetan, a to je u najširem smislu riječi - poštivanje i zagovaranje ljudskih prava. CSR su najvažnije ustanove u sistemu socijalne zaštite, a

¹⁹⁴ od 14. januara do 1. februara 2013.

uvažavajući brojne međunarodne i domaće propise, zaštita prava djece u sistemu socijalne zaštite ima prioritetno mjesto.

Ombudsmeni su ocijenili kako je neophodno pristupiti izradi jedne ovakve analize, s ciljem dobivanja podataka i informacija, s obzirom na to da ombudsmeni godinama zagovaraju jačanje kapaciteta CSR. U godišnjim izvještajima o aktivnostima Institucije ombudsmena i specijalnim izvještajima/istraživanjima u oblasti prava djeteta, ombudsmeni, polazeći od svojih saznanja, iskustava i utvrđenih kršenja/ugrožavanja prava, vlastima u BiH ukazuju na loš položaj CSR i potrebu da se CSR i uopće oblasti socijalne zaštite mora posvetiti više pažnje, značaja i finansijskih sredstava. Kako bi zagovaranje ombudsmena dobilo veći značaj i realne statističke pokazatelje, zahvaljujući saradnji s organizacijom 'Save the Children', ombudsmeni su proveli

Ombudsmeni ponovo ukazuju na značaj jačanja kapaciteta centara za socijalni rad s obzirom na njihovu specifičnu ulogu ne samo u zaštiti ljudskih prava već i u preveniranju kršenja

istraživanje, s krajnjim ciljem da se ovim izvještajem/preporukama upućenim nadležnim organima položaj CSR unaprijedi, kao i da se na osnovu rezultata istraživanja identificiraju pravci i načini djelovanja ombudsmena u budućnosti, radi zaštite prava djece.

Uvažavajući rezultate istraživanja i relevantno međunarodno i domaće zakonodavstvo, ombudsmeni su uputili preporuke nadležnim organima.

3.6.8.3. Specijalni izvještaj Djeca i konfliktni razvodi

Jedan od osnovnih mehanizama rada i djelovanja Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH i Odjela jeste rad na pojedinačnim predmetima, žalbama roditelja nezadovoljnih radom sudova, tužilaštava, organa starateljstva ili drugih nadležnih organa, zbog neostvarivanja svojih roditeljskih prava. Koristimo priliku da istaknemo da se ombudsmenima BiH obraćaju roditelji, a vrlo rijetko djeca, što ombudsmenima predstavlja dovoljan motiv da preduzmu dodatne napore s ciljem promoviranja prava djeteta i zagovaranja snažnijeg glasa djece u našem društvu, posebno stoga što se od osnivanja Odjela najveći broj žalbi tiče upravo prava djece u tzv. konfliktnim razvodima. S obzirom na učestalost ovog problema, ombudsmeni sa sigurnošću konstatiraju da su u pitanju problemi koji dovode u izrazito nepovoljan položaj veliki broj djece. Za svako je dijete razvod braka njegovih roditelja veoma stresno iskustvo koje nesumnjivo

Problemi u zaštiti prava djece nakon konfliktnog razvoda roditelja ukazuju na potrebu uspostave mehanizma koji će osigurati plaćanje alimentacije kroz ograničenja obvezniku alimentacije pristup putnoj ispravi ili nekom drugom pravu. Posebno je prisutna praksa potrebe uvođenja predbračnog savjetovališta kao uslova za zaključenje braka

izaziva jake emocionalne reakcije, a, nažalost, često smo svjedoci da roditelji svojim ponašanjem djeci dodatno otežavaju proživljavanje tog iskustva, zbog vlastite nemogućnosti suočavanja sa situacijom u kojoj su se našli i nespemnosti da preuzmu odgovornost za razvoj odnosa s djetetom i bivšim partnerom. Višegodišnje praćenje rada i načina na koje nadležne institucije reagiraju u slučajevima povrede prava

djeteta u toku i nakon razvoda roditelja, uključujući i prekid vanbračne zajednice, jasno ukazuju na to da je manipulacija djecom u postupcima razvoda braka veoma česta. Također, jasno je

uočeno da postojeća zakonska i stručna rješenja ne osiguravaju zaštitu djeteta i njegovih prava, npr. kada je jedan roditelj istrajan u namjeri da drugog roditelja isključi iz djetetovog života ili da ga ometa u obavljanju roditeljskih dužnosti i slično.

Imajući u vidu aktuelnost i važnost problema, ombudsmeni su, radeći na ovom izvještaju, željeli potaknuti institucije i stručnjake, koji su uključeni u postupke rješavanja o zaštiti prava djeteta u slučajevima razvoda braka roditelja, na bolju međusobnu povezanost i saradnju, te na promišljanje i pronalaženje djelotvornih mehanizama zaštite prava djece, rukovodeći se najboljim interesom djeteta.

Svi specijalni izvještaji dostupni su na veb-stranici Institucije ombudsmena¹⁹⁵, a tokom 2014. godine Odjel će pratiti realizaciju i poštivanja preporuka iz svih navedenih specijalnih izvještaja.

3.6.8.4. Realizacija preporuka iz specijalnih izvještaja sačinjenih tokom 2013. godine

Tokom 2013. godine ombudsmeni su preduzimali napore radi dodatne promocije specijalnih izvještaja i to izvještaja Mladi i djeca u sukobu sa zakonom, Zdravstvena zaštita djece u BiH, kao i izvještaja Djeca i mediji. S tim u vezi, bilo je mnogo medijskih zahtjeva u vezi sa zdravstvenom zaštitom djece i zaštitom prava djece na privatnost kada ta prava narušavaju mediji u BiH.

Također, ombudsmeni su bili pozvani na sjednicu Zajedničke komisije za ljudska prava, prava djeteta, mlade, migraciju, izbjeglice, azil i etiku u Parlamentarnoj skupštini BiH, te su tom prilikom prezentirani svi specijalni izvještaji ombudsmena iz 2012. godine iz oblasti prava djeteta, nakon čega su doneseni određeni zaključci kojima se Parlamentarna skupština BiH i komisije zadužuju za realizaciju preporuka. Također, izvještaj koji se tiče medija i djece, u CD verziji, distribuirani su velikom broju medija svih vrsta.

U izvještaju "Zdravstvena zaštita djece u BiH" ombudsmeni su nadležnima ukazali na slabosti sistema zdravstvene zaštite djece u BiH i izdali generalne preporuke, a tema Okruglog stola koji je održan u Mostaru¹⁹⁶ bilo je njihovo provođenje u 2013. Posebna pažnja je tom prilikom posvećena pružanju stomatoloških usluga za djecu s teškoćama u razvoju. Osim toga, na tematskoj sjednici parlamentarne komisije, povodom obilježavanja Međunarodnog dana djeteta 20.11.2013., ombudsmeni su ponovo ukazali članovima Zajedničke komisije za ljudska prava, prava djeteta, mlade, migraciju, izbjeglice, azil i etiku na preporuke iz SI Zdravstvena zaštita djece u BiH.

Tokom 2012. godine urađeno je istraživanje čiji je osnovni cilj bio sagledavanje generalnog stanja prava djece u oblasti maloljetničkog pravosuđa, te shodno tome naglašena je obaveza poštivanja i ostvarivanja prava garantiranih međunarodnim i domaćim propisima. Istraživanje je rezultiralo izradom specijalnog izvještaja Mladi i djeca u sukobu sa zakonom, a na osnovu rezultata koji su dobiveni istraživanjem, nadležnim organima i ustanovama su upućene preporuke. Cilj okruglog stola održanog u Sarajevu¹⁹⁷ bio je da se okupe predstavnici relevantnih institucija¹⁹⁸ i sagledaju dostignuti rezultati u provođenju preporuka navedenih u

¹⁹⁵ www.ombudsmen.gov.ba

¹⁹⁶ 28.11.2013.

¹⁹⁷ 9.12.2013.

¹⁹⁸ Okruglom stolu prisustvovali su predstavnici Ministarstva pravde BiH, Pravosudne komisije Brčko Distrikta BiH, Kazneno-popravnog zavoda zatvorenog tipa Zenica, Kazneno-popravnog zavoda poluotvorenog tipa Tuzla, Kazneno-popravnog zavoda Banja Luka-Odjeljenje Vaspitno-popravni dom, JU Zavod za vaspitanje muške djece i omladine „Hum“, Sarajevo, JU Disciplinski

izvještaju. Nakon dostavljenih izjašnjenja o realizaciji preporuka izdatih u Specijalnom izvještaju „Mladi i djeca u sukobu sa zakonom“, kao i činjenica iznesenih na Okruglom stolu, Institucija ombudsmena konstatirala je da su ustanove za izvršenje kazne maloljetničkog zatvora i odgojnih mjera u najvećoj mjeri realizirale izdate preporuke, te su prilikom diskusije, koja je uslijedila nakon izlaganja predstavnika Institucije ombudsmena, istaknuti nedostaci i problemi s kojima se ustanove susreću u radu, ali su dati i prijedlozi za njihovo rješavanje.

Na Vlašiću je održan okrugli sto¹⁹⁹ s ciljem dodatne promocije Izvještaja ombudsmena o djeci i medijima u BiH iz 2012. godine i zagovaranja preporuka Komiteta UN-a za prava djeteta na privatnost. Ova aktivnost je plod zajedničke saradnje ombudsmena BiH, organizacije 'Save the Children' i Mreže „Snažniji glas za djecu“. Na okruglom stolu kojem su prisustvovali uvaženi profesori s fakulteta političkih, humanističkih nauka, te predstavnici nevladinog sektora, bilo je, prije svega, riječi o problemima u izvještavanju o djeci na *on line* medijima i o regulaciji ovih medija, kao i o položaju novinara zaposlenih u javnim RTV servisima i privatnim medijskim kućama. Diskusija je ponajviše vođena o tome kakva je današnja slika djece u medijima, s posebnim osvrtom na preporuke Komiteta. Zajednička poruka s ovog okruglog stola je da preporuke ombudsmena upućene nadležnim organima početkom 2013. godine predstavljaju način da se unaprijedi stanje u oblasti prava djeteta na privatnost, ali je također potrebno dodatno razmotriti kako zajedno zagovarati ispunjenje preporuka ombudsmena i Komiteta za prava djeteta u narednoj, 2014. godini. Naime, preporuka ombudsmena upućena Parlamentarnoj skupštini BiH i Vijeću ministara BiH jeste da, u okviru svojih ovlaštenja i nadležnosti, razmotre mogućnost donošenja i usvajanja okvirnog zakona o medijima da bi se zakonski regulirala oblast štampanih i *on line* medija u BiH, kao i da razmotre mogućnost da Vijeće za štampu BiH iz nevladine organizacije preraste u državni mehanizam kontrole štampanih i *on line* medija, kao što je Regulatorna agencija za komunikacije BiH u oblasti elektronskih medija.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Instituciji ombudsmena obratio se roditelj djeteta, zbog činjenice što je protiv nastavnika škole koju dijete pohađa, nadležno tužilaštvo obustavilo istragu zbog krivičnog djela *spolni odnošaj s djetetom u pokušaju*.²⁰⁰ Roditelj je razočaran odlukom tužilaštva, jer su u mobilnom telefonu djeteta pronađene SMS poruke kojima navedeni nastavnik navodi dijete na seksualne radnje u zamjenu za novac. Dakle, tužilaštvo donosi odluku o neprovođenju, nadležni obrazovni organi (škola, Ministarstvo) shodno tome ne pokreću disciplinski postupak, jer, kako ističu, nemaju dovoljno dokaza (mobilni telefon nalazi se kod policije, nikada nije bio u posjedu škole, direktor ili neko od stručnog osoblja nije imao uvid u sporne SMS poruke). Ombudsmeni su odmah reagirali i preporučili školi da odmah pokrene i provede disciplinski postupak protiv nastavnika, a da Ministarstvo pruži školi svu pravnu i stručnu pomoć u prevazilaženju nastalih propusta. Ombudsmeni još prate navedeni slučaj, Preporuka ombudsmena još nije ispoštovana, a prema posljednjim informacijama, škola prati rad nastavnika, dok je tužilaštvo ponovo pokrenulo istragu.

---

centar za maloljetnike Sarajevo, Disciplinskog centra za maloljetnike u Tuzli, zatim predstavnici nevladinih organizacija 'Save the children', OSCE BiH, UNICEF BiH.

¹⁹⁹ 19.12.2013.

²⁰⁰ Ž-BL-01-489/13

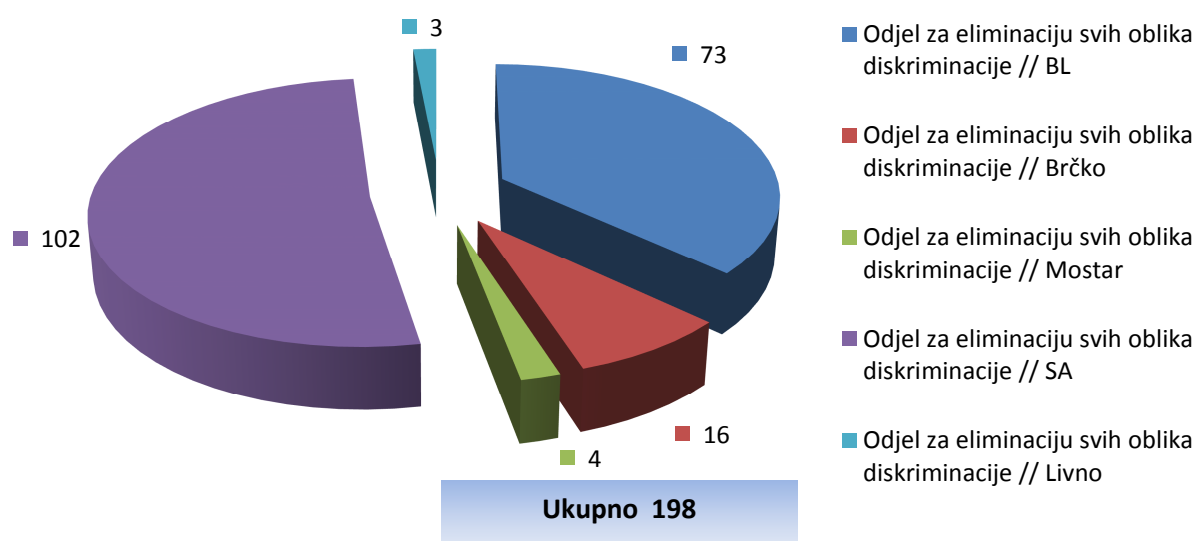
Radi ostvarivanja prava djeteta na izdržavanje, Institucija ombudsmena ustanovila je da je sud u izvršnom postupku preduzimao radnje i aktivnosti radi realizacije rješenja o izvršenju, ali bez obzira na to dijete i dalje ne ostvaruje svoje pravo²⁰¹. Osim toga, majka djeteta podnosi krivične prijave zbog izbjegavanja davanja izdržavanja, a pravosnažnom presudom suda biva oglašen krivim i osuđen na uslovnu kaznu zatvora. Kako otac djeteta nije plaćao izdržavanje, ombudsmeni insistiraju da sud opozove uslovnu kaznu zatvora i oca uputi na izdržavanje kazne. Nakon toga, otac počinje da plaća alimentaciju i istovremeno podnosi molbu za odgađanje izvršenja kazne zatvora. Otac plaća alimentaciju nekoliko mjeseci, te isplaćuje i jedan manji dio sveukupnog potraživanja, jer izdržavanje nije uopće plaćao, a u pitanju je vremenski period od 12 godina. Sud, postupajući po jednoj optužnici radi krivičnog djela izbjegavanja davanja izdržavanja, za drugi vremenski period, koji nije bio obuvaćen već donesenom presudom, oca/optuženog oslobađa optužbe i otac djeteta, odmah po saznanju za još uvijek nepravosnažnu oslobađajuću presudu, prestaje s plaćanjem izdržavanja. Nadležno tužilaštvo izjavljuje žalbu na presudu i u toku je odlučivanje po žalbi kod višeg suda.

---

²⁰¹ Ž-BL-01-630/12

3.7. ODJEL ZA ELIMINACIJU SVIH OBLIKA DISKRIMINACIJE

Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije (u daljnjem tekstu: Odjel) uspostavljen je u januaru 2009. godine sa osnovnim ciljem da osigura ujednačavanje pristupa u ostvarivanju i zaštiti prava građana na cijeloj teritoriji BiH i preduzme efikasne mjere s ciljem sprečavanja bilo kakvog oblika diskriminacije. Kroz rad na pojedinačnim žalbama ili u postupcima istraživanja po službenoj dužnosti, ombudsmeni nastoje ukazati na značaj što dosljednije primjene zabrane diskriminacije sadržane u međunarodnim konvencijama i domaćem zakonodavstvu kao i na značaj usklađivanja domaćeg zakonodavstva s međunarodnim standardima ljudskih prava. Kroz preporuke i ostale odluke ukazuje se odgovornim institucijama i službama na faktore koji onemogućavaju ravnopravan zakonski tretman prema svim građanima BiH i predlažu se odgovarajuće mjere za efikasnu pravnu intervenciju usmjerenu na zaštitu prava građana.

Dijagram 13. Pregled zaprimljenih žalbi u Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2013. po uredima

Članom 7. stav (2) tačka f. Zakona o zabrani diskriminacije Institucija ombudsmena obavezana je da uradi poseban izvještaj o svojim aktivnostima koje se odnose na primjenu navedenog zakona. U okviru tog izvještaja dati su detaljni pokazatelji o aktivnosti Odjela.

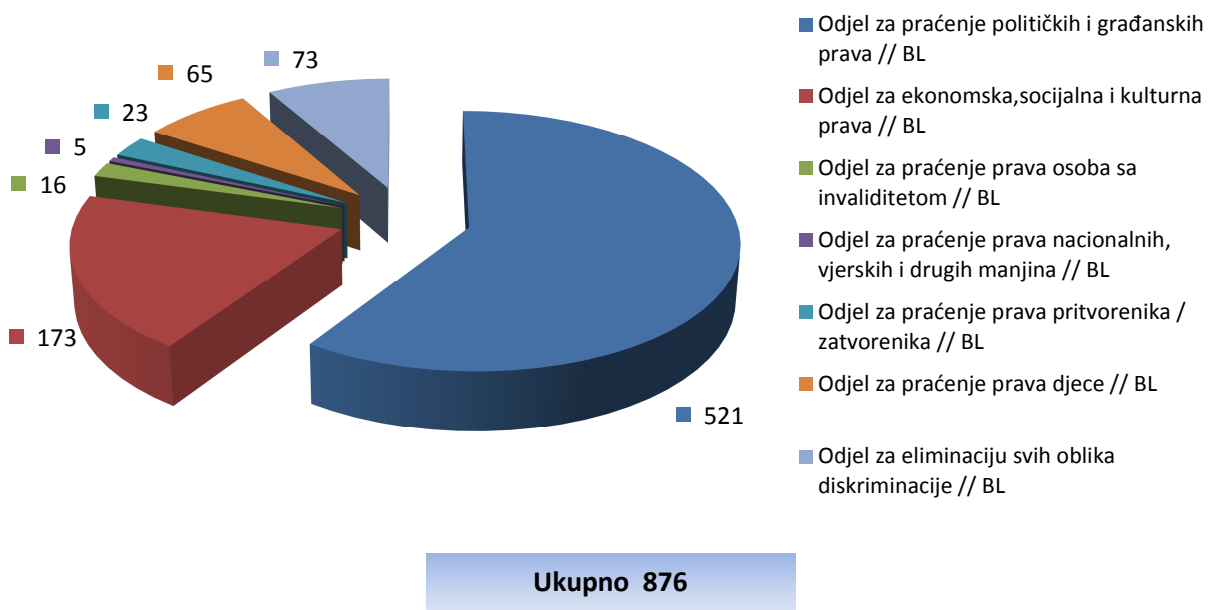
Navedeni poseban izvještaj o diskriminaciji u 2013. godini²⁰² čini sastavni dio ovog Godišnjeg izvještaja o aktivnostima ombudsmena u 2013. godini.

²⁰² Godišnji izvještaj o pojavama diskriminacije u Bosni i Hercegovini usvojen od ombudsmena 28.2.2014.

POGLAVLJE IV POSTUPANJE PO PREDMETIMA - STRUKTURA ŽALBI I PREGLED RADA PO UREDIMA

4.1. GLAVNI URED BANJA LUKA

U Glavnom uredu Banja Luka, gdje je ujedno i sjedište Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH (u daljnjem tekstu: Ured Banja Luka), u 2013. godini zaprimljeno je ukupno 876 žalbi, tako da je sa 296 žalbi koje su prenesene iz prethodnih godina, Ured u Banjoj Luci u 2013. godini ukupno imao u radu 1172 žalbe. Od tog broja okončano je 913 žalbi i upućeno 117 preporuka, a u 2014. godinu preneseno je 259 žalbi.

Dijagram 14. Pregled zaprimljenih žalbi u Glavnom uredu Banja Luka za 2013. godinu po odjelima

4.1.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Iz prikazanog dijagrama zaprimljenih žalbi može se zaključiti da je u 2013. godini najviše žalbi podneseno zbog kršenja ljudskih prava iz nadležnosti Odjela za praćenje političkih i građanskih prava – 521 žalba. Daljnja analiza podnesenih žalbi u Odjelu za praćenje političkih i građanskih

Ured u Banjoj Luci u 2013. godini je najviše žalbi zaprimio iz nadležnosti Odjela za građanska i politička prava koje se najčešće odnose na slabo funkcioniranje uprave, pravosuđa, nemogućnost pristupa informacijama, vladinim i ministarskim imenovanjima itd.

prava ukazuje da se građani najviše žale na rad upravnih organa. Podnesene su čak 172 žalbe koje se kao i prethodne godine najčešće odnose na sporost i neučinkovitost organa uprave, a najviše na nepoštivanje utvrđenih zakonskih rokova i nepostupanje po presudama sudova.²⁰³

²⁰³ Ž-BL-04-576/13

Na funkcioniranje pravosudnih organa u 2013. godini u Uredu Banja Luka podneseno je 149 žalbi koje se odnose na funkcioniranje sudova (najviše žalbi, kao i prethodne godine, odnosi se na povredu prava na suđenje u razumnom roku, odnosno sporost i neučinkovitost, neizvršavanje pravosnažnih sudskih presuda kao i na rad sudija).²⁰⁴

Iz Odjela za praćenje političkih i građanskih prava, veliki broj žalbi upućenih Uredu Banja Luka vezan je za slobodu pristupa informacijama – njih čak 77. Podnesene žalbe najčešće ukazuju na neodlučivanje javnog organa o zahtjevu za pristup informacijama u zakonskom roku ili neodlučivanje o njemu uopće, uskraćivanje prava na pravni lijek prilikom odbijanja zahtjeva.

Također, radom na navedenim žalbama došlo se do zaključka da javni organi nisu dovoljno upoznati s obavezama koje imaju u skladu s navedenim zakonom, te je primijećeno i različito postupanje organa u istim slučajevima.

U 2013. godini u Uredu u Banjoj Luci primljeno je 45 žalbi koje se odnose na vladina i ministarska imenovanja. Podnesene žalbe uglavnom se odnose na nepravilnosti prilikom provođenja konkursa, nepoštivanje principa utvrđenih Zakonom o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima, posebno principa zakonitosti i kvaliteta utvrđenih članom 3. navedenog zakona, nepostojanje rang-liste uspješnih kandidata, kao ni jasnih i preciznih kriterija na osnovu kojih se vrši bodovanje kandidata. Također, većina podnosilaca žalbe ističe subjektivnost članova komisije prilikom obavljanja intervjua s kandidatima na način da pristrasno ocjenjuju kandidate, neodgovaranje odgovornog javnog organa na prigovor na konačno imenovanje kao i

Povećan broj žalbi u odnosu na rad policije ukazuje na potrebu preduzimanja dodatnih mjera. Ovo je posebno značajno da nakon okončanja međunarodnih misija koje su monitorirale rad policije, nacionalni mehanizmi nisu u potpunosti preuzeli ovu dužnost. Institucija ombudsmena je zbog ograničenih kapaciteta veću pažnju posvetila stanju u zatvorima, tako da će i ombudsmeni za 2014. godinu razmotriti mogućnost jačeg monitoriranja rada policije.

neprihvatanje kandidata s najviše osvojenih bodova za izbor bez opravdanog razloga.²⁰⁵

U Odjelu za praćenje političkih i građanskih prava u 2013. godini primljeno je 35 žalbi koje se odnose na rad policije. Ove žalbe najčešće ukazuju na nepreduzimanje svih zakonom propisanih mjera s ciljem ostvarivanja i zaštite prava građana, prije svega na neizlazak na lice mjesta po pozivu građana.

U izvještajnoj godini primljeno je 17 žalbi koji se odnose na imovinsko-pravna pitanja. Navedene žalbe uglavnom se tiču dugih postupaka i neefikasnosti prilikom odlučivanja o zahtjevima građana i to najviše u slučajevima legalizacije i bespravne gradnje.

Na rad tužilaštava primljeno je 11 žalbi koje se obično odnose na rad pojedinih tužilaca kao i na odugovlačenje postupka.

Iz tabelarnog pregleda registriranih žalbi u 2013. godini u Uredu Banja Luka vidljivo je da se 173 žalbe odnose na Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava. Najviše žalbi iz ovog odjela, njih

²⁰⁴ Ž-BL-05-484/13

²⁰⁵ Ž-BL-05-722/13, Ž-BL-05-562/13

90, odnosi se na povrede prava iz radnog odnosa. Podnesene žalbe ukazuju na kršenje prava radnika od strane poslodavaca na način da se povređuju prava prilikom zasnivanja radnog

odnosa, ne isplaćuju plaće, ne uplaćuju doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje, inspekcija utvrdi nepravilnosti i ne preduzima dalje radnje radi njihovog otklanjanja²⁰⁶. Zatim, stranke su se žalile na neodlučivanje o zahtjevu za otpremnine ili neisplatu, na diskriminaciju prilikom zasnivanja radnog odnosa (većinom na procedure provođenja javnih konkursa), te na nezakonito donošenje rješenja o prestanku radnog odnosa. Značajan broj žalbi iz Odjela za ekonomska, socijalna i kulturna prava, njih 57, odnosi se na penzije. Primljene žalbe većinom se odnose na veoma sporo postupanje po zahtjevima na ostvarivanje prava na penziju, zatim na sporost i neučinkovitost prilikom prikupljanja potrebne dokumentacije (stranke navode da se po više puta od njih traže

Žalbe u Uredu Banja Luka ukazuju da je u oblasti ekonomskih socijalnih i kulturnih prava najviše žalbi u oblasti rada i na ovu oblast se odnosi oko 50% žalbi. Žalbe su uglavnom podnesene zbog povrede prava prilikom zasnivanja radnog odnosa, neisplaćivanja plaća, neuplaćivanja doprinosa za PIO i dr. Posebno je zabrinjavajući veliki broj žalbi koje se odnose na isplaćivanje otpremnina.

isti podaci koji su već dostavljeni), predmeti dugo stoje u jednoj filijali zbog prijevoda ili drugih formalnosti i uopće sam postupak donošenja rješenja odugovlači se bez opravdanih razloga.²⁰⁷

Odjel za eliminaciju svih oblika diskriminacije je u Uredu Banja Luka u 2013. godini zaprimio 73 žalbe. Najveći broj žalbi odnosi se na mobing, kao poseban vid diskriminacije na radnom mjestu, zatim slijede žalbe na diskriminaciju po osnovu nacionalnog ili socijalnog porijekla, na osnovu etničke pripadnosti i na osnovu obrazovanja. Ovo je rezultat teške ekonomske situacije, neuređenog tržišta rada i nedostatka kapaciteta nadležnih inspekcija.

U 2013. godini Ured Banja Luka je u Odjelu za praćenje prava djece registrirao 65 žalbi koje se kao i prethodnih godina odnose na kršenje prava djece na obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, izvršavanje sudskih odluka u pogledu izdržavanja djece i održavanje ličnih kontakata s djecom, te prava djece na zaštitu od zlostavljanja i zanemarivanja. Kao odgovorni organi koji krše navedena prava najčešće su označeni centri za socijalni rad, škole, sudovi i inspeksijski organi. Za razliku od prethodnih godina, u toku 2013. godine, primjetan je porast žalbi koje se odnose na prava djece na privatnost, te su ombudsmeni BiH, pored postupanja po žalbama roditelja, preduzimali aktivnosti i po službenoj dužnosti nakon uočavanja neprimjerenog izvještavanja medija o djeci. Odjel za praćenje prava djece je u 2013. godini preduzeo niz aktivnosti radi promoviranja prava djece.

Preostali broj žalbi, zaprimljen u Glavnom uredu Banja Luka u 2013. godini, raspoređen je na Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika – 23. Najveći broj žalbi u Odjelu za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika odnosi se na mogućnost korištenja zavodskih pogodnosti i posjeta, kao i na ostvarivanje adekvatne zdravstvene zaštite.²⁰⁸

U Odjelu za praćenje prava osoba s invaliditetom u 2013. godini primljeno je 16 žalbi. Najveći broj žalbi odnosi se na dužinu trajanja drugostepenog postupka, ostvarivanje prava po osnovu invalidnosti, zdravstvene i socijalne zaštite i otklanjanje arhitektonskih barijera. Institucija

²⁰⁶ Ž-BL-04-462/13

²⁰⁷ Ž-BL-04-173/13, Ž-BL-04-637/13

²⁰⁸ Ž-BL-07-552/13

ombudsmena kroz preporuke i svoje aktivnosti nastoji ukazati nadležnim organima na obaveznu primjenu Konvencije UN-a o pravima osoba s invaliditetom.

S tim u vezi zahtijeva se aktivno djelovanje lokalnih zajednica u uklanjanju aritektonskih barijera posebno kroz podizanje svijesti građana, zajednica etažnih vlasnika u prihvatanju invaliditeta kao pitanja ljudskih prava.²⁰⁹

U Odjelu za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina u 2013. godini u Uredu u Banjoj Luci primljeno je pet žalbi.

Kao i prošle godine, zapaženo je da stranke koje se obraćaju Instituciji nisu dovoljno upoznate sa osnovnim ljudskim pravima, kao i koji organi su nadležni za rješavanje pojedinih problema. Građani nisu upoznati o tome kome se trebaju obratiti kada imaju pojedine probleme, tako da se veliki broj neposrednih kontakata u Glavnom uredu Banja Luka svodi na to da se građanima daju pravni savjeti i uputstva kome da se obrate. Najčešće se radi o socijalno ugroženim slučajevima, kao i građanima koji se nalaze u teškoj finansijskoj situaciji koji u Instituciju dođu kada ne znaju kome bi se obratili za zaštitu svojih prava, a često i kada su prošli sve nadležne institucije pa nisu zadovoljni ishodom postupka.

U 2013. godini u Uredu u Banjoj Luci okončano je 913 žalbi, a u radu iz 2013. godine kao i iz ranijih godina ostalo je 259 žalbi.

U 2013. godini u Uredu Banja Luka izdato je 117 preporuka, od kojih su realizirane 33, ostvarena saradnja u 33 žalbe, nije realizirano šest preporuka, a odgovora uopće nije bilo na 45 preporuka.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-BL-04-667/13

Podnositeljica žalbe obratila se Instituciji ombudsmena zbog neodlučivanja Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje, Filijala u Banjoj Luci o zahtjevu za starosnu penziju. Nakon intervencije Institucije, Fond PiO obavijestio je da je o zahtjevu imenovane doneseno rješenje.

Predmet Ž-BL-04-412/13

Podnosilac žalbe obratio se Instituciji nezadovoljan radom Republičke uprave za geodetske i imovinsko-pravne poslove, koja, kao bivši poslodavac, podnosiocu žalbe nije u zakonskom roku isplatila otpremninu utvrđenu rješenjem o prestanku radnog odnosa zbog odlaska u starosnu penziju.

Aktom nadležne uprave od 19.7.2013. navedeno je da je odobrena isplata otpremnine podnosiocu žalbe, odnosno da je upućen zahtjev i urgencija Ministarstvu finansija RS-a da se izvrši plaćanje.

Predmet Ž-BL-05-311/13

Podnosilac žalbe obratio se Instituciji nezadovoljan radom Ministarstva poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva Srednjobosanskog kantona, jer se od podnosioca žalbe traži plaćanje

²⁰⁹ Ž-BL-02-701/13, Ž-BL-02-507/13

administrativne takse za postupanje po zahtjevu za pristup informacijama. Postupajući po žalbi, ombudsmeni su izdali preporuku nadležnom ministarstvu da se prilikom obrade i donošenja

zahtjeva za pristup informacijama u smislu Zakona o slobodi pristupa informacijama u FBiH ne naplaćuje administrativna taksa. Dana 16.9.2013. nadležno ministarstvo dostavilo je obavještenje u kojem se navodi da je preporuka ispoštovana, odnosno da od stranke neće biti naplaćena administrativna taksa.

4.2. PODRUČNI URED BRČKO

Područni ured u Brčkom u toku 2013. godine *zaprimio je 380 žalbi*, što su 73 žalbe više nego u prethodnoj godini (povećanje broja žalbi za 23,77%). Osim novih žalbi, tokom 2013. godine radilo se i na 393 žalbe iz ranijih godina, što znači da su *u radu bile ukupno 773 žalbe*.

Od toga su završene 522 žalbe, i to 228 žalbi zaprimljenih u 2013. godini i 294 žalbe prenesene iz ranijih godina. Ovdje je potrebno naglasiti da je od ovog broja 507 završenih žalbi evidentirano kroz elektronsku bazu podataka Institucije ombudsmena.

Ured Brčko registrira permanentan porast žalbi što je rezultat djelovanja Ureda u uredovnim danima u Tuzli, tako da se statistika u odnosu na Brčko Distrikt BiH treba posmatrati u svjetlu ove činjenice

Tokom 2013. godine u 63 predmeta izdate su preporuke nadležnim organima radi otklanjanja utvrđene povrede prava žalioaca.

Od toga su realizirane četiri preporuke, djelimično su realizirane tri preporuke, u 30 žalbi je ostvarena saradnja, šest preporuka nije realizirano, dok u 20 žalbi, do dana sačinjavanja nacrtu godišnjeg izvještaja, nadležni organ nije dostavio obavještenje o realizaciji preporuke.

Poseban problem u rješavanju žalbi predstavlja izostanak pravovremenog odgovora nadležnog organa ili nedostavljanje traženog izjašnjenja. Među organima koji nisu ažurni u dostavljanju

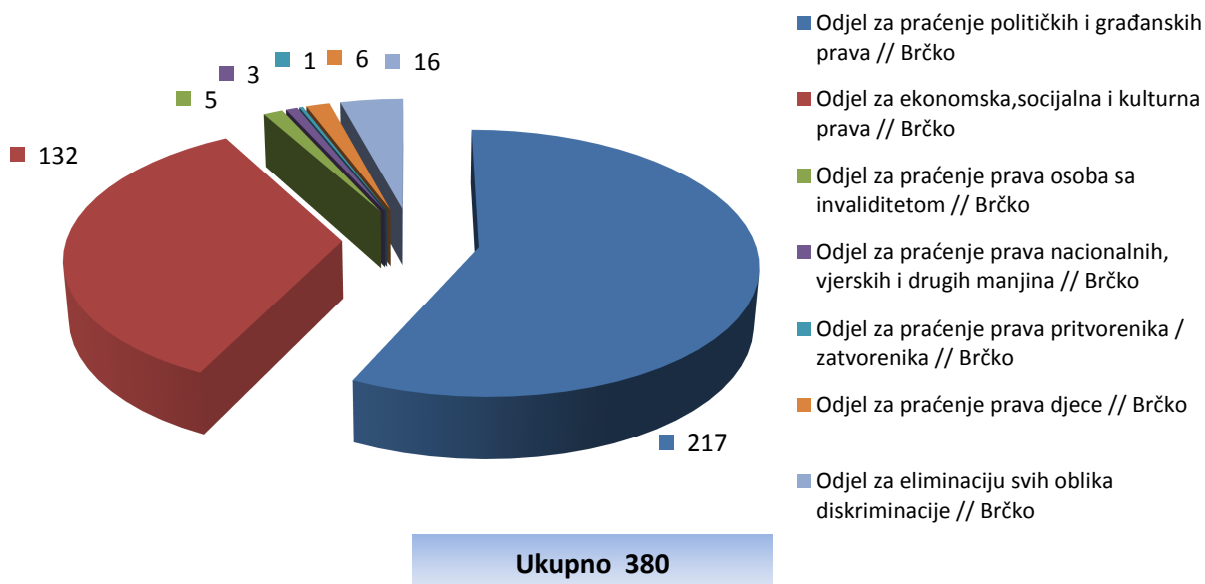
Zabrinjavajuća je nespremnost organa na saradnju sa Institucijom ombudsmena posebno organa uprave i pravosuđa zbog čega su izdate preporuke o nesaradnji

izjašnjenja ističu se organi uprave i pravosudni organi zbog čega je u određenom broju žalbi bilo potrebno donijeti preporuke kojima se nalaže uspostavljanje saradnje sa Institucijom ombudsmena.²¹⁰

Međutim, potrebno je napomenuti i da je u nekim slučajevima postupanja po žalbi bilo dovoljno uputiti dopis nadležnom organu da se izjasni o žalbenim navodima nakon čega bi on ubrzao rad i okončao postupak.²¹¹

²¹⁰ P-313/13; P-314/13; P-321/13; P-325/13; P-323/13; P-320/13; P-240/13; P-319/13; P-103/13; P-315/13; P-318/13

²¹¹ Ž-BR-04-98/13; Ž-BR-04-177/13; Ž-BR-05-95/13; Ž-BR-05-325/13; Ž-BR-04-63/13; Ž-BR-04-93/13; Ž-BR-04-113/13

Dijagram 15. Pregled zaprimljenih žalbi u Područnom uredu Brčko za 2013. godinu po odjelima

Kao i u prethodnim godinama, iz Područnog ureda Brčko organizirano je održavanje uredovnih dana u Uredu Institucije u Tuzli kako bi se građanima s područja Tuzlanskog kantona i sjeveroistočnog dijela Republike Srpske omogućio lakši pristup Instituciji ombudsmena za ljudska prava BiH.

4.2.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Analizom zaprimljenih žalbi utvrđeno je da se najveći broj žalbi, njih 217, odnosi na povredu građanskih i političkih prava. Od toga se 100 žalbi odnosi na rad pravosudnih institucija, 44 žalbe na rad organa uprave, 26 na rad i postupanje policije, 20 žalbi je izjavljeno zbog nemogućnosti uživanja nekog imovinskog prava, 11 žalbi zbog kršenja Zakona o slobodi pristupa informacijama, devet zbog kršenja Zakona o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima, četiri zbog povrede prava na evidenciju i posjedovanje javnih isprava i jedna zbog ratne štete.

Žalbe izjavljene na rad sudskih organa uglavnom su podnesene zbog povrede prava na suđenje u razumnom roku²¹², neizvršavanja pravosnažnih sudskih odluka i uopće dužine trajanja izvršnog postupka²¹³. Osim dužine trajanja izvršnog postupka, evidentan problem je izostanak odgovora nadležnog suda Instituciji ombudsmena za ljudska prava, odnosno nedostavljanje traženog izjašnjenja po žalbenim navodima. Zbog nesaradnje sa Institucijom ombudsmena bilo je potrebno izdati preporuke kojima se nalaže uspostavljanje saradnje sa Institucijom ombudsmena, a u skladu s članom 25. Zakona.²¹⁴

Ombudsmeni ukazuju na veliki broj žalbi koje se odnose na rad Kantonalnog suda u Tuzli koji dostavlja tipske odgovore da će predmeti biti rješavani prema usvojenom Planu bez obzira na postojanje specifičnosti u nekim predmetima

²¹² Ž-BR-05-147/13; Ž-BR-05-66/13; Ž-BR-05-278/13; Ž-BR-05-63/13; Ž-BR-05-292/13; Ž-BR-05-212/13; Ž-BR-05-216/13; Ž-BR-05-349/13; Ž-BR-05-227/13

²¹³ Ž-BR-05-234/13; Ž-BR-05-250/13; Ž-BR-05-431/10; Ž-BR-05-211/13; Ž-BR-05-102/13; Ž-BR-05-58/13; Ž-BR-05-52/13; Ž-BR-05-87/13; Ž-BR-05-102/13; Ž-BR-05-141/13; Ž-BR-05-136/13

²¹⁴ Ž-BR-05-95/12; Ž-BR-05-212/12; Ž-BR-05-102/13; Ž-BR-05-238/13; Ž-BR-05-255/12; Ž-BR-05-302/10; Ž-BR-05-253/12; Ž-BR-05-260/10; Ž-BR-05-431/10

Znatan broj žalbi izjavljen je na rad Kantonalnog suda u Tuzli koji, na zahtjev Institucije da se izjasni na navode žalbe da se postupak vodi u neprimjerno dugom roku, uglavnom dostavlja tipske odgovore *da se u Kantonalnom sudu u Tuzli predmeti rješavaju prema Planu rješavanja starih predmeta koji je sud donio 13.1.2013. u skladu s Uputstvom Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH te se ne može ni okvirno odrediti vrijeme kada bi mogla biti donesena odluka suda.*²¹⁵

U najvećem broj žalbi na rad upravnih organa u 2013. godini žalbeni razlozi odnosili su se na dužinu trajanja upravnog postupka, neefikasnu reakciju inspeksijskih službi²¹⁶ i nepostupanje organa uprave u zakonskim rokovima prilikom odlučivanja o zahtjevima stranaka, čime ne samo

Zabrinjava evidentno loše funkcioniranje uprave i neprofesionalno i nestručno postupanje u situacijama u kojima je u istom činjeničnom i pravnom osnovu donesena različita odluka

da su povrijeđena prava žalilaca vezana za vođenje upravnog postupka nego je građanima uskraćeno pravo da blagovremeno u upravnom sporu, eventualno, utiču na donošenje drugačije odluke.²¹⁷

Posebno je potrebno ukazati i na to da je evidentno loše funkcioniranje uprave u smislu provođenja konačnih akata upravnih organa,²¹⁸ ali i neprofesionalno i nestručno postupanje u situacijama u kojima je u istom činjeničnom i pravnom osnovu donesena različita odluka.²¹⁹

Primjer: Ž-BR-05-346/13,P-316/13

Predmet žalbe je povreda prava na jednako postupanje u upravnom postupku, jer je Rješenjem Vlade Brčko Distrikta BiH, Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu odbijen zahtjev žalioca za dodjelu podsticaja za unapređenje poljoprivredne proizvodnje u 2013. godini, uz obrazloženje da mu poslodavac nije uplatio doprinose za zdravstveno osiguranje, dok je u istom slučaju njegovom kolegi iz iste firme odobren podsticaj za unapređenje poljoprivredne proizvodnje za 2013. godinu. Nakon provedenog istražnog postupka i izvršenog nadzora nadležne inspeksijske službe, ombudsmeni su donijeli preporuku Vladi Brčko Distrikta BiH, Odjeljenju za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu da u roku od 30 dana u ponovnom postupku preispita zakonitost i pravilnost donesenih upravnih akata u postupku dodjele podsticaja fizičkim licima za unapređenje poljoprivredne proizvodnje u 2013. godini. U toku praćenja realizacije izdate preporuke zaprimljeno je obavještenje da je nadležni organ izmijenio svoju odluku u odnosu na žalioca i odobrio mu isplatu sredstava za podsticaj poljoprivredne proizvodnje.

Izjavljeno je 20 žalbi zbog nemogućnosti uživanja nekog od imovinskih prava građana. Razlozi su različiti - od neprimjerene dužine postupka otkupa stana na kojem postoji stanarsko pravo,²²⁰ nemogućnosti pristupa i korištenja vlastitih stambenih i poslovnih objekata usljed

²¹⁵ Ž-BR-05-151/13; Ž-BR-05-320/13; Ž-BR-05-329/13; Ž-BR-05-3/13; Ž-BR-05-101/13; Ž-BR-05-151/13; Ž-BR-05-269/12; Ž-BR-05-330/13; Ž-BR-05-370/11;

²¹⁶ Ž-BR-04-235/13; Ž-BR-04-236/13; Ž-BR-05-344/13; Ž-BR-05-376/13; Ž-BR-05-236/12

²¹⁷ Ž-BR-05-219/12; Ž-BR-05-90/13; Ž-BR-05-173/12; Ž-BR-05-12; Ž-BR-05-28/11; Ž-BR-05-207/13; Ž-BR-05-263/13

²¹⁸ Ž-BR-05-334/11; P-322/13

²¹⁹ Ž-BR-05-346/13; P-316/13,

²²⁰ Ž-BR-05-68/12; Ž-BR-05-6/13;

administrativnih barijera²²¹ ili povrede prava zbog kojih su žalioци već pokrenuli postupak pred nadležnim sudom.

Primjer: Ž-BR-05-68/12, P-19/13

Predmet žalbe je nemogućnost otkupa stana u Brčkom. Odgovornom stranom označen je Ured za upravljanje javnom imovinom Brčko Distrikta BiH koji tvrdi da otkup stana nije moguć jer se nalazi u ruševnom stanju, dok istovremeno ne postoje potrebna sredstva za njegovu sanaciju.

Nakon provedenog istražnog postupka, Institucija je izdala preporuku kojom je preporučeno Vladi Brčko Distrikta BiH da se žaliteljici u okviru raspoloživih ili planiranih sredstava u budžetu Brčko Distrikta BiH omogući otkup stana bez obzira što je u ruševnom stanju ili da joj se osigura pravično obeštećenje. S obzirom da preporuka do danas nije realizirana u cijelosti, Institucija je o tome obavijestila gradonačelnika Brčko Distrikta BiH kao neposredno nadređeni organ.

Na rad policije izjavljeno je 26 žalbi. S jedne strane, žalbeni navodi odnose se na propuštanje policije da blagovremenim i efikasnim djelovanjem zaštite prava građana, naročito u slučajevima nasilja u porodici,²²² a s druge strane, žalbe su izjavljene zbog zloupotrebe položaja, prekoračenja ovlaštenja i prekomjerne upotrebe sile od strane pripadnika policijskih službenika²²³.

Primjer 1.: Ž-BR-05-240/13, P-328/13

Predmet žalbe je povreda prava zagwarantiranih čl. 3. i 5. Evropske konvencije za zaštitu osnovnih ljudskih prava i sloboda, a zbog nanošenja više tjelesnih ozljeda, omalovažavanja i grubog postupanja prema žalioцу od strane službenika MUP-a TK Policijske uprave Živinice prilikom lišavanja slobode zbog navodnog drskog ponašanja i ometanja službenog lica u vršenju službene dužnosti tokom redovne kontrole saobraćaja. Nakon provedenog istražnog postupka, Institucija je izdala preporuku kojom je Ministarstvu unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona i Policijskoj upravi Živinice preporučeno da u roku od 15 dana provedu nezavisnu istragu na sve okolnosti događaja u kojoj će utvrditi sve relevantne činjenice, saslušati žalioца, utvrditi elemente propuštanja postupanja ovlaštenih službenih lica u skladu s pozitivnim pravnim propisima vezano za opravdanost upotrebe sile.

Primjer 2.: Ž-BR-05-305/13

Predmet žalbe je povreda prava zbog lišavanja slobode maloljetne osobe od strane policije Brčko Distrikta BiH, bez obavještanja o razlogu privođenja, bez naredbe o provođenju istrage te uskraćivanjem prava na pravnu pomoć kao i razgovor s roditeljima, centrom za socijalni rad ili advokatom. U toku istražnog postupka Institucija ombudsmena informirana je da je internu kontrolu pokrenula Jedinica za profesionalne standarde policije te da je posebne istražne radnje preduzelo i Tužilaštvo Brčko Distrikta BiH. Rad u ovom predmetu je u toku.

Zbog povrede ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava Uredu Brčko izjavljene su 132 žalbe. Najveći broj registriranih žalbi – 45 odnosi se na rad Zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje FBiH i RS. Žalbe se odnose na dužinu trajanja postupka po zahtjevu stranke za ostvarivanje

²²¹ Ž-BR-05-137/11; Ž-BR-05-73/11

²²² Ž-BR-05-200/13; Ž-BR-05-260/13; Ž-BR-05-187/13; Ž-BR-05-171/13; Ž-BR-05-23/13; Ž-BR-05-89/13

²²³ Ž-BR-05-240/13, Ž-BR-05-57/13; Ž-BR-05-338/13, Ž-BR-05-305/13, Ž-BR-05-339/13

prava iz penzijsko-invalidskog osnova.²²⁴ U najvećem broju slučajeva radi se o ostvarivanju prava na srazmjerni dio penzije koji se regulira odredbama Sporazuma između BiH i drugih zemalja s kojima BiH ima potpisan sporazum²²⁵ kao i na samu odluku koju su zavodi penzijsko-invalidskog osiguranja donijeli.²²⁶ Znatno broj postupaka okončan je nakon intervencije Institucije ombudsmena.²²⁷

Ukupno 35 žalbi odnosi se na povredu prava na rad i prava iz radnih odnosa zbog neuplaćivanja doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje²²⁸, povrede Zakona o radu prilikom zasnivanja i prestanka radnog odnosa²²⁹, uskraćivanje prava radnika koja im pripadaju po osnovu radnog odnosa²³⁰ kao i prava na otpremninu na osnovu člana 182. Zakona o radu RS.²³¹

Primjer: Ž-BR-05-377/11, P-16/13

Predmet žalbe je povreda prava na rad zbog nepostupanja poslodavca Javnog RTV servisa BiH po Rješenju Komisije za implementaciju člana 143. Zakona o radu, Rješenju Federalne komisije za implementaciju člana 143. Zakona o radu i Rješenju o dozvoli izvršenja Općinskog suda u Sarajevu kojima je naloženo Javnom RTV servisu BiH da žalioцу u roku od 15 dana uspostavi radno-pravni status za precizirani period, utvrdi prestanak radnog odnosa po sili zakona, odredi visinu otpremnine te zaključi ugovor o otpremnini. Nakon provedenog istražnog postupka

Institucija je izdala preporuku kojom je Javnom RTV servisu BiH preporučeno da u najkraćem roku postupi prema navedenim rješenjima. S tim u vezi zaprimljeno je obavještenje žalioца da je poslodavacu predao radnu knjižicu i da je on pristupio izvršenju rješenja.

Potrebno je napomenuti da je Ured zaprimio i žalbe koje su bile izjavljene zbog povrede prava koje su žalioци smatrali diskriminacijom po nekom od Zakonom²³² predviđenih osnova.

Međutim, tokom postupka utvrđeno je da postoji povreda nekog od ekonomsko-socijalnih prava te je nakon provedenog istražnog postupka donesena preporuka nadležnom organu da otkloni utvrđenu povredu prava.²³³

Primjer: Ž-BR-06-167/13, P-133/13

Žalilac je izjavio žalbu zbog diskriminacije na osnovu političke neopredijeljenosti, nacionalne pripadnosti i onemogućavanja zapošljavanja pod jednakim uslovima od strane Školskog odbora JU Mješovite srednje građevinsko-geodetske škole Tuzla, zato što žalilac, uprkos činjenici da je jedini kandidat koji je dobio saglasnost Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona, nije imenovan na mjesto direktora škole, već je predmetni konkurs poništen.

²²⁴ Ž-BR-04-126/10; Ž-BR-04-413/11; Ž-BR-04-149/13; Ž-BR-04-150/13; Ž-BR-04-142/13;

²²⁵ Ž-BR-04-192/13; Ž-BR-04-145/13; Ž-BR-04-342/13; Ž-BR-04-215/13; Ž-BR-04-130/13;

²²⁶ Ž-BR-04-177/13; Ž-BR-04-288/13; Ž-BR-04-184/13; Ž-BR-04-148/13; Ž-BR-04-301/13; Ž-BR-04-99/13

²²⁷ Ž-BR-04-143/13; Ž-BR-04-69/12; Ž-BR-04-232/13; Ž-BR-04-179/13; Ž-BR-04-181/13; Ž-BR-04-148/13;

²²⁸ Ž-BR-04-156/13; Ž-BR-04-75/11- **P-16/13**

²²⁹ Ž-BR-04-122/13; Ž-BR-04-383/13- **P-74/13**

²³⁰ Ž-BR-04-98/13; Ž-BR-04-26/13, **P-43/13**; Ž-BR-04-235/13; Ž-BR-04-236/13; Ž-BR-04-353/13; Ž-BR-04-341/13;

²³¹ Ž-BR-04-221/13; Ž-BR-04-73/13; Ž-BR-04-74/13

²³² Zakon o zaštiti od svih oblika diskriminacije. "Službeni glasnik BiH", broj 59/09

²³³ Ž-BR-06-167/13- **P-133/13**, Ž-BR-06-383/11-**P-74/13**

Navodi koji ukazuju na diskriminaciju nisu dokazani, ali je nakon provedenog postupka u kojem je utvrđena povreda pozitivnih zakonskih propisa iz oblasti obrazovanja na štetu žalioca Institucija izdala preporuku kojom je Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Tuzlanskog kantona i Školskom odboru JU Mješovite srednje građevinsko-geodetske škole Tuzla preporučeno da u roku od 15 dana otklone povrede Zakona o srednjem obrazovanju i odgoju Tuzlanskog kantona u postupku imenovanja direktora JU Mješovita srednja građevinsko – geodetska škola Tuzla i preuzmu sve mjere iz svoje nadležnosti kako bi se žalioocu omogućilo ostvarivanje prava na rad. Preporuka u ovom dijelu nije ispoštovana zato što “Školski odbor smatra da je stav 1. Preporuke neosnovan”.²³⁴

Tokom praćenja realizacije preporuke Institucija je informirana da je Komisija za ustavna pitanja Skupštine Tuzlanskog kantona 18.9.2013. donijela Zaključak da zatraži od MONKS-a da ispoštuje preporuku Institucije ombudsmena u dijelu koji se odnosi na Ministarstvo te da o tome izvijesti Komisiju. Osim navedenog, u postupku koji je žalilac tužbom od 9.9.2013. pokrenuo pred Općinskim sudom u Tuzli, broj:32 0 Rs 177101 13 Rs, dana 13.11.2013. doneseno je Rješenje kojim se određuje mjera osiguranja kojom se zabranjuje tuženoj JU Mješovita srednja građevinsko-geodetske škola Tuzla provođenje bilo kakve dalje konkursne procedure po konkursu za izbor i imenovanje direktora škole sve do pravosnažnog okončanja sudskog postupka.

Dana 2.11.2013. Školski odbor JU Mješovita srednja građevinsko-geodetska škola Tuzla donio je odluku o imenovanju direktora škole.

Iz oblasti socijalne zaštite registriran je 31 predmet. Najveći broj izjavljen je zato što nadležne službe nisu udovoljile zahtjevima stranaka za pružanje novčane pomoći, tj. izraženo je nezadovoljstvo odlukama centara za socijalni rad o dodjeli (odnosno odbijanju dodjele) novčane pomoći žaliocima.²³⁵

Primjer: Ž-BR-04/235/12, P-165/13

Udruženje radnika “Glas Radnika 1992.” iz Brčkog izjavilo je žalbu zbog nezadovoljstva kriterijima za dodjelu kao i samog postupka dodjele novčanih sredstava od Vlade Brčko Distrikta BiH za socijalno zbrinjavanje radnika koji su ne svojom krivicom 1992. godine ostali bez posla. Nakon provedene istrage ombudsmeni BiH donijeli su preporuku kojom je Vladi Brčko Distrikta BiH, gradonačelniku i Skupštini Brčko Distrikta BiH preporučeno da bez odgađanja pokrenu postupak revizije cjelokupnog provedenog postupka raspodjele novčanih sredstava za 2012. godinu licima koja su ne svojom krivicom 1992. godine ostala bez posla, uključujući sva rješenja po kojim su lica ostvarila, odnosno nisu ostvarila pravo na jednokratnu novčanu pomoć, da pokrenu postupak za izmjenu Odluke o kriterijima socijalnog zbrinjavanja radnika preduzeća i institucija koji su ne svojom krivicom ostali bez posla, broj 34-000522/12, od 1.10.2012., da se osigura pravo na dvostepeno odlučivanje u ovom upravnom postupku te da se pokrenu zakonom propisani postupci utvrđivanja odgovornosti u slučaju da se utvrdi neprofesionalno postupanje nadležnih organa prilikom raspodjele javno-novčanih sredstava.

Tokom praćenja realizacije preporuke zaprimljeno je obavještenje da je gradonačelnik Brčko Distrikta BiH imenovao tročlano tijelo, sa zadatkom da utvrdi da li je postupak proveden u

²³⁴ Podnesak Školskog odbora broj:1745-XXIV.2/13 od 02.08.2013.g.

²³⁵ Ž-BR-04-370/13; Ž-BR-04-237/13; Ž-BR-04-86/13; Ž-BR-04-67/13; Ž-BR-04-55/13;

skladu s Odlukom i drugim propisima, da li su spiskovi sačinjeni u skladu s kriterijima iz Odluke, da li je omogućen žalbeni postupak i da li je u tom smislu učinjena povreda prava građana. Navedena komisija je u postupku utvrđivanja činjenica obavezna sačiniti nalaz nakon čega će biti preduzeti daljnji koraci u pravcu rješavanja nastale situacije.

Ured Brčko zaprimio je šest žalbi koje se odnose na povrede prava djeteta.

Žalbe se odnose na neodgovarajuće uslove školovanja djece s posebnim potrebama u Brčko Distriktu BiH, neadekvatnu roditeljsku brigu i nepreduzimanje blagovremenih i efikasnih mjera od strane nadležnih centara za socijalni rad²³⁶ s ciljem zaštite prava i interesa djeteta.

Primjer: Ž-BR-01-117/13, P-131/13

Predmet žalbe je izostanak konkretnih mjera Centra za socijalni rad Kalesija u predmetu po prijavi neadekvatnog staranja o maloljetnom djetetu. Nakon provedenog istražnog postupka Institucija ombudsmena izdala je preporuku kojom je preporučeno Centru za socijalni rad Kalesija da preduzme sve mjere kako bi se po prijavama propusta u staranju o djetetu posvetila dužna pažnja, u smislu hitnog utvrđivanja činjeničnog stanja i pružanja usluga zaštite porodice s djecom uz angažiranje stručnog tima, a sve kako bi se osigurali uslovi za pravilno staranje o djetetu. S tim u vezi Institucija je zaprimila obavještenje u kojem se navodi da je Centar po prijemu preporuke preduzeo sve mjere kako bi se otklonili eventualni propusti u zaštiti prava djeteta i osigurali uslovi za pravilno staranje o djetetu.

Zbog povrede prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina zaprimljene su tri žalbe koje se odnose na povredu prava na prednost prilikom zapošljavanja, stambeno zbrinjavanje i ravnomjernu nacionalnu zastupljenost u organima uprave²³⁷. Sve tri žalbe izjavili su pripadnici romske nacionalne manjine. Cijeneći da ovaj broj ne pokazuje realnu sliku kada je u pitanju status romske nacionalne manjine ne samo na području Distrikta nego cijele BiH, nakon detaljno provedenog istražnog postupka, sačinjen je Specijalni izvještaj o položaju Roma u BiH.

Zbog kršenja prava osoba s invaliditetom izjavljeno je pet žalbi. One su se odnosile na povredu prava na adekvatno liječenje invalidnih osoba zbog odbijanja zahtjeva za stacionirani fizikalni tretman, a u skladu s Pravilnikom o ostvarivanju zdravstvene zaštite van zdravstvene ustanove na području Brčko Distrikta BiH, ukidanja prava na subvencioniranje troškova prijevoza osobe s trajno oduzetom poslovnom sposobnošću, povrede prava na pomoć osoba s invaliditetom prilikom školovanja ili prekvalifikacije osoba s invaliditetom.²³⁸

Primjer Ž-BR-02-209/13, P-311/13 i Ž-BR-02-225/13, P-312/13

Predmet žalbi je povreda prava na adekvatno liječenje zbog odluke Fonda zdravstvenog osiguranja Brčko Distrikta BiH kojom je odbijen zahtjev žaliteljica za stacionarni fizikalni tretman u banji uz obrazloženje da se, *prema Pravilniku o stacionarnom rehabilitacionom tretmanu, kao podzakonskom aktu donesenom na osnovu Zakona o zdravstvenom osiguranju, medicinska rehabilitacija osiguranih lica oboljelih od cerebralne paralize odobrava svake druge godine, do navršениh 15 godina života djeteta, te da se ljekarska komisija prilikom donošenja rješenja kojim je zahtjev stranke odbijen rukovodila navedenim zakonskim i podzakonskim propisima.*

²³⁶ Ž-BR-01-259/12- P-42/13; Ž-BR-01-234/10- P-243/13; Ž-BR-01-117/13- P-131/13; Ž-BR-01-97/13

²³⁷ Ž-BR-03-249/13, P-248/13; Ž-BR-03-176/12- P-164/13; Ž-BR-03-30/13, P-71/13

²³⁸ Ž-BR-02-209/13- P-311/13, Ž-BR-02-225/13- P-312/13, Ž-BR-02-202/13, Ž-BR-02-316/13, Ž-BR-02-237/11- P-20/13.

S obzirom da su žaliteljice odrasle punoljetne osobe, ne ispunjavaju uslove zbog godina starosti, uprkos činjenici da se kod obje radi o teškoj bolesti i ne uzima se u obzir stvarna potreba adekvatnog liječenja.

Nakon provedenog postupka Institucija ombudsmena je Vladi Brčko Distrikta BiH, Odjelu za zdravstvo i ostale usluge i Fondu zdravstvenog osiguranja Brčko Distrikta BiH izdala preporuku da *u roku od 30 dana preduzmu sve neophodne mjere kako bi se navedeni pravilnik o stacionarnom rehabilitacionom tretmanu preispitao, usaglasio sa Ustavom BiH, međunarodnim dokumentima o zaštiti prava invalidnih osoba koji se nalaze u dodatku Ustava BiH i imaju direktnu primjenu u zaštiti ljudskih prava u BiH, a sve u skladu s potrebama osoba oboljelih od cerebralne paralize kao i da, u saradnji s nadležnim organima Brčko Distrikta BiH, osiguraju potrebna sredstva za neophodni rehabilitacijski tretman osoba oboljelih od cerebralne paralize.* Praćenje realizacije preporuka je u toku.

Ured Brčko zaprimio je 15 žalbi zbog povrede odredbi Zakona o zaštiti od svih oblika diskriminacije BiH. U najvećem broju slučajeva žalbe su izjavljene zbog mobinga na radnom mjestu zaposlenih u javnim ustanovama,²³⁹ ali i po drugim osnovama.²⁴⁰

Predmet Ž-BR-06-187/12, P-38/13

Predmet žalbe je povreda prava zbog diskriminacije i to u obliku mobinga koji nad žaliteljicom vrši nadređena osoba, šef Odsjeka za plaćanje rashoda budžetskih korisnika - Direkcije za finansije Brčko Distrikta BiH. Nakon provedenog istražnog postupka Institucija je izdala preporuku kojom je Direkciji za finansije Brčko Distrikta BiH, Trezor, preporučeno da preduzme sve neophodne mjere kako bi mobing prestao, uklonile se posljedice mobinga i prevenirala daljnja pojava mobinga nad žaliteljicom, te da preduzme sve neophodne mjere kako bi se spriječila viktimizacija žaliteljice zbog prijave mobinga, kao i drugih zaposlenika, zbog učešća u bilo kakvom postupku za zaštitu od mobinga.

Vladi Brčko Distrikta BiH, Odjeljenje za stručne i adiministrativne poslove, Pododjeljenje za ljuške resurse, preporučeno je da, s ciljem zaštite zdravlja žaliteljice, u skladu s nalazom i mišljenjem Fonda zdravstvenog osiguranja Brčko Distrikta BiH, žaliteljici omogući radno mjesto u drugoj radnoj sredini u skladu s njenim kvalifikacijama.

S tim u vezi zaprimljen je odgovor Vlade Brčko Distrikta BiH u kojem se navodi da je, postupajući po preporuci, žaliteljica raspoređena na drugo radno mjesto i da su otklonjene posljedice mobinga.

S ciljem promoviranja odredbi *Zakona o zaštiti od svih oblika diskriminacije BiH*, pomoćnik ombudsmena BiH, šef Ureda Brčko održao je učenicima četvrtih razreda Gimnazije „Ismet Mujezinović“ u Tuzli i četvrtih razreda Gimnazije u Brčkom predavanja o temi “Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH - struktura i uloga, provođenje Zakona o zaštiti od svih oblika diskriminacije BiH.”

²³⁹ Ž-BR-06-187/12; Ž-BR-06-167/13; Ž-BR-06-271/13; Ž-BR-06-280/13; Ž-BR-06-133/13; Ž-BR-06-91/13; Ž-BR-06-158/13; Ž-BR-06-44/13;

²⁴⁰ Ž-BR-06-91/13; Ž-BR-06-369/13; Ž-BR-06-230/13; Ž-BR-06-354/13;

Isto je prezentirano i na okruglom stolu održanom o temi „Uključivanje Roma u prevenciju diskriminacije“ u Brčkom i radionici o Zakonu o zaštiti od svih oblika diskriminacije na forumu direktora centara za socijalni rad s područja Tuzlanskog kantona.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-BR-05-134/13, P-324/13

Žalioci, koji imaju jermensko državljanstvo, obratili su se zbog nemogućnosti dobivanja važećih ličnih isprava na teritoriji BiH, uprkos činjenici da na teritoriji BiH žive od 1998. godine, kada su kao maloljetna lica ušli u BiH u pratnji svoje majke, inače državljanke BiH, da su u BiH završili osnovnu i srednju školu i jedno od njih zasnovalo i porodicu.

Razlog ovome je propust u to vrijeme nadležne službe Centra javne bezbjednosti Zvornik - Služba za poslove sa strancima, da prilikom prijave boravka ovih lica u BiH legitimira i evidentira ova lica na valjan način i da tu dokumentaciju adekvatno pohrani u službenim evidencijama.

Nakon provedenog istražnog postupka Institucija je Ministarstvu sigurnosti BiH, Sarajevo, Ministarstvo sigurnosti BiH - Služba za poslove sa strancima - Terenski centar Bijeljina, Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske, Policijska stanica Zvornik, izdala preporuku da koordiniranim djelovanjem, u roku od 30 dana, preduzmu sve neophodne radnje kako bi se osigurao pravno reguliran status žalilaca na prostoru Bosne i Hercegovine i omogućilo puno uživanje svih prava i osnovnih sloboda zagwarantiranih Ustavom BiH i međunarodnim sporazumima koji se nalaze u dodatku Ustava. U toku je praćenje realizacije preporuke.

Predmet Ž-BR-05-57/13

Institucija je zaprimila žalbu zbog povrede prava na slobodu mirnog okupljanja, slobodu misli i govora, jer je žalioocu zbog nošenja transparenta, dva dana nakon odražavanja mirnih protesta građana, uručen Prekršajni nalog broj JSBO 101.299.505.8, sačinjen od Policijske stanice Čelić.

Nakon provedenog istražnog postupka, Institucija je izdala preporuku Ministarstvu unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona, Policijskoj stanici Čelić i načelniku Općine Čelić da građanima općine Čelić osiguraju pravo na slobodu mirnog okupljanja i pravo na slobodu mišljenja i izražavanja u skladu sa Ustavom BiH, međunarodnim dokumentima koji se nalaze u dodatku Ustava te odredbama Zakona o javnom okupljanju Tuzlanskog kantona. Do dana sačinjavanja godišnjeg izvještaja nije zaprimljeno obavještenje nadležnog organa o načinu provođenja Preporuke.

Predmet Ž-BR-05-23/13, P-55/13

Iz navoda žalbe i priložene dokumentacije proizilazi da je podnositeljica žalbe izložena nasilju u porodici od njenog bivšeg supružnika. Žaliteljica ističe da je žrtva zlostavljanja, prijetnji i uvreda duži vremenski period, od 1998. godine, što je posebno intenzivirano u 2012. godini. Tokom 2001. i 2002. godine bivšem suprugu podnositeljice žalbe utvrđena je u više navrata odgovornost za smetanje posjeda i prijetnje upućene njoj (pr. br. P-950/01), osuđen je za počinjenje krivičnog djela nanošenja lake tjelesne povrede (K-170/02) i za krivično djelo uvrede (K 201/2001). Podnositeljica žalbe se više puta obraćala MUP-u TK, ali nisu preduzete konkretne i efikasne mjere kako bi se ona zaštitila od nasilja. Ombudsmeni su izdali preporuku:

Ministarstvu unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona, Policijska uprava Tuzla, da, u skladu sa svojim zakonskim obavezama, preduzimaju sve mjere kako bi se spriječilo nasilje nad žaliteljicom i osiguralo poštivanje izrečene zaštitne mjere.

Ombudsmeni su posebno zabrinuti zato što, iako je u proteklih nekoliko godina preduzimano niz aktivnosti od različitih subjekata u BiH s ciljem sprečavanja i preveniranja nasilja u porodici, još uvijek nije postignuta efikasnost u postupanju nadležnih organa, posebno policije i pravosuđa i čini se da je prisutna praksa da ovo krivično djelo od snaga za provođenje zakona nije jednako tretirano kao ostala krivična djela.

Kantonalmom tužilaštvu Tuzlanskog kantona da u koordiniranom radu s Ministarstvom unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona preduzmu sve neophodne radnje iz okvira svoje nadležnosti, u skladu s pozitivnim zakonskim propisima, a s ciljem zaštite žrtve nasilja.

Ministarstvu unutrašnjih poslova Tuzlanskog kantona da osigura da policija u slučajevima zaprimanja dojava o nasilju u porodici ili zaprimanja zahtjeva za pružanje pomoći osoba izloženih bilo kojem obliku nasilja u porodici, a posebno kada je žrtva nasilja žena, postupa na sljedeći način:

- hitno uputi policijske službenike na mjesto događaja radi intervencije;
- nakon analize zatečenog stanja na mjestu događaja, preduzme mjere i radnje s ciljem pružanja trenutne zaštite i pomoći osobi žrtvi nasilja, te radi sprečavanja počinioca u daljnjem nasilničkom ponašanju;
- pribavi podatke potrebne za dokazivanje prekršajnog ili krivičnog djela nasilja u porodici ili nekog drugog prekršaja, odnosno krivičnog djela počinjenog u porodici;
- ukoliko počinioc nasilja u porodici legalno podsjeduje oružje, preduzme radnje radi sprečavanja moguće zloupotrebe i predloži pokretanje odgovarajućeg postupka oduzimanja oružja ili oružanog lista;
- ukoliko postoji saznanje o ilegalnom postojanju oružja, preduzme potrebne mjere radi njegovog pronalaženja, oduzimanja i prijavljivanja počinioca kažnjive radnje;
- podnese zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka zbog nasilja u porodici u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici, odnosno podnese krivičnu prijavu zbog krivičnog djela nasilja u porodici u skladu s Krivičnim zakonom FBiH;
- ukoliko žrtva nasilja zatraži smještaj u sklonište, o tome odmah obavijesti nadležni centar za socijalni rad od kojeg će zatražiti da preduzme potrebne mjere s ciljem njenog smještaja u odgovarajuće sklonište;
- u slučaju da je nasilje u porodici počinila osoba liječena od alkoholizma ili druge ovisnosti ili osoba s duševnim smetnjama, o tome odmah obavijesti centar za socijalni rad radi preduzimanja zakonom predviđenih ovlaštenja;
- blagovremeno obavijesti Kantonalmom tužilaštvu Tuzlanskog kantona s ciljem preduzimanja mjera u skladu s odredbama Zakona o krivičnom postupku FBiH, Krivičnog zakona FBiH i Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

Predmet Ž-BR-04-98/13, P-42/13

Predmet žalbe je povreda prava na zapošljavanje pod jednakim uslovima zbog toga što su žalioци nakon provedene konkursne procedure po Javnom konkursu za prijem državnih službenika u Općini Srebrenik, od 5.9.2012., na listi uspješnih kandidata *pozitivno ocijenjeni* od

Agencije za državnu službu, aktom broj 05-34-8-255-3/12, od 8.11.2012., ali uprkos tome nisu primljeni u državnu službu po raspisanom Javnom konkursu, jer je u međuvremenu došlo do smjene općinskog načelnika. Odmah po preuzimanju dužnosti novoizabrani načelnik Općine Srebrenik zatražio je od Agencije za državnu službu Federacije BiH poništenje Javnog konkursa.

Agencija za državnu službu FBiH odbila je zahtjev za poništenje Javnog konkursa posebno zato što su neki od kandidata na konkursu već zasnovali radni odnos u Općini, na što je Općina Srebrenik 10.12.2012. izjavila žalbu Odboru državne službe za žalbe Federacije BiH. Rješenjem Odbora državne službe za žalbe odbijena je kao neosnovana žalba Općine Srebrenik, ali nisu preduzete potrebne radnje radi uspostavljanja radnopravnog statusa žalilaca.

Ombudsmeni BiH su Općini Srebrenik, načelniku Općine Srebrenik i Općinskom vijeću Srebrenik izdali preporuku *da u roku od 15 dana preduzmu sve potrebne mjere iz svoje nadležnosti kako bi se omogućio prijem u državnu službu i zasnivanje radnog odnosa u Općini Srebrenik B. M., M. V., D. A., T.N. i Š.N.* Preporuka je ispoštovana.

Predmet: Ž-BR-01-97/13, P-315/13 (Djeca s posebnim potrebama u Brčko Distriktu BiH)

Uredu Brčko izjavljena je žalba koja se odnosi na povrede prava djece s posebnim potrebama na području Brčko Distrikta BiH. Nakon provedenog istražnog postupka Intitucija je izdala preporuku kojom se Vladi Brčko Distrikta BiH preporučuje da se:

- preduzmu sve potrebne mjere s ciljem osiguranja bezuslovnog obrazovanja učenika s posebnim potrebama u skladu s njihovim psihofizičkim mogućnostima;
- da se u najkraćem roku osiguraju finansijska sredstva za prilagođavanje postojeće školske infastrukture učenicima s posebnim potrebama;
- da se angažira odgovarajući broj stručnog osoblja za rad s djecom s posebnim potrebama, srazmjerno broju djece s posebnim potrebama na području Brčko Distrikta BiH te da se nađe najdjelotvorniji način na koji će se osigurati inkluzija djece u redovno obrazovanje.

Preporuka je izdata 26.12.2013. Ured Brčko će u narednom periodu pratiti realizaciju preporuke.

Predmet Ž-BR-03-249/13, P-248/13

Predmet žalbe je povreda prava na imovinu i nezadovoljstvo radom Vlade Brčko Distrikta BiH zbog nerealizacije projekta za stambeno zbrinjavanje pripadnika romske nacionalne manjine u naselju Prutače. Nakon provedenog istražnog postupka Institucija je izdala preporuku kojom je preporučeno:

1. Vladi Brčko Distrikta BiH da bez odgađanja preduzme neophodne mjere s ciljem realizacije projekta stambenog zbrinjavanja Roma na području Brčko Distrikta BiH; i da djelovanjem nadležnih odjela Vlade Brčko Distrikta BiH osiguraju nesmetano provođenje Akcionog plana za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, obrazovanja, zdravstvenog osiguranja i zdravstvene zaštite Roma na području Brčko Distrikta BiH;
2. Policiji Brčko Distrikta BiH da preduzme neophodne mjere i aktivnosti s ciljem preventivnog djelovanja i osiguranja sigurne sredine svim licima na području stambenog naselja Prutače;

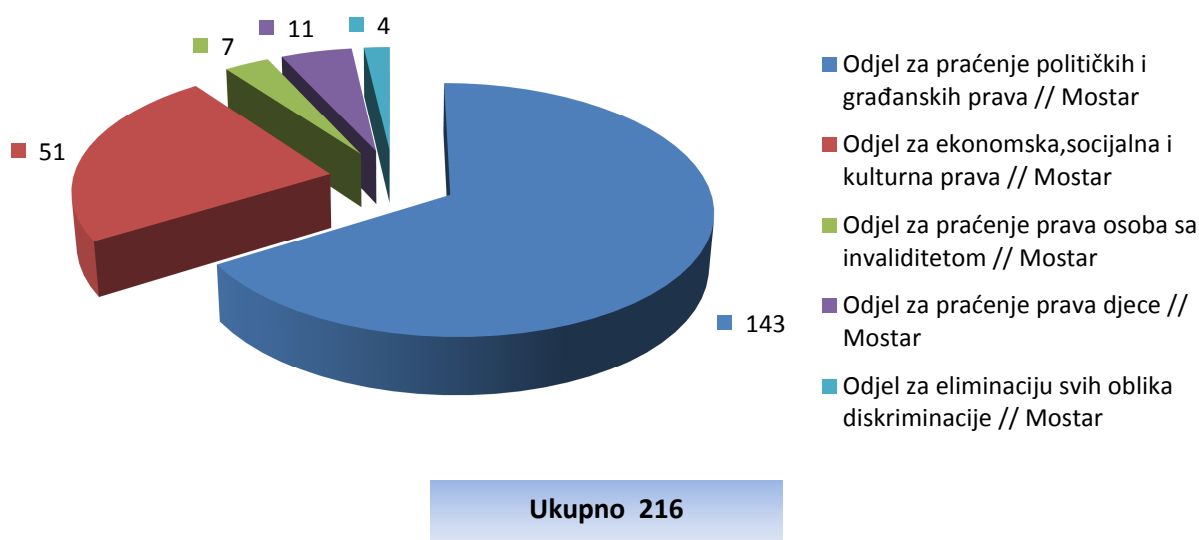
3. Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH da u okviru svoje nadležnosti vrši nadzor nad provođenjem programa stambenog zbrinjavanja Roma na području Brčko Distrikta BiH, kao i ostalih mjera s ciljem provođenja Akcionog plana BiH za rješavanje problema Roma u oblastima zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite na području Brčko Distrikta BiH.

S tim u vezi Institucija je zaprimila obavještenje Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH u kojem se navodi da će Ministarstvo i dalje kontinuirano vršiti nadzor nad provođenjem programa za stambeno zbrinjavanje pripadnika romske nacionalne manjine u BiH pa tako i u Brčko Distriktu BiH, te da resorno Ministarstvo svake godine izdvaja znatna novčana sredstva za stambeno zbrinjavanje i unapređenje zapošljavanja i socijalne zaštite pripadnika romske nacionalne manjine u Brčko Distriktu BiH. Vlada Brčko Distrikta BiH dostavila je obavještenje da je na Kolegiju Vlade održanom 13. i 16.12.2013. donesen zaključak *da se sagledaju sve pravne mogućnosti za rješavanje ovog pitanja a zadužene osobe rade na njegovoj realizaciji.*

4.3. PODRUČNI URED MOSTAR

U Područnom uredu Mostar je tokom 2013. godine zaprimljeno 216 žalbi, te je ukupno sa žalbama prenesenim iz prethodne godine Ured imao u radu 371 žalbu. U označenom izvještajnom periodu završeno je 240 žalbi i upućeno 17 preporuka na relevantne adrese.

Najveći broj žalbi zaprimljen je u Odjelu za praćenje političkih i građanskih prava(143), zatim u Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna prava(51), te u Odjelu za praćenje prava djece (11).

Dijagram 16. Pregled zaprimljenih žalbi u Područnom uredu Mostar za 2013. godinu po odjelima

4.3.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Broj žalbi u Područnom uredu Mostar se i u ovom izvještajnom periodu mora uzeti uslovno, pošto je nastavljena praksa izjavljivanja žalbi i njihovog registriranja koje obuhvataju veću grupu građana. Za primjer se mogu navesti podnosioci žalbi:

Kućni savjet dr. Ante Starčevića br. 76 i 78 Mostar, učenici OŠ Fra Didaka Buntića Čitluk, Koalicija udruga invalida ŽZH, HKUD "LUKE" Čapljina, vlasnici imanja sela Postoljani Nevesinje, sindikalni povjerenici preduzeća Željeznice FBiH, članovi Samostalnog sindikata Željeznica FBiH, članovi Udruženja izbjeglih i raseljenih lica "URIO MOJ DOM" Mostar, OŠ "Marka Marulića" Prozor, Udruženje "STOP MOBBING" Trebinje, stanari zgrade zv. Željeznička Mostar, grupa navijača Mostar, Unija civilnih žrtava rata HNK, Sindikat osnovnog obrazovanja HNK, grupa uposlenika Raiffeisen banke, uposlenici preduzeća "MO PARKING" Mostar, grupa nosilaca stanarskog prava na stanovima u privatnom vlasništvu, Uprava za civilnu zaštitu i vatrogastvo HNK, radnici preduzeća "Aluminij" d.d. Mostar, "PROMINVEST" D.O.O. Konjic i grupa zaposlenika Gradske uprave Mostar.

U Odjelu za praćenje političkih i građanskih prava građani su se najviše žalili na neopravdane zastoje u provođenju pojedinih procesnih radnji od nadležnih sudova (48), na povredu prava iz

imovinsko-pravnih odnosa (47), na nepravilnosti u radu upravnih organa (12), tužilaštva (11), kao i na neprimjerena postupanja policije (7).

Od ukupnog broja žalbi u Odjelu za ekonomska, socijalna i kulturna prava, najveći broj ukazuje na povredu prava iz oblasti rada (29), prava na socijalnu zaštitu (9) i penziju (5).

Ombudsmeni posebno žele da istaknu problem u ostvarivanju komunikacije s gradskom administracijom što u potpunosti onemogućava istragu kršenja ljudskih prava. Obrazloženje za nepostojanje političkog konsenzusa o uređenju Grada Mostara ne može biti opravdanje da organi prave u kojim su zaposleni državni službenici uopće ne komuniciraju s Institucijom ombudsmena zbog čega su ombudsmeni bili prinuđeni izdati preporuke o nesaradnji.

I u 2013. godini nastavljena je otežana komunikacija s Gradskom upravom Grada Mostara. Gradsko vijeće Mostara uopće nije funkcioniralo zbog poznatih razloga/nepostizanja dogovora o poziciji Grada Mostara u političkom kontekstu države BiH. Nažalost, presuda Ustavnog suda BiH²⁴¹, koja se odnosi na ocjenu ustavnosti Statuta Grada Mostara, do danas

nije ispoštovana, što za posljedicu ima ne samo otežan život građana ovoga grada, već omogućava daljnje djelovanje svih onih koji neopravdano žele javnosti predstaviti ovaj grad kao „grad slučaj“.

Sumorna slika ovog grada ogleda se i u svakodnevnom obraćanju građana Uredu ombudsmena koji traže minimum socijalno-ekonomskih prava. Velika stopa nezaposlenosti glavni je razlog zbog kojeg građani traže pomoć, a teška ekonomska situacija uzrok je da gotovo i ne postoji mogućnost otvaranja novih radnih mjesta što bi dovelo do zapošljavanja i poboljšanja općeg standarda građana. U prilog navedenom govori i činjenica da Područni ured Institucije ombudsmena u Mostaru za proteklu, 2012. godinu bilježi 1575 neposrednih obraćanja građana. Predmeti koji su otvoreni zbog nefunkcioniranja Gradske uprave su različiti - od bespravne gradnje²⁴², do obnove imovine povratka²⁴³, te saniranja štete nastale uslijed elementarnih nepogoda²⁴⁴ i dr.

I u HNK su izražene teškoće u djelovanju organa vlasti, jer je finansiranje svih potreba /izdataka iz kantonalnog budžeta prolongirano. Građani nisu upoznati s razlozima zastoja isplata naknada za koje postoji pravni osnov²⁴⁵.

Zatim, u protekloj godini “Vodovod” Mostar je prinudnim putem isključio s vodovodne mreže sva domaćinstva u gradskom naselju, gdje živi preko 20 porodica različitih nacionalnosti (nalazi se i značajan broj Roma)²⁴⁶. Na inicijativu Institucije ombudsmena za ljudska prava BiH, koja je također bila aktivan sudionik svih događanja, povodom aktuelne sporne problematike, održan je sastanak u organizaciji Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH. Pored ovlaštenih osoba iz tog ministarstva, sastanku su prisustvovali i predstavnici Institucije ombudsmena za zaštitu potrošača BiH, direktor JP Vodovod Mostar i njegovi saradnici, kao i grupa stanovnika naselja.

²⁴¹ U9/09 od 26.11.2010. godine

²⁴² Ž-MO-05-27/13

²⁴³ Ž-MO-05-112/11, Ž-MO-05-113/11, Ž-MO-05-56/13, Ž-MO-05-185/13

²⁴⁴ Ž-MO-04-115/13

²⁴⁵ Civilne žrtve rata HNK, predmet br. Ž-MO-05-144/13 i dr.

²⁴⁶ Ž-MO-04-53/13

Nastala sporna situacija je uspješno okončana medijacijom, tako što je naselju odmah puštena voda za redovnu upotrebu, a dogovorena su i ostala pitanja koja do tada nisu bila regulirana, kako bi se osiguralo normalno vodosnabdijevanje označenog lokaliteta u gradu Mostaru.

Folklorno društvo s područja općine Čapljine ukazalo je na problem²⁴⁷ nedostatka odgovarajućeg prostora za održavanje njegovih proba. Budući da se prostor u javnim ustanovama ne može osigurati bez prethodno pribavljene saglasnosti Općine Čapljina, ombudsmeni su intervenirali kod načelnika Općine Čapljina, koji je udovoljio zahtjevu i omogućio rad članovima „HKUD LUKE“, u prostorijama Osnovne škole u Višićima.

Vrlo često građani traže pomoć zbog dužine trajanja postupka, kako sudskih, tako i upravnih organa. Tako je u predmetu²⁴⁸ žaliteljica tražila pomoć, jer zbog nesređenih porodičnih odnosa duži period, poslije smrti supruga, trpi ozbiljne štetne posljedice i dovedena je na rub siromaštva. Kako se radi o sudskom postupku, odnosno ostavinskom postupku jer je neophodna odluka o podjeli nekretnina, u konkretnom slučaju ombudsmeni su intervenirali kod Općinskog suda Ljubuški. Predsjednica Općinskog suda Ljubuški dostavila je pozitivan odgovor i predmet je prioritetno uzet u rad. Nerijetko se dešavaju slučajevi da građani traže pomoć zbog dužine trajanja postupka iz radno-pravnih odnosa,²⁴⁹ koji bi po svojoj prirodi trebali biti hitni i prioritetni.

U jednoj od žalbi podnositeljica²⁵⁰ je samohrana majka, penzionerka i osoba narušenog zdravlja, a trebalo je da bude deložirana iz alternativnog smještaja u kojem je živjela dugi niz godina. Na inicijativu Institucije, a u saradnji s Gradom Mostarom, Federalnim zavodom PIO/MIO i Udruženjem penzionera Mostar, konkretan slučaj uspješno je završen tako što je predmetni stan dodijeljen žaliteljici na trajno korištenje.

Jedan od specifičnih predmeta²⁵¹ u mostarskom uredu je i žalba zbog nerada nadležne inspekcije službe Općine Grude. Naime, podnositeljica žalbe obratila se Instituciji ombudsmena zbog nepravilno postavljene svijetleće reklame čime je ugroženo njeno pravo na normalno stanovanje u kući zbog ogromne količine svjetlosti koja ugrožava ljudsko zdravlje. Svjetlost također pričinjava štetu na imanju, jer uništava (spaljuje) biljke i plodove koji tu uspijevaju. Na brojne zamolbe podnositeljice žalbe, nadležna služba Općine nije pravovremeno reagirala. Na traženje Institucije ombudsmena, dostavljen je odgovor Komunalne inspekcije u Općini Grude u kojem se kaže da je sagledana situacija na terenu i utvrđene nepravilnosti, te naređene mjere s ciljem njihovog efikasnog otklanjanja.

ILUSTROVANI PRIMJERI

Predmeti: Ž-MO-05-56/13 i Ž-MO-05-185/13.

Podnositeljice žalbe iz Mostara, u svojstvu prijeratnih stanara neobnovljene, ratom porušene zgrade u Mostaru, proteklih godina su od raznih relevantnih adresa zahtijevale informacije o tome kada se predviđa rekonstrukcija tog stambenog objekta u centru grada. Nemaju saznanja čak ni o planiranim aktivnostima njegove sanacije.

²⁴⁷ Ž-MO-05-45/13

²⁴⁸ Ž-MO-05-72/13.

²⁴⁹ Ž-MO-05-85/13

²⁵⁰ Ž-MO-05-132/13

²⁵¹ Ž-MO-05-176/13

Institucija ombudsmena odmah je preduzela određene aktivnosti, nakon čega je došao odgovor iz Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH.

U odgovoru je jasno navedeno kako je nadležno ministarstvo upoznato sa stambenim potrebama prijeratnih stanara zgrade zv. Željeznička u Mostaru, kao i da je, s obzirom na realne teškoće, aktivno angažirano da se postigne pomak u konkretnom slučaju. U odgovoru su također detaljno pojašnjena sva dosadašnja postupanja Ministarstva, kao i mogućnosti za nalaženje neophodnih novčanih sredstava u pomenutu svrhu. Podnositeljice žalbe upoznate su o navedenim radnjama.

Predmeti: Ž-MO-05-112/11 i Ž-MO-05-113/11,

U predmetima su izdate preporuke,²⁵² jer je Grad Mostar privremeno izuzeo imovinu radi izvođenja radova u sklopu projekta sanacije Rudnika Vihovići i obavezao se da će svim legalnim vlasnicima nekretnina/podnosiocima žalbe redovno isplaćivati utvrđeni iznos naknade, s pripadajućim povećanjem, u skladu s nagodbama/ugovorima zaključenim obostranom voljom. Projekat je realiziran, a podnosioci žalbe nisu primili naknadu za čitavu 2010., 2011., 2012. i 2013. godinu. Uprkos brojnim zahtjevima/molbama/urgencijama, odgovore gradonačelnika Grada Mostara, s pojašnjenjem razloga za neispunjavanje obaveza iz nagodbe/ugovora, nikada nisu dobili.

4.4. PODRUČNI URED SARAJEVO

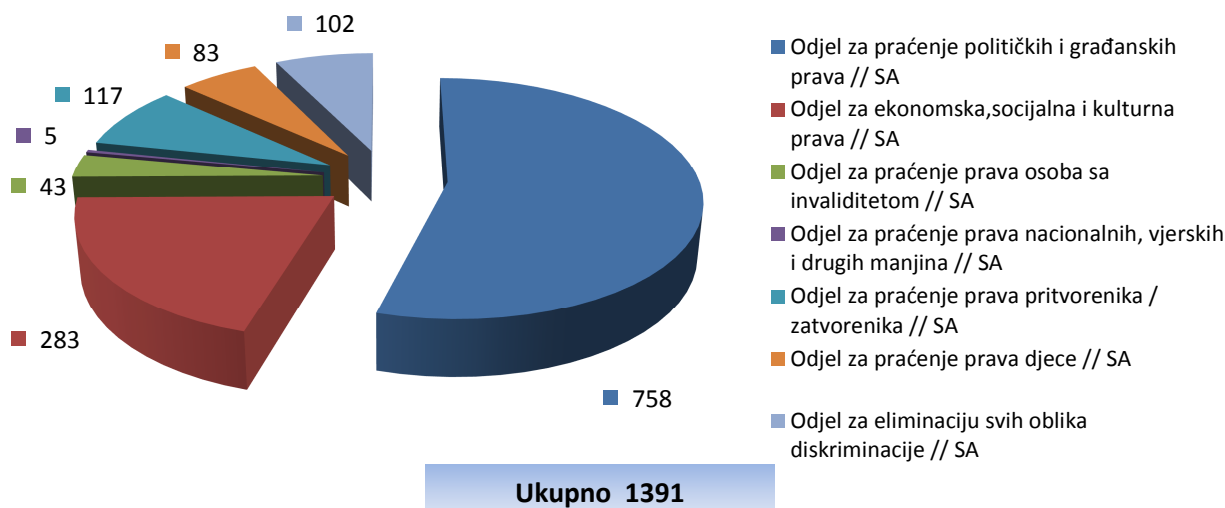
Područni Ured u Sarajevu u toku 2013. godine zaprimio je 1391 žalbu, što sa žalbama prenesenim iz prethodne godine čini ukupno 2471 predmet u radu. Tokom 2013. godine u Područnom uredu Sarajevo okončano je 1613 žalbi, što predstavlja povećanje broja riješenih žalbi u odnosu na prethodnu godinu. Od navedenog broja riješenih žalbi 882 riješene žalbe zaprimljene su tokom 2013. godine, dok se 731 riješena žalba odnosi na one zaprimljene u toku 2012. godine i ranije.

Od ukupnog broja riješenih žalbi u 2013. godini u toku intervencije ombudsmena okončano je 513 žalbi, neprihvatljivih žalbi bilo je 393, a u 229 žalbi njihovi podnosioci nisu iskazali interes za dalje vođenje postupka. U 22 slučaja Institucija ombudsmena nije bila nadležna za postupanje, te su predmeti okončani ustupanjem žalbi nadležnom organu, dok je u drugim predmetima postupano u skladu sa zakonskim ovlaštenjima ombudsmena.

U 2013. godini Ured u Sarajevu izdao je 155 preporuka.

---

²⁵² P-255/13 i P-256/13

Dijagram 17. Pregled zaprimljenih žalbi u Područnom uredu Sarajevo za 2013. godinu po odjelima

4.4.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Analizom zaprimljenih žalbi u Područnom uredu Sarajevo vidljivo je da je najveći broj žalbi zaprimljen u Odjelu za praćenje političkih i građanskih prava – 758. Najveći broj žalbi zaprimljenih u ovom odjelu odnosi se na žalbeni rad pravosudnih institucija - 198, rad organa uprave - 180, kršenje zakona o slobodi pristupa informacijama - 124 i kršenje zakona o vladinim, ministarskim i drugim imenovanjima - 85.

Analizom žalbi na rad pravosudnih institucija vidljivo je da se najveći broj podnesenih žalbi odnosi na kršenja prava na suđenje u razumnom roku i neizvršavanje pravosnažnih sudskih presuda.

Žalbe podnesene na rad upravnih organa u najvećem broju ukazuju na kršenje procesnih odredbi Zakona o upravnom postupku, odnosno nedonošenje odluka u zakonskim rokovima, šutnju administracije, dugotrajne postupke odlučivanja u drugom stepenu, te često vraćanje predmeta prvostepenim organima na ponovno odlučivanje.

Što se tiče žalbi građana koje se odnose na primjenu zakona o slobodi pristupa informacijama, najveći broj odnosi se na nedonošenje rješenja po prijemu zahtjeva za pristup informacijama, nepoštivanje zakonskog roka za njegovo donošenje, donošenje rješenja bez formalnog elementa pouke o pravnom lijeku, te dužinu trajanja postupaka odlučivanja u drugom stepenu.

Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH je u toku 2013. godine zaprimila 85 žalbi koje se odnose na oblast ministarskih i vladinih imenovanja, zbog nepravilnosti procedura imenovanja i razrješenja. Kao i u prethodnoj godini, prigovori građana upućeni Instituciji ombudsmena najčešće se odnose na povrede u proceduri izbora i imenovanja upravnih odbora i nadzornih odbora u javnim preduzećima i javnim ustanovama, a manji broj odnosi se na povrede u proceduri izbora direktora za čije imenovanje je neophodno osigurati saglasnost vlade ili resornog ministarstva. Navodi u prigovorima tiču se imenovanja privremenih upravnih i nadzornih odbora, imenovanja na osnovu političkog opredjeljenja kandidata, sastava komisije za izbor, kriterija za izbor kandidata, nejasnih konkursnih odredbi i dr.

Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava Područnog ureda Sarajevo u 2013. godini zaprimio je ukupno 283 žalbe. Od navedenog broja najveći broj žalbi odnosi se na povrede prava iz rada i u vezi s radom -136, povrede prava na penziju - 58, komunalne usluge – 34, pravo na zdravstvo - 21, dok se manji broj žalbi odnosi na povrede prava socijalne zaštite, obrazovanja i zaštite okoliša.

Žalbe iz oblasti radnih odnosa u najvećem broju slučajeva tiču se kršenja prava i zakonskih propisa prilikom zasnivanja radnog odnosa, kao i kršenja prava koje zaposlenici uživaju iz radnog odnosa. Određeni broj žalbi također se odnosi na neisplaćivanje doprinosa za PIO/MIO, kao i plaća ostvarenih tokom rada.

U segmentu povrede prava vezanih za penzijsko i invalidsko osiguranje, najviše žalbi odnosi se na dužinu trajanja postupka ostvarivanja prava na penziju, a nakon podnošenja zahtjeva nadležnom organu. Manji broj žalbi ukazuje i na neodlučivanje drugostepenog organa po žalbama na prvostepene odluke kantonalnih administrativnih službi u zakonom predviđenim rokovima, obustavljanje isplate, te ukidanje prava nakon provedene revizije.

U Odjelu za eliminaciju svih oblika diskriminacije u 2013. godini zaprimljene su 102 žalbe. Kao i prethodne godine, najveći broj žalbi odnosi se na diskriminaciju u oblasti zapošljavanja, zatim u oblasti radnih odnosa (mobing ili uznemiravanje na radnom mjestu), a zabilježene su i žalbe koje se tiču diskriminacije prilikom premještanja na radna mjesta unutar radne organizacije. U segmentu diskriminacije na osnovu etničke pripadnosti, žalbe zaprimljene u Instituciji ombudsmena uglavnom se tiču neprimjene zakonom propisanih afirmativnih mjera.

U 2013. godini Odjel za praćenje prava osoba s invaliditetom zaprimio je 43 žalbe. Žalbe su podnošene zbog problema uklanjanja arhitektonskih barijera, dužine trajanja postupka odlučivanja po žalbi pred drugostepenim organom, prava na socijalnu zaštitu, ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu kao i drugih prava po osnovu invalidnosti te zaštite osoba s invaliditetom od svih vidova diskriminacije.

Odjel za praćenje prava djece u 2013. godini zaprimio je 83 žalbe, što je duplo veći broj u odnosu na prethodnu godinu. Najveći broj zaprimljenih žalbi tiče se prava održavanja ličnih odnosa i kontakata s drugim roditeljem s kojim dijete ne živi i s njegovim bližim srodnicima, gdje se kao odgovorna strana najčešće javljaju centri za socijalni rad, te sudovi u pogledu dužine trajanja sudskih postupka koji se tiču prava djece.

Odjel za praćenje prava pritvorenika/zatvorenika u 2013. godini zaprimio je 117 žalbi. Pritvorene/zatvorene osobe, kao i u prethodnim godinama, Instituciji ombudsmena u najvećem broju slučajeva obraćali su se zbog nemogućnosti ostvarivanja prava na vanzavodske pogodnosti, prava na zdravstvenu zaštitu, te mogućnosti premještanja u drugi kazneno-popravni zavod.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-SA-01-589/13

Instituciji ombudsmena obratila se majka maloljetnog djeteta, mlađeg od tri godine, koje, prema njenim navodima i prema specijalističkim nalazima, ima reaktivni strah i reagira na

objektivnu stresogenu konfliktnu situaciju vezanu za odnos majke i oca koja bi mogla imati velike posljedice na razvoj psihičkog stanja. Podnositeljica žalbe smatra da se u praksi odluka nadležnog centra za socijalni rad o ostvarivanju neposrednih i ličnih kontakata maloljetnog djeteta sa ocem pokazala kao štetna za dijete, što se ogledalo u samovoljnom prekidanju kontakata oca s kćerkom, prekidom kontakata na više od godinu dana, nikada nije ni na koji način doprinosio izdržavanju djeteta, a što navodi kao najvažnije, nikada nije ostvario emotivnu vezu s kćerkom. Nakon intervencije Institucije ombudsmena, nadležni općinski sud donio je odluku u kojoj je detaljno opisan način uspostavljanja ličnih i neposrednih kontakata između djeteta i oca, posebno imajući u obzir najbolji interes djeteta.

Predmet Ž-SA-06-284/13

Podnositeljica žalbe navela je da je zaposlena u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu, na radnom mjestu višeg stručnog saradnika - portparola u Kabinetu direktora Agencije. Navodi žalbe ukazivali su na povrede odredbi Zakona o zabrani diskriminacije BiH, u smislu mobinga i na povrede prava iz radnog odnosa. Nakon okončanja postupka istrage, Institucija ombudsmena uputila je preporuku²⁵³ od 5.6.2013. direktoru Državne Agencije za istrage i zaštitu: da osigura jednako postupanje prema svim zaposlenim u Agenciji, te priznavanje, uživanje i ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi prava i sloboda u oblasti rada; da preduzme mjere s ciljem sprečavanja uznemiravanja, mobinga i viktimizacije podnositeljice žalbe od strane drugih zaposlenih; da uspostavi mehanizam za preveniranje svih oblika diskriminacije i da osigura da se u radno - pravnim odnosima sa zaposlenima pridržava odredbi Zakona o zabrani diskriminacije BiH; da preduzme neophodne mjere zaštite zaposlenih od mobinga, koje mogu obuhvatati edukaciju rukovodilaca ili predstavnika kadrovske službe, uspostavljanje internog mehanizma žalbi i arbitraže. Institucija ombudsmena je, 16.9.2013., zaprimila odgovor direktora Agencije, a u kojem se, između ostalog, navodi činjenica da je u odnosu na žaliteljicu proveden interni disciplinski postupak u okviru općih pravila disciplinskog postupka i zakonom propisane procedure što ne znači da je prema njoj vršen bilo kakav oblik diskriminacije, a činjenica da i nakon toga u odnosu na žaliteljicu nisu preduzimana bilo kakva različita postupanja u odnosu na druge zaposlene ukazuje da je data preporuka i *de facto* provedena.

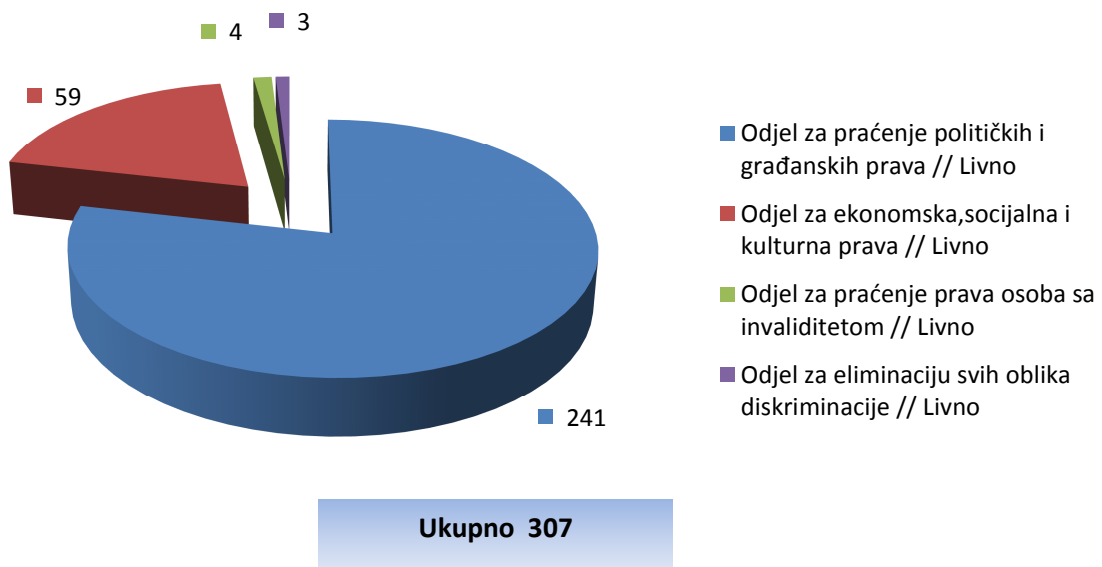
²⁵³ P-125/13,

4.5. TERENSKI URED LIVNO

Terenski ured u Livnu (u daljnjem tekstu: Ured u Livnu) zaprimio je 307 žalbi. U odnosu na prethodni izvještajni period u ovoj godini bilježimo 34 zaprimljene žalbe više, što procentualno predstavlja povećanje od 12,45 %. Najviše zaprimljenih žalbi, njih 241, odnosi se na Odjel za praćenje političkih i građanskih prava, zatim na Odjel za ekonomska, socijalna i kulturna prava - 59 zaprimljenih žalbi. Iz djelokruga Odjela za praćenje prava osoba s invaliditetom zaprimljene su četiri žalbe, te tri žalbe iz djelokruga Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije. U skladu s navedenim, Ured u Livnu nije zaprimio žalbe iz djelokruga Odjela za praćenje prava djece, Odjela za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina te Odjela za praćenje prava pritvorenika.

Od ukupno 307 zaprimljenih žalbi riješeno je 208, dok istražni postupak nije okončan i donesena odluka ombudsmena po još 99 podnesenih žalbi građana. U izvještajnom periodu rađeno je i po 57 žalbi podnesenih ranijih godina, od kojih je okončano 50. Dakle, što se tiče žalbi prenesenih iz ranijih godina, ostalo je u radu još sedam. Na osnovu navedenog, može se konstatirati da je u 2013. godini postupano po 364 zaprimljene žalbe, završeno je 258 žalbi, a u radu je ostalo njih 106.

Što se tiče načina okončanja, 156 žalbi građana okončano je u toku intervencije ombudsmena, evidentirano je 47 neprihvatljivih žalbi, u 32 žalbe stranke nisu pokazale interes za dalje vođenje postupka, 15 žalbi je okončano na drugi način (podnosilac odustao od žalbe i drugo), a osam žalbi okončano je preporukom ombudsmena.

Dijagram 18. Pregled zaprimljenih žalbi u Terenskom uredu Livno za 2013. godinu po odjelima

Ured u Livnu je tokom izvještajnog perioda izdao 15 preporuka nadležnim organima. U šest slučajeva nadležni organi postupili su po preporuci ombudsmena i realizirali izdate preporuke, dok je u četiri slučaja ostvarena saradnja s nadležnim organima, a realizacija preporuka je u toku. Jedna preporuka nije realizirana, ali je otklonjena povreda prava sporazumom stranaka,

dok u četiri slučaja Ured u Livnu nije zaprimio odgovor nadležnog organa nakon izdavanja preporuke, ali naglašavamo da su tri preporuke odaslane tuženoj strani tek 24.12.2013.

Tokom 2013. godine Ured u Livnu imao je dobru saradnju s organima vlasti, ali se mora istaći i negativan primjer a koji se odnosi na lošu saradnju s Vladom Kantona 10, odnosno s već bivšim predsjednikom navedene vlade, što se ogledalo u nedostavljanju izjašnjenja po zahtjevu ombudsmena.

Isto tako, bila je otežana komunikacija i sa Službom za gospodarstvo i inspeksijske poslove Općine Livno, na čiji rad je sve više građana podnosilo žalbu ombudsmenima. Navedena općinska služba često nije u ostavljenom roku dostavljala tražena izjašnjenja, zbog čega su ombudsmeni bili prisiljeni uputiti i urgencije radi dostavljanja odgovora.

Što se tiče teritorijalne pripadnosti podnosilaca žalbi u 2013. godini, daleko najviše žalbi imamo od građana s područja Općine Livno – 188, zatim Tomislavgrada 42, Glamoča 36, Drvara 19 i Bosanskog Grahova sedam. Sve navedene općine nalaze se u sastavu Kantona 10. Preostalih 15 zaprimljenih žalbi podnijeli su građani koji imaju prebivalište u drugim općinama u Bosni i Hercegovini.

4.5.1. Analiza zaprimljenih žalbi

Najviše žalbi kao i u prethodnom izvještajnom periodu podneseno je protiv sudskih organa – 119, zatim protiv organa uprave - 76, iz radnih odnosa - 28, policije – 24, tužilaštva – 13, penzije – 11, socijalna zaštita – 9, komunalne usluge – 7, pristup informacijama 6, osobe s invaliditetom – 4, diskriminacije – 3, vladina i ministarska imenovanja – 2, zdravstvo – 2, obrazovanje, imovinsko-pravni odnosi i javne isprave po jedna zaprimljena žalba.

Zabrinjavajući je porast žalbi u Uredu Livno u svim oblastima, a posebno zabrinjava da se problem u komunikaciji između premijera i sekretara Vlade odrazio na nemogućnost rješavanja nekoliko sistemskih pitanja koja se odnose na funkcioniranje uprave i na kantonalnom i na općinskom nivou

Najveći broj žalbi podnesen protiv sudskih organa upućuje na nezadovoljstvo građana funkcioniranjem sudske vlasti, a kao razlozi podnošenja žalbi ističu se dugo trajanje sudskog postupka i neizvršavanje presuda u predmetima iz radnih odnosa.

Iz oblasti sudstva riješeno je ukupno 97 žalbi. Od tog broja nakon intervencije ombudsmena riješeno je 56 žalbi zaprimljenih u 2013. godini, te 21 žalba iz ranijih godina. Evidentirano je osam neprihvatljivih žalbi, šest žalbi riješeno je na drugi način, a u šest slučajeva podnosioci žalbe nisu pokazali interes za dalje vođenje postupka nakon izjašnjenja sudskih organa.

Ističemo primjerenu saradnja svih sudova s Uredom u Livnu.

Dok je broj zaprimljenih žalbi protiv sudskih organa ostao isti kao i u prethodnom izvještajnom periodu, broj žalbi protiv organa uprave značajno je porastao, s 53 zaprimljene žalbe u 2012. godini na 76 žalbi zaprimljenih u ovom izvještajnom periodu.

U posljednje vrijeme građani se sve više žale na rad inspekcijskih organa Općine Livno, u čiji rad sve više gube povjerenje, jer navedeni inspekcijski organi građanima ne pružaju adekvatnu pravnu zaštitu po zahtjevima za inspekcijski nadzor. To se ogleda u činjenici da su podnosioci žalbi prisiljeni u više navrata podnositi žalbu inspekciji po istom činjeničnom osnovu, kao i žaliti se na već donesene odluke tog organa.

Po žalbama građana na rad upravnih organa okončano je 59 žalbi, od čega je 12 žalbi iz ranijih godina i 47 žalbi iz izvještajne godine. U toku intervencije ombudsmena riješeno je 27 žalbi, pet žalbi nakon izdavanja preporuke, u 13 slučajeva podnosioci žalbe nisu pokazali interes za dalje vođenje postupka nakon izjašnjenja upravnih organa, osam žalbi ocijenjeno je neprihvatljivim, a šest je riješeno na drugi način.

Bilježi se porast žalbi iz oblasti radnih odnosa, sa 20 zaprimljenih žalbi u prethodnom izvještajnom periodu na 28 žalbi zaprimljenih tokom 2013. godine. Međutim, u 17 slučajeva žalba je ocijenjena neprihvatljivom, pet žalbi riješeno je nakon intervencije ombudsmena, a jedna žalba riješena je na drugi način. Iz ranijih godina završene su dvije žalbe.

Podnosioci žalbe obraćaju se ombudsmenima nezadovoljni izborom kandidata po konkursnoj proceduri, poništenjem konkursa, načinom isplate plaće, otkazom ugovora o radu, rasporedom na druge poslove suprotno zaključenom ugovoru o radu itd.

Također je zabilježen blagi porast žalbi na rad policijskih organa, sa 21 žalbe podnesene u 2012. godini na 24 žalbe zaprimljene u izvještajnoj godini. Riješeno je 19 žalbi, tri žalbe iz ranijih godina, a 16 iz ove godine. Što se tiče načina okončanja žalbi, u toku intervencije ombudsmena riješeno je šest žalbi, četiri su ocijenjene neprihvatljivim, u sedam slučajeva žalcioci nisu pokazali interes za dalje vođenje postupka nakon dostavljanja odgovora policijskih organa, jedna žalba je riješena na drugi način, a jedna preporukom.

Građani podnose žalbe nezadovoljni rezultatima policijskih istraga po podnesenim prijavama ili traže od ombudsmena da prate rad policijskih organa po podnesenim prijavama.

Žalbe podnesene na rad tužilaštva bilježe značajan porast, s tri podnesene žalbe u prethodnom izvještajnom periodu na devet žalbi podnesenih ove godine. Žalbe se podnose zbog dugotrajnosti istražnih postupaka, ali ima žalbi koje sadrže zahtjev da ombudsmeni prate rad tužilaštva po podnesenoj prijavi.

Ombudsmeni su okončali devet žalbi, osam žalbi iz ove godine, a jedan predmet iz ranijih godina. Podnosioci žalbe ostvarili su zaštitu prava u šest slučajeva nakon intervencije ombudsmena, jedna žalba ocijenjena je neprihvatljivom, a u dva slučaja podnosioci žalbe nisu pokazali interes za dalje vođenje postupka nakon odgovora tužilaštva.

Žalbe građana zbog povrede penzijskih prava bilježe značajan pad sa 17 zaprimljenih žalbi u prethodnoj godini na 11 u ovoj izvještajnoj godini. Žalbe se uglavnom podnose zbog nedonošenja odluka u zakonskim rokovima.

U toku izvještajne godine okončano je 10 žalbi. Nakon intervencije ombudsmena žalcioci su ostvarili svoja prava po devet žalbi, dok u jednom slučaju podnosilac žalbe nije pokazao interes

za dalje vođenje postupka. Devet žalbi riješeno je tokom izvještajne godine, a iz ranijih godina riješena je jedna žalba.

Također, žalbe podnesene zbog povrede prava iz oblasti socijalne zaštite bilježe porast, sa šest zaprimljenih žalbi u prethodnom izvještajnom periodu na devet žalbi zaprimljenih u ovoj godini.

Riješeno je pet žalbi, sve nakon intervencije ombudsmena, i to: četiri žalbe iz ove godine, a jedna žalba iz ranijih godina.

Žalbe zaprimljene zbog povreda prava iz oblasti pružanja komunalnih usluga bilježe značajan pad, sa 13 žalbi zaprimljenih u prethodnoj godini na sedam žalbi zaprimljenih u ovoj izvještajnoj godini. Kao važan razlog podnošenja ovih žalbi navodimo isključivanje pojedinih korisnika s vodovodne mreže zbog neplaćanja komunalnih usluga. Tokom izvještajnog perioda riješeno je ukupno osam žalbi, od čega šest žalbi iz ove, a dvije žalbe iz ranijih godina. U pet slučajeva su podnosioci žalbi ostvarili zaštitu prava nakon intervencije ombudsmena, u jednom slučaju je izdata preporuka, a dvije žalbe ocijenjene su neprihvatljivim.

U skladu s pravom građana na slobodu pristupa informacijama, podneseno je šest žalbi, dakle četiri žalbe više nego u prethodnoj godini. Riješene su četiri žalbe nakon intervencije ombudsmena kada su stranke ostvarile svoje pravo, jedna žalba ocijenjena je neprihvatljivom, a po jednoj žalbi odlučeno je na drugi način.

Dvije žalbe riješene su iz ranijih godina, tako da su u radu ostale dvije žalbe. Žalbe se podnose zbog nezakonitog odbijanja pristupu informacijama, kao i nerješavanja zahtjeva u zakonskom roku donošenjem odgovarajućeg rješenja.

Osobe s invaliditetom su ove godine podnijele četiri žalbe, dakle tri žalbe više nego u prethodnoj godini. Nakon intervencije ombudsmena, podnosioci žalbe ostvarili su zaštitu prava u dva slučaja, dok u jednom slučaju podnosilac žalbe nije pokazao interes za dalje vođenje postupka nakon odgovora nadležnog organa. Jedan predmet je u fazi rješavanja odgovornog organa. Žalbe se podnose uglavnom zbog odbijanja zahtjeva ili nerješavanja zahtjeva u zakonskom roku (lična invalidnina, penzija).

Tokom izvještajne godine zaprimljene su tri žalbe zbog diskriminacije, odnosno jedna žalba manje nego u prethodnoj godini. Dvije žalbe podnesene su zbog navodnog mobinga i obje su ocijenjene neprihvatljivim. Jedna žalba podnesena je zbog spolne diskriminacije, predmet još nije okončan, ali je tužena strana – odnosno najveći broj malonogometnih sportskih saveza Lige Hercegovine nakon intervencije ombudsmena izmijenio svoje pravilnike koji su sadržavali diskriminirajuće odredbe, tako da uskoro možemo očekivati uspješno okončanje postupka po žalbi. Jedna žalba podnesena u prethodnoj izvještajnoj godini, također po osnovu spolne diskriminacije, riješena je realiziranjem preporuke ombudsmena. U jednom predmetu izdata je preporuka zbog utvrđene diskriminacije po osnovu obrazovanja, ali smo zaprimili izjašnjenje odgovorne strane Doma zdravlja Tomislavgrad o preduzimanju mjera i radnji na realizaciji preporuke.

Zbog povrede Zakona o ministarskim, vladinim i drugim imenovanjima zaprimljene su dvije žalbe, za razliku od prethodne izvještajne godine kada nismo imali nijednu zaprimljenu žalbu po

ovom osnovu. U jednom predmetu podnosilac žalbe ostvario je zaštitu svojih prava, jer je Općinsko vijeće Bugojno, nakon provedene istrage, informiralo ombudsmene da je poništilo odluke o imenovanjima članova upravnih i nadzornih vijeća svih javnih ustanova. U drugom slučaju izdata je preporuka za saradnju Vladi Kantona 10 koja nije ombudsmenima dostavila izjašnjenje vezano za žalbu na imenovanje članova upravnih i nadzornih vijeća svih zdravstvenih ustanova s područja Kantona 10. Preporuka je odaslana 24.12.2013., a do danas nije zaprimljena informacija odgovorne strane na osnovu izdate preporuke.

Iz oblasti zdravstva zaprimljene su dvije žalbe, kao i prethodne godine. Nakon intervencije ombudsmena uspješno je okončana jedna žalba, koja se odnosila na neprodužavanje saglasnosti na liječenje izvan Kantona 10. U drugom slučaju podnositeljica žalbe odustala je od već podnesene žalbe, pa slijedi donošenje odluke o zatvaranju žalbe.

Ombudsmeni su zaprimili po jednu žalbu iz oblasti obrazovanja, imovinsko-pravnih odnosa i javnih isprava. Žalba podnesena iz oblasti obrazovanja ocijenjena je neprihvatljivom, u predmetu iz imovinsko-pravnih odnosa žalilac nije pokazao interes za dalje vođenje postupka, dok u predmetu neizdavanja javne isprave u zakonskom roku (lična karta) i odbijanja MUP-a Kantona 10 da izda potvrdu radi prelaska državne granice, nakon intervencije ombudsmena, postupak po žalbi uspješno je okončan.

ILUSTRATIVNI PRIMJERI

Predmet Ž-LI-04-67/13

U skladu s pravosnažnom sudskom presudom, žaliteljica se obratila Federalnom zavodu MIO/PIO, Administrativnoj službi u Livnu, zahtjevom za priznavanje radnog staža, po kojem navedena služba nije postupala. Nakon intervencije ombudsmena, žaliteljica je ostvarila zaštitu svog prava.

Predmet Ž-LI-04-174/13

Žaliteljica se prijavila na raspisani konkurs za izbor kandidata na radno mjesto nastavnika hrvatskog jezika u OŠ Fra Miroslava Džaje Kupres. Primljen je kandidat koji ne ispunjava uslove konkursa. Prigovor žaliteljice je odbijen. Nakon podnošenja žalbe ombudsmenima, žaliteljica je poučena da zatraži inspekcijski nadzor, što je i učinila. Tek nakon intervencije ombudsmena, obavljen je inspekcijski nadzor, na osnovu kojeg je Ministarstvo nauke, prosvjete, kulture i sporta Kantona 10 donijelo rješenje kojim se stavlja van snage odluka o izabranom kandidatu.

Predmet Ž-LI-05-12/13

Više žalilaca je početkom 2013. godine zatražilo od ombudsmena poništenje odluke Vlade Kantona 10, koja se odnosi na konačno imenovanje članova upravnih i nadzornih vijeća svih zdravstvenih institucija na području Kantona 10. Vlada Kantona 10 nije ombudsmenima dostavila traženo izjašnjenje ni nakon više datih usmenih obećanja, pa je krajem prošle godine izdata preporuka za saradnju. Do sada nismo zaprimili odgovor po izdatoj preporuci.

Predmet Ž-LI-05-148/13

Podnositeljica žalbe zatražila je od Službe za gospodarstvo i inspekcijske poslove Općine Livno inspekcijski nadzor zbog nelegalne gradnje stambenog objekta od strane njenog susjeda, koja ometa žaliteljicu pri korištenju svog stambenog prostora. Kako inspekcija nije izvršila traženi

nadzor, žaliteljica je bila primorana zatražiti zaštitu ombudsmena. Navedena općinska služba nije u roku dostavila izjašnjenje ombudsmenima niti izvršila nadzor. Izvan ostavljenog roka, ombudsmeni su zaprimili odgovor da građevinski inspektor već duže vrijeme ne radi, što je razlog da navedena služba ne može dostaviti svoje izjašnjenje. Međutim, načelnik Općine Livno, kao i njegov pomoćnik u Službi za gospodarstvo i inspeksijske poslove, nisu ništa učinili da se nađe zamjensko rješenje, što je bio razlog da ombudsmeni u ovom predmetu izdaju preporuku. Preporuka je poslana krajem prošle godine, a do danas nismo zaprimili izjašnjenje po izdatoj preporuci.

Predmet Ž-LI-05-96/13

Povratnica u Općinu Drvar obratila se nadležnom općinskom organu sa zahtjevom za obnovu neadekvatno izgrađenog dimnjaka u stanu, jer joj u sezoni grijanja dim stvara velike probleme. Iako su predstavnici općinske vlasti u Drvaru obećali žaliteljici i ombudsmenima da će riješiti ovaj problem do početka sezone grijanja, to je i učinjeno, ali tek sredinom januara 2014. godine.

POGLAVLJE V FUNKCIONIRANJE INSTITUCIJE OMBUDSMENA

5.1. Uvod

U 2013. godini nisu osigurana budžetska sredstva kojima bi se realiziralo otvaranje područnih i terenskih ureda Institucije ombudsmena, koji su bili planirani i za koje je iskazan interes lokalnih zajednica na terenu. Nedostajala su sredstva potrebna za zapošljavanje osoblja za rad u tim uredima, kao i neophodna oprema za rad i pored toga što su lokalne zajednice ustupile određene poslovne prostore.

Problem prisustva na terenu, radi što neposrednijih kontakata s građanima, nadomješteni su, kao i prethodnih godina, većim neposrednim prisustvom ombudsmena i osoblja Institucije na terenu u mnogobrojnim općinama.

Nastavljena je praksa redovnih uredovnih dana u Tuzli, realizirana uz pomoć općine, UNDP-a i OSCE-a.

5.2. Osoblje

U Instituciji ombudsmena je u 2013. godini bilo 56 zaposlenih osoba, što su dvije manje u odnosu na 2011. godinu i pet manje u odnosu na prethodne godine.

Institucija ombudsmena u kontinuitetu prima smanjena finansijska sredstva i nije u mogućnosti da u potpunosti izvršava svoj mandat, a tri pozicije pomoćnika su upražnjene nakon odlaska pravnik što se u značajnoj mjeri reflektira na kvalitet funkcioniranja Institucije.

Osim navedenih zaposlenih u Instituciji ombudsmena, u toku 2013. godine bila su zaposlena i tri pripravnika, angažirana u okviru projekta jačanja kapaciteta Odjela za praćenje prava djece, realiziranog s međunarodnom organizacijom 'Save the Children' – Regionalni ured za Jugoistočnu Evropu, te Ambasadam SAD-a.

I u 2013. godini nije bilo uslova da se popune mjesta pomoćnika ombudsmena u Glavnom uredu u Banjoj Luci te u područnim uredima Sarajevo i Mostar, koja su odlaskom tri pomoćnika u prethodnom periodu ostala upražnjena.

5.3. Smještaj i tehnička opremljenost Institucije

Pored kontinuiranih pokušaja ombudsmena da se nađe trajno rješenje za smještaj glavnog i područnih ureda Institucije ombudsmena, i u 2013. godini radili su u iznajmljenim prostorijama, osim u Brčkom, za čiji se za zakup izdvajaju značajna sredstva.

Od 2010. godine Institucija ombudsmena nije nabavljala ni opremu ni vozila. Postoji potreba za tim, a posebno za nabavkom vozila, koja su zbog starosti i amortizacije već dotrajala što iziskuje velike troškove održavanja. Neophodno je izvršiti određena obnavljanja, kako zbog održavanja potrebnog nivoa informacione tehnologije, tako i zbog dotrajalosti koja stvara i naknadne izdatke u opravci i održavanju opreme.

5.4. Budžet i finansije

Institucija ombudsmena u 2013. godini funkcionirala je u okviru sredstava odobrenih budžetom koja nisu bila dovoljna te je Vijeće ministara BiH za 2013. godinu odobrilo sredstva iz budžetske rezerve u iznosu 33.200KM kako bi se finansijska godina završila sa izmirenim obavezama.

U periodu od 2009. do 2013. godine stalno je umanjivan budžet za funkcioniranje Institucije ombudsmena, što je bio svojevrsan uticaj na funkcioniranje i rad Institucije ombudsmena, a što je otežavalo normalno funkcioniranje u svim segmentima, te zahtijevalo angažiranje ombudsmena za osiguravanje finansijskih sredstava iz drugih izvora.

Revizijski izvještaji su svake godine bili pozitivni, što je ukazivalo na racionalno i zakonito izvršenje budžeta i trošenje budžetskih sredstava.

5.5. Status Institucije

Status i efikasnost Institucije ombudsmena kao mehanizma za zaštitu ljudskih prava, a posebno pitanje nezavisnosti, podložno je provjerama kroz proces reakreditacije koji obavlja Međunarodni koordinacioni komitet nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava (ICC).

U procesu akreditacije i reakreditacije obaveza je da se dokaže da Institucija funkcionira u skladu s Pariskim principima kojima se utvrđuje nezavisnost.

Pariski principi su instrument koji obavezuje nacionalne institucije za zaštitu ljudskih prava da djeluju u skladu s njima, a istovremeno obavezuju nadležne institucije vlasti da preduzimaju mjere za uspostavljanje nacionalnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava i omogućavaju funkcioniranje u skladu s Pariskim principima.

Potkomitet za akreditacije i Međunarodni komitet nacionalnih institucija za promociju i zaštitu ljudskih prava akreditirao je 2010. godine Instituciju ombudsmena u status „A“, uz preporuku da je potrebno osigurati njenu potpunu finansijsku nezavisnost.

S ciljem realizacije preporuke za potpunu finansijsku nezavisnost Institucije, preduzimate su aktivnosti u smislu obavještanja nadležnog parlamenta i njegovih organa za pitanja finansija u čemu je dobivena podrška na realizaciji navedenih preporuka.

POGLAVLJE VI SARADNJA S BH. I MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA I ORGANIZACIJAMA

6.1. Saradnja sa institucijama i organizacijama u BiH

Saradnja sa institucijama i organizacijama u BiH podrazumijeva, s jedne strane, saradnju koja je neophodna u radu po žalbama građana i zaštitu ljudskih prava, kako je definirana Zakonom, a s druge strane, saradnju na promoviranju ljudskih prava i stvaranju uslova za njihovo ostvarivanje, kako je definirano i Zakonom i Strategijom djelovanja Institucije ombudsmena.

Saradnja u postupcima po žalbama i mjerama obavezuje tijela i organe vlasti na saradnju s Institucijom ombudsmena u smislu pružanja pomoći u istrazi i provođenju kontrole, omogućavanja pristupa provjere traženih informacija, obavljanja ličnih razgovora i razmatranja potrebnih spisa i dokumenata.

Ovu saradnju u 2013. godini ombudsmeni ocjenjuju zadovoljavajućom, ali smatraju da ju je potrebno podići na još viši nivo, zbog potrebe još efikasnijeg i blagovremenog rješavanja po žalbama građana, što bi direktno uticalo na veći broj riješenih žalbi, koje se često ne završavaju blagovremeno i brzo, jer institucije i organi ne dostavljaju na vrijeme tražena izjašnjenja i dokumentaciju.

Ovaj vid saradnje posebno je značajan za usvajanje i realizaciju preporuka po žalbama građana koje ombudsmeni upućuju institucijama i organima za preduzimanje mjera na otklanjanju kršenja ljudskih prava. Statistika, koja je iznesena u prethodnim dijelovima ovog izvještaja, pokazuje da su rezultati u prihvatanju i realizaciji preporuka polovični (prihvaćeno 55,87% preporuka, a nije prihvaćeno 44,13%).

Međutim, preporukama su predložene mjere za otklanjanje kršenja prava u 358 ili 21,72% žalbi u kojima su utvrđena kršenja ljudskih prava. Važno je istaći da je u 1.290 ili 78,27% žalbi otklonjeno kršenje ljudskih prava u toku postupka istraživanja. To ukazuje na pozitivan trend da je daleko veći broj slučajeva iskazane odgovornosti za otklanjanje kršenja prava u odnosu na broj onih u kojima nisu prihvaćena otklanjanja kršenih prava. U posebnom tabelarnom dodatku ovog izvještaja mogu se vidjeti ovi primjeri, kako prihvatanja, tako i neprihvatanja preporuka.

O preporukama koje nisu prihvaćene, u skladu sa Zakonom, obaviješteni su neposredno viši organi radi preduzimanja mjera za njihovu realizaciju, a u slučajevima koji nisu prihvaćeni ni u ovom slučaju, a navedeni su u ovom godišnjem izvještaju, parlamenti bi, kao i prethodne godine, trebali preduzeti mjere prema kršiocima ljudskih prava.

U pogledu promoviranja i stvaranja boljih uslova na zaštiti ljudskih prava, i u 2013. godini ombudsmeni su radili na intenziviranju saradnje s parlamentima na državnom i entiteskom nivou te s njihovim tijelima. Obavljane su rasprave o godišnjem i specijalnim izvještajima a vezano za razmatranje analiza i procjena učestalosti kršenja ljudskih prava, razmatrane su i

konkretne preporuke upućene organima i institucijama, zatim i zajedničko praćenje provođenja preporuka, te razmatranje uslova funkcioniranja Institucije ombudsmena.

Kao i prethodnih godina, i u 2013. godini, ombudsmeni su zbog procjene značaja prisustva u lokalnim zajednicama u kojima građani u najvećem obimu ostvaruju svoja prava, posjetili općine: Bihać, Cazin, Ugljevik, Višegrad, Čapljinu, Neum, Mostar, Zenicu, Tešanj, Stolac, Livno, Brčko, Tuzla u kojima je razgovarano o ljudskim pravima vezanim za zapošljavanje, povratak, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, funkcioniranje uprave, prava nacionalnih manjina, i dr.

Osim navedenog, kao oblici moguće saradnje, korišteni su i konsultativni sastanci, posebno sa izvršnim organima vlasti, a najviše po pitanjima realizacije i provođenja preporuka, te prikupljanja podataka za izradu specijalnih izvještaja.

Značajan vid saradnje ostvarivan je učešćem Institucije ombudsmena na brojnim skupovima o raznim oblastima prava, kao i različitih ministarstava, organa i tijela, kao organizatora skupova, počev od pružanja besplatne pravne pomoći, prava djece, prava invalida, prava penzionera, prava nacionalnih manjina, prava zatvorenika/pritvorenika, i dr.

U oblasti zaštite od diskriminacije, posebno je ostvarivana saradnja s organima i tijelima vlasti, gender centrima, organizacijama civilnog društva, s ciljem upoznavanja s djelovanjem Odjela za eliminiranje svih oblika diskriminacije, analiza pojava diskriminacije, promoviranja prava u oblasti ravnopravnosti spolova, prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina i sl.

Posebno se ističe saradnja ostvarena s jednim brojem fakulteta i škola, s kojima su potpisani i akti o saradnji s ciljem upoznavanja mladih koji se školuju sa Institucijom ombudsmena, s oblastima ljudskih prava, s aktuelnim mjerama na zaštiti ljudskih prava, sticanja i praktičnih znanja na ostvarivanju i zaštiti ljudskih prava.

Ombudsmeni su u 2013. godini sarađivali s nizom institucija i organizacija s ciljem promocije ljudskih prava i kreiranja svijesti o potrebi preveniranja njihovog kršenja. Iako je institucija djelovala s ograničenim resursima, ombudsmeni su nastojali da se odazovu svim pozivima koji su im upućivale vladine institucije, međunarodne i nevladine organizacije

Saradnja sa institucijama i organima i organizacijama u BiH ostvarivana je s očekivanjem osiguranja efikasnijeg funkcioniranja Institucije ombudsmena, postizanja veće ažurnosti u postupanju s individualnim žalbama građana, kao i većeg profesionalizma u postupanjima u zaštiti i ostvarivanju ljudskih prava.

6.2. Saradnja s nevladinim i civilnim sektorom

Usvajanjem Platforme za saradnju s nevladinim sektorom iz 2009 godine, Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH jasno se opredijelila za način saradnju s organizacijama nevladinog sektora i civilnog društva. U proteklim godinama ombudsmeni su isticali da upravo razmjena informacija i saradnja s nevladinim sektorom doprinose kvalitetnijem radu Institucije, kao i to da posredstvom ovih organizacija građani saznaju više o mandatu i aktivnostima Institucije ombudsmena.

U 2013. godini ova saradnja ogledala se u nekoliko dominantnih oblasti i to, prije svega, u oblasti zaštite prava djece s posebnim akcentom na djecu žrtve eksploatacije, oblast diskriminacije, zaštitu prava manjina s fokusom na Rome i LGBT populaciju, unapređenje prava osoba s invaliditetom, oblast transparentnosti rada javnih organa s posebnim fokusom na slobodu pristupa informacijama i borbu protiv korupcije, prava povratnika i pristup pravdi.

Imajući u vidu činjenicu da je u 2013. godini Institucija ombudsmena partnerska organizacija OSCE-ovog Ureda za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), koji provodi projekat "Najbolja iskustva iz prakse za uključanje Roma", u svrhu pripreme materijala za izradu Specijalnog izvještaja o položaju Roma u Bosni i Hercegovini, predstavnici Institucije učestvovali su u mnogim aktivnostima koje su organizirala udruženja Roma u Bosni i Hercegovine, a prije svega u aktivnostima u okviru projekta "Zajedno za inkluzivno i nediskriminatorno obrazovanje romske djece u Kantonu Sarajevo" koji provodi romski informativni centar 'Kali Sara' koji aktivno radi na izradi i primjeni Pravila za prepoznavanje oblika diskriminacije u osnovnim školama.

U fazi pripreme Specijalnog izvještaja o položaju Roma u BiH, osoblje Institucije zaduženo za ova pitanja ostvarilo je kontakt sa svim aktivnim udruženjima Roma na području cijele BiH, što je bila prilika da se ova udruženja upute u mandat Institucije i aktivnosti Odjela za prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina. Pitanjem učešća Roma u procesima donošenja odluka na lokalnom nivou bavio se i stručni skup u organizaciji Centra za društvena istraživanja Analitika i Centra za demokratiju Univerziteta u Cirihu na kojem su učestvovali predstavnici Institucije.

Kao centralna institucija za borbu protiv diskriminacije i u ovoj godini Institucija je aktivno učestvovala na skupovima u organizaciji Kuće Ljudskih prava, Sarajevskog otvorenog centra, Helsinškog komiteta s ciljem približavanja mandata i svojih iskustava u provođenju Zakona o zabrani diskriminacije.

S velikim zadovoljstvom Institucija se odazvala i pozivu kantonalnih udruženja invalida i saveza Unsko-sanskog kantona na 7. međunarodnu konferenciju o statusu i pravima osoba s invaliditetom i tako podržala kampanju "Djelujmo zajedno." Ostvarila je saradnju i s Koalicijom organizacija osoba s invaliditetom u Hercegovačko-neretvanskom kantonu čije su aktivnosti, prije svega, bile fokusirane na izradu lokalnih akcionih planova za ostvarivanje ciljeva iz Strategije u oblasti invalidnosti FBiH, ali i načine postizanja kvalitetnijeg obrazovanja djece s teškoćama u radu i učenju.

Kao i prošlih godina ombudsmeni su prioritet u saradnji s NVO dali onim aktivnostima koje su se, prije svega, odnosile na ranjive grupe stanovništva, djecu, povratnike, stare osobe, žene.

Kada govorimo o pravima djece, nastavljena je saradnja s Mrežom nevladinih organizacija iz BiH "Snažniji glas za djecu", posebno u segmentu zajedničkog zagovaranja provođenja preporuka Komiteta UN-a za prava djeteta. U organizaciji Udruženja roditelja i prijatelja djece s posebnim potrebama "Sunce" Mostar, predstavnici Institucije učestvovali su na okruglom stolu o temi "Zaštita djece u migracijama u Bosni i Hercegovini." Temom ranjivosti djece u pokretu bavilo se UG Budućnost Modriča sa inicijativom uvođenja evropskog broja za nestalu djecu 116000 u Bosni i Hercegovini, a na ovom radnom sastanku učestvovali su i predstavnici Institucije.

Na zahtjev povratničkih udruženja “Udruženje Srba iz Mostara” i “Unije za održivi povratak”, predstavnici Institucije prisustvovali su radnom sastanku na kojem su istaknuti problemi s kojima se suočava većina povratničke populacije u pogledu pristupa poslu, participacije u procesima donošenja odluka i lošem ekonomskom položaju.

Kada je riječ od pravima starih osoba, Institucija ombudsmena od izrade Specijalnog izvještaja o stanju ljudskih prava starih osoba ulaže napore da dodatno radi na njegovom promoviranju, te da uspostavi produktivne odnose s organizacijama koje se bave zaštitom prava ove kategorije stanovništva. Tako su predstavnici Institucije učestvovali i na konferenciji “Mogućnosti i izazovi njegovateljskog zanimanja u organizaciji Socijalno-edukativnog centra Banja Luka. Na ovom skupu istaknuto je da većina domova za stare osobe radi bez posebne dozvole, s nedovoljnim brojem osoblja, i često s kadrom koji nije stručan, bez ikakvog nadzora ili provjere na šta su ukazali i ombudsmeni u svom specijalnom izvještaju.

I u 2013. godini Institucija je nastavila saradnju s nevladinim organizacijama u oblasti slobode pristupa informacijama i to, prije svega, s organizacijama Transparency International, Mreža pravde, Mreže ACCOUNT, COD Luna, Centar za kulturu dijaloga. Teme oko kojih su grupisane aktivnosti ovih organizacija odnosile su se na:

- inicijativu za izmjenu i dopunu Zakona o slobodi pristupa informacijama
- uspostavljanje pravnog okvira i procedura za zaštitu uzbunjivača
- korištenje ZOSPI-ja u borbi protiv korupcije i povećanja transparentnosti rada javnih organa.

Iako u nešto manjem broju aktivnosti, Institucija je dala svoj doprinos u realizaciji aktivnosti NVO (Asocijacija za demokratske inicijative, Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, Vijeće za štampu, Udruženje novinara BiH, Sarajevski otvoreni centar) koje su bile vezane za:

- govor mržnje, izazove reguliranja i procesuiranja
- pristup besplatnoj pravnoj pomoći i pristup pravdi
- slobodu medija i izražavanja.

U skladu sa svojim kapacitetima i procedurama, a imajući u vidu svoje prioritete i strateške ciljeve, Institucija ombudsmena ostvarila je zadovoljavajuću saradnju s organizacijama nevladinog sektora.

6.3. Saradnja s međunarodnim institucijama i organizacijama

Segment međunarodne saradnje Institucije ombudsmena treba posmatrati u kontekstu saradnje koju ostvaruje i razvija s predstavnicima međunarodnih institucija i organizacija u BiH i saradnje na međunarodnom planu shodno obavezama koje sa sobom nosi ICC međunarodni status „A“, u koji je akreditirana Institucija ombudsmena, te u svjetlu opredjeljenja ombudsmena da jačaju regionalnu saradnju i redovnim aktivnostima u okviru međunarodnih mreža čija je Institucija ombudsmena članica.

Zahvaljujući podršci Misije OSCE-a u BiH, Institucija ombudsmena je i 2013. godine učestvovala na 26. sastanku Međunarodnog koordinacijskog komiteta nacionalnih institucija za promociju i

zaštitu ljudskih prava (ICC), održanom od 6. do 8. maja u Ženevi. Sastanak ICC-a bio je posvećen, prije svega, presjeku stanja u zemljama 20 godina poslije usvajanja Bečke deklaracije i Pariskih principa koji su osnov za uspostavljanje standarda za nezavisan rad nacionalnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava bilo gdje u svijetu. Težište diskusije usmjereno je na planove za budući rad ICC-a i izazove s kojima se ovo tijelo suočava, dok su tematski sastanci bili posvećeni drugom ciklusu izvještavanja zemalja prema Univerzalnom periodičnom pregledu (UPR) i važnoj ulozi koji nacionalni mehanizmi za zaštitu ljudskih prava (NHRI) imaju u ovom procesu, kao i u procesima izvještavanja prema komitetima UN-a. Ovo je posebno značajno imajući u vidu da Bosna i Hercegovina u 2014. godini podnosi drugi UPR izvještaj. Na sastanku u Ženevi zvanično je uspostavljen i Sekretarijat Evropske mreže nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava (ENNRHI), koja je izabrala svoje predstavnike u Potkomitetu za Akreditaciju ICC, Birou ICC-a i Sekretarijatu.

Nešto kasnije, u novembru je u Budimpešti održano strateško planiranje rada Evropske mreže nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava (ENNRHI) za naredne dvije godine, gdje je Institucija ombudsmena za ljudska prava BiH zvanično i postala član ove važne međunarodne mreže.

Institucija ombudsmena BiH je i u ovom izvještajnom periodu sarađivala s Uredom visokog komesara za ljudska prava UN-a (OHCHR) i drugim tijelima u okviru sistema UN-a, i u toku 2013. godine pružila je dodatne informacije koje su od Institucije tražili eksperti ili specijalni izvjestioci koji su posjetili Bosnu i Hercegovinu, kao što je Rita Iszak, nezavisni ekspert za nacionalne manjine, Rashida Manjo, specijalna izvjestiteljica za prava žena, Farida Shadeed, specijalna izvjestiteljica za pravo na obrazovanje i prava iz kulture, i Zejneba Banguri, specijalna izvjestiteljica za civilne žrtve rata.

Godišnja konferencija Evropske mreže ombudsmena za djecu (ENOC), kojoj je u svojstvu punopravne članice prisustvovala i Institucija ombudsmena BiH, održana je u Briselu od 25. do 27. septembra 2013. pod nazivom „Djeca u pokretu: prije svega djeca!“. Nezavisne evropske institucije za djecu (ICRIs), članice ENOC-a, istakle su duboku zabrinutost zbog položaja „djece u pokretu“ i nemogućnosti evropske, nacionalnih i lokalnih politika da odgovore na njihove potrebe i interese.

Posebno je istaknuta važnost usaglašavanja postojećih zakona, politika i prakse u Evropi s Konvencijom UN-a o pravima djeteta (UNKPD) i drugim relevantnim međunarodnim instrumentima i standardima u vezi s „djecom u pokretu“.

Prioriteti na nivou Evrope u pogledu zaštite prava djece reflektirali su se i na regionalni nivo. Tako je tematski sastanak Mreže ombudsmena za djecu Jugoistočne Evrope (CRONSEE) bio posvećen temi "Djeca u pokretu" i održan je u Zagrebu, u organizaciji pravobraniteljice za djecu Republike Hrvatske i podršku organizacije 'Save the Children'. Krajem godine sličan skup upriličen je i u Beogradu u organizaciji 'Save the Children' na kojem su učestvovali i predstavnici Institucije ombudsmena. Posebna pažnja posvećena je rizičnim uslovima u kojima žive djeca u pokretu. Zaključeno je da je nužno prepoznati njihove potrebe i zaštititi njihova prava, a to zahtijeva odgovarajuću prekograničnu saradnju, razmjenu informacija i koordinirano djelovanje državnih i drugih tijela iz različitih zemalja. U okviru Mreže ombudsmena za djecu Jugoistočne Evrope obrađivana je i tema „Prevenција eksploatacije djece u Jugoistočnoj Evropi“, na

konferenciji održanoj u Novom Sadu koja je, osim razmjene prakse, rezultirala zaključkom da je djecu potrebno dodatno motivirati, na odgovarajući način podsticati da se obraćaju institucijama ombudsmena kako bi se informirala o svojim pravima, mogućnostima njihovog ostvarivanja i zaštiti.

U okviru Mreže ombudsmena Mediterana (AOM), predstavnici Institucije učestvovali su na 7. godišnjem sastanku održanom u Amanu (Jordan). Tematski sastanak bio je posvećen aktivnijoj ulozi ombudsmena u unapređenju odnosa između građana i uprave, kao i jačanju odgovornosti javne uprave i njihovog transparentnog rada.

Imajući u vidu otvorenu debatu u Bosni i Hercegovini i prijedlog Vijeća ministara BiH kojim bi Institucija ombudsmena preuzela ulogu Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM-a) u skladu s Opcionim protokolom o zabrani torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka, predstavnici Institucije učestvovali su u radu nekoliko regionalnih skupova o ovoj temi. Od značajnijih izdvajamo sastanak regionalne mreže NPM-ova organiziran u Beogradu, na kojem je potpisana Deklaracija o postignutoj saglasnosti za uspostavu formalizirane NPM mreže regiona, kao i sastanak čiji je domaćin bila institucija Zaštitnika građana Srbije koji se fokusirao na modele uključivanja nevladinih organizacija u rad NPM-a, i način procjene nivoa standarda zdravstvene zaštite osoba kojima je ograničeno kretanje. Radionica o temi NPM-a, održana u Skoplju, u organizaciji ombudsmena Makedonije, polučila je i konkretne zaključke o potrebnim preduslovima za uspješan rad NPM-a, a to su:

- finansijska nezavisnost i odgovarajući izvor finansiranja
- nezavisno imenovanje osoblja
- sloboda preduzimanja svih radnji koje su u skladu s mandatom NPM-a
- redovne provjere načina postupanja sa osobama lišenim slobode na mjestima lišavanja slobode
- mogućnost davanja prijedloga i primjedbi na važeće i predložene zakone.

Opredjeljenje ombudsmena BiH da jača kapacitet Odjela za eliminaciju svih obilka diskriminacije kao i dati mandat Institucije u skladu sa Zakonom o zabrani diskriminacije u BiH intenzivirali su i aktivnosti Institucije u ovoj oblasti na međunarodnom i regionalnom planu jednako kao i u Bosni i Hercegovini. Institucija je učestvovala na regionalnoj konferenciji "Posebni izazovi koji se odnose na pritužbe po osnovu etničke diskriminacije", održanoj u Ohridu, u organizaciji Institucije ombudsmena Makedonije i uz podršku Misije OSCE-a i ODHIR-a, na kojoj je zaključeno da su Romi dominantno najugroženija nacionalna manjina u pogledu diskriminacije, najviše u segmentu stanovanja, pristupa obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i pravu na rad. Kada govorimo o pravima LGBT osoba, na regionalnoj radionici "Ljudska prava LGBT populacije, ravnopravan tretman i borba protiv diskriminacije", održanoj u julu u Beogradu, uz podršku EU instrumenta tehničke pomoći i razmjene informacija TAIEX, zaključeno je da Bosna i Hercegovina zaostaje za zemljama regiona kada je u pitanju osiguranje jednakog tretmana LGBT populacije i eliminiranja diskriminacije, a predočena su i iskustva Institucije u ovoj oblasti. Predstavnici Institucije participirali su u radu radionice Evropske komisije za borbu protiv rasne diskriminacije i netolerancije (ECRI), održane u Strasbourgu, s fokusom na izazove s kojima se institucije suočavaju kada je u pitanju zaštita od diskriminacije u vremenu krize i siromaštva. Tokom 2013. godine ostvarena je i značajna saradnja s Evropskom mrežom institucija za zaštitu ravnopravnosti (EQUINET) iako Institucija ombudsmena nije njena punopravna članica.

Mnogobrojene međunarodne institucije i organizacije (Ured Vijeća Evrope u BiH, Minority Rights Group International sa sjedištem u Londonu, Ministarstvo pravde i nacionalne sigurnosti Sjedinjenih Američkih Država i dr.) neizostavno su uključivale Instituciju ombudsmena u svoje aktivnosti i naučne skupove vezano za diskriminaciju općenito ili u segmentu zaštite prava manjina. U okviru svojih mogućnosti i kapaciteta, Institucija je u većini slučajeva aktivno participirala i imala svog predstavnika.

Kontinuirana i partnerska saradnja na polju promocije i zaštite od diskriminacije ostvarena je s Misijom OSCE-a u BiH kroz organizaciju antidiskriminacijskih foruma u lokalnim zajednicama, promotivnih kampanja realiziranih putem elektronskih medija ili finansijske podrške u izradi promotivnih materijala koji imaju za cilj podizanje svijesti građana o diskriminaciji i zaštiti koju Institucija ombudsmena može pružiti. Osim primarnog cilja jačanja Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, aktivnosti koje su realizirane s Misijom OSCE-a u BiH imale su za cilj da podignu svijest Roma kao nacionalne manjine o problemu diskriminacije i u tom smislu je organizirano nekoliko radionica za romska udruženja aktivna na području BiH. Predstavnici Institucije učestvovali su u svojstvu predavača i na radionicama u organizaciji Misije OSCE-a koje su se bavile pitanjima ravnopravnosti spolova, a namijenjene su edukaciji predstavnika nevladinih organizacija koji su aktivni u ovoj oblasti. Uz iskazanu podršku kvartalnim sastancima Odjela za eliminaciju svih oblika diskriminacije, Misija OSCE-a u BiH omogućila je strateški pristup definiranju prioriteta Odjela i izgradnji njegovog kapaciteta. Tokom 2013. godine uloženi su napori da se intenzivira saradnja Misije OSCE-a s područnim i regionalnim uredima Institucije ombudsmena u Brčkom, Livnu i Mostaru te da se posebna pažnja posveti realizaciji zajedničkih aktivnosti u lokalnim zajednicama.

Od značajnijih skupova na međunarodnom planu potrebno je istaći učešće ombudsmena na:

- međunarodnoj konferenciji "Glavni izazovi za ombudsmene u 21. stoljeću" grupe V4 i zemalja Zapadnog Balkana, održanoj u Varšavi, Poljska, 12. i 13. marta
- međunarodnom simpoziju institucija ombudsmena pod nazivom "Uloga ombudsmena u kontekstu ljudskih prava, demokratije i vladavine prava", održanom 3. i 4. septembra u Ankari, Turska
- međunarodnoj konferenciji "Jačanje zaštite osnovnih prava kroz mijenjanje ambijenta ljudskih prava", održanoj 7. i 8. oktobra u Beču, Austrija
- međunarodnom simpoziju povodom obilježavanja jubileja, 15 godina rada ombudsmena Grčke, održanom 12. i 13. novembra u Atini, Grčka
- međunarodnoj konferenciji "Nestali: plan za budućnost", održanoj od 29. oktobra do 1. novembra u Palati mira u Hagu, Holandija.

Na polju međunarodne saradnje unutar granica BiH, u 2013. godini Institucija ombudsmena sarađivala je s partnerskim organizacijama koje po prirodi svog djelovanja i mandata podržavaju aktivnosti i rad ombudsmena. To su u prvom redu: OSCE, Vijeće Evrope, agencije UN-a sa svojim predstavništvima u BiH (UNICEF, UNHCR, UNDP, UN Women), Ambasada SAD-a, Ambasada Švicarske Konfederacije, Ambasada Kraljevine Norveške, Delegacija Evropske komisije u BiH, ICMP, NATO. Nastavljena je saradnja s ovim organizacijama na polju rodne ravnopravnosti i sigurnosti (NATO, UN Women), tranzicijske pravde (UNDP, ICMP), pristupa pravdi, diskriminacije i evropskih integracija (Evropska komisija u BiH), prevencija nasilja nad ženama, prava žena, ostvarivanje ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava, na polju promocije i primjene

Aarhuske konvencije, provođenja Zakona o slobodi pristupa informacijama (UN Women, OSCE), obrazovanja, prava LGBT populacije, govora mržnje (Vijeće Evrope).

Posebno značajnu podršku pružio je Ured UNDP-a u BiH organizacijom prezentacije stanja ljudskih prava u BiH za ambasadore i međunarodne organizacije održane u aprilu, koja je bila fokusirana na izazove s kojima se Institucija suočava u obavljanju svog mandata, finansijske restrikcije, s jedne strane, i očekivanja u pogledu izvještavanja komiteta UN-a i aktivnog učešća u UPR procesu, s druge strane.

Jednako značajna je i podrška Misije OSCE-a u BiH pružena organiziranjem konferencije "Izazovi i dostignuća u provođenju Zakona o slobodi pristupa informacijama u BiH" u junu. Cilj konferencije bio je da okupi sve glavne aktere u primjeni, korištenju i nadzoru nad provođenjem Zakona o slobodi pristupa informacijama, kako bi podijelili svoja iskustva i dali prijedloge za unapređenje nivoa ostvarivanja prava u ovoj oblasti. Saradnju u oblasti provođenja ZoSPI-ja Institucija je ostvarila i s njemačkom fondacijom GiZ (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit) i Fondacijom 'Konrad Adenauer'.

Partnerska saradnja s organizacijom 'Save the Children' nastavljena je i u 2013. godini, a bazirala se na ostvarivanju projektnih ciljeva i unapređenju regionalne saradnje. Pružena je podrška vidljivosti Odjela za praćenje prava djece na međunarodnom planu, posebno u okviru Mreže evropskih ombudsmena (ENOC), zatim u izradi promotivnih materijala prilagođenih djeci koje osoblje Odjela koristi u provođenju aktivnosti "Ombudsmen u vašoj školi", izradi promotivnog videoklipa o ulozi ombudsmena u zaštiti prava djece, podrška u organizaciji manifestacije obilježavanja Međunarodnog dana djeteta i dodatnoj promociji preporuka komiteta UN-a o pravima djeteta.

Institucija ombudsmena za ljudska prava posebnu pažnju poklanja regionalnoj saradnji na principima koji su utvrđeni Izjavom o saradnji koju su potpisali ombudsmeni zemalja bivše Jugoslavije 18. maja 2010. u Sarajevu. U 2013. godini ova saradnja je intenzivirana i ogleda se u nizu skupova koje su inicirali i organizirali ombudsmeni regiona. Neki od značajnijih skupova su već spomenuti, a ovdje izdvajamo:

- Konferenciju "Regionalna saradnja između institucija ombudsmena" u organizaciji Misije OSCE-a u BiH, održanu 25. juna u Sarajevu, koja je imala za cilj da osigura forum za diskusiju o daljnjem unapređenju saradnje između institucija ombudsmena u regionu, razmjenu dobrih praksi kada je u pitanju jačanje mehanizama provođenja preporuka ombudsmena i iskustava o odnosu institucija ombudsmena prema nacionalnim sudskim sistemima. Značajna pažnja posvećena je pitanjima uloge ombudsmena u prevenciji i zaštiti ljudskih prava kroz promociju i edukaciju. Konferencija je rezultirala konkretnim prijedlozima i planom za intenziviranje regionalne saradnje institucija ombudsmena iz regiona u budućnosti,

- Seminar o temi "Odnos između institucija ombudsmena i relevantnih aktera", koji je održan 10. i 11. septembra u Danilovgradu, Crna Gora, u organizaciji Evropske komisije (TAIEX), Regionalne škole za javnu upravu (ReSPA) i Regionalnog vijeća za saradnju (RCC). Učesnici seminara razmijenili su iskustva i dobre prakse vezano za saradnju ombudsmena s civilnim društvom i medijima, kao i iskustva o odnosu institucija ombudsmena i parlamenta, a istovremeno je obilježeno i 10 godina funkcioniranja zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore,
- Radionica o temi "Institucije ombudsmena u Jugoistočnoj Evropi: Pristupanje EU i Univerzalni periodični pregled", koja je održana 7. i 8. novembra 2013. u Zagrebu, u organizaciji Razvojnog programa Ujedinjenih naroda (UNDP) i pučke pravobraniteljice Hrvatske. Cilj radionice bio je da se razmijene iskustva u jugoistočnoj Evropi vezano za mjere koje bi trebale jačati ulogu ombudsmena u izvršavanju datih preporuka u vezi s ljudskim pravima, posebno u kontekstu pristupanja EU.

Interes za rad i aktivnosti Institucije ombudsmena u 2013. godini iskazali su brojni međunarodni zvaničnici, pa su tako Instituciju ombudsmena BiH posjetili ambasadori Sjedinjenih Američkih država Nj. E. Patrick S. Moon, ambasador Kraljevine Holandije Nj. E. Jurian Kraak, visoki predstavnik u BiH Valentin Inzko, šefica Ureda Vijeća Evrope u BiH Mary Ann Hennessey, visoki komesar za ljudska prava Vijeća Evrope Nils Muižnieks, delegacije Misije OSCE-a i Ureda visokog komesara za nacionalne manjine, predstavnici Centra za prevenciju konflikta Sekretarijata OSCE-a u Beču i delegacija Odbora za ljudska i manjinska prava i ravnopravnost spolova Narodne skupštine Republike Srbije.

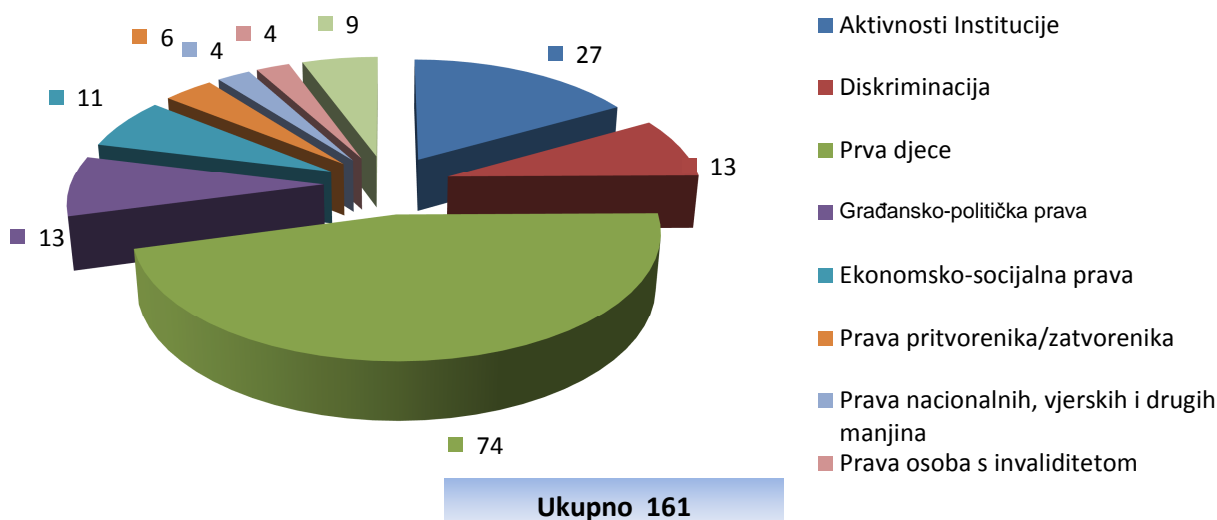
Ombudsmeni BiH upućuju zahvalnost svim međunarodnim partnerima koji već godinama podržavaju rad Institucije ombudsmena, pogotovo u segmentu finansijske podrške potrebne za aktivnosti koje ombudsmeni BiH ne mogu realizirati unutar budžeta Institucije. Svakako, bez razvijenih partnerskih odnosa s nevladinim sektorom na polju zaštite ljudskih prava bilo bi teže postići rezultate koje postiže Institucija ombudsmena na promociji i zaštiti ljudskih prava građana Bosne i Hercegovine.

POGLAVLJE VII SARADNJA S MEDIJIMA

Posmatrajući uporedne podatke za 2012. i 2013. godinu, u 2013. godini zabilježen je blagi rast ukupne aktivnosti od 5% po pitanju saradnje medija s Institucijom ombudsmena za ljudska prava BiH.

U 2013. godini bila je 161 aktivnost Institucija ombudsmena prema medijima, a na njihov zahtjev, uključujući informacije o stanju ljudskih prava, davanje izjava ombudsmena i njihovih pomoćnika, gostovanje u različitim emisijama i sl.

Analiza pokazuje da se najveći broj zahtjeva medija odnosio na oblast zaštite prava djeteta (74), a slijede pitanja iz oblasti opće nadležnosti (27), dok su oblasti diskriminacije (13) i građanskih i političkih prava (13) bile u jednakoj mjeri zastupljene u zahtjevima medija. Neznatno manji broj zahtjeva upućenih Instituciji tretirao je oblast ekonomsko-socijalnih prava građana (11). U odnosu na 2012. godinu, došlo je do povećanja broja zahtjeva koji su se odnosili na slobodu pristupa informacijama (9), dok su prava pritvorenika/zatvorenika u manjoj mjeri zastupljena u 2013. godini i bila su šest puta predmet obraćanja medijskih kuća ovoj instituciji. Najmanje zahtjeva medija zabilježeno je u oblasti prava osoba s invaliditetom (4) i prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina (4).

Dijagram 19. Procentualni pregled zahtjeva medija po oblastima ljudskih prava

Posmatrajući uporedne podatke za 2012. i 2013. godinu, rezultati pokazuju da je najveća aktivnost u 2013. godini, kada su u pitanju mediji, zabilježena u oblasti zaštite prava djeteta.

Povećan broj zahtjeva medija o ovoj temi od 124% u odnosu na prethodnu godinu može se pripisati aktuelnim dešavanjima u vezi s pravom na obrazovanje, nemogućnosti dobivanja JMB-a, zloupotrebom djece u propagandne svrhe, vršnjačkim nasiljem, narušavanjem prava na privatnost djece u medijima, te brojnim drugim problemima u ostvarivanju prava djece u BiH, ali i intenziviranim aktivnostima Institucije na promociji ovih prava kroz projekat „Ombudsmen u vašoj školi“, publikacije i specijalne izvještaje koji su tretirali različite oblasti ostvarivanja prava djeteta.

Iako je posmatrajući ukupne rezultate, oblast diskriminacije u manjoj mjeri nego 2012. godine obrađena kroz zahtjeve medija, u okviru ove teme posebna pažnja pridana je pravima LGBT populacije, te mobingu kao jednom od vidova diskriminacije. Zbog nedovoljne informiranosti građana, i tokom 2013. godine nastavljena je saradnja Institucije ombudsmena BiH i Misije OSCE-a u BiH na promociji Zakona o zabrani diskriminacije što je rezultiralo s nekoliko zapaženih gostovanja predstavnika Institucije u radio i tv emisijama na ovu temu. Također, ombudsmeni su učestvovali u promotivnom filmu posvećenom borbi protiv diskriminacije.

U okviru općih nadležnosti Institucije, mediji su najviše zanimanja pokazali za saznanja do kojih su ombudsmeni došli postupajući po žalbama građana i mjera koje su preduzeli na otklanjanju utvrđenih kršenja njihovih prava, kao i ostalih pokazatelja kojima se ocjenjuje opće stanje ljudskih prava u BiH. Na ovaj način ombudsmeni su promovirali ljudska prava, samu instituciju i njene nadležnosti, i to kroz razgovor o redovnim aktivnostima i projektima, kao i o samim žalbama građana i postupanju ombudsmena BiH.

Na osnovu evidentiranih podataka, mala zastupljenost osoba s invaliditetom, kao i pripadnika nacionalnih, vjerskih i drugih manjina ukazuje upravo na nužnost veće medijske promocije poštivanja prava ovih kategorija stanovništva. Potrebno je imati u vidu da način na koji kroz medije javnost biva upoznata s problemima s kojima se suočavaju manjine, a posebno Romi, od suštinske je važnosti, ne samo zbog uklanjanja predrasuda, već i posvećivanja dovoljno pažnje javnosti problemima s kojima se susreću različite grupe, te prezentiranja brojnih drugih aktivnosti (počevši od kulturnih događaja, publicistike, različitih folklornih smotri i sl.). U tom pogledu bitno je istaći da su ombudsmeni u decembru 2013. godine promovirali Specijalni izvještaj o položaju Roma u BiH, čiji je cilj da ukaže na probleme s kojima se danas susreću Romi u BiH i da, putem preporuka, doprinese kvalitetnijoj primjeni usvojenih akcionih planova i preuzetih međunarodnih obaveza.

Kao što je ranije navedeno, značajan broj obraćanja medija bio je usko vezan za postupanje specijaliziranih odjela u okviru Institucije ombudsmena BiH. Bitno je istaći da navedenom statistikom nisu obuhvaćeni istupi ombudsmena i njihovih pomoćnika na javnim događajima u organizaciji domaćih i međunarodnih organizacija i institucija (radnim sastancima, konferencijama, okruglim stolovima, tribinama, seminarima, obukama i predavanjima), kao ni pojedinačne izjave za predstavnike sredstava javnog informiranja na pres-konferencijama.

S tim u vezi bitno je istaći da je u toku 2013. godine Institucija ombudsmena BiH organizirala pres-konferencije na kojima su prezentirani godišnji i specijalni izvještaji Institucije, i to: Specijalni izvještaj „Djeca u konfliktnim razvodima“ i Specijalni izvještaj o položaju Roma u BiH.

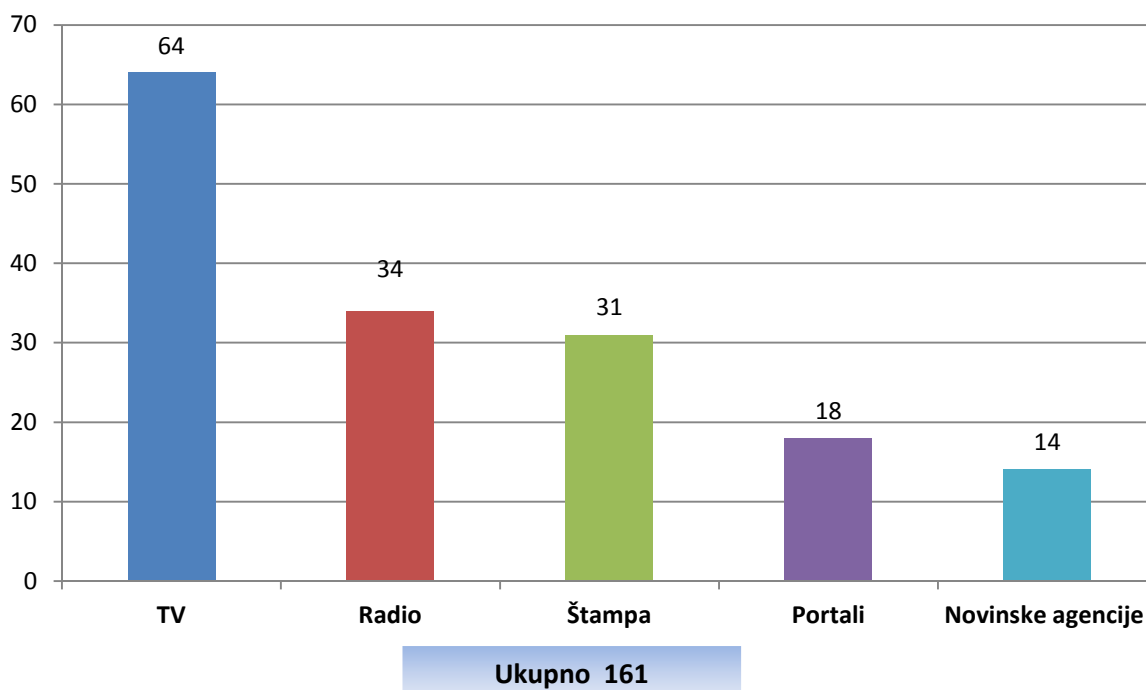
U istom periodu ombudsmeni su u formi saopćenja za javnost reagirali u slučaju zaštite prava djece na obrazovanje, ravnopravnog tretmana LGBT populacije, prava na slobodan pristup informacijama, te aktuelizirali ostale teme koje su razmatrane sa stanovišta zaštite i unapređenja ljudskih prava.

Najviše istupa u 2013. godini ombudsmeni i njihovi pomoćnici imali su u elektronskim medijima, čime je nastavljen trend iz prethodnih godina. U odnosu na 2012. godinu došlo je do povećanog interesa televizijskih kuća, novinskih agencija i portala za aktivnosti ombudsmena BiH, dok su radiostanice i štampani mediji u 2013. godini uputili nešto manji broj zahtjeva.

Kao što se u grafikonu može uočiti, predstavnici Institucije su najviše izjava, odnosno gostovanja ostvarili u televizijskim programima (64), slijede radiostanice (34), izjave za štampane medije (31), portale (18) i novinske agencije (14).

Kada je riječ o medijima koji su izvještavali o radu ombudsmena, najaktivniji su BHT1, RTRS i RTVFBiH, te Radio Slobodna Evropa, dok su ostali elektronski i štampani mediji u BiH u približno istom omjeru kontaktirali sa institucijom.

Dijagram 20. Medijski interes za rad Institucije ombudsmena BiH s obzirom na vrstu medija

Također, potrebno je napomenuti da su lokalni mediji bili izuzetno zainteresirani za predstavljanje i promociju aktivnosti Institucije tokom posjeta ombudsmena lokalnim zajednicama, čime su nesumljivo doprinijeli informiranju građana o mogućnostima obraćanja ovoj instituciji, te ostalim relevantnim pitanjima iz oblasti zaštite ljudskih prava.

U prethodnoj godini u rad je puštena nova veb-stranica Institucije ombudsmena BiH, koja je, pored modernijeg dizajna, zadovoljila i princip paralelne upotrebe sva tri jezika konstitutivnih naroda u BiH, što je i bio povod redizajna.

Na internetskoj prezentaciji Institucije ombudsmena BiH (www.ombudsmen.gov.ba) posjetioci mogu pronaći osnovne informacije o Instituciji, preuzeti relevantnu dokumentaciju, podnijeti žalbu, te se informirati o tekućim događajima i aktuelnostima u ovoj instituciji.

Internetska prezentacija redovno se ažurira novim vijestima, najavama i saopćenjima Institucije, novim primjerima preporuka, kao i novim dokumentima, kao što su izveštaji, istraživanja i publikacije Institucije, te promotivni videomaterijali.

U toku 2013. godine, na internetskoj prezentaciji Institucije ombudsmena BiH objavljene su 94 pojedinačne informacije, a posjećena je 15.787 puta i ukupno su pogledane 71.303 stranice sa

sadržajima. Te posjete ostvarila su 9254 različita posjetioca koji su se u prosjeku zadržavali 3 minute i 53 sekunde na internetskoj prezentaciji.

Najviše posjeta veb-stranice bilo je iz Bosne i Hercegovine, slijede Srbija i Hrvatska, a značajan broj posjeta zabilježen je iz SAD-a, Austrije, Njemačke, Slovenije, Francuske, Belgije, Crne Gore itd.

Posebnu pažnju u 2013. godini ombudsmeni su posvetili promotivnim aktivnostima, te su uz podršku Misije OSCE-a proveli aktivnost razvijanja promotivnih materijala za svih sedam odjela Institucije. Promotivni materijali korišteni su tokom terenskih aktivnosti i na ovaj način učinjen je značajan pomak u podizanju svijesti građana o radu odjela i Institucije ombudsmena BiH.

Također, promotivni materijal distribuiran je tokom svih značajnijih aktivnosti, bilo da su se odvijale unutar ili izvan Institucije (posjete, okrugli stolovi, konferencije i sl.) S ciljem realizacije radionica „Ombudsmeni u Vašoj školi“, uz finansijsku podršku organizacije „Save the Children“, izrađen je promotivni materijal u potpunosti prilagođen djeci: Konvencije UN-a, blokovi, majice, poster i o zabrani diskriminacije, zdravstvenoj zaštiti, te promoviranju prava djece i najboljeg interesa djece.

Medijima, također, treba priznati ulogu koju su odigrali u pokretanju *ex officio* žalbi u situacijama kada su svojim izvještavanjem ukazali na eventualna kršenja ljudskih prava. Naime, nikako ne treba zaboraviti ili osporiti doprinos medija i posebno javno otvaranje mnogih pitanja, problema koji bi ostali daleko izvan dometa zakona i javnosti da ih se upravo mediji nisu dotakli, iznijeli i prozvali odgovorne.

Istovremeno, ombudsmeni su nastojali edukativno djelovati na novinare, posebno kada je u pitanju izvještavanje o djeci. Ombudsmeni svojim aktivnostima žele doprinijeti da se stvari i odnosi promijene u korist djece, te da se pokušaju pronaći načini da se ukaže na značaj prava djece u medijima, s ciljem boljeg sagledavanja ugrožavanja prava djeteta u medijima, kao i to da se stručna i šira javnost, posebno novinarska profesija, ali i roditelji, upoznaju sa stvarnim razmjerama tog problema i spoznaju važnost zaštite prava djeteta.

Saradnja s medijima u 2013. godini nastavljena je i organiziranjem okruglih stolova, učešćem predstavnika Institucije na skupovima posvećenim pitanjima iz oblasti medijskih sloboda, te redovnim kontaktima s medijskim kućama.

POGLAVLJE VIII . TABELARNI PRIKAZ PREPORUKA²⁵⁴

Broj preporuke	Broj predmeta	Upućen organu	Povreda prava	Datum izdavanja preporuke	Realizacija	Zprimljen odgovor
P-1/13	Ž-BL-05-892/12,	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	25.1.2013	Realizirana	DA
P-2/13	Ž-LI-05-202/12,	SLUŽBA ZA GOSPODARSTVO I INSPEKCIJSKE POSLOVE LIVNO	19 - Uprava	11.2.2013	Realizirana	NE
P-3/13	Ž-BL-01-47/13,	1. PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BiH 2. VIJEĆE MINISTARA BiH	13 - Prava djeteta	22.1.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-4/13	Ž-SA-06-608/12,	D.D. BH TELECOM SARAJEVO	01 - Diskriminacija -- 01-18 - Na osnovu društvenog položaja i pola	6.2.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-5/13	Ž-SA-05-26/13,	PARLAMENT FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE, SARAJEVO	15 – Imovinsko-pravni	7.2.2013	Nije realizirana	DA
P-6/13	Ž-SA-05-1334/12,	VLADA KANTONA SARAJEVO I MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU, RASELJENA LICA I IZBJEGLICE, SARAJEVO	22 - Vladina i ministarska imenovanja	7.2.2013	Nema odgovora	NE
P-7/13	Ž-SA-05-457/12,	OPĆINA NOVI TRAVNIK	20 - Ratne štete	8.2.2013	Realizirana	DA
P-8/13	Ž-SA-06-48/13,	AGENCIJA ZA DRŽAVNU SLUŽBU FBiH, ODJELJENJE KANTON 10 I UNSKO-SANSKI KANTON	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Na osnovu nacionalnog ili socijalnog porijekla	8.2.2013	Nije realizirana	DA
P-9/13	Ž-SA-05-271/12,	OPĆINSKI SUD MOSTAR -- MOSTAR	09 - Sudovi	8.2.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-10/13	Ž-SA-04-668/12,	UNIVERZITET U SARAJEVU - STOMATOLOŠKI FAKULTET U SARAJEVU	10 - Radni odnosi	8.2.2013	Realizirana	DA
P-11/13	Ž-BL-05-167/12,	MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE REPUBLIKE SRPSKE -- BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama	1.3.2013	Realizirana	DA
P-12/13	Ž-BL-04-768/12,	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE BANJA LUKA	25 - Penzije	11.2.2013	Realizirana	DA
P-13/13	Ž-BR-05-302/10,	OPĆINSKI SUD U TUZLI	09 - Sudovi	6.3.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-14/13	Ž-BR-05-173/12,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH-ODJEL ZA OBRAZOVANJE	19 - Uprava	6.3.2013	Realizirana	DA

²⁵⁴ Stanje realizacije preporuka iz 2013. Ažurirano je neposredno pred finalizaciju izvještaja krajem februara 2014.

P-15/13	Ž-BR-04-100/12,	1-OPĆINI TUZLA-SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA 2-CENTRALNO GRIJANJE D.D. TUZLA	21 - Komunalne usluge	6.3.2013	Nije realizirana	DA
P-16/13	Ž-BR-04-75/11,	JAVNI RTV SERVIS BiH	10 - Radni odnosi	6.3.2013	Realizirana	DA
P-17/13	Ž-BR-05-73/11,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH	15 – Imovinsko-pravni	6.3.2013	Nije realizirana	DA
P-18/13	Ž-BR-05-137/11,	1-SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA BiH 2-VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH	15 – Imovinsko-pravni	6.3.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-19/13	Ž-BR-05-68/12,	1-VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH 2-GRADONAČELNIK BRČKO DISTRIKTA BiH	15 – Imovinsko-pravni	6.3.2013	Nije realizirana	DA
P-20/13	Ž-BR-02-237/11,	1-SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA BiH 2-VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH, ODJELJENJE ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE 3 -GRADONAČELNIK BRČKO DISTRIKTA BiH	12 - Osobe s invaliditetom	6.3.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-21/13	Ž-BR-06-306/11,	1-NAČELNIK OPĆINE LUKAVAC 2-OPĆINA LUKAVAC 3-POLICIJSKOJ STANICI LUKAVAC-	01 - Diskriminacija -- 01-13 - Na osnovu veze s nacionalnom manjinom	6.3.2013	Nije realizirana	DA
P-22/13	Ž-SA-05-224/13,	VIJEĆE MINISTARA BiH MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BiH FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVLJA	17 - Javne isprave	27.2.2013	Realizirana	DA
P-23/13	Ž-SA-05-1341/12,	KANTONALNO TUŽILAŠTVO SARAJEVO	26 - Tužilaštva	27.2.2013	Realizirana	DA
P-24/13	Ž-SA-05-750/12,	OPĆINA VELIKA KLADUŠA -- VELIKA KLADUŠA	19 - Uprava	27.2.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-25/13	Ž-SA-05-49/13,	VLADA KANTONA 10 I MINISTARSTVO RADA, ZDRAVSTVA, SOCIJALNE ZAŠTITE I PROGNAHNIH MOSTAR	22 - Vladina i ministarska imenovanja	4.3.2013	Nema odgovora	NE
P-26/13	Ž-SA-05-1138/12,	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO-INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE - BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	4.3.2013	Realizirana	DA
P-27/13	Ž-LI-05-256/12,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA 10	05 - Policija	30.1.2013	Realizirana	DA
P-28/13	Ž-LI-05-143/12,	TUŽILAŠTVO FEDERACIJE BiH TUŽILAŠTVO KANTONA 10	05 - Policija	20.2.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-29/13	Ž-BL-05-760/12,	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO-INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	12.3.2013	Realizirana	DA
P-30/13	Ž-BL-04-42/13,	KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 182. ZAKONA O RADU REPUBLIKE SRPSKE	10 - Radni odnosi	7.3.2013	Realizirana	DA

P-31/13	Ž-BL-05-130/11,	OPĆINA KNEŽEVO KABINET NAČELNIKA	03 - Pristup informacijama	7.3.2013	Realizirana	DA
P-32/13	Ž-BL-05-638/12,	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	7.3.2013	Realizirana	DA
P-33/13	Ž-BL-04-89/13,	KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 182. ZAKONA O RADU REPUBLIKE SRPSKE	10 - Radni odnosi	7.3.2013	Realizirana	DA
P-34/13	Ž-SA-02-1384/12,	KANTONALNI SUD U SARAJEVU, SARAJEVO	12 - Osobe s invaliditetom	13.3.2013	Realizirana	DA
P-35/13	Ž-SA-05-78/13,	MUP ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA ADVOKATSKA KOMORA FBiH	03 - Pristup informacijama	29.3.2013	Nije realizirana	DA
P-36/13	Ž-LI-05-207/12,	GRUPA ZA PITANJA EVIDENCIJA IZ OBLASTI VOJNE OBAVEZE LIVNO	19 - Uprava	25.3.2013	Realizirana	DA
P-37/13	Ž-LI-05-47/12,	SKUPŠTINA KANTONA 10	19 - Uprava	25.3.2013	Realizirana	DA
P-38/13	Ž-BR-06-187/12,	1-DIREKCIJA ZA FINANSIJE BRČKO DISTRIKTA BiH, TREZOR ODSJEK ZA PLAĆANJE RASHODA BUDŽETSKIH KORISNIKA 2-VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH, ODJELJENJE ZA STRUČNE I ADMINISTRATIVNE POSLOVE, PODODJELJENJE ZA LJUSKE RESURSE	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	2.4.2013	Realizirana	DA
P-39/13	Ž-BR-05-115/12, Ž-BR-06-165/12,	1-JU OSNOVNA ŠKOLA „SIMIN HAN“ 2-PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLANSKOG KANTONA 3-MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	27.3.2013	Realizirana	DA
P-39/13	Ž-BR-05-115/12, Ž-BR-06-165/12,	1-JU OSNOVNA ŠKOLA „SIMIN HAN“ 2-PEDAGOŠKI ZAVOD TUZLANSKOG KANTONA 3-MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA	03 - Pristup informacijama	27.3.2013	Realizirana	DA
P-40/13	Ž-BR-06-397/11, Ž-BR-06-404/11, Ž-BR-06-423/11, Ž-BR-06-435/11, Ž-BR-06-444/11,	1-MINISTARSTVO ZDRAVSTVA TUZLANSKOG KANTONA 2-ZAVOD JAVNOG ZDRAVSTVA TUZLANSKOG KANTONA 3-UPRAVNI ODBOR ZAVODA JAVNOG ZDRAVSTVA TUZLANSKOG KANTONA, 4-VLADI TUZLANSKOG KANTONA N/R PREMIJERA(NA ZNANJE)	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	27.3.2013	Realizirana	DA
P-41/13	Ž-BR-05-255/12,	OPĆINSKI SUD U TUZLI	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (član 6)	27.3.2013	Realizirana	DA

P-42/13	Ž-BR-04-98/13,	1.OPĆINA SREBRENİK 2.NAČELNIKU OPĆINE SREBRENİK 3.OPĆINSKOM VIJEĆU SREBRENİK	10 - Radni odnosi	2.4.2013	Realizirana	DA
P-43/13	Ž-BR-05-26/13,	1-OPĆINA SREBRENİK, 2-NAČELNIKU OPĆINE SREBRENİK 3-OPĆINSKOM VIJEĆU SREBRENİK	19 - Uprava	2.4.2013	Realizirana	DA
P-44/13	Ž-SA-04-265/13,	USTAVNI SUD BIH SARAJEVO	10 - Radni odnosi	27.3.2013	Realizirana	DA
P-45/13	Ž-SA-06-1111/12,	JU KANTONALNA BOLNICA ZENICA UPRAVNOM ODBORU	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	29.3.2013	Realizirana	DA
P-46/13	Ž-SA-06-882/12,	AGENCIJA ZA IDENTIFIKACIONE DOKUMENTE, EVIDENCIJU I RAZMJENU PODATAKA BIH, BANJA LUKA	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Na osnovu nacionalnog ili socijalnog porijekla	29.3.2013	Realizirana	DA
P-47/13	Ž-SA-04-1350/12,	AGENCIJA ZA RAD I ZAPOSŁJAVANJE BIH SARAJEVO	10 - Radni odnosi	29.3.2013	Realizirana	DA
P-48/13	Ž-SA-05-555/12,	SUD BIH, SARAJEVO	09 - Sudovi -- 09-3 - izvršenje presuda	9.4.2013	Realizirana	DA
P-49/13	Ž-BL-05-92/13,	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	19 - Uprava	1.4.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-50/13	Ž-BL-06-157/13,	NAJJAČI MEDIJ U HERCEGOVINI! POSKOK.INFO HERCEGO@GMAIL.COM	01 - Diskriminacija	1.4.2013	Nema odgovora	NE
P-51/13	Ž-SA-05-1296/11,	OPĆINSKI SUD U SARAJEVU	09 - Sudovi -- 09-3 - izvršenje presuda	2.4.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-52/13	Ž-MO-06-204/12,	UNIVERZITET "DŽEMAL BIJEDIĆ" MOSTAR GRAĐEVINSKI FAKULTET UNIVERZITETA "DŽEMAL BIJEDIĆ" MOSTAR	08 - Ravnopravnost spolova	2.4.2013	Djelimično realizirana	DA
P-53/13	Ž-SA-05-1239/12,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO	05 - Policija	2.4.2013	Realizirana	DA
P-54/13	Ž-SA-05-1034/12,	KANTONALNO TUŽILAŠTVO KANTONA SARAJEVO	26 - Tužilaštva	2.4.2013	Realizirana	DA
P-55/13	Ž-BR-05-23/13,	1.KANTONALNO TUŽILAŠTVO 2.MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA 3.POLICIJSKA UPRAVA TUZLA 4.POLICIJSKA STANICA ISTOK	05 - Policija	9.4.2013	Realizirana	DA
P-56/13	Ž-BL-04-165/13,	KOMISIJI ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 182. ZAKONA O RADU REPUBLIKE SRPSKE	10 - Radni odnosi	11.4.2013	Realizirana	DA
P-57/13	Ž-BL-05-864/12,	OPĆINA HAN- PIJESAK	19 - Uprava	11.4.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-58/13	Ž-SA-06-1260/12,	KJP CENTAR „SKENDERIJA“ D.O.O.	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Na osnovu nacionalnog ili socijalnog porijekla	11.4.2013	Ostvarena saradnja	DA

P-59/13	Ž-SA-05-724/12,	CENTRALNA IZBORNA KOMISIJA BiH - KOMISIJA ZA IZBOR I IMENOVANJE ČLANOVA CENTRALNE IZBORNE KOMISIJE BiH	22 - Vladina i ministarska imenovanja	11.4.2013	Nije realizirana	DA
P-60/13	Ž-SA-05-933/12,	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	11.4.2013	Nije realizirana	DA
P-61/13	Ž-SA-05-12/13,	JAVNO PREDUZEĆE ŠUMARSTVA „ŠUME REPUBLIKE SRPSKE“ ŠUMSKO GAZDINSTVO „SJEMEĆ“ ROGATICA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	11.4.2013	Realizirana	DA
P-62/13	Ž-SA-05-176/13,	JAVNO PREDUZEĆE „PUTEVI REPUBLIKE SRPSKE“, BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	11.4.2013	Nema odgovora	NE
P-63/13	Ž-SA-05-266/13,	MINISTARSTVO ODBRANE BiH	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	11.4.2013	Nije realizirana	DA
P-64/13	Ž-BL-06-229/13,	MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE -ODBOR ZA ŽALBE JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE	01 - Diskriminacija -- 01-11 - Na osnovu etničke pripadnosti	11.4.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-65/13	Ž-BL-06-822/12,	RAFINERIJA NAFTE BROAD	10 - Radni odnosi	11.4.2013	Nema odgovora	NE
P-66/13	Ž-BL-01-119/13,	INTERNET PORTAL "24 SATA INFO"	13 - Prava djeteta	23.4.2013	Nema odgovora	NE
P-67/13	Ž-BL-04-48/13,	FOND PIO - FILIJALA DOBOJ	25 - Penzije	23.4.2013	Realizirana	DA
P-68/13	Ž-BL-03-831/12,	PREDSJEDNIK REPUBLIKE SRPSKE MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE	18 - Manjine	23.4.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-69/13	Ž-LI-06-260/12,	DOM ZDRAVLJA TOMISLAVGRAD	01 - Diskriminacija -- 01-17 - Na osnovu obrazovanja	24.4.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-70/13	Ž-BR-01-259/12,	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD KALESIJA	13 - Prava djeteta	13.5.2013	Realizirana	DA
P-71/13	Ž-BR-03-30/13,	1-OPĆINA LUKAVAC 2-OPĆINSKO VIJEĆE LUKAVAC	18 - Manjine	13.5.2013	Nije realizirana	DA
P-72/13	Ž-BR-05-200/11,	1-VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH-ODJEL ZA OBRAZOVANJE(OSTVARENA SARADNJA) 2- SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA BiH 3- GRADONAČELNIKU BRČKO DISTRIKTA BiH	19 - Uprava	13.5.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-73/13	Ž-SA-05-414/13,	KANTONALNI SUD U MOSTARU	15 – Imovinsko-pravni	23.4.2013	Realizirana	DA

P-74/13	Ž-BR-06-383/11,	1-VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH 2-GRADONAČELNIKU BRČKO DISTRIKTA BiH 3-ZAVODU ZA ZAPOSŁJAVANJE BRČKO DISTRIKT BiH	01 - Diskriminacija	13.5.2013	Djelimično realizirana	DA
P-75/13	Ž-MO-05-1/13,	OSNOVNA ŠKOLA ČAPLJINA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	29.4.2013	Nema odgovora	NE
P-76/13	Ž-MO-06-8/12,	GRAD MOSTAR ODJEL DRUŠTVENIH DJELATNOSTI	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Na osnovu nacionalnog ili socijalnog porijekla	29.4.2013	Nije realizirana	DA
P-77/13	Ž-MO-06-114/12,	OPĆINI ČAPLJINA - OPĆINSKOM NAČELNIKU	01 - Diskriminacija -- 01-13 - Na osnovu veze sa nacionalnom manjinom	29.4.2013	Nema odgovora	NE
P-78/13	Ž-MO-05-200/11,	MINISTARSTVO, ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE SKRBI ŽZH GRUDE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	29.4.2013	Realizirana	DA
P-79/13	Ž-SA-05-449/12,	VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA, BIHAĆ	22 - Vladina i ministarska imenovanja	29.4.2013	Realizirana	DA
P-80/13	Ž-SA-05-98/13,	- OPĆINA TEŠANJ OPĆINSKI NAČELNIK - JP "TOPLANA" D.D. TEŠANJ SKUPŠTINA PREDUZEĆA	22 - Vladina i ministarska imenovanja	29.4.2013	Realizirana	DA
P-81/13	Ž-SA-01-472/13,	VRHOVNI SUD FEDERACIJE BiH	13 - Prava djeteta	30.4.2013	Realizirana	DA
P-82/13	Ž-SA-05-336/13,	KJKP „VODOVOD I KANALIZACIJA“ D.O.O. SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	30.4.2013	Realizirana	DA
P-83/13	Ž-SA-05-431/13,	FEDERALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE, SARAJEVO	03 - Pristup informacijama	30.4.2013	Realizirana	DA
P-84/13	Ž-MO-06-110/12,	JP „ELEKTROPRIVREDA HZ HB“ D.D. MOSTAR	01 - Diskriminacija -- 01-14 - Na osnovu političkog ili drugog uvjerenja	30.4.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-85/13	Ž-LI-05-222/12,	OPĆINA LIVNO -SLUŽBA ZA GOSPODARSTVO I INSPKEIJSKE POSLOVE	19 - Uprava	30.4.2013	Realizirana	DA
P-86/13	Ž-SA-05-547/12,	KANTONALNI SUD U SARAJEVU	19 - Uprava	30.4.2013	Realizirana	DA
P-87/13	Ž-SA-05-1563/10,	KANTONALNI SUD U SARAJEVU	09 - Sudovi	30.4.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-88/13	Ž-SA-04-427/13,	UNIVERZITET U TUZLI FILOZOFSKI FAKULTET TUZLA	11 - Obrazovanje	30.4.2013	Realizirana	DA
P-89/13	Ž-SA-05-1415/12, Ž-SA-05-8/13,	OPĆINA OLOVO OPĆINSKI NAČELNIK OPĆINSKO VIJEĆE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	16.5.2013	Realizirana	DA
P-90/13	Ž-SA-06-1054/12	OPĆINA KNEŽEVO	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Na osnovu nacionalnog ili socijalnog porijekla	15.5.2013	Realizirana	DA

P-91/13	Ž-BL-06-95/13,	1. SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA BIH 2. VLADA BRČKO DISKTRIKTA BIH	01 - Diskriminacija -- 01-17 - Na osnovu obrazovanja	8.5.2013	Realizirana	DA
P-92/13	Ž-BL-06-74/13,	FOND PIO RS SEKTOR ZA OSTVARIVANJE PRAVA BIJELJINA	01 - Diskriminacija	8.5.2013	Nije realizirana	DA
P-93/13	Ž-BL-06-297/13,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA NAUKE, KULTURE I SPORTA UNSKO – SANSKI KANTON, BIHAĆ	01 - Diskriminacija -- 01-11 - Na osnovu etničke pripadnosti	8.5.2013	Nema odgovora	NE
P-94/13	Ž-BL-05-525/12,	OSNOVNA ŠKOLA "SKOKOVI" SKOKOVI CAZIN	22 - Vladina i ministarska imenovanja	8.5.2013	Realizirana	DA
P-95/13	Ž-BL-01-495/12,	FEDERALNA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE	13 - Prava djeteta	7.5.2013	Nema odgovora	NE
P-96/13	Ž-BL-04-249/12, Ž-BL-05-376/12,	GRADU BANJOJ LUCI I SKUPŠTINI GRADA BANJA LUKA	15 – Imovinsko-pravni	10.5.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-97/13	Ž-BL-04-417/12,	RADIO TELEVIZIJA REPUBLIKE SRPSKE	06 - Javni prihodi	24.4.2013	Realizirana	DA
P-98/13	Ž-BL-01-140/13,	"PR GROUP" D.O.O. BANJA LUKA	13 - Prava djeteta	10.5.2013	Nema odgovora	NE
P-99/13	Ž-SA-05-1316/12,	BOSNA I HERCEGOVINA, FEDERACIJA BIH KANTON SARAJEVO, MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA I ZAŠTITE OKOLIŠA	19 - Uprava	12.7.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-100/13	Ž-BL-04-228/13,	KOMISIJI ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 182. ZAKONA O RADU REPUBLIKE SRPSKE	10 - Radni odnosi	11.4.2013	Realizirana	DA
P-101/13	Ž-SA-05-533/13,	VIJEĆE MINISTARA BIH, GENERALNI SEKRETARIJAT – URED ZA INFORMIRANJE	03 - Pristup informacijama	3.6.2013	Realizirana	DA
P-102/13	Ž-LI-04-87/13,	J.P. "KOMUNALNO" LIVNO OPĆINSKO VIJEĆE LIVNO	21 - Komunalne usluge	3.6.2013	Nije realizirana	DA
P-103/13	Ž-BR-05-253/12,	KANTONALNI SUD TUZLA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (član 6.)	28.5.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-104/13	Ž-BL-04-309/13,	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO-INVALIDSKE ZAŠTITE RS, KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 182. ZAKONA O RADU RS BANJA LUKA	10 - Radni odnosi	28.5.2013	Realizirana	DA
P-105/13	Ž-BL-05-807/12,	UNIVERZITET U BIHAĆU, PEDAGOŠKI FAKULTET	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	30.5.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-106/13	Ž-SA-04-403/13,	JAVNA USTANOVA DOM ZDRAVLJA, KANTON SARAJEVO	10 - Radni odnosi	31.5.2013	Ostvarena saradnja	DA

P-107/13	Ž-BL-05-243/13,	BOSNA I HERCEGOVINA, MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BiH, SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	30.5.2013	Nema odgovora	NE
P-108/13	Ž-SA-05-535/13,	MINISTARSTVO FINANSIJA I TREZORA BiH	03 - Pristup informacijama	31.5.2013	Realizirana	DA
P-109/13	Ž-SA-04-1297/12,	OPĆA BOLNICA TEŠANJ	23 - Zdravstvo	31.5.2013	Realizirana	DA
P-110/13	Ž-SA-05-1250/12,	DRUGA GIMNAZIJA SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	31.5.2013	Realizirana	DA
P-111/13	Ž-SA-05-1409/12,	VLADA FEDERACIJE BiH SARAJEVO	22 - Vladina i ministarska imenovanja	31.5.2013	Nije realizirana	DA
P-112/13	Ž-SA-04-1175/12,	FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 143 ZAKON O RADU SARAJEVO	10 - Radni odnosi	31.5.2013	Realizirana	DA
P-113/13	Ž-SA-04-1416/12,	UNIVERZITET U BIHAĆU	11 - Obrazovanje	31.5.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-114/13	Ž-BL-06-66/13, Ž-BL-06-67/13,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTON 10 LIVNO	01 - Diskriminacija -- 01-11 - Na osnovu etničke pripadnosti	5.6.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-115/13	Ž-BL-05-915/12,	OPĆINSKI SUD BOSANSKA KRUPA	09 - Sudovi -- 09-3 - izvršenje presuda	20.6.2013	Realizirana	DA
P-116/13	Ž-SA-04-161/13,	MINISTARSTVO SIGURNOSTI BiH, AGENCIJA ZA POLICIJSKU PODRŠKU	10 - Radni odnosi	3.6.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-117/13	Ž-SA-05-1267/12,	KANTONALNI SUD U SARAJEVU	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (član 6.)	5.6.2013	Realizirana	DA
P-118/13	Ž-SA-05-478/13,	MINISTARSTVO ZA PRIVREDU ZENIČKO - DOBOJSKOG KANTONA	22 - Vladina i ministarska imenovanja	5.6.2013	Realizirana	DA
P-119/13	Ž-BL-05-311/13,	MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, VODOPRIVREDE I ŠUMARSTVA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	6.6.2013	Realizirana	DA
P-120/13	Ž-BL-04-41/13,	MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT TUZLANSKOG KANTONA	10 - Radni odnosi	7.6.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-121/13	Ž-BL-05-290/13,	OPĆINA ŠAMAC	19 - Uprava	7.6.2013	Realizirana	DA
P-122/13	Ž-SA-04-594/10,	UNSKO-SANSKI KANTON MINISTARSTVO ZDRAVSTVA I SOCIJALNE POLITIKE KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 143. ZAKONA O RADU BIHAĆ	10 - Radni odnosi	7.6.2013	Nema odgovora	NE
P-123/13	Ž-BL-01-331/12,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, ZNANOSTI, KULTURE I ŠPORTA ŽZH	13 - Prava djeteta	7.6.2013	Nije realizirana	DA

P-124/13	Ž-LI-05-61/13,	FEDERALNO MINISTARSTVO ZA PITANJA BRANITELJA I INVALIDA RATA SARAJEVO	19 - Uprava	29.5.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-125/13	Ž-SA-06-284/13,	DRŽAVNA AGENCIJA ZA ISTRAGE I ZAŠTITU ISTOČNO SARAJEVO	01 - Diskriminacija	11.6.2013	Realizirana	DA
P-126/13	Ž-SA-05-308/13, Ž-SA-05-354/13, Ž-SA-05-372/13, Ž-SA-05-378/13, Ž-SA-05-387/13, Ž-SA-05-389/13, Ž-SA-05-480/13,	VLADA KANTONA SARAJEVO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA KANTONA SARAJEVO	22 - Vladina i ministarska imenovanja	12.6.2013	Nema odgovora	NE
P-127/13	Ž-SA-05-588/13,	GRANIČNA POLICIJA BIH -- SARAJEVO	03 - Pristup informacijama	14.6.2013	Nije realizirana	DA
P-128/13	Ž-BR-05-90/13,	1-OPĆINA TUZLA SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA 2-OPĆINA TUZLA N/R NAČELNIKA	19 - Uprava	24.7.2013	Nije realizirana	DA
P-129/13	Ž-BR-04-86/13,	1-JU "CENTAR ZA SOCIJALNI RAD" ŽIVINICE 2-MINISTARSTVO ZA RAD, SOCIJALNU POLITIKU I POVRATAK TUZLANSKOG KANTONA	24 - Socijalna zaštita	24.7.2013	Realizirana	DA
P-130/13	Ž-BR-05-239/11,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BIH - ODJELJENJE ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	24.7.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-131/13	Ž-BR-01-117/13,	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD KALESIJA -- KALESIJA	13 - Prava djeteta	24.7.2013	Realizirana	DA
P-132/13	Ž-LI-05-99/13,	OPĆINA LIVNO	19 - Uprava	27.6.2013	Realizirana	DA
P-133/13	Ž-BR-06-167/13,	1-MINISTARSTVO PROSVJETE, NAUKE, KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA 2-ŠKOLSKI ODBOR JU MJEŠOVITA SREDNJA GRAĐEVINSKO-GEODETSKA ŠKOLA TUZLA	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Na osnovu nacionalnog ili socijalnog porijekla	9.7.2013	Nije realizirana	DA
P-134/13	Ž-SA-05-1022/12,	OPĆINA ZENICA UPRAVA ZA IMOVINSKO-PRAVNE, GEODETSKE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA	19 - Uprava	9.7.2013	Realizirana	DA

P-135/13	Ž-SA-04-119/13,	JZU „GRADSKA APOTEKA“ SREBRENIK UO OPĆINA SREBRENIK OPĆINSKO VIJEĆE	10 - Radni odnosi	10.7.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-136/13	Ž-SA-05-436/13,	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO SLUŽBA ZA IMOVINSKO-PRAVNE, GEODETSKE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA	03 - Pristup informacijama	10.7.2013	Realizirana	DA
P-137/13	Ž-SA-05-1308/12,	FEDERALNO PRAVOBRANILAŠTVO, SARAJEVO	27 - Pravobranilaštva	10.7.2013	Realizirana	DA
P-138/13	Ž-SA-05-446/13,	FEDERALNO PRAVOBRANILAŠTVO, SARAJEVO	27 - Pravobranilaštva	10.7.2013	Nema odgovora	NE
P-139/13	Ž-SA-05-1236/12,	VLADA KANTONA SARAJEVO, MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE KANTONA SARAJEVO UNIVERZITET U SARAJEVU STUDENSKI PARLAMENT UNIVERZITETA U SARAJEVU	11 - Obrazovanje	10.7.2013	Nema odgovora	NE
P-140/13	Ž-SA-05-1300/12,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA, POLICIJSKA UPRAVA ŽIVINICE	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	10.7.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-141/13	Ž-SA-05-668/13,	ZU DOM ZDRAVLJA CAZIN	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	10.7.2013	Realizirana	DA
P-142/13	Ž-SA-06-114/13, Ž- SA-06-594/13,	MINISTARSTVO STAMBENE POLITIKE SARAJEVSKOG KANTONA -- SARAJEVO	01 - Diskriminacija	11.7.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-143/13	Ž-BL-05-914/12,	JU NARODNO POZORIŠTE REPUBLIKE SRPSKE - - BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	12.7.2013	Nema odgovora	NE
P-144/13	Ž-BL-04-241/13,	JU OŠ "VUK KARADŽIĆ" VLAŠENICA	10 - Radni odnosi	12.7.2013	Ostvarena saradnja	NE
P-145/13	Ž-BL-05-159/13,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE BANJA LUKA	19 - Uprava	12.7.2013	Nije realizirana	DA
P-146/13	Ž-BL-05-150/13,	OPĆINA GRADIŠKA	19 - Uprava	17.7.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-147/13	Ž-BL-06-145/13,	UNIVERZITET U ZENICI - FILOZOFSKI FAKULTET	01 - Diskriminacija -- 01-17 - Na osnovu obrazovanja	12.7.2013	Realizirana	DA
P-148/13	Ž-BL-05-188/13,	OKRUŽNI SUD BANJA LUKA -- BANJA LUKA	09 - Sudovi	12.7.2013	Nije realizirana	DA
P-149/13	Ž-BL-04-347/13,	VLADA REPUBLIKE SRPSKE, MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE	11 - Obrazovanje	12.7.2013	Realizirana	DA

P-150/13	Ž-BL-04-781/12,	FOND PIO RS FILIJALA DOBOJ FEDERALNI ZAVOD PIO / MIO KANTONALNA ADMINISTRATIVNA SLUŽBA ZENICA ODJELJENJE ZA RJEŠAVANJE O PRAVIMA IZ PIO	25 - Penzije	12.7.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-151/13	Ž-BL-06-763/12,	MINISTARSTVO PORODICE OMLADINE I SPORTA RS	01 - Diskriminacija	12.7.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-152/13	Ž-SA-04-516/13,	KANTONALNI SUD U BIHAĆU	11 - Obrazovanje	15.7.2013	Realizirana	DA
P-153/13	Ž-SA-01-589/13,	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD ZENICA NA ZNANJE: CENTAR ZA SOCIJALNI RAD VISOKO, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD TRAVNIK	13 - Prava djeteta	15.7.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-154/13	Ž-SA-05-277/13,	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO, SLUŽBA ZA URBANIZAM, IMOVINSKO-PRAVNE, GEODETSKE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA	15 – Imovinsko-pravni	15.7.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-155/13	Ž-SA-05-494/13,	OPĆINA NOVO SARAJEVO, OPĆINSKI NAČELNIK, SLUŽBA ZA OBLAST PRIVREDE I FINANSIJA	19 - Uprava	15.7.2013	Realizirana	DA
P-156/13	Ž-SA-05-595/13,	FEDERALNO MINISTARSTVO PROSTORNOG UREĐENJA	15 - Imovinsko pravni	15.7.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-157/13	Ž-SA-05-348/13,	MINISTARSTVO PRAVDE BIH, SARAJEVO	09 - Sudovi	15.7.2013	Realizirana	DA
P-158/13	Ž-SA-06-1344/12, Ž-SA-06-708/13,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO	01 - Diskriminacija	16.7.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-158/13	Ž-SA-06-1344/12, Ž-SA-06-708/13,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA ZENICA, MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA KANTONA SARAJEVO	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Na osnovu nacionalnog ili socijalnog porijekla	16.7.2013	Realizirana	DA
P-159/13	Ž-BL-05-484/13,	KANTONALNI SUD BIHAĆ	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (član 6)	17.7.2013	Realizirana	DA

P-160/13	Ž-BL-04-585/12, Ž-BL-06-535/12, Ž-BL-06-563/12, Ž-BL-06-595/12, Ž-BL-06-799/12,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE KULTURE I SPORTA TUZLANSKOG KANTONA	11 - Obrazovanje	17.7.2013	Nema odgovora	NE
P-161/13	Ž-BL-05-743/12,	OPĆINA JAJCE SABOR KANTONA - OPĆINA TRAVNIK	19 - Uprava	18.7.2013	Realizirana	DA
P-162/13	Ž-SA-05-768/13,	UNIVERZITET U SARAJEVU -- SARAJEVO	17 - Javne isprave	24.7.2013	Realizirana	DA
P-163/13	Ž-SA-05-651/12,	OPĆINSKI SUD TUZLA -- TUZLA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (član 6)	20.8.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-164/13	Ž-BR-03-176/12,	1-GRADONAČELNIK BRČKO DISTRIKTA BiH, 2-VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH, 3-ODJEL ZA RASELJENA LICA, IZBJEGLICE I STAMBENA PITANJA BRČKO I 4-INSPEKTORAT BRČKO	18 - Manjine	11.9.2013	Djelimično realizirana	DA
P-165/13	Ž-BR-04-235/12,	1-SKUPŠTINA BRČKO DISTRIKTA BiH, 2-GEADONAČELNIK BRČKO DISTRIKTA BiH I 3-VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH	24 - Socijalna zaštita	11.9.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-166/13	Ž-SA-05-885/13,	MINISTARSTVO STAMBENE POLITIKE KANTONA SARAJEVO OPĆINA NOVO SARAJEVO UPRAVA ZA STAMBENA PITANJA SARAJEVO	19 - Uprava	23.8.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-167/13	Ž-BL-05-697/12,	OPĆINA GRADIŠKA -- GRADIŠKA N/R NAČELNIKA	19 - Uprava	23.8.2013	Nema odgovora	NE
P-168/13	Ž-BL-04-78/13,	OPĆINA VLASENICA N/R NAČELNIKA	10 - Radni odnosi	23.8.2013	Nema odgovora	NE
P-169/13	Ž-BL-01-105/13,	FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE, VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA N/R PREDsjedNIKA VLADE	13 - Prava djeteta	23.8.2013	Nema odgovora	NE
P-170/13	Ž-SA-07-797/13,	KAZNENO-POPRAVNI ZAVOD POLUOTVORENOG TIPa MOSTAR	07 - Zatvori -- 07-2 - zdravstvena zaštita i higijenski uslovi	26.8.2013	Realizirana	DA
P-171/13	Ž-SA-06-1402/12,	FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA SARAJEVO	01 - Diskriminacija -- 01-17 - Na osnovu obrazovanja	27.8.2013	Realizirana	DA
P-172/13	Ž-SA-06-1257/12,	ASOCIJACIJA PARIS-SARAJEVO EUROPE - CENTAR ANDRE MALRAUX -- SARAJEVO	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	28.8.2013	Nije realizirana	DA
P-173/13	Ž-SA-05-443/13,	OPĆINA CENTAR SARAJEVO -- SARAJEVO	19 - Uprava	28.8.2013	Ostvarena saradnja	DA

P-174/13	Ž-SA-05-832/11,	GRAD MOSTAR TAJNIŠTVO/SEKRETARIJAT GARDONAČELNIKA, ODJEL ZA URBANIZAM I GRAĐENJE, SLUŽBA ZA GRAĐENJE I OBNOVU	15 - Imovinsko pravni	28.8.2013	Nema odgovora	NE
P-175/13	Ž-SA-01-814/13,	SREDNJOBOSANSKI KANTON JU „CENTAR ZA SOCIJALNI RAD“ BUSOVAČA	13 - Prava djeteta	28.8.2013	Realizirana	DA
P-176/13	Ž-SA-04-830/13,	ZENIČKO - DOBOJSKI KANTON - URED PREMIJERA -- ZENICA	10 - Radni odnosi	29.8.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-177/13	Ž-SA-02-739/13,	MINISTARSTVO ZA BORAČKA PITANJA KANTONA SARAJEVO -- SARAJEVO	12 - Osobe sa invaliditetom	29.8.2013	Realizirana	DA
P-178/13	Ž-SA-05-433/13,	VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA, MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA UNSKO-SANSKOG KANTONA BIHAĆ	22 - Vladina i ministarska imenovanja	29.8.2013	Nema odgovora	NE
P-179/13	Ž-SA-05-373/13,	OPĆINA GORAŽDE, OPĆINSKI NAČELNIK OPĆINSKO VIJEĆE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	28.8.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-180/13	Ž-BL-05-199/12,	OPĆINA TESLIĆ	19 - Uprava	2.9.2013	Realizirana	DA
P-181/13	Ž-SA-04-769/13, Ž-SA-05-730/13,	JAVNA USTANOVA KANTONA SARAJEVO ZAVOD ZA ZAŠTITU ZDRAVLJA STUDENATA UNIVERZITETA U SARAJEVU	09 - Sudovi -- 09-3 - izvršenje presuda	2.9.2013	Realizirana	DA
P-182/13	Ž-BL-05-471/13,	SKUPŠTINA OPĆINE PALE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	2.9.2013	Realizirana	DA
P-183/13	Ž-SA-02-697/13,	VLADA HNK, MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE POLITIKE HNK, DOM ZA SOCIJALNO I ZDRAVSTVENO ZBRINJAVANJE OSOBA S INVALIDITETOM I DRUGIH OSOBA STOLAC, ZAVOD ZA ZBRINJAVANJE MENTALNO INVALIDNIH OSOBA BAKOVIĆI, ZAVOD ZA ZBRINJAVANJE MENTALNO INVALIDNIH OSOBA DRIN FOJNICA, ZAVOD ZA ZAŠTITU DJECE I OMLADINE PAZARIĆ, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD MOSTAR, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD ČAPLJINA, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD ČITLUK, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD KONJIC, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD JABLANICA	12 - Osobe s invaliditetom	2.9.2013	Realizirana	DA

P-184/13	Ž-BL-05-389/13,	MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE DIREKCIJA ZA OBNOVU I IGRADNJU	19 - Uprava	5.9.2013	Realizirana	DA
P-185/13	Ž-BL-04-485/13,	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	10 - Radni odnosi	5.9.2013	Nije realizirana	DA
P-186/13	Ž-BL-06-446/13,	BORAČKA ORGANIZACIJA REPUBLIKE SRPSKE	01 - Diskriminacija	3.9.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-187/13	Ž-SA-04-1009/12,	ŠKOLSKI ODBOR JU OŠ "9. MAJ " PAZARIĆ MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE I MLADIH KANTONA SARAJEVO	10 - Radni odnosi	3.9.2013	Nije realizirana	DA
P-188/13	Ž-SA-05-994/10,	NAČELNIK OPĆINE TUZLA OPĆINSKO VIJEĆE TUZLA	19 - Uprava	3.9.2013	Nije realizirana	DA
P-189/13	Ž-BL-05-307/13,	OPĆINA ŠAMAC	22 - Vladina i ministarska imenovanja	3.9.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-190/13	Ž-SA-02-1296/12,	JP BH AIRLINES D.O.O. SARAJEVO -- SARAJEVO	12 - Osobe sa invaliditetom	19.7.2013	Realizirana	DA
P-191/13	Ž-SA-06-594/12,	JAVNA USTANOVA „SARAJEVO ART“ UPRAVNI ODBOR SARAJEVO	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	6.9.2013	Realizirana	DA
P-192/13	Ž-SA-04-913/13,	MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU I MLADE KANTONA SARAJEVO	10 - Radni odnosi	9.9.2013	Realizirana	DA
P-193/13	Ž-SA-02-1187/12,	KLINIČKI CENTAR UNIVERZITETA U SARAJEVU	12 - Osobe sa invaliditetom	15.7.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-194/13	Ž-BR-05-57/13,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TK POLICIJSKA STANICA - ČELIĆ	05 - Policija	8.10.2013	Nema odgovora	NE
P-195/13	Ž-BR-05-431/11,	OPĆINSKI SUD TUZLA	09 - Sudovi -- 09-3 - izvršenje presuda	8.10.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-196/13	Ž-BL-06-575/13,	VIJEĆE MINISTARA BiH	01 - Diskriminacija	18.9.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-197/13	Ž-BL-05-267/13,	VLADA TUZLANSKOG KANTONA MINISTARSTVO ZDRAVLJA	19 - Uprava	18.9.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-198/13	Ž-BL-05-254/13,	OPĆINA STARI GRAD SARAJEVO	19 - Uprava	18.9.2013	Nema odgovora	NE
P-199/13	Ž-BL-05-492/13,	SKUPŠTINA OPĆINE HAN-PIJESAK	22 - Vladina i ministarska imenovanja	18.9.2013	Realizirana	DA
P-200/13	Ž-BL-01-703/12,	OPĆINA LJUBINJE, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD LJUBINJE	13 - Prava djeteta	19.9.2013	Realizirana	DA
P-201/13	Ž-BL-05-454/13,	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (član 6)	23.9.2013	Nema odgovora	NE

P-202/13	Ž-BL-04-462/13,	REPUBLIČKA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE REPUBLIKE SRPSKE INSPEKCIJA RADA, PODRUČNO ODJELJENJE PRIJEDOR	10 - Radni odnosi	23.9.2013	Realizirana	DA
P-203/13	Ž-SA-04-161/13,	MINISTARSTVO SIGURNOSTI BiH AGENCIJA ZA POLICIJSKU PODRŠKU SARAJEVO	10 - Radni odnosi	23.9.2013	Nema odgovora	NE
P-204/13	Ž-SA-04-407/13,	SREDNJA ŠKOLA METALSKIH ZANIMANJA SARAJEVO	10 - Radni odnosi	23.9.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-205/13	Ž-SA-05-443/11,	OPĆINSKI SUD U SARAJEVU	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (član 6)	23.9.2013	Realizirana	DA
P-206/13	Ž-SA-05-914/13,	TUŽILAŠTVO BiH SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	24.9.2013	Realizirana	DA
P-207/13	Ž-SA-05-915/13,	TUŽILAŠTVO BiH SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	24.9.2013	Realizirana	DA
P-208/13	Ž-SA-05-160/12,	VLADA FEDERACIJE BiH SARAJEVO, FEDERALNO MINISTARSTVO ENERGIJE, RUDARSTVA I INDUSTRIJE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	24.9.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-209/13	Ž-SA-05-1079/12,	MJESNA ZAJEDNICA HAN BILA TRAVNIK	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	24.9.2013	Nema odgovora	NE
P-210/13	Ž-SA-05-1220/12,	KANTONALNO TUŽILAŠTVO KANTONA SARAJEVO	05 - Policija	24.9.2013	Realizirana	DA
P-211/13	Ž-SA-05-1421/12,	„ZRAK“ DD SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	24.9.2013	Nema odgovora	NE
P-212/13	Ž-SA-05-817/13,	OPĆINA LIVNO N.R. NAČELNIKA OPĆINE LIVNO	05 - Policija	24.9.2013	Nema odgovora	NE
P-213/13	Ž-SA-06-845/13,	ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON MINISTARSTVO ZA OBRAZOVANJE, NAUKU, KULTURU I SPORT ZENICA	01 - Diskriminacija	25.9.2013	Realizirana	DA
P-214/13	Ž-SA-04-1228/12,	FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 143. ZAKONA O RADU FBiH SARAJEVO	10 - Radni odnosi	19.11.2013	Realizirana	DA
P-215/13	Ž-BL-04-671/13	MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU RS	14 - Ekologija zaštita okoliša	23.10.2013	Nije realizirana	DA

P-216/13	Ž-BL-01-33/12,	OPĆINA KOTOR VAROŠ	10 - Radni odnosi	25.10.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-217/13	Ž-BL-02-437/12,	MINISTARSTVO ZA PROSTORNO UREĐENJE, GRAĐEVINARSTVO I EKOLOGIJU REPUBLIKE SRPSKE GRAD BANJA LUKA N/R GRADONAČELNIKA	12 - Osobe s invaliditetom	28.10.2013	Realizirana	DA
P-218/13	Ž-BL-02-701/13,	MINISTARSTVO GRAĐENJA I PROSTORNOG UREĐENJA HERCEGOVAČKO-NERETVANSKOG KANTONA OPĆINA KONJIC	12 - Osobe s invaliditetom	25.10.2013	Realizirana	DA
P-219/13	Ž-BL-04-576/13,	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE	25 - Penzije	25.10.2013	Realizirana	DA
P-220/13	Ž-BL-05-562/13,	POSAVSKI KANTON VLADA N/R PREDSEDNIKA VLADE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	25.10.2013	Nema odgovora	NE
P-221/13	Ž-BL-04-331/13,	UNIVERZITET U BIHAĆU SENAT	10 - Radni odnosi	25.10.2013	Nije realizirana	DA
P-222/13	Ž-SA-04-1118/13,	KANOTNALNI SUD U SARAJEVU	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (član 6)	5.11.2013	Realizirana	DA
P-223/13	Ž-SA-05-591/12,	OSNOVNI SUD U BANJOJ LUCI	09 - Sudovi	25.10.2013	Nema odgovora	NE
P-224/13	Ž-BL-04-501/13,	UNIVERZITET U BANJOJ LUCI, UPRAVNI ODBOR UNIVERZITETA, SENAT UNIVERZITETA	10 - Radni odnosi	28.10.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-225/13	Ž-BL-05-375/13,	MUP SREDNJOBOSANSKOG KANTONA TRAVNIK	05 - Policija	29.10.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-226/13	Ž-BL-05-597/13,	OPĆINA TRAVNIK, SLUŽBA ZA URBANIZAM, GRAĐENJE, KATASTAR I IMOVINSKO – PRAVNE POSLOVE	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	28.10.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-227/13	Ž-BL-05-761/12,	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE, PODRUČNA JEDINICA GRADIŠKA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	29.10.2013	Realizirana	DA
P-228/13	Ž-BL-05-731/12,	UNIVERZITET U ISTOČNOM SARAJEVU	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	28.10.2013	Realizirana	DA
P-229/13	Ž-BL-06-340/12,	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	01 - Diskriminacija -- 01-01 - Uznemiravanje	28.10.2013	Nema odgovora	NE
P-230/13	Ž-BL-06-456/13,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA USK-a BIHAĆ	01 - Diskriminacija	28.10.2013	Nema odgovora	NE
P-231/13	Ž-BL-04-205/13,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA USK-a BIHAĆ	10 - Radni odnosi	28.10.2013	Realizirana	DA

P-232/13	Ž-SA-04-1051/13,	KLINIČKI CENTAR UNIVERZITETA U SARAJEVU SARAJEVO	10 - Radni odnosi	29.10.2013	Nije realizirana	DA
P-233/13	Ž-SA-05-1336/11,	VLADA UNSKO-SANSKOG KANTONA, MINISTARSTVO OBRAZOVANJA UNSKO-SANSKOG KANTONA BIHAĆ	03 - Pristup informacijama	28.10.2013	Nije realizirana	NE
P-234/13	Ž-SA-05-1216/11,	MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BiH SARAJEVO	19 - Uprava	28.10.2013	Realizirana	DA
P-235/13	Ž-SA-05-625/13,	OPĆINA CENTAR SARAJEVO	19 - Uprava	28.10.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-236/13	Ž-SA-06-469/13,	JU GIMNAZIJA "BIHAĆ"	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	28.10.2013	Realizirana	DA
P-237/13	Ž-SA-05-1424/12,	FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO	19 - Uprava	28.10.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-238/13	Ž-SA-05-1216/12,	OPĆINA VELIKA KLADUŠA	19 - Uprava	28.10.2013	Nema odgovora	NE
P-239/13	Ž-SA-05-534/13,	MINISTARSTVO ODBRANE BiH, URED ZA INFORMIRANJE SARAJEVO	03 - Pristup informacijama	28.10.2013	Realizirana	DA
P-240/13	Ž-BR-05-260/10,	OPĆINSKI SUD TUZLA	09 - Sudovi	31.10.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-241/13	Ž-BR-06-262/10,	OPĆINA TUZLA, SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA	01 - Diskriminacija	31.10.2013	Nema odgovora	NE
P-242/13	Ž-BR-05-323/10,	JU OSNOVNA ŠKOLA „LUKAVICA“ LUKAVICA - GRAČANICA	03 - Pristup informacijama	31.10.2013	Nema odgovora	NE
P-243/13	Ž-BR-01-234/10,	OPĆINA BRATUNAC, MATIČNI URED BRATUNAC, CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BRATUNAC	13 - Prava djeteta	31.10.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-244/13	Ž-BR-04-246/10,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH, ODJEL ZA RASELJENA LICA, IZBJEGLICE I STAMBENA PITANJA B R Č K O	24 - Socijalna zaštita	31.10.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-245/13	Ž-BR-04-172/10,	MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA POSAVSKOG KANTONA	10 - Radni odnosi	31.10.2013	Nema odgovora	NE
P-246/13	Ž-BR-04-91/10,	MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE PEPUBLIKE SRPSKE BANJA LUKA, OŠ „MEŠA SELIMOVIĆ“ JANJA	10 - Radni odnosi	31.10.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-247/13	Ž-BR-06-68/09, Ž-BR-06-71/09, Ž-BR-06-79/09,	BRČKO DISTRIKT BiH, GRADONAČELNIK ODBOR ZA ZAPOSŁJAVANJE	01 - Diskriminacija -- 01-12 - Na osnovu nacionalnog ili socijalnog porijekla	31.10.2013	Ostvarena saradnja	DA

P-248/13	Ž-BR-03-249/13,	1-VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH 2-POLICIJA BRČKO DISTRIKTA BiH, BRČKO 3-MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BiH SARAJEVO	18 - Manjine	4.11.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-249/13	Ž-BL-01-632/13,	PARLAMENT FEDERACIJE BiH, SARAJEVO	13 - Prava djeteta	30.9.2013	Djelimično realizirana	DA
P-250/13	Ž-SA-05-1039/13,	OPĆINA KREŠEVO, OPĆINSKO VIJEĆE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	21.11.2013	Nema odgovora	NE
P-251/13	Ž-SA-04-1100/13,	- HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA HNK-a - JU „SREDNJA ŠKOLA“ KONJIC	10 - Radni odnosi	26.11.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-252/13	Ž-BL-01-489/13,	UNSKO-SANSKI KANTON, MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA OSNOVNA ŠKOLA „LISKOVAČ“ N/R DIREKTORA ŠKOLSKI ODBOR LISKOVAČ N/R PREDsjedNIKA, OPĆINA CAZIN	13 - Prava djeteta	30.9.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-253/13	Ž-MO-05-173/12,	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 – Imovinsko-pravni	26.11.2013	Nema odgovora	NE
P-254/13	Ž-MO-05-189/11,	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	03 - Pristup informacijama -- 03-2 - odbijanje pristupa informacijama	26.11.2013	Nema odgovora	NE
P-255/13	Ž-MO-05-112/11,	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 – Imovinsko-pravni	26.11.2013	Nema odgovora	NE
P-256/13	Ž-MO-05-113/11,	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 – Imovinsko-pravni	26.11.2013	Nema odgovora	NE
P-257/13	Ž-MO-05-81/11,	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	19 – Uprava	26.11.2013	Nema odgovora	NE
P-258/13	Ž-MO-05-48/11,	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 – Imovinsko-pravni	26.11.2013	Nema odgovora	NE
P-259/13	Ž-MO-05-118/13,	OŠ BIOGRACI - BIOGRACI JARE N/R DIREKTORA	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	26.11.2013	Nema odgovora	NE
P-260/13	Ž-MO-05-42/11,	GRAD MOSTAR N/R GRADONAČELNIKA	15 – Imovinsko-pravni	26.11.2013	Nema odgovora	NE
P-261/13	Ž-MO-05-32/11,	GRAD MOSTAR -- MOSTAR	15 – Imovinsko-pravni	26.11.2013	Nema odgovora	NE
P-262/13	Ž-SA-05-849/13, Ž- SA-05-863/13,	FEDERALNO PRAVOBRANILAŠTVO SARAJEVO	27 - Pravobranilaštva	27.11.2013	Nema odgovora	NE
P-263/13	Ž-BL-04-173/13,	FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE, FILIJALA DOBOJ	25 - Penzije	27.11.2013	Nema odgovora	NE

P-264/13	Ž-BL-06-654/13, Ž-BL-06-688/13,	JU OSNOVNA ŠKOLA „MILADIJE“ „SOLANA“ UL. HASANA KIKIĆA BR. 7 TUZLA N/R ŠKOLSKOG ODBORA	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	28.11.2013	Nema odgovora	NE
P-265/13	Ž-BL-06-568/13,	TRIGLAV OSIGURANJE A.D. BANJA LUKA	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	28.11.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-266/13	Ž-SA-04-1002/10,	MEDICINSKI FAKULTET UNIVERZITETA U SARAJEVU, SARAJEVO	10 - Radni odnosi	5.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-267/13	Ž-BL-06-646/13,	MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	28.11.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-268/13	Ž-BL-06-743/13,	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE POLITIKE VLADA ŽUPANIJE POSAVSKE	01 - Diskriminacija -- 01-03 - Mobing	28.11.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-269/13	Ž-BL-05-907/12,	OPĆINA GRADIŠKA N/R NAČELNIKA OPĆINE	15 - Imovinsko pravni	28.11.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-270/13	Ž-BL-05-380/13,	JU OSNOVNA ŠKOLA "N. ŠEHER"-ŠKOLSKI ODBOR -- MAGLAJ	22 - Vladina i ministarska imenovanja	27.11.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-271/13	Ž-BL-02-507/13,	OPĆINA LUKAVAC NAČELNIKU OPĆINE PREDsjedNIKU SKUPŠTINE OPĆINE LUKAVAC	12 - Osobe s invaliditetom	27.11.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-272/13	Ž-BL-05-563/13,	REPUBLIČKA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE, INSPEKTORAT REPUBLIKE SRPSKE - INSPEKCIJA RADA-	19 – Uprava	27.11.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-273/13	Ž-BL-04-155/13,	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO-INVALIDSKE ZAŠTITE, KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 152. ZAKONA O RADU	10 - Radni odnosi	27.11.2013	Realizirana	DA
P-274/13	Ž-BL-04-479/13,	MINISTARSTVO RADA I BORAČKO-INVALIDSKE ZAŠTITE REPUBLIKE SRPSKE SOCIJALNO – GERIJATRIJSKI CENTAR BANJA LUKA	10 - Radni odnosi	28.11.2013	Nema odgovora	NE
P-275/13	Ž-BL-04-184/13,	REPUBLIČKA UPRAVA ZA INSPEKCIJSKE POSLOVE, INSPEKCIJA RADA, SEKTOR INSPEKCIJE RADA I ZAŠTITE NA RADU	10 - Radni odnosi	28.11.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-276/13	Ž-BL-05-240/13,	OSNOVNI SUD BANJA LUKA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (član 6)	28.11.2013	Nema odgovora	NE
P-277/13	Ž-BL-04-390/13,	FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA RS-BANJA LUKA -- BANJA LUKA	23 - Zdravstvo	28.11.2013	Nema odgovora	NE
P-278/13	Ž-SA-04-712/13,	JU OSNOVNA MUZIČKA ŠKOLA ILIDŽA -- ILIDŽA	10 - Radni odnosi	29.11.2013	Ostvarena saradnja	DA

P-279/13	Ž-SA-02-357/13,	OPĆINA ZENICA, UPRAVA ZA IMOVINSKO-PRAVNE, GEODETSKE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA	12 - Osobe s invaliditetom	29.11.2013	Nema odgovora	NE
P-280/13	Ž-SA-05-1007/13,	OPĆINA CENTAR, SARAJEVO, STRUČNA SLUŽBA ZA POSLOVE OPĆINSKOG VRIJEĆA SARAJEVO	03 - Pristup informacijama	29.11.2013	Realizirana	DA
P-281/13	Ž-SA-05-862/13,	FEDERALNO MINISTARSTVO OKOLIŠA I TURIZMA SARAJEVO	03 - Pristup informacijama	29.11.2013	Nema odgovora	NE
P-282/13	Ž-SA-05-1014/13,	JP CESTE FEDERACIJE BiH SARAJEVO	03 - Pristup informacijama	2.12.2013	Nema odgovora	NE
P-283/13	Ž-SA-05-1101/13,	JU KANTONA SARAJEVO ZAVOD ZA ZAŠTITU ZDRAVLJA STUDENATA UNIVERZITETA U SARAJEVU, FEDERALNO MINISTARSTVO ZDRAVSTVA SARAJEVO	09 - Sudovi -- 09-3 - izvršenje presuda	2.12.2013	Realizirana	DA
P-284/13	Ž-SA-04-237/13,	FILOZOFSKI FAKULTET UNIVERZITETA U SARAJEVU SARAJEVO	11 - Obrazovanje	2.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-285/13	Ž-SA-05-706/13,	JP „PUTEVI REPUBLIKE SRPSKE“ BANJA LUKA	03 - Pristup informacijama	5.12.2013	Nema odgovora	NE
P-286/13	SPECIJALNI IZVJEŠTAJ "DJECA U KONFLIKTNIM RAZVODIMA" EX OFFICIO - Ž-BL-01-791/13,	VLADA FEDERACIJE BiH, VLADA REPUBLIKE SRPSKE, VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH, VISOKO SUDSKO I TUŽILAČKO VJEĆE BiH, FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE, MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE RS, CENTAR ZA EDUKACIJU SUDIJA I TUŽILACA FEDERACIJE BiH, CENTAR ZA EDUKACIJU SUDIJA I TUŽILACA RS, BESPLATNA PRAVNA POMOĆ	13 - Prava djeteta	6.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-287/13	Ž-SA-05-510/13,	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA KANTONA SARAJEVO	22 - Vladina i ministarska imenovanja	9.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-288/13	Ž-SA-05-902/13,	OPĆINA KLADANJ OPĆINSKO VIJEĆE	22 - Vladina i ministarska imenovanja	9.12.2013	Nije realizirana	DA
P-289/13	SPECIJALNI IZVJEŠTAJ O POLAŽAJU ROMA U BOSNI I HERCEGOVINI Ž-SA-03-1305/13,	ORGANI VLASTI U BOSNI I HERCEGOVINI	18 - Manjine	9.12.2013	Nema odgovora	NE
P-290/13	Ž-BL-05-722/13,	SKUPŠTINA OPĆINE GACKO	22 - Vladina i ministarska imenovanja	16.12.2013	Nema odgovora	NE

P-291/13	Ž-SA-01-980/13,	CENTAR ZA SOCIJALNI RAD DERVENTA -- DERVENTA	13 - Prava djeteta	10.12.2013	Realizirana	DA
P-292/13	Ž-SA-05-1043/13,	FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE SARAJEVO	03 - Pristup informacijama -- 03-3 - pravo na dvostепенost	10.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-293/13	Ž-LI-05-211/13,	SLUŽBA ZA GEODETSKE. IMOVINSKO-PRAVNE POSLOVE I KATASTAR NEKRETNINA TOMISLAVGRAD	19 - Uprava	23.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-294/13	Ž-BL-05-62/12,	OSNOVNI SUD GRADIŠKA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (član 6)	16.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-295/13	Ž-SA-05-770/13,	OSNOVNI SUD BANJA LUKA -- BANJA LUKA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (član 6)	18.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-296/13	Ž-SA-05-719/13,	TUŽILAŠTVO BIH SARAJEVO	26 - Tužilaštva	18.12.2013	Realizirana	DA
P-297/13	Ž-SA-05-1206/13,	VLADA KANTONA SARAJEVO, MINISTARSTVO SAOBRAĆAJA SARAJEVO	19 - Uprava	19.12.2013	Realizirana	DA
P-298/13	Ž-BL-06-689/13,	MUZIČKA AKADEMIJA SARAJEVO	01 - Diskriminacija -- 01-17 - Na osnovu obrazovanja	23.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-299/13	Ž-BL-06-715/13,	ZAVOD ZA TRANSFUZIJSKU MEDICINU REPUBLIKE SRPSKE	01 - Diskriminacija -- 01-19 - Na osnovu polnog izražavanja ili orijentacije	23.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-300/13	Ž-BL-05-795/13,	REPUBLIČKA UPRAVA ZA GEODETSKE I IMOVINSKO – PRAVNE POSLOVE RS	19 - Uprava	23.12.2013	Nema odgovora	NE
P-301/13	Ž-BL-06-604/13,	UPRAVA ZA INDIREKTNO OPOREZIVANJE BIH	01 - Diskriminacija	23.12.2013	Nema odgovora	NE
P-302/13	Ž-BL-05-513/13,	MUP UNSKO-SANSKOG KANTONA -- BIHAĆ	10 - Radni odnosi	23.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-303/13	Ž-SA-01-1260/13,	JU CENTAR ZA SOCIJALNI RAD ZVORNIK – ZVORNIK	13 - Prava djeteta	23.12.2013	Nije realizirana	DA
P-304/13	Ž-MO-04-89/11,	MINISTARSTVO ZDRAVSTVA, RADA I SOCIJALNE SKRBI HNK/Ž	10 - Radni odnosi	23.12.2013	Realizirana	DA
P-305/13	Ž-MO-05-104/12,	GRAD MOSTAR GRADONAČELNIK	15 – Imovinsko-pravni	23.12.2013	Nema odgovora	NE
P-306/13	Ž-MO-05-156/12,	GRAD MOSTAR GRADONAČELNIK	01 - Diskriminacija	23.12.2013	Nije realizirana	DA
P-307/13	Ž-LI-05-12/13,	VLADA KANTONA 10	22 - Vladina i ministarska imenovanja	24.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-308/13	Ž-LI-05-192/13,	VLADA KANTONA 10	19 - Uprava	24.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-309/13	Ž-LI-05-208/13,	OPĆINA LIVNO N/R NAČELNIKA OPĆINE LIVNO	19 - Uprava	24.12.2013	Nema odgovora	NE
P-310/13	Ž-LI-05-148/13,	OPĆINA LIVNO N/R NAČELNIKA OPĆINE LIVNO	19 - Uprava	26.12.2013	Nema odgovora	NE

P-311/13	Ž-BR-02-209/13,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH, ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE, FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA BRČKO DISTRIKTA BiH	12 - Osobe sa invaliditetom	30.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-312/13	Ž-BR-02-225/13,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH, ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE, FOND ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA BRČKO DISTRIKTA BiH	23 - Zdravstvo	30.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-313/13	Ž-BR-04-52/12,	FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE, FEDERALNA KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 143. ZAKONA O RADU	10 - Radni odnosi	30.12.2013	Nema odgovora	NE
P-314/13	Ž-BR-05-95/12,	OPĆINSKI SUD TUZLA	09 - Sudovi	30.12.2013	Realizirana	DA
P-315/13	Ž-BR-01-97/13,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH, ODJEL ZA OBRAZOVANJE, ODJEL ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE	13 - Prava djeteta	30.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-316/13	Ž-BR-05-346/13,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH ODJEL ZA POLJOPRIVREDU, ŠUMARSTVO I VODOPRIVREDU	19 - Uprava	30.12.2013	Realizirana	DA
P-317/13	Ž-BR-05-200/13,	VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH, PODODJELJENJE ZA SOCIJALNU ZAŠTITU- CENTAR ZA SOCIJALNI RAD BRČKO DISTRIKTA BiH, POLICIJA BRČKO DISTRIKTA BiH, TUŽILAŠTVO BRČKO DISTRIKTA BiH	05 - Policija	30.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-318/13	Ž-BR-05-212/12,	OPĆINSKI SUD TUZLA	09 - Sudovi	30.12.2013	Realizirana	DA
P-319/13	Ž-BR-05-102/13,	OPĆINSKI SUD TUZLA	09 - Sudovi -- 09-3 - izvršenje presuda	30.12.2013	Realizirana	DA

P-320/13	Ž-BR-05-20/12,	FEDERALNO MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE, FEDERALNA KOMISIJA ZA IMPLEMENTACIJU ČLANA 143. ZAKONA O RADU	19 - Uprava	30.12.2013	Realizirana	DA
P-321/13	Ž-BR-05-238/13,	OPĆINSKI SUD TUZLA	09 - Sudovi -- 09-2 - dužina trajanja postupka (član 6)	30.12.2013	Realizirana	DA
P-322/13	Ž-BR-05-334/11,	OPĆINA BANOVIĆI, MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, ŠUMARSTVA I VODOPRIVREDE TUZLANSKOG KANTONA	19 - Uprava	30.12.2013	Nema odgovora	NE
P-323/13	Ž-BR-05-28/11,	OPĆINA TUZLA, SLUŽBA ZA KOMUNALNE POSLOVE, IZGRADNJU I POSLOVE MJESNIH ZAJEDNICA TUZLA	19 - Uprava	30.12.2013	Ostvarena saradnja	NE
P-324/13	Ž-BR-05-134/13,	MINISTARSTVO SIGURNOSTI BiH SARAJEVO, SLUŽBA ZA POSLOVE SA STRANCIMA-TERENSKI CENTAR BIJE LJINA MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA REPUBLIKE SRPSKE, POLICIJSKA STANICA ZVORNIK	19 - Uprava	30.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-325/13	Ž-BR-05-203/13,	OPĆINA ČELIĆ, SLUŽBA ZA URBANIZAM, STAMBENO KOMUNALNE, IMOVINSKO-PRAVNE I GEODESTKE POSLOVE	15 - Imovinsko pravni	30.12.2013	Nema odgovora	NE

P-326/13	SPECIJALNI IZVJEŠTAJ "ULOGA CENTARA ZA SOCIJALNI RAD U ZAŠTITI PRAVA DJETETA" EX OFFICIO Ž-BL-01-858/13,	VLADA REPUBLIKE SRPSKE, VLADA FEDERACIJE BiH, VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH, MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA BiH, MINISTARSTVO ZDRAVLJA I SOCIJALNE ZASTITE RS, MINISTARSTVO UPRAVE I LOKALNE SAMOUPRAVE RS, MINISTARSTVO RADA I SOCIJALNE POLITIKE FBiH, ODJELJENJE ZA ZDRAVSTVO I OSTALE USLUGE BRČKO DISTRIKTA BiH, SVA KANTONALNA MINISTARSTVA U OBLASTI SOCIJALNE ZAŠTITE FBiH	13 - Prava djeteta	27.12.2013	Nema odgovora	NE
P-327/13	SPECIJALNI IZVJEŠTAJ "DJECA I SLOBODNO VRIJEME" EX OFFICIO Ž-BL-01-859/13,	VLADA REPUBLIKE SRPSKE VLADA FEDERACIJE BiH VLADA BRČKO DISTRIKTA BiH VLADE KANTONA FBiH	13 - Prava djeteta	27.12.2013	Nema odgovora	NE
P-328/13	Ž-BR-05-240/13,	MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA TUZLANSKOG KANTONA POLICIJSKI KOMESAR POLICIJSKE UPRAVE ŽIVINICE	05 - Policija	30.12.2013	Nije realizirana	DA
P-329/13	SPECIJALNI IZVJEŠTAJ O REALIZACIJI PRAVA NA POVRATAK STARIJIH I IZNEMOGLIH LICA U BiH EX OFFICIO Ž-SA-05-1283/13,	MINISTARSTVO ZA LJUDSKA PRAVA I IZBJEGLICE BiH SARAJEVO	20 - Ratne štete	30.12.2013	Nema odgovora	NE
P-330/13	Ž-SA-05-982/13,	OPĆINA NOVI GRAD SARAJEVO	19 - Uprava	30.12.2013	Realizirana	DA
P-331/13	Ž-BL-04-410/13,	FOND ZA PENZIJSKO I INVALIDSKO OSIGURANJE REPUBLIKE SRPSKE, FILIJALA BANJA LUKA	25 - Penzije	30.12.2013	Nema odgovora	NE
P-332/13	Ž-BL-06-486/12,	FOND PIO REPUBLIKE SRPSKE	01 - Diskriminacija -- 01-18 - Na osnovu društvenog položaja i pola	30.12.2013	Ostvarena saradnja	DA

P-333/13	Ž-BL-06-802/13,	VLADA USK-a, MINISTARSTVO OBRAZOVANJA, NAUKE, KULTURE I SPORTA	01 - Diskriminacija	30.12.2013	Ostvarena saradnja	DA
P-334/13	Ž-BL-06-127/13,	UNIVERZITET U BIHAĆU, EKONOMSKI FAKULTET	01 - Diskriminacija -- 01-17 - Na osnovu obrazovanja	30.12.2013	Realizirana	DA
P-335/13	Ž-BL-05-600/13,	OPĆINA TRAVNIK	03 - Pristup informacijama -- 03-1 - neodlučivanje u zakonskom roku	31.12.2013	Ostvarena saradnja	DA

ANEKS I – Pregled budžeta 2013.

0304 Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Obrazac 2.

ZBIRNI PREGLED
rashoda budžeta po ekonomskim kategorijama
za period izvještavanja: od 1.1. do 31.12.2013.

Red.broj	Vrsta rashoda	Ekonomski kod	Odobreno budžetom za tekuću godinu	Izmjene: rebalans, prestrukt., rezerva (+,-)	Korigirani budžet (4+,-5)	Realizirano u tekućem periodu	Realizirano u prethodnoj godini	Indeks (7/6)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I	Tekući izdaci		2.374.000	34.171	2.408.171	2.333.416	2.378.955	1
1.	Bruto plaće i naknade	611100	1.664.000	-16.500	1.647.500	1.644.724	1.673.667	1
2.	Naknade troškova zaposlenih	611200	180.000	-9.000	171.000	159.393	160.694	1
3.	Putni troškovi	613100	68.000	2.000	70.000	57.833	65.964	1
4.	Izdaci za telefonske i PTT usluge	613200	62.000	1.000	63.000	59.670	58.442	1
5.	Izdaci za energiju i komunalne usluge	613300	22.000	5.000	27.000	19.175	20.920	1
6.	Nabavka materijala	613400	39.000	6.000	45.000	35.297	35.471	1
7.	Izdaci za usluge prijevoza i goriva	613500	35.000	0	35.000	27.467	31.292	1
8.	Izdaci za zakupninu	613600	229.000	18.200	247.200	246.733	253.067	1
9.	Izdaci za tekuće održavanje	613700	25.000	10.971	35.971	32.217	22.991	1
10.	Izdaci za osiguranje	613800	8.000	0	8.000	6.364	7.490	1
11.	Ugovorene i druge posebne usluge	613900	42.000	16.500	58.500	44.543	46.983	1
II	Kapitalni izdaci		0				1.974	
1.	Nabavka zemljišta	821100	0	0	0	0	0	
2.	Nabavka zgrada	821200	0	0	0	0	0	
3.	Nabavka opreme	821300	0				1.974	1

4.	Nabavka ostalih stalnih sredstava	821400	0	0	0	0	0	0
5.	Nabavka sredstava u obliku prava	821500	0	0	0	0	0	0
6.	Rekonstrukcija i investiciono održavanje	821600	0	0	0	0	0	0
III	Tekući grantovi		0	0	0	0	0	0
1.	Grantovi drugim nivoima vlasti	614100	0	0	0	0	0	0
2.	Grantovi pojedincima	614200	0	0	0	0	0	0
3.	Grantovi neprofitnim organizacijama	614300	0	0	0	0	0	0
4	Grantovi u inozemstvo	614700	0	0	0	0	0	0
IV	Kapitalni grantovi		0	0	0	0	0	0
1.	Kapitalni grantovi drugim nivoima vlasti	615100	0	0	0	0	0	0
2.	Kapitalni grantovi pojedincima i neprofitnim organizacijama	615200	0	0	0	0	0	0
V	Izdaci za kamate i ostale naknade		0	0	0	0	0	0
1.	Kamate na pozajmice primljene kroz državu	616100	0	0	0	0	0	0
2.	Izdaci za inostrane kamate	616200	0	0	0	0	0	0
3.	Kamate na domaće pozajmljivanje	616300	0	0	0	0	0	0
4.	Ostale naknade vezane za pozajmljivanje	616400	0	0	0	0	0	0
SVE UKUPNO (I+II+III+IV+V):			2.374.000	34.171	2.408.171	2.333.416	2.378.955	1

ANEKS II. ZoSPI

1. Javni organi na nivou BiH koji su ispunili obavezu imenovanja službenika za informiranje i dostavili Vodič i Index registar u skladu s čl. 19. i 20. ZoSPI-ja

R.br.	Naziv institucije	R.br.	Naziv institucije
1	Agencija za policijsku podršku	37	Institut za standardizaciju BiH
2	Agencija za državnu službu BiH	38	Komisija za koncesije
3	Agencija za forenzička ispitivanja	39	Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika BiH
4	Agencija za identifikacione dokumente, evidenciju i razmjenu podataka BiH	40	Komisija za uklanjanje mina
5	Agencija za javne nabavke i Ured za razmatranje žalbi BiH	41	Konkurencijsko vijeće BiH
6	Agencija za lijekove i medicinska sredstva	42	Ministarstvo civilnih poslova BiH
7	Agencija za nadzor nad tržištem BiH	43	Ministarstvo finansija i trezora BiH
8	Agencija za osiguranje depozita BiH	44	Ministarstvo komunikacija i prometa BiH
9	Agencija za osiguranje u BiH	45	Ministarstvo odbrane BiH
10	Agencija za poštanski saobraćaj BiH	46	Ministarstvo pravde BiH
11	Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje	47	Ministarstvo sigurnosti BiH
12	Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije	48	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH
13	Agencija za rad i zapošljavanje BiH	49	Ministarstvo vanjskih poslova BiH
14	Agencija za razvoj visokog obrazovanja, i osiguranje kvaliteta BiH	50	Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
15	Agencija za sigurnost hrane BiH	51	Obavještajno-sigurnosna agencija BiH
16	Agencija za statistiku BiH	52	Odbor državne službe za žalbe
17	Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova	53	Parlamentarna skupština BiH
18	Agencija za unapređenje stranih investicija	54	Pravobranilaštvo BiH
19	Agencija za zaštitu ličnih podataka BiH	55	Regulatorna agencija za komunikacije BiH
20	Arhiv BiH	56	Sekretarijat Predsjedništva BiH
21	Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja	57	Sluzba za poslove sa strancima
22	Centar za uklanjanje mina	58	Služba za zajedničke poslove institucija BiH
23	Centralna banka BiH	59	Sud BiH
24	Centralna izborna komisija BiH	60	Tužilaštvo BiH
25	Direkcija za civilno zrakoplovstvo BiH-BHDCA	61	Uprava BiH za zaštitu zdravlja i bilja
26	Direkcija za ekonomsko planiranje BiH	62	Uprava za indirektno oporezivanje BiH
27	Direkcija za evropske integracije	63	Ured koordinatora za reformu javne uprave
28	Državna agencija za istrage i zaštitu	64	Ured za reviziju finansijskog poslovanja i institucija BiH
29	Državna regulatorna agencija za radijacijsku i nuklearnu sigurnost	65	Ured za veterinarstvo BiH
30	Državna regulatorna komisija za električnu energiju	66	Ustavni sud BiH
31	Elektroprivreda BiH	67	Vanjskotrgovinska komora BiH
32	Fond za povratak	68	Vijeće ministara BiH, Ured za zakonodavstvo*
33	Granična policija BiH	69	Vijeće ministara BiH, Generalni sekretarijat
34	Institucija ombudsmena za zaštitu potrošača u BiH	70	Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH
35	Institut za akreditiranje BiH		
36	Institut za intelektualno vlasništvo BiH		

2. Javni organi na nivou BiH koji dostavljaju statističke podatke u skladu s članom 20. ZoSPI-ja

R.br.	Naziv institucije	R.Br.	Naziv institucije
1	Agencija za školovanje i stručno usavršavanje kadrova*	31	Institut za standardizaciju BiH*
2	Agencija za državnu službu BiH**	32	Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika BiH*
3	Agencija za forenzička ispitivanja*	33	Konkurencijsko vijeće BiH*
4	Agencija za identifikacione dokumente, evidenciju i razmjenu podataka BiH**	34	Ministarstvo civilnih poslova BiH*
5	Agencija za javne nabavke BiH**	35	Ministarstvo finansija i trezora BiH**
6	Agencija za nadzor nad tržištem BiH**	36	Ministarstvo komunikacija i prometa BiH**
7	Agencija za osiguranje depozita BiH**	37	Ministarstvo odbrane BiH**
8	Agencija za osiguranje u BiH**	38	Ministarstvo pravde BiH**
9	Agencija za policijsku podršku	39	Ministarstvo sigurnosti BiH*
10	Agencija za poštanski saobraćaj BiH*	40	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH*
11	Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje*	41	Ministarstvo vanjskih poslova BiH**
12	Agencija za rad i zapošljavanje BiH*	42	Obavještajno-sigurnosna agencija BiH*
13	Agencija za razvoj visokog obrazovanja, i osiguranje kvaliteta BiH**	43	Odbor državne službe za žalbe*
14	Agencija za sigurnost hrane BiH*	44	Parlamentarna skupština BiH, Sekretarijat*
15	Agencija za statistiku BiH*	45	Pravobranilaštvo BiH*
16	Agencija za unapređenje inostranih investicija**	46	Predsjedništvo BiH, Sekretarijat*
17	Agencija za zaštitu ličnih podataka BiH*	47	Regulatorna agencija za komunikacije BiH*
18	Arhiv BiH*	48	Služba za poslove sa strancima**
19	Centar za informiranje i priznavanje dokumenata iz oblasti visokog obrazovanja***	49	Služba za zajedničke poslove institucija BiH*
20	Centralna banka BiH**	50	Sud BiH*
21	Centralna izborna komisija BiH*	51	Uprava BiH za zaštitu zdravlja i bilja*
22	Direkcija za civilno zrakoplovstvo BiH-BHDCA**	52	Uprava za indirektno oporezivanje BiH*
23	Direkcija za ekonomsko planiranje**	53	Ured koordinatora za reformu javne uprave**
24	Direkcija za evropske integracije**	54	Ured za razmatranje žalbi BiH**
25	Državna agencija za istrage i zaštitu*	55	Ured za reviziju finansijskog poslovanja Institucija BiH*
26	Fond za povratak BiH***	56	Ured za veterinarstvo BiH*
27	Granična policija BiH*	57	Ustavni sud BiH**
28	Institucija ombudsmena za zaštitu potrošača u BiH*	58	Vijeće ministara BiH, Generalni sekretarijat**
29	Institut za akreditiranje BiH**	59	Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH**
30	Institut za intelektualno vlasništvo BiH*		

U uporednoj tabeli navedeni su javni organi u različitim statusima u odnosu na obavezu dostavljanja statističkih podataka u skladu sa ZoSPI-jem koji su označeni na sljedeći način:

* Institucije koje su u 2012. godini redovno dostavljale statističke podatke

**Institucije koje su u 2012. i 2013. godini redovno dostavljale statističke podatke

*** Institucije koje su nove u evidencijama, i koje su u 2013. godini počele dostavljati statističke podatke

3. Javni organi na nivou FBiH koji dostavljaju statističke podatke u skladu sa ZoSPI-jem

R.Br.	Nivo entiteta	R.Br.	Nivo Kantona	R.Br.	Nivo općine
1	Agencija za bankarstvo FBiH*	1	Centar za socijalni rad, Živinice***	1	Općina Bihać*
2	Agencija za privatizaciju FBiH***	2	Grad Mostar, Gradonačelnik***	2	Općina Bosansko Grahovo***
3	Federalna uprava za inspekcijske poslove***	3	Kantonalna uprava za inspekcijske poslove, Kanton Sarajevo***	3	Općina Breza*
4	Federalni hidrometeorološki zavod**	4	Kantonalni MUP Tuzlanskog kantona***	4	Općina Bugojno*
5	Federalno ministarstvo za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata***	5	Kantonalni sud u Tuzli**	5	Općina Cazin*
6	Komisija za vrijednosne papire Federacije BiH**	6	Kantonalni sud, Goražde***	6	Općina Čitluk*
7	Ministarstvo unutrašnjih poslova FBiH***	7	Kantonalni sud Zenica*	7	Općina Čitluk -Služba za društvenu djelatnost, opću upravu i branitelje *
8	Parlament Federacije BiH – Ured za odnose s javnošću*	8	Kantonalno tužilaštvo Kantona Sarajevo**	8	Općina Donji Vakuf*
9	Služba za zajedničke poslove organa i tijela Federacije FiH*	9	Kantonalno tužilaštvo ZDK***	9	Općina Drvar**
10	Tužilaštvo FBiH***	10	Ministarstvo pravde i uprave Kantona Sarajevo**	10	Općina Foča-Ustikolina**
11	Vlada Federacije BiH**	11	Ministarstvo privrede HNK***	11	Općina Fojnica*
12	Vrhovni sud Federacije BiH*	12	Ministarstvo prostornog uređenja i zaštite okoliša, Kanton Sarajevo***	12	Općina Gornji Vakuf-Uskoplje*
		13	Ministarstvo unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo**	13	Općina Gračanica**
		14	Ministarstvo unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona*	14	Općina Grude*
		15	Ministarstvo za pravosuđe i upravu Zeničko-dobojskog kantona*	15	Općina Hadžići – Služba za opću upravu, društvene djelatnosti i zajedničke poslove*
		16	Olimpijski Bazen Otoka**	16	Općina Hadžići**
		17	Tužilaštvo HNK***	17	Općina Ilijaš*
		18	Zavod za javno zdravstvo Tuzlanskog kantona***	18	Općina Jajce*
				19	Općina Kakanj*
				20	Općina Ključ**
				21	Općina Konjic*
				22	Općina Lukavac**
				23	Općina Maglaj*
				24	Općina Novi Grad*
				25	Općina Novi Travnik*
				26	Općina Sanski Most**
				27	Općina Sapna**
				28	Općina Stari Grad**
				29	Općina Teočak***
				30	Općina Tešanj*
				31	Općina Tomislavgrad***

32	Općina Usora*
33	Općina Vareš*
34	Općina Visoko*
35	Općina Zavidovići**
36	Općina Bosanska Krupa - Služba za opću upravu i društvene djelatnosti *
37	Općinski Sud u Sarajevu*
38	Općinski sud Živinice***

U uporednoj tabeli navedeni su javni organi u različitim statusima u odnosu na obavezu dostavljanja statističkih podataka u skladu sa ZoSPI-jem koji su označeni na sljedeći način:

* Institucije koje su u 2012. godini redovno dostavljale statističke podatke

**Institucije koje su i u 2012. i 2013. godini redovno dostavljale statističke podatke

*** Institucije koje su nove u evidencijama, i koje su u 2013. godini počele dostavljati statističke podatke

4. Javni organi na nivou Republike Srpske koji dostavljaju statističke podatke u skladu sa ZoSPI-jem

R.Br.	Nivo entiteta	R.Br.	Nivo okruga	R.Br.	Nivo općine
1	Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske**	1	Okružni privredni sud Dobož**	1	Općina Gradiška***
2	Fond zdravstvenog osiguranja Republike Srpske*	2	Okružni sud Banja Luka*	2	Općina Han Pijesak*
3	Republičko Tužilaštvo***	3	Okružni Sud Dobož**	3	Općina Istočna Ilidža*
		4	Okružno tužilaštvo Banja Luka***	4	Općina Kneževo*
		5	Okružno tužilaštvo Istočno Sarajevo***	5	Općina Milići**
		6	Okružno tužilaštvo Trebinje***	6	Općina Pelagićevo*
				7	Općina Prnjavor**
				8	Općina Rudo**
				9	Općina Sokolac**
				10	Općina Teslić*
				11	Općina Trnovo*
				12	Općina Ugljevik**
				13	Osnovni Sud Dobož*
				14	Osnovni sud u Tesliću**

U uporednoj tabeli navedeni su javni organi u različitim statusima u odnosu na obavezu dostavljanja statističkih podataka u skladu sa ZoSPI-jem koji su označeni na sljedeći način:

* Institucije koje su u 2012. godini redovno dostavljale statističke podatke

**Institucije koje su i u 2012. i 2013. godini redovno dostavljale statističke podatke

*** Institucije koje su nove u evidencijama, i koje su u 2013. godini počele dostavljati statističke podatke